

Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΑΠΟ
ΤΟΥΣ ΚΥΠΡΙΟΥΣ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ
ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΟΚΑ (1955 – 1959)

της

Μαρίας Παπαγεωργίου

Εξεταστική Επιτροπή

Επόπτης:

Άννα Λυδάκη, Καθηγήτρια
Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο

Μέλη:

Νίκος Κοταρίδης, Καθηγητής
Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο
Γεράσιμος Καραμπελιάς, Αναπλ. Καθηγητής
Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο

Αθήνα, Φεβρουάριος 2015

Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΥΠΡΙΟΥΣ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ
ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΟΚΑ (1955 - 1959)

Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΑΠΟ
ΤΟΥΣ ΚΥΠΡΙΟΥΣ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ
ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΟΚΑ (1955 – 1959)

της

Μαρίας Παπαγεωργίου

Εξεταστική Επιτροπή

Επόπτης:

Άννα Λυδάκη, Καθηγήτρια
Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο

Μέλη:

Νίκος Κοταρίδης, Καθηγητής
Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο
Γεράσιμος Καραμπελιάς, Αναπλ. Καθηγητής
Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο

Αθήνα, Φεβρουάριος 2015

*Η πτυχιακή αυτή εργασία είναι αφιερωμένη
Στον Νίκο Κώστα Χάμπιαουρη
ο οποίος αποτέλεσε το έναυσμα για τη δημιουργία της
καθώς και
τους δέκα αγωνιστές
οι οποίοι συνέλαβαν στην εκπλήρωσή της*

Κύπρος 2015

Ευχαριστίες

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κ. Άννα Λυδάκη για την τιμή που μου έκανε αναθέτοντας την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας καθώς και για την υπομονή και εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μου κατά τη διάρκεια του έργου μας.

Επιπλέον, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στους φίλους και συγγενείς μου για την πίστη τους σε εμένα και την παρότρυνσή τους σε κάθε μου προσπάθεια. Ιδιαίτερες ευχαριστίες στην αγαπημένη μου φίλη Βιργινία-Αναστασία Φουρνάρη για την ατέλειωτη βοήθεια και συμπαράσταση της στα τόσα χρόνια γνωριμίας μας.

Τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες προς τους δέκα αγωνιστές και η έκφραση της ευγνωμοσύνης μου που είχα την τιμή να τους γνωρίσω και να μάθω για τις προσωπικές βιωματικές τους εμπειρίες, εξάγοντας σημαντικές πληροφορίες και δεδομένα για την εν λόγω έρευνα.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω μέσα από τα βάθη της καρδιάς μου τις δύο σημαντικότερες γυναίκες της ζωής μου. Τη δίδυμη μου αδερφή Λαμπριανή για την ανοχή, την υπομονή και τη συμπαράστασή της όλα αυτά τα χρόνια και κυρίως που ήταν δίπλα μου σε κάθε απόφαση της ζωής μου. Η άλλη γυναίκα στην οποία πρόκειται να αναφερθώ είναι η μητέρα μου, Κωνσταντία, που χάρη σε αυτήν οφείλω το ότι είμαι εδώ μέχρι στιγμής και που κυρίως με μεγάλωσε με αρχές και αξιοπρέπεια, η οποία σημειωτέον διαδραμάτισε επιπρόσθετα το ρόλο του πατέρα από την ημέρα γέννησής μου μέχρι και σήμερα λόγω του απρόσμενου αδικοχαμού του πριν από 25 χρόνια.

Για το θέμα της εργασίας μου, αφορμή ήταν η δεκαοκτάχρονη γνωριμία μου με τον Νίκο Κώστα Χάμπιαουρη ο οποίος δυστυχώς απεβίωσε στις 06/07/13 και έτσι δεν πρόλαβα να τον συναντήσω για τελευταία φορά εξαιτίας των σπουδαστικών μου υποχρεώσεων στην Αθήνα ώστε να μου αποκαλύψει και να μου περιγράψει τα βασανιστήρια που πέρασε τον καιρό του απελευθερωτικού αγώνα λίγο πριν πραγματοποιήσει το μεγάλο του ταξίδι.

Κύπρος 2015

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	5
Εικόνες	8
Περίληψη	9
Εισαγωγή	11
Κεφάλαιο 1 ^ο Η Νήσος Κύπρος	13
1.1 Ιστορικά δεδομένα	13
1.2 Αγγλοκρατία	14
α. Οκτωβριανά 1931	17
β. Παλμεροκρατία	19
γ. Διασκεπτική Συνέλευση 1947	19
δ. Ενωτικό Δημοψήφισμα 1950	20
ε. Πρώτη προσφυγή στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) 1954	21
Κεφάλαιο 2 ^ο Ιστορία απελευθερωτικού αγώνα 1955-1959	23
2.1 Προετοιμασία αγώνα και πολιτικές εξελίξεις	23
2.2 ΕΟΚΑ 1955 και πολιτικές εξελίξεις	26
2.3 ΕΟΚΑ 1956 και πολιτικές εξελίξεις	35
2.4 ΕΟΚΑ 1957 και πολιτικές εξελίξεις	41
2.5 ΕΟΚΑ 1958 και πολιτικές εξελίξεις	46
Κεφάλαιο 3 ^ο Στάδια ποιοτικής ερευνητικής διαδικασίας	55
3.1 Κίνητρα ερευνητή	55
3.2 Οριοθέτηση ερευνητικού προβλήματος	55
3.3 Σκοπός έρευνας	56
3.4 Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων	57
3.5 Επιλογή ερευνητικής μεθόδου	57
α. Τεχνικές και μέθοδοι	58
β. Μέθοδος δειγματοληψίας	60
3.6 Κατηγοριοποίηση – Κωδικοποίηση	61
3.7 Ανάλυση περιεχομένου	66
Συμπεράσματα	69
Βιβλιογραφία	71
Παραρτήματα	79

Εικόνες

1.1: Η Κύπρος υπό τον αγγλικό ζυγό	17
1.2: Αυτοκίνητο κατεστραμμένο από το πλήθος έξω από το Κυβερνείο	18
1.3: Τα ερείπια του καμένου Κυβερνείου	18
1.4: Από την προσέλευση του κυπριακού λαού στις εκκλησίες, υπερψηφίζοντας το αίτημα για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα	21
2.1: Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ' και ο Γεώργιος Γρίβας: η συνάντησή τους στις 29 Μαρτίου 1955, σηματοδοτεί και τροχιοδρομεί τις καταλυτικές και ιστορικές εξελίξεις που ακολούθησαν για την Κύπρο	24
2.2: Το πλοιάριο «Άγιος Γεώργιος» το οποίο μετέφερε φορτίο όπλων, αλλά συνελήφθη από τις αγγλικές αρχές κατόπιν πληροφοριών	26
2.3: Μόδεστος Παντελή	27
2.4: Η χήρα γυναίκα του Παντελή Μόδεστου με τα παιδιά τους	27
2.5: Συνάντηση (ανεπίσημη και μυστική) Τζον Χάρντινγκ και Μακαρίου το Νοέμβριο του 1955	30
2.6: Ένοπλοι στρατιώτες του βρετανικού στρατού ερευνούν και συλλαμβάνουν μαθητές δημοτικού σχολείου	31
2.7: Ανατιναγμένο κτίριο της Αστυνομίας Λεμεσού από τις ομάδες της ΕΟΚΑ	32
2.8: Χαράλαμπος Μούσκος	33
2.9: Μαθητικές διαδηλώσεις	34
2.10: Μαθητικές διαδηλώσεις. Σημαιοφόρος ο Πετράκης Γιάλλουρος	35
2.11: Μιχαλάκης Καραολής και Ανδρέας Δημητρίου	37
2.12: Ανδρέας Ζάκος, Χαρίλαος Μιχαήλ και Ιάκωβος Πατάτσος	38
2.13: Ανδρέας Παναγίδης, Μιχαήλ Κουτσόφτας και Στέλιος Μαυρομμάτης	40
2.14: Μάρκος Δράκος	42
2.15: Ο Γρηγόρης Αυξεντίου με στολή Ανθυπολοχαγού και μεταμφιεσμένος ως ιερέας με σκοπό να ξεγελούσε των Άγγλων	43
2.16: Ευαγόρας Παλλικαρίδης	44
2.17: Τούρκοι επικουρικοί μαζί με Άγγλους στρατιώτες συμμετέχουν στην προσπάθεια καταστολής της δράσης της ΕΟΚΑ	48
2.18: Αντρέας Κάρυος, Φώτης Πίττας, Ηλίας Παπακυριακού και Χρίστος Σαμάρας και η κατάληξη τους από την προηγηθείσα μάχη στον Αχυρώνα Λιοπετρίου	49-50
2.19: Κυριάκος Μάτσης και ο τόπος θυσίας του μετά την ανατίναξη του υπόγειου κρησφύγετου του	52
2.20: Η υπογραφή της Συμφωνίας Ζυρίχης – Λονδίνου από τους αντιπροσώπους των χωρών	53

Περίληψη

Η δεκαετία του 50' ανέτειλε με μια έντονη αντιπαράθεση στην Κύπρο ανάμεσα στη συντριπτική πλειοψηφία του λαού και την αγγλική αποικιοκρατία που κυβερνούσε το νησί για 72 χρόνια. Η άρνηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης των Κυπρίων θεωρείτο δεδομένη από την αγγλική αυτοκρατορία. Μετά την ανακοίνωση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου του Γ' προς τον Άγγλο κυβερνήτη Σερ Άντριου Ράιτ σχετικά με το δημοψήφισμα της 15^{ης} Ιανουαρίου το 1950 για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα ο δεύτερος τόνισε πως το ζήτημα της ένωσης θεωρείτο επίσης κλειστό. Η Βρετανία δεν επέτρεπε λύσεις για λύση του κυπριακού προβλήματος δημιουργώντας πρόκληση στα ιστορικά δεδομένα του νησιού.

Η αιώνια σκλαβιά ενσωματώθηκε από τον κυπριακό λαό σαν τρόπος επιβίωσης κάτω από τους ζυγούς της αποτρόπαιης και πολύμορφης ξένης τυραννίας. Η κυπριακή ηγεσία δεν μπορούσε να έχει αμφιβολίες για τη στάση των Άγγλων. Οι μυστικές κινήσεις για το ξέσπασμα του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ στην Κύπρο έκαναν τα πρώτα τους βήματα το 1953. Ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας ξεκίνησε την 1^η Απριλίου το 1955 μέχρι τις 19 Φεβρουαρίου 1959. Ο τετραετής αγώνας ξέσπασε με σκοπό την απαλλαγή του νησιού από την αγγλική κυριαρχία και την ένωση του με την Ελλάδα.

Από τη μια βρισκόταν ο Διγενής (ο αρχηγός της ΕΟΚΑ) ο οποίος κατεύθυνε μόνος του τον αγώνα κάτω από τις πιο αντίξοες συνθήκες, χωρίς μέσα, χωρίς πολεμικές δυνατότητες, με ένα δίκτυο συνδέσμων που διεκπεραίωνε την αλληλογραφία του αρχηγού με όλη την Κύπρο. Αρχηγός ο οποίος ζούσε σε ένα κρησφύγετο σε μια μικρή σπηλιά. Από την άλλη οι Άγγλοι Κυβερνήτες του νησιού με τον οργανωμένο βρετανικό στρατό (περίπου οκτώ με δέκα χιλιάδες), με όλα τα μέσα του πολέμου, με όλες τις δυνατότητες επικοινωνίας και άμεσης δράσης, με έναν ανεξάντλητο προϋπολογισμό με αεροπλάνα, ελικόπτερα, ναυτικό, με επιτελεία και υπηρεσίες εκτάκτων νόμων, φυλακές, κρατητήρια, αγχόνες, στρατόπεδα συγκέντρωσης με ένα μηχανισμό αγριοτήτων, φόβου και θανάτου.

Η πραγματοποίηση των συνεντεύξεων (μέσω της ποιοτικής έρευνας) από τους δέκα αγωνιστές για την ζωή, συμπεριφορά, δράσεις, συμμετοχή και αντίσταση τον καιρό του αγώνα αναδεικνύουν πως η πίστη προς την πατρίδα παρέμεινε αμετάβλητη και σταθερή καθ' όλη τη διάρκεια του αγώνα, γιατί όχι και για τη μετέπειτα ζωή τους.

Εισαγωγή

Ο αγώνας της ΕΟΚΑ άρχισε την 1η Απριλίου 1955. Η Κύπρος ξυπνούσε πριν ακόμα ξημερώσει, καθώς συγκλονιζόταν από συνεχείς εκρήξεις. Ανύποπτοι οι Βρετανοί είχαν υποστεί αιφνιδιασμό. Ο αγώνας εξαπλώθηκε αστραπιαία. Με την έναρξη του ο κυπριακός πληθυσμός εναντιώθηκε στις αγγλικές δυνάμεις κατοχής με σκοπό την απομάκρυνση τους από το νησί και την ένωση του με την Ελλάδα.

Ο κυπριακός ελληνισμός μέσω των ενεργών συμμετοχών σε ενέδρες, την κατοχή και διανομή στασιαστικών φυλλαδίων της οργάνωσης, την κατοχή και μεταφορά όπλων, εκρηκτικών υλών, τις ρίψεις χειροβομβίδων, βομβών, πυρομαχικών, της συμμετοχής τους σε παράνομες συγκεντρώσεις και διαμαρτυρίες, τη γραφή συνθημάτων στους τοίχους όπως «ΕΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΜΟΝΟ ΕΝΩΣΙΣ», «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Η ΘΑΝΑΤΟΣ», «ΟΧΙ» συντέλεσε στην υποστήριξη και στη συμμετοχή του στην οργάνωση.

Κατά τη διάρκεια του τετραετούς απελευθερωτικού αγώνα, η αντίσταση έπρεπε να αντιμετωπίσει τον αγγλικό στρατό αλλά και την τουρκική πλευρά με τους επιστρατευμένους έμμισθους επικουρικούς αστυνομικούς μαζί με τις οργανώσεις των Τούρκων («Βολκάν», «Καράτσετε», «Τ.Μ.Τ», «Μέτωπο 9ης Σεπτεμβρίου») οι οποίες ιδρύονταν και ενισχύονταν από τους Άγγλους. Επίσης, τα βασανιστήρια, οι κατ' οίκον περιορισμοί, οι προσωποκρατήσεις χωρίς δίκη, οι απαγχονισμοί, οι προκηρύξεις καταζητούμενων αγωνιστών με μεγάλα χρηματικά ποσά για τον τότε καιρό καθώς επίσης και η εσκεμμένη πρόκληση θανάτων σε τόσους ανθρώπους ήταν κάποια από τα μέτρα και τις στρατηγικές των Άγγλων για την εξουδετέρωση της ΕΟΚΑ.

Μέσω των δέκα συνεντεύξεων από τους αγωνιστές της ΕΟΚΑ θα τεκμηριωθεί η αντίσταση τους καθώς επίσης και η πρόσληψη της αγγλικής εξουσίας από τους ίδιους, αφού παρόλα τα βασανιστήρια που υπέστησαν από τους Άγγλους στρατιώτες, διοικητές και Τούρκους ανακριτές και στρατιωτικούς κατάφεραν και τα ξεπέρασαν, παραμένοντας πιστοί στο συμφέρον της Κύπρου.

Κατάλληλη μέθοδος έρευνας θεωρήθηκε η ποιοτική η οποία αντλεί τις οντολογικές και επιστημολογικές της παραδοχές από φιλοσοφικά και θεωρητικά ρεύματα όπως είναι η ερμηνευτική, η φαινομενολογία και ο πραγματισμός που θέτουν στο επίκεντρο τις έννοιες της εμπειρίας, της διάδρασης, της κατανόησης, της ερμηνείας και του νοήματος. Ενδεικτικό πεδίο διερεύνησης είναι ο τρόπος βίωσης συγκεκριμένων καταστάσεων και διαδικασιών των ανθρώπων ή ακόμη οι συλλογικές και ατομικές αφηγήσεις, ιστορίες ζωής, εγγραφές στη συλλογική μνήμη.

Διεξάχθηκαν εις βάθος δέκα συνεντεύξεις βασισμένες σε ημι-δομημένες ερωτήσεις, δια των οποίων συγκεντρώθηκε πραγματολογικό υλικό μέσω των αφηγήσεων των αγωνιστών της ΕΟΚΑ 1955 - 1959. Για την επιλογή του δείγματος εφαρμόστηκε η μέθοδος τυχαίας δειγματοληψίας. Αυτοί οι δέκα άνθρωποι επιλέχθηκαν μέσω της μεθόδου της δειγματοληψίας χιονοστιβάδας με σκοπό την εξιστόρηση της ζωής και δράσης τους τον καιρό του απελευθερωτικού αγώνα στην Κύπρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΝΗΣΟΣ ΚΥΠΡΟΣ

1.1 Ιστορικά δεδομένα

Η Κύπρος είναι ένα μικρό νησί το οποίο εντοπίζεται στο βορειοανατολικό άκρο της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου θάλασσας, από την οποία και περιβρέχεται. Η θέση της αποτέλεσε εξαιρετικής σημασίας από γεωγραφική, οικονομική, στρατιωτική, πολιτική και πολιτισμική άποψη σταυροδρόμι στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου μεταξύ των τριών ηπείρων, Ευρώπης, Ασίας και Αφρικής. Αποτελεί το τρίτο μεγαλύτερο νησί της Μεσογείου μετά τη Σικελία και τη Σαρδηνία.

Η ιστορία της Κύπρου είναι από τις παλαιότερες του κόσμου. Ανασκαφές που έχουν γίνει στο νησί και άλλες ιστορικές πηγές μαρτυρούν πως χρονολογείται εδώ και δεκάδες χιλιάδες χρόνια. Οι πρώτες ενδείξεις ανθρώπινης παρουσίας χρονολογούνται από τη δέκατη χιλιετία π.Χ. (προ-νεολιθική εποχή), ωστόσο αυτό που προσέφερε οικονομική άνθηση και πολιτική ισχύ στο νησί υπήρξε η ανακάλυψη του χαλκού, γεγονός που σήμανε μια νέα ιστορική περίοδο για την Κύπρο.¹ Εξάλλου το όνομά της προήλθε από το λατινικό *cuprum* που σημαίνει χαλκός. Το εμπόριο του εν λόγω μεταλλεύματος κατέστησε για πολλά χρόνια την Κύπρο ως ένα ισχυρό οικονομικό κέντρο στην περιοχή της νοτιοδυτικής Ασίας και νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η εποχή του χαλκού κράτησε από το 3900 π.Χ. μέχρι το 2500 π.Χ. Το γεγονός που προσέδωσε στο νησί την κυρίαρχη εθνική ταυτότητα που έχει μέχρι και σήμερα ήταν η κάθοδος των Αχαιών Ελλήνων ως μόνιμων αποίκων γύρω στο 1200 π.Χ. οι οποίοι έφεραν μαζί τους τη γλώσσα και τον πολιτισμό τους.²

Η στρατηγική θέση και τα αποθέματα της Κύπρου σε ξυλεία και χαλκό την κατέστησαν το μήλο της έριδος για εκατοντάδες χρόνια καθότι αποτελούσε εξαιρετικά περιζήτητη εδαφική κτήση. Στα χρόνια που ακολούθησαν διάφοροι

---

¹ Ρωμανός Διογένης, *Ιστορία έτερο – χρονολογική της νήσου Κύπρου*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1997, σ.σ. 41-51.

² About Cyprus <http://www.aboutcyprus.org.cy/gr> (πρόσβαση στις 10/10/14)

κατακτητές³ πέρασαν από το νησί κυριεύοντας και λεηλατώντας τον πλούτο και την κληρονομιά του· κατά σειρά Φοίνικες, Ασσύριοι, Αιγύπτιοι, Πέρσες, Έλληνες (Μέγα Αλέξανδρος), Πτολεμαίοι της Αιγύπτου (Αλεξανδρινή περίοδος), Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, Βυζαντινή Αυτοκρατορία, Άραβες, Σταυροφόροι (Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος), Ναΐτες Ιππότες (φράγκικο στρατιωτικό μοναστικό τάγμα), Φράγκοι (Λουζινιανοί), Βενετοί, Οθωμανοί, Βρετανοί, Τούρκοι.

1.2 Αγγλοκρατία

Η Κύπρος μετά από τις τόσες κυριαρχίες που υπέστη από άλλες χώρες και τελευταίας στη συγκεκριμένη περίπτωση της Τουρκίας, αποφασίστηκε να κατακτηθεί και να διοικηθεί από τη Βρετανική αυτοκρατορία μέσω της μυστικής αγγλο-τουρκικής συνθήκης αμυντικής συμμαχίας⁴ της 4^{ης} Ιουνίου 1878 με την υπόσχεση πως η πρώτη χώρα θα υπερασπιζόταν τις απομένουσες ασιατικές περιοχές του Σουλτάνου σε περίπτωση ρωσικής επίθεσης κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (Π.Π).⁵

Τον Ιούλιο του 1878 εγκαταστάθηκαν στο νησί οι αγγλικές αρχές⁶ οι οποίες υποσχέθηκαν ισονομία, ανεξιθρησκία και ισοπολιτεία για όλους. Εξαιτίας αυτών των εξελίξεων, ο κυπριακός λαός ανέμενε ότι θα επαναλαμβανόταν ότι είχε γίνει και στην περίπτωση της παραχώρησης των Επτανήσων στην Ελλάδα το 1864 από τους Άγγλους. Δηλαδή η παραχώρηση εκ μέρους της Βρετανίας, της Κύπρου στην Ελλάδα. Μόνιμος στόχος των Κυπρίων κατά τη διάρκεια της

---

³ Παπαγεωργίου Π. Στέφανος. *Η πρώτη περίοδος της αγγλοκρατίας στην Κύπρο [1878-1914]*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1996, σ.σ. 19-68.

⁴ Η Συμφωνία Αγγλίας – Τουρκίας όριζε πως η πρώτη χώρα θα πλήρωνε κάθε χρόνο σαν ενοίκιο, το ποσό των £92.000 το οποίο θα προερχόταν από το περίσσειμα των κρατικών εσόδων. Το ποσό αυτό τυπικά πήγαινε μόνο στο Σουλτάνο. Στην πραγματικότητα όμως έμπαινε στο ταμείο της Αγγλίας για να εξοφληθούν τα δάνεια που χρωστούσε η Τουρκία. Πολυδώρου Π. Αντρέας, *Ιστορία της Κύπρου*, Λευκωσία, Αυγή Λτδ, 1984, σ. 103.

⁵ Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/themata/istoria/ekpaideftiko_yliko/prostheto_yliko/his1.pdf
(πρόσβαση στις 09/10/14)

⁶ Συγκεκριμένα στις 22 Ιουλίου 1878 αποβιβάστηκε στην Λάρνακα ο στρατηγός Κάρνερ Γούλσλυ και ορκίστηκε ως ο πρώτος ύπατος αρμοστής του νησιού. Ο αρμοστής διόρισε δύο συμβούλια: το νομοθετικό που θα ψήφιζε τους νόμους και το εκτελεστικό που θα βοηθούσε στη διακυβέρνηση της Κύπρου. Από το 1882 διορίζονταν μόνο έξι μέλη του νομοθετικού μεταξύ των Άγγλων ανωτέρων υπαλλήλων, ενώ τα υπόλοιπα δώδεκα αντιστοιχούσαν σε εννέα Έλληνες και τρεις Τούρκους, οι οποίοι εκλέγονταν από τον λαό. Κάθε χρόνο, στην πρώτη συνεδρία του νομοθετικού, οι Έλληνες βουλευτές κατάθεταν πρόταση για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, αλλά πάντοτε η πρόταση καταψηφιζόταν από τους Τούρκους και τους Άγγλους. Παπαγεωργίου Π. Στέφανος, *Η πρώτη περίοδος της αγγλοκρατίας στην Κύπρο [1878-1914]*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1996.

αγγλοκρατίας, την οποία θεωρούσαν προσωρινή κατάσταση, ήταν η ένωση.⁷ Ο κυπριακός λαός διατηρούσε πάντοτε τον προαιώνιο πόθο της ένωσης, ο οποίος επικρατούσε από την εποχή του 1821.⁸

Από το 1878 ως το 1914 η Κύπρος βρισκόταν κάτω από ειδικό καθεστώς· η συνθήκη αμυντικής συμμαχίας την όριζε ως «αντικείμενο νομής και κατοχής»⁹ από τη Βρετανία.¹⁰ Με την είσοδο της Τουρκίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με το μέρος των Κεντρικών Δυνάμεων (Γερμανίας, Αυστροουγγαρίας, Ιταλίας) το νησί προσαρτάται από την Βρετανία το 1914. Το 1925 - μέχρι και το 1960 που ανακηρύχθηκε η ανεξαρτησία της - η Κύπρος ανακηρύσσεται αποικία του στέμματος¹¹ μετά τη συνθήκη της Λωζάννης¹² (βάσει του άρθρου 20) το 1923 με αποτέλεσμα την παραίτηση της Τουρκίας (βάσει του άρθρου 18) από κάθε δικαίωμά της επί του νησιού. Η δεύτερη χώρα αρνιόταν την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Αυτή της η στάση οφειλόταν στον αναβαθμισμένο ρόλο που προσέδιδε στην Κύπρο το αγγλικό επιτελείο στρατού, ως σημαντικής ναυτικής και αεροπορικής βάσης για τον έλεγχο των πετρελαίων στην περιοχή της Εγγύς και Μέσης Ανατολής.

Τα πρώτα χρόνια της αγγλοκρατίας (1878-1931) ο ενωτικός αγώνας του κυπριακού ελληνισμού διενεργήθηκε μέσω δύο επιπέδων. Το πρώτο επίπεδο

---

⁷ Ο ενωτικός προσανατολισμός των Ελλήνων της Κύπρου που άρχισε να διαμορφώνεται αμέσως μετά την ελληνική επανάσταση παγιώθηκε στο διάστημα της επόμενης πενηκονταετίας, την περίοδο δηλαδή της ύστερης τουρκοκρατίας. Η πρώτη ευκαιρία για δημόσια εκδήλωση των αισθημάτων των Κυπρίων δόθηκε το 1846 με την ίδρυση ελληνικού προξενείου στη Λάρνακα. Η τελετή έπαρσης της ελληνικής σημαίας στο νησί έδωσε την ευκαιρία για θερμές εκδηλώσεις υπέρ της Ελλάδος. Γεωργής Γεώργιος, *Η Αγγλοκρατία στην Κύπρο. Από τον αλτρωτισμό στον αντιαποικιακό αγώνα*, Αθήνα, Καστανιώτη, 1999.

⁸ Σύμφωνα με επίσημο έγγραφο του Βρετανικού Υπουργείου Εξωτερικών, ο Άγγλος πολιτικός Γουίλιαμ Γλάδστον στις 13.03.1897 ανέφερε προς τον Δούκα του Γουέστμινστερ: «Δηλώνω την ικανοποίηση που θα ένιωθα, αν μπορούσα να έχω την ευχαρίστηση προτού πεθάνω, να δω τον λαό αυτού του ελληνικού κράτους, της Κύπρου, να ενσωματώνεται και να ενώνεται με το Βασίλειο της Ελλάδας, με μια φιλική συμφωνία». Αργυρού Φανούλα, *Από την ένωση στην κατοχή*, Λευκωσία, Dorographics Ltd, 1995, σ. 17

⁹ Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού http://www.e-villages.org/default_print.asp?id=310 (πρόσβαση στις 12/10/14)

¹⁰ Παντελίδου Αγγελική, Χατζηκωστή Κωνσταντία, *Ιστορία της Κύπρου, Μεσαιωνική - Νεότερη*, Λευκωσία, Α. Αλωνεύτης Λτδ, 2010.

¹¹ Κατά την περίοδο της αγγλοκρατίας το νησί χωρίστηκε σε έξι διοικητικές επαρχίες την Λευκωσία, την Λεμεσό, την Λάρνακα, την Πάφο, την Αμμόχωστο και την Κερύνεια. Σε κάθε επαρχία ορίστηκε επικεφαλής ένας διοικητής ο οποίος διοριζόταν από τον ύπατο αρμοστή Γκάρνερτ Γούλσλεϋ. Η αυτοδιοίκηση των χωριών εξασφαλιζόταν μέσω της εκλογής κοινοτικών συμβουλίων και χωρικών αρχών ενώ των πόλεων μέσω δημοτικών συμβουλίων. Κοινοτάρχες και δήμαρχοι εκπροσωπούσαν από Έλληνες εξαιτίας της μειονότητας των τούρκων. Στη συνέχεια συγκροτήθηκαν κυβερνητικά τμήματα τα οποία διεύθυναν Άγγλοι. Όσον αφορά τον τομέα της δικαιοσύνης, η αγγλική νομοθεσία ισχυροποιήθηκε μετά το 1935 το οποίο αγγλικό δίκαιο τασσόταν υπέρ της αποικιοκρατίας. Παπαπολυβίου Πέτρος, *Ιστορία των Ελλήνων, Η Αγγλοκρατία στην Κύπρο (1978-1960)*, Αθήνα, Δομή, 2006.

¹² Κατσώνης Κώστας, *Η Κύπρος στους δρόμους της ιστορίας*, Λάρνακα, Τυπογραφία Master Print, 2002, σ. 42.

ήταν αυτό μέσω των οποίων υποβάλλονταν διάφορα υπομνήματα και δημοψηφίσματα που αποστέλλονταν στο Λονδίνο με σκοπό την προβολή του αιτήματός τους για ένωση με την Ελλάδα και την κινητοποίηση της βρετανικής κοινής γνώμης. Το δεύτερο επίπεδο του αγώνα ήταν η συμμετοχή των Κυπρίων εθελοντών στους πολέμους που διεξήγαγε η Ελλάδα για να απελευθερώσει τα εδάφη της. Άλλωστε δεν ήταν λίγες οι φορές που προσέφεραν την Κύπρο στην Ελλάδα. Εξαιτίας όμως πολιτικών, διπλωματικών και οικονομικών συμφερόντων δεν μπορούσε να επιτευχθεί η ένωση.¹³

---

¹³ Πλούσια ήταν η προσφορά της Κύπρου στην Ελλάδα στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο (1897), στους Βαλκανικούς πολέμους (1912-1913), στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1914-1918) και στην Μικρασιατική εκστρατεία (1922). Αρχείο Παπαπολυβίου Πέτρου <http://papapolyviou.com/2014/02/04/to-kipriako-enotiko-kinima-1830-1955> (πρόσβαση στις 13/10/14)

Εικόνα 1.1
Η Κύπρος υπό τον αγγλικό ζυγό¹⁴

α. Οκτωβριανά 1931: Η πρώτη άοπλη αιματηρή εξέγερση του ελληνισμού για τον αγώνα της ελευθερίας της Κύπρου πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 1931.¹⁵ Τα αίτια του ξεσηκωμού ήταν η υιοθέτηση της αποικιακής πολιτικής του Σερ Ρόναλντ Στόρς (1926-1932) στο νησί,¹⁶ η δημιουργία κυβερνητικού κόμματος, η οικονομική εξαθλίωση της αγροτικής και εργατικής τάξης καθώς και η απογοήτευση των Κυπρίων από τη διαπίστωση πως και η εργατική κυβέρνηση της Βρετανίας απέρριψε (όπως και οι προηγούμενες συντηρητικές κυβερνήσεις)¹⁷ το αίτημα για ένωση που υπέβαλε η κυπριακή πρεσβεία το

¹⁴ Πηγή: Ιωάννης Κισσονέργης, Συλλογή Παγκυπρίου Γυμνασίου, Λευκωσία

¹⁵ Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Επιτροπή για την Κύπρο, *Κύπρος, Αγώνες ελευθερίας στην ελληνική ιστορία*, Αθήνα, Ατών, 2010, σ.σ. 233-260.

¹⁶ Ορισμένα μέτρα αποικιακής κυβέρνησης όπως ήταν ο εκπαιδευτικό νόμος του 1929, μέσω του οποίου επιδιωκόταν η καλλιέργεια κυπριακής συνείδησης και αλλοίωσης της εθνικής ταυτότητας των Κυπρίων. Διγκλής Μ. Παύλος, Πικρές αλήθειες, *Κυπριακό 1878-2004*, Π. Διγκλής, Λευκωσία, 2005, σ.σ. 48-52.

¹⁷ Δινόταν η υπόσχεση για άμεση συμπαράσταση σε αναπτυξιακά και οικονομικά προβλήματα, αλλά για το πολιτικό μέλλον της Κύπρου αναφερόταν ότι το ζήτημα της ένωσης είχε κλείσει και ότι δεν είχε έλθει η εποχή για παροχή συνταγματικού τίνος πειράματος αυτοκυβέρνησης. Παπαπολυβίου Πέτρος, *Ιστορία της Κύπρου στα χρόνια της αγγλοκρατίας 1878-1960*, Αθήνα, Δομή, 2006.

1929.¹⁸ Αφορμή ήταν η επιβολή με διδακτορικό τρόπο, τελωνειακών δασμών τους οποίους απέρριψε προηγουμένως το νομοθετικό συμβούλιο.¹⁹

Στη συνέχεια ακολούθησαν ογκώδεις διαδηλώσεις Κυπρίων – Βρετανών καταλήγοντας σε τραυματισμούς και σκοτωμούς. Σημειώθηκαν διάφορα επεισόδια όπως το κάψιμο κυβερνητικών αυτοκινήτων, του διοικητηρίου της Λεμεσού με αποκορύφωμα τον εμπρησμό του Κυβερνείου που αποτέλεσε ατίμωση για την Αυτοκρατορία (εικόνες 1.2 και 1.3).²⁰ Επόμενη κίνηση της αγγλικής κυβέρνησης²¹ ήταν οι συλλήψεις, φυλακίσεις, απελάσεις, εισπράξεις προστίμων για τις υλικές ζημιές που προκλήθηκαν από τις διαδηλώσεις.²²

Εικόνα 1.2

*Αυτοκίνητο κατεστραμμένο από το πλήθος έξω από το Κυβερνείο*²³

Εικόνα 1.3

*Τα ερείπια του καμένου Κυβερνείου*²³

¹⁸ Σπανός Γιάννης, *800 χρόνια αντιστάσεων 1191-2004, Οι Κύπριοι εθελοντές στους εθνικούς αγώνες, Οι Κύπριοι στην επανάσταση του 1821*, Αθήνα, Ιωνικές Εκδόσεις, 2008, σ.σ. 231-233.

¹⁹ Το αγγλικό δίκαιο μετά το 1935 εξέδωσε έκτακτους νόμους υπέρ της αποικιοκρατίας το οποίο ανέστειλε τις ατομικές ελευθερίες των κυπρίων με αποτέλεσμα την κατάργηση του νομοθετικού συμβουλίου από την αγγλική κυβέρνηση. Αγγελική Παντελίδου, Κωνσταντία Χατζηκωστή, *Ιστορία της Κύπρου, Μεσαιωνική - Νεότερη*, Λευκωσία, Α. Αλωνεύτης, 2010, σ. 222.

²⁰ Αρχηγοί της εξέγερσης θεωρήθηκαν ο Μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς, ο Μητροπολίτης Κυρηνείας Μακάριος Μυριανθέας, ο Οικονόμος της Φανερωμένης Διονύσιος Κυκκώτης, οι βουλευτές Γ. Χατζηπαύλου, Θ. Θεοδότου και άλλοι ηγέτες. Στη συνέχεια συνελήφθησαν και απεστάλησαν στην Αγγλία. Επίσης, πάνω από χίλια πρόσωπα φυλακίστηκαν ή εξορίστηκαν σε απομακρυσμένα μικρά χωριά. Αθανασιάδης Κώστας, *Πως και ποιοι πρόδωσαν την Κύπρο*, Νέα Υόρκη, Καμπάνα, 1991, σ. 30.

²¹ Αμέσως μετά το ξέσπασμα των Οκτωβριανών, ο Κυβερνήτης Σερ Ρόναλντ Στόρς ζήτησε βοήθεια μέσω τηλεγραφημάτων. Την επόμενη μέρα τέσσερα βρετανικά πολεμικά αποβίβασαν ισχυρά σώματα ναυτών στη Λάρνακα, τη Λεμεσό, την Αμμόχωστο και την Πάφο. Βίας Λειβαδάς, Γιάννης Σπανός, Πέτρος Παπαπολυβίου, *Η εξέγερση του Οκτώβρη 1931 (Τα Οκτωβριανά)*, Λευκωσία, Imprinta Ltd, 2004.

²² Ο κυπριακός λαός υποχρεώθηκε να αναγείρει τα πετρόκτιστα και πολυτελή μέγαρα μέσω προστίμων που υπέβαλε ο Κυβερνήτης Στόρς. Μόνο για την αποκατάσταση του Κυβερνείου, ο κυπριακός λαός κλήθηκε να πληρώσει £35.000. Στυλιανού Πέτρος, *Τα οκτωβριανά. Η εξέγερση του 1931 στην Κύπρο*, Λευκωσία, Επιφανίου, 2002.

²³ Πηγή: Στυλιανού Πέτρος, *Τα Οκτωβριανά. Η εξέγερση του 1931 στην Κύπρο*, (2002)

β. *Παλμεροκρατία*: Μετά τα γεγονότα του Οκτωβρίου ακολούθησε η περίοδος της Παλμεροκρατίας (1933-1939). Ο Χέρμπερτ Πάλμερ ανέλαβε ως Κυβερνήτης του νησιού εγκαθιδρύοντας στυγνή δικτατορία με έκδηλη αφελληνιστική τάση. Ανελεύθερη πολιτική εφαρμόστηκε στον τομέα της παιδείας (εκπαιδευτικός νόμος του 1935) με τον οποίο στόχευε στην υποταγή της στοιχειώδους και μέσης εκπαίδευσης προκειμένου να αποδυναμώσει το ενωτικό κίνημα.²⁴ Η εξάχρονη εκδικητική πολιτική του παρόλα αυτά δεν κατάφερε να σβήσει τον πόθο για την ένωση.

γ. *Διασκεπτική Συνέλευση 1947*: Όταν στη βρετανική εξουσία ανεβαίνει το εργατικό κόμμα το 1947, ο νέος κυβερνήτης λόρδος Γούνστερ, δίνει υπόσχεση στους Κύπριους για ένα πιο φιλελεύθερο και προοδευτικό καθεστώς και καλεί τους αντιπροσώπους του λαού σε συνδιάσκεψη.²⁵ Στην πρόσκληση αυτή πολλοί Ελληνοκύπριοι δεν ανταποκρίνονται γιατί είχαν ως μοναδικό τους στόχο την ένωση τους με την Ελλάδα. Η συνδιάσκεψη αυτή, η οποία ονομάστηκε Διασκεπτική,²⁶ πραγματοποιείται το Νοέμβριο του 1947. Η Αγγλία παραχωρούσε στην Κύπρο ένα ημιαυτόνομο Σύνταγμα με μια Βουλή οι οποίοι Τούρκοι θα αντιπροσωπεύονταν μόνο με το 15% των εδρών της, χωρίς βέτο και αντιπροεδρία, με χρονοδιάγραμμα μετά από 20 χρόνια ο λαός της Κύπρου να αποκτούσε την πλήρη αυτοδιάθεση του.²⁷

Στο σημείο αυτό οι οχτώ Ελληνοκύπριοι αντιπρόσωποι, αρχίζουν να μιλούν για πλήρη αυτοκυβέρνηση αλλά λόγω της αντίθετης γνώμης που είχε η βρετανική κυβέρνηση διακόπτεται η συνδιάσκεψη. Εξαιτίας όμως της αρνητικής κριτικής που έγινε από μέλη του εργατικού κόμματος στην Μεγάλη Βρετανία η κυβέρνηση αναγκάζεται το Μάιο του 1948, να θέσει νέες προτάσεις για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις,²⁸ από τις οποίες αποκλείονται τα θέματα

---

²⁴ Ο Πάλμερ απαγόρευσε την ανάκρουση του εθνικού ύμνου, των εθνικών συμβόλων και γιορτών, της διδασκαλίας της ελληνικής ιστορίας, την ανύψωση ελληνικής σημαίας, την ανάρτηση εικόνων των αγωνιστών του 1821, τις συγκεντρώσεις, την ελευθερία τύπου και τις πολιτικές δράσεις. Κατσώνης Κώστας, *Η Κύπρος στους δρόμους της ιστορίας*, Λάρνακα, Τυπογραφία Master Print, 2002.

²⁵ Κάτσης Άριστος, *Από τη Διασκεπτική στην ΕΟΚΑ*, Λεμεσός, Αργώ, 2005.

²⁶ Ηρακλείδης Αλέξης, *Κυπριακό Πρόβλημα 1947 - 2004 - Από την ένωση στη διχοτόμηση*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 2006, σ. 90-92.

²⁷ Φαντή Ανδρέας, *Η Διασκεπτική - Η πρώτη χαμένη ευκαιρία στο Κυπριακό*, Λευκωσία, Printco, 1993.

²⁸ Τα κυριότερα σημεία των προτάσεων αυτών, ανέφεραν ότι : 1) Τα εκλεγμένα μέλη της Νομοθετικής Εξουσίας να είναι 22· να υπάρχουν τέσσερις ανώτεροι Βρετανοί υπάλληλοι και ένας πρόεδρος που θα διορίζεται από τον κυβερνήτη, τέσσερις να εκλέγονται από τους Τουρκοκύπριους και οι υπόλοιποι

ένωσης με την Ελλάδα και η πλήρης αυτοκυβέρνηση. Οι προτάσεις απορρίπτονται από την ελληνοκυπριακή πλευρά (υπήρχε και αποχή) ενώ η τουρκοκυπριακή παρουσίασε τις αξιώσεις της.

δ. *Ενωτικό Δημοψήφισμα 1950*: Τον Δεκέμβριο του 1949 η Εθναρχία της Κύπρου προκαλεί την βρετανική αποικιακή κυβέρνηση να πραγματοποιήσει ενωτικό δημοψήφισμα. Όπως ήταν αναμενόμενο η δεύτερη χώρα δεν συγκινήθηκε με αποτέλεσμα η εκκλησία να διεξάγει δικό της δημοψήφισμα στις 15 Ιανουαρίου 1950²⁹ με επικεφαλής τον τότε Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Β'. Η προαιώνια απόκτηση της ένωσης ήταν εμφανής αφού το ποσοστό των Ελληνοκυπρίων ανήλθε στο 95,7% (εικόνα 1.4).

Το δημοψήφισμα δεν έφερε κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα. Η Ελλάδα αντέδρασε αρνητικά εξαιτίας της πολιτικό - οικονομικής της εξάρτησης³⁰ και η Μεγάλη Αυτοκρατορία ούτε καν ασχολήθηκε με το θέμα · σε μια περίοδο όπου υπόδουλες χώρες λάμβαναν την ανεξαρτησία τους με την συγκατάθεση των μεγάλων χωρών ακόμη και της ίδιας. Στις 22 Φεβρουαρίου της ίδιας χρονιάς, ο Άγγλος Κυβερνήτης Σερ Άντριου Ράιτ μετά από την ανακοίνωση του Αρχιεπισκόπου του Γ' για την πλειοψηφία του δημοψηφίσματος, απάντησε πως το ζήτημα ένωσης είναι κλειστό.³¹

από ολόκληρο τον πληθυσμό.2)Δικαίωμα ψήφου να έχουν όλοι οι άντρες άνω των 21 ετών, ενώ οι γυναίκες να πάρουν δικαίωμα ψήφου σε περίπτωση που το δεχόταν η συνέλευση. 3)Η Κύπρος θα ανήκει στη Βρετανική Κοινοπολιτεία και σχετικά με αυτό δε θα γίνεται καμία συζήτηση από το Νομοθετικό. 4)Νομοσχέδια τα οποία έχουν άμεση σχέση με την οικονομία, την άμυνα, τη εξωτερική πολιτική, τις μειονότητες και το σύνταγμα να εισάγονται μόνο με την συγκατάθεση του κυβερνήτη. 5)Ο κυβερνήτης θα έχει το δικαίωμα να επιβάλει την εφαρμογή ενός νομοσχεδίου, ακόμη και αν το νομοθετικό συμβούλιο το είχε απορρίψει. Παπαδημήτρης Παναγιώτης, *Ιστορική εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου 1878-1978*, Λευκωσία, Επιφανίου, 1997.

²⁹ Το δημοψήφισμα της 15^{ης} Ιανουαρίου του 1950 προτάθηκε από την Αριστερά της Κύπρου, η οποία όμως πρώτα προήλθε σε διαβουλεύσεις με Άγγλους αντιπροσώπους με την ελπίδα πως θα παραχωρούσαν σύνταγμα στην αυτοκυβέρνηση του νησιού με μετέπειτα εξέλιξη την αυτοδιάθεση και ελευθερία του κυπριακού λαού. Παυλίδης Άντρος, *Ιστορία της Νήσου Κύπρου*, τόμος Δ', Φιλόκυπρος, Λευκωσία, 1993.

³⁰ Χαρακτηριστική ήταν η απάντηση που έδωσε ο κ. Γεώργιος Παπανδρέου στο Δήμαρχο Λευκωσίας κ. Θεμιστοκλή Δέρβη τον Ιούνιο του 1950 σχετικά με το Δημοψήφισμα: «Η Ελλάδα αναπνέει σήμερα με δύο πνεύμονες, το μεν αγγλικόν και τον δε αμερικάνικον και δι' αυτό δεν ημπορεί λόγω του Κυπριακού να κινδυνεύσει να πάθει από ασφυξία». Αργυρού Φανούλα, *Από την ένωση στην κατοχή*, Λευκωσία, Dorographics Ltd, 1995, σ.σ. 40-41.

³¹ Φαντής Ανδρέας, *Ο ενταφιασμός της ένωσης*, Λευκωσία, εκδ. Επιφανίου, 1995, σ. 37.

Εικόνα 1.4
Από την προσέλευση του κυπριακού λαού στις εκκλησίες, υπερψηφίζοντας το αίτημα για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα³²

ε. Πρώτη προσφυγή στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) 1954: Στις 28 Ιουλίου 1954 ανακοινώνεται στην Βουλή των Κοινοτήτων και των Λόρδων ότι η Κυβέρνηση αποφάσισε να χορηγήσει στην Κύπρο σύνταγμα που θα προνοούσε τη σύσταση νομοθετικού συμβουλίου, στο οποίο όμως «αιρετά μέλη» θα ήταν μειοψηφία. Παράλληλα ο Υφυπουργός Εξωτερικών Χένρυ Χόπκινσον ανακοινώνει³³ πως «Ουδέποτε η Μεγάλη Βρετανία θα εγκαταλείψει την Κύπρο».³⁴

³² Πηγή: Καουρής Αντρέας, Γρηγόρης Αυξεντίου, τόμος Α', (1996)

³³ Μια επιπρόσθετη δήλωση του υφυπουργού Αποικιών Χόπκινσον (στις 28 Ιουλίου 1954), ήταν η ανακοίνωση του στη Βουλή σχετικά με το Κυπριακό ότι «Ορισμένα εδάφη της Κοινοπολιτείας δε θα μπορέσουν ποτέ να αποκτήσουν πλήρη ανεξαρτησία». Η δήλωση αυτή προκάλεσε αντιδράσεις σε Κύπρο και Ελλάδα με αποτέλεσμα την προσφυγή τους στον ΟΗΕ. Η Βρετανία και οι Ηνωμένες Πολιτείες πέτυχαν να καταψηφιστεί και να μη συζητηθεί η προσφυγή. Πολυδώρου Π. Αντρέας, *Ιστορία της Κύπρου*, Λευκωσία, Αυγή Ατδ, 1984, σ. 108.

³⁴ Χαραλαμπίδης Γιάννος, *Κυπριακό - Διπλωματικές ίντριγκες*, Αθήνα, Ποιότητα, 2011, σ. 64.

Η εκκλησιαστική ηγεσία και Εθναρχία σε όλη την περίοδο της βρετανικής κυβέρνησης και κατοχής της Κύπρου, διακήρυξε πως ο ελληνισμός θα παραμείνει στις επάλξεις προσηλωμένος στο μοναδικό αίτημά του στην ένωση με την Ελλάδα.³⁵ Γι' αυτό και ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο Γ' ζήτησε να ακουστεί το πρόβλημα στην επιτροπή κηδεμονιών της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών με εκπρόσωπο τον ίδιο. Οι Βρετανοί αντέδρασαν,³⁶ οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ) ήταν αντίθετες³⁷ καταψηφίζοντάς το, ενώ τουρκικές εφημερίδες εξέφρασαν την αντίθεσή τους στο συγκεκριμένο ζήτημα,³⁸ απειλώντας πως αν διακηρυχθεί το καθεστώς η Τουρκία θα υψώσει φωνή για τα νησιά του Αιγαίου.

---

³⁵ Φαντής Ανδρέας, *Ο ενταφιασμός της ένωσης*, Λευκωσία, Επιφανίου, 1995, σ.σ. 8-14.

³⁶ Το 1956 ο Βρετανός υπουργός Άντονι Ήντεν δήλωσε «Η Κύπρος θεωρείται μια πολύτιμη αεροπορική βάση σε σχέση με την άμυνα τόσο της Μέσης Ανατολής όσο και της Εγγύς Ανατολής. Η σημασία της αυξήθηκε μετά την επιχείρηση στο Σουέζ. Αν δεν υπάρχει Κύπρος, δεν υπάρχουν συγκεκριμένες διευκολύνσεις για να υπερασπιστούμε την προμήθεια του πετρελαίου μας. Αν δεν υπάρχει πετρέλαιο θα υπάρχει ανεργία και πείνα στη Βρετανία. Τόσο απλό είναι το πρόβλημα». Ababi J., *Britain's withdrawal from the middle east 1947-1971. The economic and strategic imperatives*, New York, Kingston Press, 1982.

³⁷ Ο Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Φόστερ Ντάλες απέστειλε στον Πρωθυπουργό της Ελλάδας Αλέξανδρο Παπάγο στις 12 Δεκεμβρίου 1954: «Καλύτερα διέξοδος δια την ενότητα της Δύσεως και δια την διαφύλαξιν του ελληνικού γοήτρου θα ήτο να υποστηρίζομεν απόφασιν της παρούσης συνελεύσεως όπως μη συζητηθεί το Κυπριακόν». Παπαγεωργίου Σπύρος, *Κυπριακή Θύελλα 1955-1959*, Λευκωσία, Επιφανίου, 1977, σ. 69.

³⁸ Η προσπάθεια της Κύπρου για ένωση με την Ελλάδα μέχρι τη δεκαετία του 50' δεν προκάλεσε καμιά απαίτηση από την πλευρά των τουρκοκυπρίων και των τούρκων. Μέχρι τότε αποτελούσε εσωτερικό πρόβλημα της βρετανικής αποικιοκρατίας και των ελλήνων της Κύπρου. Η σχέση Κύπρου - Τουρκίας ήταν ειρηνική παρά τις συγκρούσεις με τους πολέμους του 19^{ου} - 20^{ου} αιώνα. Η Τουρκία όμως τη δεκαετία του 50' - 60' υπό τον τότε Πρωθυπουργό Μεντερές Αντνάν προσανατόλισε την εξωτερική πολιτική της προς την Δύση. Συγκεκριμένα το 1953 αποκατέστησε και ενδυνάμωσε τις σχέσεις των με την Σοβιετική Ένωση με στόχο την πραγματοποίηση των γεωπολιτικών στρατηγικών της συμφερόντων. Αποτέλεσμα ήταν η εξέλιξη του κυπριακού σε ελληνοτουρκικό πρόβλημα τη δεκαετία του 50' και σε βίαιη ελληνοτουρκική αντιπαράθεση τη δεκαετία του 60' και 70'. Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, *Η ελληνοτουρκική σύγκρουση. Από την Κύπρο έως τα Ίμια 1955 - 1996. Η οπτική του τύπου*, Ι. Σιδέρη, 1997, σ.σ. 49-52.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ 1955-1959

2.1 Προετοιμασία αγώνα και πολιτικές εξελίξεις

Η Κύπρος αποδεχόμενη πλέον την αρνητική και απόλυτη στάση της Μεγάλης Βρετανίας όσον αφορά το ζήτημα της ένωσης με την Ελλάδα αποφάσισε να αλλάξει πορεία. Η αθέτηση των επίσημων αγγλικών υποσχέσεων ήτανε μια δεδομένη και όσο περνούσε ο καιρός η άρνηση του δικαιώματος της ελευθερίας εξανέμιζε τις πιθανότητες για πολιτική ορθοδρόμηση. Η βρετανική τακτική όχι μόνο δεν επέτρεπε λύσεις για λύση του κυπριακού προβλήματος αλλά καταντούσε ανοικτή ιστορική πρόκληση. Οι μυστικές κινήσεις της απελευθερωτικής διεκδίκησης άλλαξαν ρυθμούς. Η αξίωση του δημοψηφίσματος για την ένωση με την Ελλάδα ελάμβανε διάσταση λαϊκής προσταγής. Ήταν η μόνη εκπεφρασμένη θέληση της συντριπτικής πλειοψηφίας.

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο Γ³⁹ με τον ερχομό του στην εξουσία, (μετά από τον θάνατο του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου του Β'), εξήγγειλε με τα κηρύγματά του ξεσηκωμό στους Έλληνες της Κύπρου. Παράλληλα, η παρουσία του συνταγματάρχη Γεώργιου Θεόδωρου Γρίβα⁴⁰ σήμανε την ιδέα του αγώνα.⁴¹ Οι δυο τους συναντήθηκαν για πρώτη φορά το καλοκαίρι του 1951 στην

---

³⁹ Ο Μακάριος ήταν Αρχιεπίσκοπος της αυτοκέφαλης ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου από το 1950 μέχρι τον θάνατό του. Ήταν ο πολιτικός αρχηγός της ΕΟΚΑ και μετέπειτα πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας. *Άπαντα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', Τόμος Α', Λευκωσία, Έκδοση Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', 1991.*

⁴⁰ Ο Γρίβας είχε διατελέσει αξιωματικός του ελληνικού στρατού και κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής είχε ιδρύσει την αντικομμουνιστική οργάνωση «Χ», ενώ είχε λάβει ενεργό μέρος στον Εμφύλιο Πόλεμο. Ήταν ο στρατιωτικός αρχηγός της ΕΟΚΑ. Κακουλλής Λουκάς, *Της Κύπρου οι ταγοί – Άνθρωποι και ιστορία*, Κύπρος, Τυπογραφείο Στέλιου Λειβαδιώτη, 2000, σ.σ. 51-79.

⁴¹ Το σχέδιο του ένοπλου αγώνα στην Κύπρο προτάθηκε από τον Αμερικανό Πρεσβευτή Πιούριφόϊ της Αθήνας, στις 5 Μαρτίου 1953. Το σχέδιο έπρεπε να ακολουθηθεί από την ελληνική κυβέρνηση (Στρατάρχη Παπάγο) και την κυπριακή ηγεσία (Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ') με σκοπό να μην διαταρασσόταν η ισορροπία δυνάμεων στην Κύπρο εξαιτίας του ξεσπάσματος του αντικομμουνιστικού αγώνα στην Αθήνα τον Δεκέμβριο του 1944 ο οποίος διεξήχθη από την αστική τάξη. Στο τέλος και οι δύο ηγέτες αποδέχθηκαν το απελευθερωτικό σχέδιο και σε συνάντησή τους στις 6 Μαρτίου 1953 ανακοίνωσαν το όνομα του Συνταγματάρχη Γεώργιου Γρίβα (αρεστός προς τους αμερικάνους), σαν του αναγνωρισμένου στρατιωτικού ηγέτη για να ηγηθεί του ένοπλου αγώνα των Κυπρίων. Αθανασιάδης Κώστας, *Πως και ποι οι πρόσδωσαν την Κύπρο*, Νέα Υόρκη, Καμπάνα, 1991, σ.σ. 185-189.

Λευκωσία. Τον επόμενο χρόνο ο Γρίβας επανέρχεται στο νησί και κάνει αναγνώριση εδάφους και βρίσκει τους πρώτους στρατολόγους.⁴²

Εικόνα 2.1

*Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄ και ο Γεώργιος Γρίβας: η συνάντησή τους στις 29 Μαρτίου 1955, σηματοδοτεί και τροχοδρομεί τις καταλυτικές και ιστορικές εξελίξεις που ακολούθησαν για την Κύπρο.*⁴³

Στις 7 Μαρτίου 1953 η ιστορία αλλάζει κεφάλαιο, αφού με κάθε μυστικότητα δίνουν τον όρκο της ελευθερίας 12 άντρες στο σπίτι του

---

⁴² Μαραθεύτης Ι. Μιχαλάκης, *Ηρωικοί απόηχοι του 55'*, Λευκωσία, Theopress, 2006, σ.σ. 45-53.

⁴³ Πηγή: Παπαγεωργίου Σπύρος, *Αρχειόν των παράνομων εγγράφων του κυπριακού αγώνος 1955-1959*,(1984).

πανεπιστημιακού Γεράσιμου Κονιδάρη στην Αθήνα.⁴⁴ Στην Κύπρο ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ', στις 22 Αυγούστου 1954 διακηρύσσει τον όρκο της Φανερωμένης⁴⁵ για την ένωση προς τον κυπριακό λαό.⁴⁶

Στην Αθήνα συλλέγεται το πρώτο πολεμικό υλικό (με αυτό άρχισε ο αγώνας) και αποστέλλεται στις 26 Οκτωβρίου 1954 με καΐκι στο νησί με επιβάτες τον Γρίβα και τον σύντροφό του Σωκράτη Λοϊζίδη. Κατά τη διάρκεια της πορείας τους κάνουν στάση στην Ρόδο καθώς η ελληνική κυβέρνηση προσπαθεί να τους εντοπίσει και να αποτρέψει την κάθοδο τους, με αποτέλεσμα την κάλυψη τους. Στις 8 Νοεμβρίου επιβιβάζονται στο ιστιοφόρο «Σειρήν» και φτάνουν στις ακτές της Χλώρακα της Πάφου μετά από δύο μέρες.⁴⁷

Ο Διγενής με πλήρη μυστικότητα εγκαινιάζει τις επαφές του με τους ελάχιστους έμπιστους συνεργάτες του και τους αναθέτει την οργάνωση πυρήνων και ομάδων. Οργανώνει το δίκτυο συνδέσμων και την κατασκοπεία, συγκροτεί τις πρώτες ομάδες, δίνει εντολές, μεριμνά για την εκπαίδευση των απειροπόλεμων νέων στα όπλα και στις εκρηκτικές ύλες και στα τέλη Νοεμβρίου μετακινείται στην Λευκωσία.

Στις 24 Νοεμβρίου 1954 οι Άγγλοι μετέφεραν τις δυνάμεις του αέρα και της ξηράς στο αρχηγείο της Μέσης Ανατολής στην Κύπρο μέσω πλοίων και αεροπλάνων εξαιτίας των λαϊκών αντιδράσεων που ξέσπασαν στην Ιορδανία και την Αίγυπτο.⁴⁸ Κίνηση η οποία αναπτύσσει μια νέα διάσταση στη σημασία του νησιού για τους ίδιους. Στις 17 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους ματαιώνεται η ελληνική προσφυγή για την Κύπρο στην Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ με αποτέλεσμα το ξέσπασμα θυελλωδών διαδηλώσεων. Μια μέρα μετά

---

⁴⁴ Βαρνάβα Ανδρέας, *Ιστορία του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-1959*, Λευκωσία, Επιφανίου, 2002, σ. 32.

⁴⁵ Ο όρκος της Φανερωμένης: «Υπό τους ιερούς αυτούς θόλους, ας δώσωμεν σήμερον τον άγιο όρκο. Θα παραμείνωμεν πιστοί έως θανάτου εις το εθνικόν μας αίτημα. Άνευ υποχωρήσεων. Άνευ παραχωρήσεων. Άνευ συναλλαγών. Θα περιφρονήσωμεν την βία και την τυραννίαν. Με θάρρος θα υψώσωμεν το ηθικόν παράστημα μας υπεράνω των μικρών και εφήμερων κωλυμάτων, εν και μόνον επιδιώκοντες, εις εν και μόνον αποβλέποντες τέρμα, την Ένωσιν και μόνο την Ένωσιν». Άντρος Παυλίδης, *Μακάριος - Κύπρος 1978*, τόμος Α', Αυτοέκδοση, σ. 154.

⁴⁶ «Ο Εθνάρχης φλόγιζε τις ψυχές με τα πύρινα κηρύγματά του για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα κι ο Αρχηγός της ΕΟΚΑ οδηγούσε τους αγωνιστές στη μάχη για τη μετουσίωση του προαιώνιου πόθου. Ο Αρχιεπίσκοπος κι ο Διγενής ύψωσαν τον απειροπόλεμο λαό από το θυσιαστήριο και την ανδρεία στον θρίαμβο και στην ανυπέβλητη δόξα, που προκάλεσε το θαυμασμό του κόσμου. Ο κοινός όρκος για τον κοινό σκοπό συνένωσε τους δύο ηγέτες στο αρραγές μέτωπο της νίκης στα μεγάλα χρόνια του αγώνα της ΕΟΚΑ στην ανεπανάληπτη επική τετραετία της Κυπριακής Ιστορίας». Σπανός Γιάννης, *ΕΟΚΑ - Έτσι πολεμούν οι Έλληνες*, τόμος Α', Ανδρέας Ι. Σπανός, 1996, σ. 16.

⁴⁷ Παυλίδης Άντρος, *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τόμος 4^{ος}, Λευκωσία, Φιλόκυπρος, 1986.

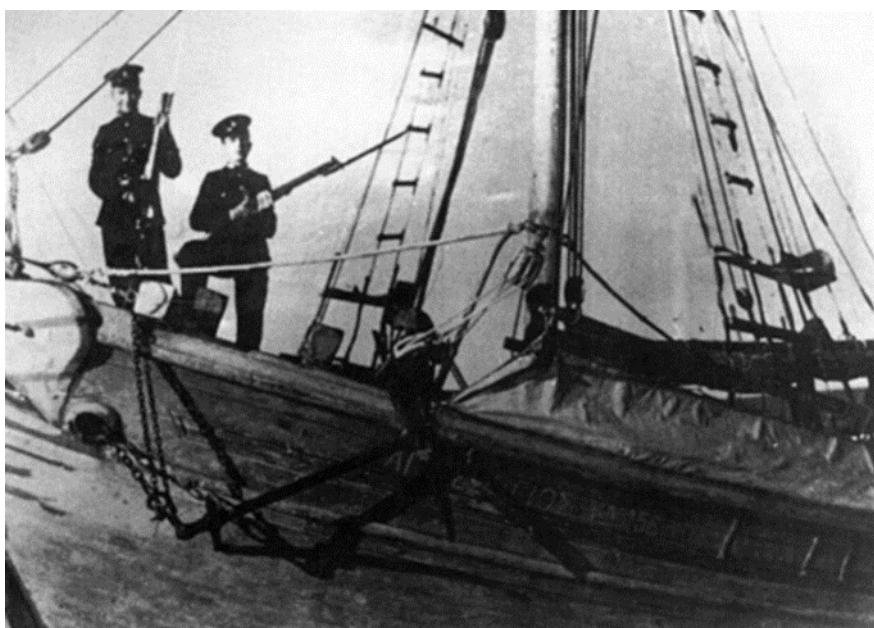
⁴⁸ Βαρνάβα Ανδρέας, *Ιστορία του Απελευθερωτικού Αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-1959*, Λευκωσία, Επιφανίου, 2002, σ. 44.

οργανωμένες ομάδες Τούρκων αρχίζουν βιαιοπραγίες κατά των ελληνικών καταστημάτων και περιουσιών.

Στις 25 Ιανουαρίου του 1955 συνελήφθη από τις αγγλικές αρχές ένα μικρό ελληνικό πλοιάριο «Άγιος Γεώργιος» στην ακτή της Χλώρακας (εικόνα 2.2). Το πλήρωμα του πλοίου, οι επιβαίνοντες και άλλοι εφτά Χλωρακιώτες (σύνολο 13) οδηγήθηκαν στη φυλακή και αργότερα σε δίκη.

Εικόνα 2.2

Το πλοιάριο «Άγιος Γεώργιος» το οποίο μετέφερε φορτίο όπλων, αλλά συνελήφθη από τις αγγλικές αρχές κατόπιν πληροφοριών.⁴⁹

2.2 ΕΟΚΑ 1955 και πολιτικές εξελίξεις

Ο αγώνας της Εθνικής Οργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΟΚΑ)⁵⁰ άρχισε την 1^η Απριλίου του 1955.⁵¹ Η Κύπρος ξυπνούσε πριν ακόμα ξημερώσει καθώς

---

⁴⁹ Πηγή: Βαρνάβα Ανδρέας, «Ιστορία του απελευθερωτικού αγώνα 1955-1959»,(2000).

⁵⁰ Ο αγώνας υποστηριζόταν από τις ελληνικές κυβερνήσεις του Αλέξανδρου Παπάγου (υλική, πολιτική, ηθική βοήθεια) καθώς επίσης και την Κυβέρνηση του Καραμανλή η οποία έφτασε και σε συμβιβασμό (για την Κύπρο) με την Τουρκία και τη Μεγάλη Βρετανία. Ο ελληνικός λαός και η ενεργή σύμπραξη του ελληνοκυπριακού πληθυσμού εξαιρουμένης της ηγεσίας του κυπριακού κομμουνιστικού κόμματος ΑΚΕΛ το οποίο στράφηκε προς την τρίτη χώρα ήταν υπέρ της οργάνωσης. Κώστας Φάττας, «Ένας μαθητής αφηγείται», Λευκωσία, Επιφανίου, 2000, σ. 29.

⁵¹ Ο Διγενής κυκλοφόρησε την πρώτη διακήρυξη του «Με την βοήθεια του Θεού, με πίστη εις τον τίμιο αγώνα μας, με τη συμπαράσταση ολόκληρου του ελληνισμού και με την βοήθεια των κυπρίων αναλαμβάνομεν τον αγώνα δια την αποτίναξη του αγγλικού ζυγού με σύνθημα εκείνο το οποίο μας

συγκλονιζόταν από συνεχείς εκρήξεις στην Αμμόχωστο, στην Λάρνακα και στην επισταθμία Επισκοπής. Στην Λευκωσία η ομάδα του Μάρκου Δράκου ανατίναξε τμήμα του ραδιοφωνικού τμήματος ενώ ταυτόχρονα ανατινάσσονταν κτίρια της αρχιγραμματείας. Στην Δεκέλεια η ομάδα του Γρηγόρη Αυξεντίου κτύπησε τις βρετανικές βάσεις. Εκεί έπεσε ο πρώτος νεκρός της ΕΟΚΑ Μόδεστος Παντελή (εικόνες 2.3 και 2.4).⁵²

Εικόνα 2.3
Μόδεστος Παντελή.⁵³

Εικόνα 2.4
Η χήρα γυναίκα του Παντελή Μόδεστου με τα παιδιά τους.⁵³

Από την πρώτη περίοδο οργανώνεται το σύστημα των ανταρτικών επιδρομών εναντίον αστυνομικών σταθμών και εγκαταστάσεων. Διανέμονται φυλλάδια με σκοπό οι Κύπριοι να μαθαίνουν τα νέα της οργάνωσης γιατί στις εφημερίδες υπήρχε λογοκρισία. Επίσης η ίδρυση της μυστικής οργάνωσης Κύπριοι Αγωνιστές Ριψοκίνδυνοι Ηγέτες (ΚΑΡΗ) από το 1953 ενδυναμώνει περισσότερο την ΕΟΚΑ. Ο Κύπριος Ιωάννης Ιωαννίδης Χατζηπαύλου μυσί φοιτητής,⁵⁴ επιτυγχάνει στρατιωτική εκπαίδευση στα βουνά της Κρήτης και

κατέλειπαν οι πρόγονοί μας ως ιεράν παρακαταθήκην Η ΤΑΝ Η ΕΠΙ ΤΑΣ». Σπανός Γιάννης, «ΕΟΚΑ: έτσι πολέμουν οι Έλληνες», Λευκωσία, Ανδρέας Ι. Σπανός, 1997.

⁵² Ο Μόδεστος Παντελή παρά τις εντολές του Γρηγόρη Αυξεντίου συνόδευσε τον Αντρέα Κάρυο στην Δεκέλεια ο οποίος (Μόδεστος) προσπάθησε να κόψει τα ηλεκτρικά καλώδια υψηλής τάσης με υγραμένο σκοινί με αποτέλεσμα να πάθει ηλεκτροπληξία. Καουρής Αντρέας, «Γρηγόρης Αυξεντίου», τόμος Α', Λευκωσία, Theopress Ltd, 1996, σ.σ. 195-202.

⁵³ Πηγή: Καουρής Αντρέας, Γρηγόρης Αυξεντίου, τόμος Α', (1996).

⁵⁴ Στυλιανού Πέτρος, Οι Κύπριοι φοιτητές στην Αθήνα και ο αγώνας του 1955-1959, Λευκωσία, Αιγαίου, 2010.

τους στέλνει στο νησί για να στελεχώσουν τις δομές της οργάνωσης και το αντάρτικο.⁵⁵

Ο ξεσηκωμός του ελληνισμού της Κύπρου οδηγεί τον τότε Κυβερνήτη της Κύπρου Ρόναλντ Άρμιτζίτς στην επιβολή του νόμου της 15^{ης} Ιουλίου 1955 για προσωποκράτηση χωρίς δίκη. Εφαρμόζει την χιτλερική τακτική, θέτει σκληρά μέτρα,⁵⁶ επιβάλλει κατ' οίκον περιορισμό. Όποιος κυκλοφορούσε κινδύνευε να συλληφθεί ή να πυροβοληθεί από τον αγγλικό στρατό. Οι Έλληνες αναγκάζονταν να μένουν έγκλειστοι στα σπίτια τους.

Η έναρξη και η διεξαγωγή του αγώνα της ΕΟΚΑ δεν βρήκε σύμφωνους τους Τουρκοκύπριους. Στις 30 Ιουνίου φυλλάδια στην τουρκική γλώσσα καλούσαν την τούρκικη νεολαία να ενταχθεί στην οργάνωση ΚΙΤΕΜΠ⁵⁷ με σκοπό να καταπολεμήσει τον αγώνα της ΕΟΚΑ και την ένωση με την Ελλάδα. Η ΕΟΚΑ κυκλοφορεί προκήρυξη στην τουρκική γλώσσα τονίζοντας ότι ο αγώνας στρέφεται εναντίον του Άγγλου κυρίαρχου και ότι η οργάνωση βλέπει τους Τούρκους κατοίκους της Κύπρου ως φίλους και συμμάχους.

Στις 4 Ιουλίου 1955 ο Αρχηγός του Γενικού Αυτοκρατορικού επιτελείου Στρατάρχης Τζον Χάρντινγκ μετέπειτα Κυβερνήτης επισκέφτηκε την Άγκυρα, ενώ στις 29 Αυγούστου ο Βρετανός Υπουργός Άντονι Ήντεν οργάνωσε την Τριμερή Διάσκεψη του Λονδίνου⁵⁸ μαζί με τους Υπουργούς Εξωτερικών Αγγλίας, Ελλάδας και Τουρκίας. Ο κυπριακός λαός αγνοήθηκε και η Τουρκία επιβλήθηκε επίσημα ως συνομιλητής στο κυπριακό. Οι συνομιλίες απέτυχαν αλλά η αγγλοτουρκική συμπαιγνία ήταν πιο απροκάλυπτη από ποτέ.

---

⁵⁵ Δρουσιώτης Μακάριος, «*ΕΟΚΑ: Η σκοτεινή όψη*», Αθήνα, Στάχυ, 1998.

⁵⁶ Ο Κυβερνήτης Άρνολντ Άρμιτζίτς δήλωσε ότι οι πράξεις βίας που διεπράχθησαν την 1^η Απριλίου θα εξεταστούν από τους υπεύθυνους για την τήρηση του νόμου και της τάξεως αλλά και την περιφρούρηση του νησιού. Επίσης, θα ληφθούν μέτρα για την ανίχνευση και την σύλληψη των κακοποιών και είναι βέβαιος πως ο κυπριακός λαός ο οποίος αποτελείται από σοβαρούς και νομοταγείς πολίτες δεν θα συγχωρήσουν αυτές τις αποτρόπαιες πράξεις. Παπαδημήτρης Παναγιώτης – Πετρίδης Πέτρος, *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου (1878-1978)*, τόμος 11, Αθήνα, Αδελφότητος Θεολόγων «ο Σωτήρ», 1979, σ.σ. 10-11.

⁵⁷ Ο Ραούφ Ντεκτάς μαζί με τον σύμβουλο τύπου Μουσταφά Κεμάλ Τανρίσεβντι, ίδρυσαν στις 15 Νοεμβρίου 1957 την ΤΜΤ, συνενώνοντας τις παράνομες ομάδες ΒΟΛΚΑΝ, ΜΕΤΩΠΟ ΤΗΣ 9^{ης} ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, ΚΙΤΕΜΠ, ΚΑΡΑΤΣΕΤΕ σε κοινή δράση. Σπανός Γιάννης, *ΕΟΚΑ - Έτσι πολεμούν οι Έλληνες*, τόμος 2^{ος}, Λευκωσία, Σπανός Ανδρέας, 1997.

⁵⁸ «Και ξαναέμπαινε στο πολιτικό παιχνίδι για την Κύπρο, τριάντα τόσα χρόνια μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης (1923), με την οποία η Τουρκία παραιτήθηκε από τα δικαιώματα της πάνω στην Κύπρο. Το βρετανικό σχέδιο λύσης προνοούσε τη παροχή αυτονομίας με το σύνταγμα περιορισμένης αυτοδιοίκησης, που θα διαμορφωνόταν από τις τρεις πλέον εμπλεκόμενες κυβερνήσεις και θα παρέιχε εγγυήσεις για τη συμμετοχή τουρκοκυπρίων στη Νομοθετική Συνέλευση και στο Υπουργικό Συμβούλιο». Παπαπολυβίου Πέτρος, *Ιστορία της Κύπρου στα χρόνια της Αγγλοκρατίας 1878-1960*, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Λευκωσία, 2006.

Στις 23 Σεπτεμβρίου απέδρασαν από το φρούριο της Κερύνειας 16 αγωνιστές.⁵⁹ Το σχέδιο υποβλήθηκε στον Γρίβα και στη συνέχεια εγκρίθηκε. Οι δραπέτευσαντες συγκεντρώθηκαν σε ένα διαμέρισμα του φρουρίου και μερικοί από αυτούς κτυπούσαν με κρυμμένα σίδηρα το υλικό που συγκρατούσε το παράθυρο ενώ ταυτόχρονα οι υπόλοιποι τραγουδούσαν εθνικά τραγούδια. Έτσι, όταν κατάφεραν να παραβιάσουν το σιδηρόφρακτο παράθυρο κατέβηκαν στην θάλασσα χρησιμοποιώντας σεντόνια. Όταν δραπέτευσαν χωρίστηκαν σε ομάδες προχωρώντας σε διάφορες κατευθύνσεις. Παρόλα αυτά μόνο οι εννέα κατάφεραν και δραπέτευσαν. Οι άλλοι εφτά συνελήφθησαν.

Σε τέτοιες συνθήκες η αγγλική κυβέρνηση αποφασίζει να αντικαταστήσει τον Κυβερνήτη Άρμιτέιτζ Ρόναλντ με τον Στρατάρχη Χάρντινγκ Τζον. Ο νέος κυβερνήτης καταφτάνει στην Κύπρο στις 3 Οκτωβρίου 1955 και από την επόμενη μέρα αρχίζει επαφές με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ' χωρίς όμως αποτέλεσμα.⁶⁰ Η λύση του πρώτου δεν ήταν άλλη από το σχέδιο αυτοκυβέρνησης⁶¹ που είχε παρουσιάσει ο Άγγλος πολιτικός Χάρολντ Μακμίλαν. Ο Μακάριος ο Γ' πρότεινε την αναγνώριση της αυτοδιάθεσης του κυπριακού λαού από τη Μ. Βρετανία και τη συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών σε ένα μεταβατικό σύνταγμα αυτοκυβέρνησης. Οι Άγγλοι όμως συνέχιζαν να αρνούνται το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης.

---

⁵⁹ Τα ονόματα των δραπέτευσάντων ήταν Μάρκος Δράκος, Λάμπρος Καυκαλίδης, Μιχαλάκης Ρωσιδίης, Λεύκιος Ροδοσθένους, Πέτρος Στυλιανού, Πέτρος Παπαϊωάννου, Ευάγγελος Ευαγγελάκης, Χριστάκης Ελευθερίου, Κωνσταντίνος Λοϊζου, Στέλιος Σιάμισης, Χαρίλαος Ξενοφώντας, Παύλος Νικήτας, Ανδρέας Πολυβίου, Παναγιώτης Παπαναστασίου, Δήμος Βρυωνίδης, Μίκης Φυρίλλας. Βαρνάβα Ανδρέας, *Ιστορία του Απελευθερωτικού Αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-1959*, Λευκωσία, Επιφανίου, 2002, σ. 94.

⁶⁰ Κρανιδιώτης Νίκος, *Οι διαπραγματεύσεις Μακαρίου - Χάρντινγκ 1955-1956*, Αθήνα, Ολκός, 1987.

⁶¹ Το σχέδιο αυτοκυβέρνησης που είχε παρουσιάσει ο Μακμίλαν προνοούσε τη νομοθετική εξουσία να την ασκούσε Νομοθετική Συνέλευση με «αιρετή πλειοψηφία» με τη συμμετοχή των τουρκοκυπρίων. Η άμυνα, η εξωτερική ασφάλεια και οι εξωτερικές υποθέσεις θα ήτο αρμοδιότητα του Κυβερνήτη. Το σχέδιο ουσιαστικά εξασφάλιζε τα συμφέροντα της Βρετανίας και των συμμάχων της. Κατσώνης Κώστας, *Η Κύπρος στους δρόμους της ιστορίας*, Λάρνακα, Τυπογραφεία Master Print, 2002, σ. 130.

Εικόνα 2.5
*Συνάντηση (ανεπίσημη και μυστική) Τζον Χάρντινγκ και Μακαρίου το Νοέμβριο του 1955.*⁶²

Τρεις μέρες μετά την ανακοίνωση από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο ότι οι επαφές με τον Κυβερνήτη απέτυχαν, ο Γρηγόρης Αυξεντίου με τους αντάρτες του καλωσόρισαν επίσημα τον Χάρντινγκ στο νησί με μια καταδρομική επιχείρηση στον αστυνομικό σταθμό Λευκονοίκου. Οι αγωνιστές κατάφεραν και έκλεισαν τους αστυνομικούς στα κελιά και αποχώρησαν με τον οπλισμό του σταθμού. Σε αντίδραση των πιο πάνω ο Χάρντινγκ ενίσχυσε και μετέτρεψε σε φρούρια τους αστυνομικούς σταθμούς, οργάνωσε επιχειρήσεις και κομάντος στον Πενταδάκτυλο.⁶³

Κατά τη διάρκεια της εθνικής γιορτής της 28^{ης} Οκτωβρίου ξεχύθηκε στους δρόμους η νεολαία⁶⁴ με αποτέλεσμα τις επιθέσεις Άγγλων στρατιωτών

⁶² Πηγή: Χατζηαντωνίου Κώστας, *Κύπρος 1954-1974 – Από το έπος στην τραγωδία*, (2007).

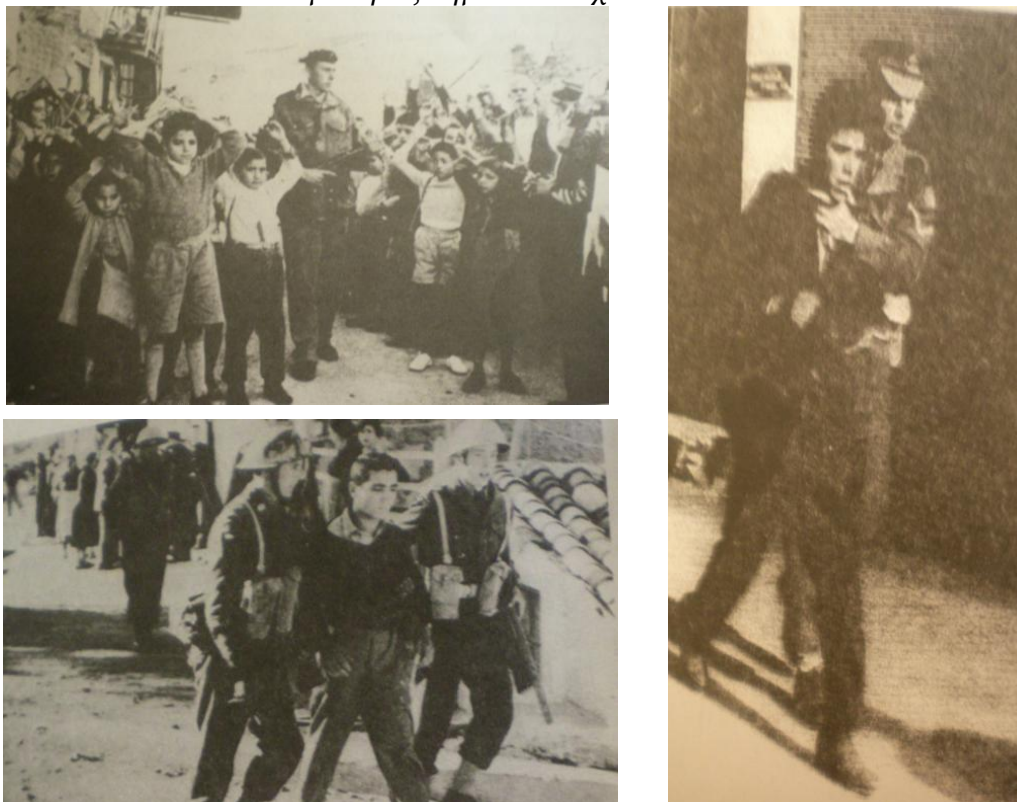
⁶³ Καουρής Αντρέας, *Γρηγόρης Αυξεντίου*, τόμος Β', Λευκωσία, Theopress Ltd, 1996.

⁶⁴ Η νεολαία της οργάνωσης κατατασσόταν στην Άλκιμο Νεολαία (ΑΝΕ). Μαχητικά της όργανα ήταν δύο επαναστατικά περιοδικά. Το ένα ήταν «Η αγωγή των νέων» το οποίο αναφερόταν σε μαθητές δημοτικού σχολείου και το δεύτερο «Εγερτήριο Σάλπισμα» το οποίο προοριζόταν σε μαθητές μέσης εκπαίδευσης. Στα Γυμνάσια οι μαθητές και οι μαθήτριες ήταν οργανωμένοι σε ομάδες ΑΝΕ νέων και ΑΝΕ

εναντίον τους (εικόνες 2.5).⁶⁵ Παράλληλα, η σύλληψη του Μιχαλάκη Καραολή την ημέρα εκείνη και την επόμενη χρονιά ο απαγχονισμός του μαζί με τον Ανδρέα Δημητρίου, οδήγησε ολόκληρο το νησί σε μαχητικές διαδηλώσεις διαμαρτυρίας.

Εικόνα 2.6

Ένοπλοι στρατιώτες του βρετανικού στρατού ερευνούν και συλλαμβάνουν μαθητές δημοτικού σχολείου. ⁶⁶

Η ΕΟΚΑ συνεχίζει να πραγματοποιεί καταδρομικές επιχειρήσεις σε αστυνομικούς σταθμούς, αποστολές σε διάφορα χωριά της Κύπρου καθώς και εξορμήσεις στα βουνά του Τροόδους. Οι αντάρτες πρωταγωνιστούν σε αιματηρές μάχες στα βουνά, στις πόλεις και στην ύπαιθρο οι ομάδες κρούσεως κτυπούν τον εχθρό στους δρόμους και στις πλατείες.⁶⁷

νεανίδων, με τους αρχηγούς τους, οι οποίοι συντόνιζαν και οδηγούσαν με κατάλληλες οδηγίες πειθαρχία και δράση. Δημητριάδης Φρίξος, *Η αγωγή των νέων*, Λεμεσός, Φ. Δημητριάδης, 1994, σ.σ. 11-12.

⁶⁵ Οι άοπλοι μαθητές έριχναν πέτρες και κεραμίδια προς τους Άγγλους κατακτητές, σε αντίθεση με τους δεύτερους που πετούσαν δακρυγόνα, κτυπούσαν με μπλοκ, κρατούσαν όπλα πυροβολώντας στον αέρα ή ακόμη τραυματίζοντας τους, τους πατούσαν κάτω στο έδαφος, τους αλυσόδεναν και τους έκλειναν σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως ακόμη και σε φυλακές. Κώστας Φάττας, *Ένας μαθητής αφηγείται*, Λευκωσία, Επιφανίου, 2000.

⁶⁶ Πηγή: Δημητριάδης Φρίξος, *«Αγωγή των νέων»*, (1994).

⁶⁷ Μέσα σε ούτε ένα μήνα πραγματοποιήθηκαν τέσσερις επιχειρήσεις εναντίον του αστυνομικού σταθμού της Γιαλούσας τον οποίο οι Άγγλοι είχαν μετατρέψει σε στρατιωτικό φρούριο Καρπασίας. Παράλληλα οι αγωνιστές πραγματοποίησαν αποστολές στον Αμιάντο, στο Μιτσερό και στην Κακοπετριά

Εικόνα 2.7
Ανατιναγμένο κτίριο της Αστυνομίας Λεμεσού από τις ομάδες της ΕΟΚΑ.⁶⁸

Ο Κυβερνήτης Χάρντινγκ από τις 26 Νοεμβρίου του 1955 επιβάλλει τον νόμο έκτακτης ανάγκης ακόμη και για μεταφορά εκρηκτικής ύλης θανατική καταδίκη και συλλήψεις ανθρώπων χωρίς εντάλματα. Στον νόμο απαντούν οι Αμμοχωστιανοί στις 5 Δεκεμβρίου με επίθεση που προκαλεί πέντε νεκρούς. Επιπρόσθετα, ανοίγει το στρατόπεδο συγκέντρωσης στην Κοκκινοτριμιθιά, κλείνει για λίγο χρονικό διάστημα το Εμπορικό Λύκειο Λάρνακας και Λανίτειο Γυμνάσιο Λεμεσού.

Στις 15 Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου σκοτώνεται ο Χαράλαμπος Μούσκος⁶⁹ (εικόνα 2.8), ο πρώτος αντάρτης της ΕΟΚΑ που έπεσε στη μάχη στο Μερσινάκι, ενώ οι σύμμαχοι του Ανδρέας Ζάκος και Χαρίλαος Μιχαήλ συλλαμβάνονται και στη συνέχεια οδηγούνται από τους Άγγλους στην αγχόνη.

εξαρθρώνοντας φρουρές και προκαλώντας απώλειες στον εχθρό. Παπαγεωργίου Σπύρος, *Δια χειρός ηρώων*, Λευκωσία, Επιφανίου, 1990.

⁶⁸ Πηγή: Χατζηαντωνίου Κώστας, *Κύπρος 1954-1974 - Από το έπος στην τραγωδία*, (2007).

⁶⁹ Μαραθεύτης Μιχαλάκης, *Η φυλάκιση της ελευθερίας - Χρονικό*, Λευκωσία, Theopress, 2007, σ.σ. 112 - 113.

Εικόνα 2.8
Χαράλαμπος Μούσκος.⁷⁰

Στις 9 Ιανουαρίου 1956 μέχρι τις 29 Φεβρουαρίου αρχίζουν οι συνομιλίες μεταξύ του Κυβερνήτη και του Υπουργού αποικιών Μπόιτ Λένοξ. Ο Χάρτινγκ προσπαθεί να προωθήσει και να επιβάλει στην Κύπρο ένα σχέδιο συντάγματος που επινόησε η Αγγλία. Οι διατάξεις του συγκεκριμένου σχεδίου δεν φάνηκαν από την αρχή αποδοτικές για τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο τον Γ' αλλά ούτε και από τους αντιπροσώπους του οι οποίοι το χαρακτήρισαν απαράδεκτο. Η απόφαση του τελευταίου ήταν η απόρριψη των προτάσεων του Χάρντινγκ όπως επίσης και του συντάγματος του.

Στις 26 Ιανουαρίου μαθητές και μαθήτριες προκάλεσαν τις στρατιωτικές δυνάμεις στα πεδία συγκρούσεων ανάμεσα στην Επισκοπή και το Παγκύπριο Γυμνάσιο. Για δύο μέρες οι δρόμοι και οι χώροι του Παγκυπρίου Γυμνασίου βάφονταν με το αίμα της μαθητιώσας νεολαίας, ώσπου ο Κυβερνήτης με ειδικό διάταγμα το έκλεισε. Με την ενέργεια του όμως σηματοδότησε την διεύρυνση της αντίστασης και την αναβίωση του κρυφού σχολείου της τουρκοκρατίας. Οι εκκλησίες και τα σπίτια των δασκάλων και καθηγητών μετατράπηκαν σε σχολεία. Ξέσπασαν παντού διαδηλώσεις, συγκρούσεις και διαμαρτυρίες (εικόνα 2.9). Ο Κυβερνήτης έφτασε στο σημείο να κλείσει και δημοτικά σχολεία όπου υψώνονταν ελληνικές σημαίες.⁷¹

---

⁷⁰ Πηγή: Χαμπιαούρη Κ. Νίκος, *Υπέρ πίστεως και πατρίδος – ΕΟΚΑ 1955-1959*, (1995).

⁷¹ Η διαταγή του Γρίβα για την ανύψωση ελληνικών σημαίων στα δημοτικά σχολεία ήταν «Προπαγανδίστε και ενεργήσατε όπως επί όλων των δημοτικών σχολείων αναρτηθούν ελληνικά σημαία, αι οποία να παραμείνουν επ' αυτών. Τούτο ασφαλώς θα επισύρη το κλείσιμον των σχολείων αλλά θα δείξη και την ακλόνητον θέλησιν ημών προς τον αγώνα μέχρι τελικής νίκης». Δημητριάδης Φρίξος, *Η αγωγή των νέων. Το παράνομο περιοδικό της ΕΟΚΑ*, Λεμεσός, Αυτοέκδοση, 1994, σ. 20.

Εικόνα 2.9
Μαθητικές διαδηλώσεις.⁷²

Η αντίσταση για το κλείσιμο του Παγκυπρίου αποκορυφώθηκε με διαδηλώσεις στο Βαρώσι. Επόμενο ήταν και το κλείσιμο του Ελληνικού Γυμνασίου Αμμοχώστου. Η πρόκληση του αποτέλεσε νέες διαδηλώσεις. Στην διάρκεια τους ο Άγγλος δεκανέας Χέϊζερντάϊν επεσήμανε και δολοφόνησε τον τελειόφοιτο μαθητή, αρχηγό του Γυμνασίου Αμμοχώστου, Πέτρο Γιάλλουρο (εικόνες 2.10).⁷³

⁷² Πηγή: Κώστας Φάττας, «Ένας μαθητής αφηγείται», (2000).

⁷³ Ο νέος Πετράκης Γιάλλουρος θάφτηκε την ίδια νύκτα μετά από διαταγή του Κυβερνήτη Χάρντινγκ όταν απαγόρευσε την αναβολή της κηδείας του, ως να έρθουν οι γονείς του από την Αγγλία. Φάττας Κώστας, Ένας μαθητής αφηγείται, Λευκωσία, Επιφανίου, 2000.

Εικόνα 2.10
Μαθητικές παρελάσεις. Σημαιοφόρος ο Πετράκης Γιάλλουρος.⁷⁴

2.3 ΕΟΚΑ 1956 και πολιτικές εξελίξεις

Ο αρχηγός της ΕΟΚΑ Γρίβας τους πρώτους δύο μήνες του 1956 παρακολουθεί τις εξελίξεις αλλά καταρτίζει και τα σχέδια του μακροχρόνιου αγώνα. Αναδιοργανώνει το αντάρτικο και τις ομάδες κρούσεως σε πόλεις και χωριά.⁷⁵ Τις ελλείψεις πολεμικού υλικού προσπαθεί να τις καλύψει με διάφορους τρόπους. Επίσης, διατάσσει την συλλογή κυνηγετικών όπλων από ολόκληρη την Κύπρο. Έτσι το οπλοστάσιο της ΕΟΚΑ ενισχύεται με 800 κυνηγετικά όπλα που πυροδοτούν βόλια και με βόμβες που κατασκευάζονται στα κρησφύγετα και στα εργαστήρια της οργάνωσης. Επιστήμονες, μέλη της οργάνωσης επιχειρούν και επιτυγχάνουν εκρηκτικά που κατασκευάζουν οι ίδιοι από υλικά τα οποία έβρισκαν στην αγορά.

⁷⁴ Πηγή: Κώστας Φάττας, «Ένας μαθητής αφηγείται», (2000).

⁷⁵ Ο Γρίβας τον Φεβρουάριο του 1956 συγκροτεί ομάδες ανταρτών, μια στην Πιτσιλιά υπό τον Αυξεντίου, μια στο Μιλικούρι, τρεις στον Κύκκο, μια στην Αρμίνου και μια στον Πενταδάκτυλο. Παράλληλα, οι ομάδες κρούσεως σε ύπαιθρο, πόλεις και χωριά θα συγκρουστούν με βρετανικά στρατεύματα και τούρκικα επικουρικά τμήματα. Σοφοκλέους Θάσος, *Πόθος ελευθερίας*, Λευκωσία, Ιδιωτική Έκδοση, 1989.

Στις 9 Μαρτίου ο Κυβερνήτης Χάρντινγκ εξόρισε τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, τον Μητροπολίτη Κυρηναίας, τον Παπασταύρο Παπαγαθαγγέλου και τον Πολύκαρπο Ιωαννίδη ως τρομοκράτες στο νησί Μαχέ των Σεϋχελλών στον Ινδικό Ωκεανό. Επίσης, απαιτούσε να του παραδώσουν τον Διγενή σε 15 μέρες αυξάνοντας το ποσό επικήρυξης του σε £10.000.⁷⁶ Η αποδέσμευση των στρατευμάτων του από την υποχρέωση να δείχνουν αυτοσυγκράτηση ήταν ακόμη μια κίνηση του για να βασανίσει τον κυπριακό λαό.⁷⁷

Στις 23 Ιανουαρίου οι Τουρκοκύπριοι πραγματοποιούν μεγάλη πορεία, με αφορμή συγκρούσεις στην περιοχή της Κερύνειας προκαλώντας μεγάλες ζημιές σε εκκλησίες, καταστήματα, αυτοκίνητα και κατοικίες Ελλήνων. Στα χωριά και στις πόλεις κηρυσσόταν σκληρός κατ' οίκον περιορισμός, παντού περιπολούσαν στρατιώτες και Τούρκοι επικουρικοί, παραβίαζαν το οικογενειακό άσυλο, διενεργούσαν έρευνες και συλλήψεις. Οι περισσότεροι αστυνομικοί σταθμοί, καταυλισμοί, στρατόπεδα συγκέντρωσης μετατράπηκαν σε χώροι κράτησης και φυλάκισης των Κυπρίων συλληφθέντων.

Η αγχόνη⁷⁸ ήταν το επόμενο σκληρό μέτρο του Κυβερνήτη για να θανατώνει τους «εγκληματίες» που το μόνο που ήθελαν ήταν η απελευθέρωση της πατρίδας τους από την αγγλική κατοχή. Στις 10 Μαΐου του 1956 πραγματοποιείται ο απαγχονισμός των δυο πρώτων αγωνιστών από τις αγγλικές δυνάμεις στις κεντρικές φυλακές Λευκωσίας, του Μιχαλάκη Καραολή⁷⁹ και του Ανδρέα Δημητρίου⁸⁰ (εικόνες 2.11). Και οι δυο τους καθώς ανέρχονταν στην αγχόνη έψαλλαν τον εθνικό ύμνο και ζητωκραύγαζαν υπέρ της Ενώσεως.

---

⁷⁶ Σε απάντηση του ο Γρίβας επικήρυξε τον Χάρντινγκ χωρίς αμοιβή. Δρουσιώτης Μακάριος, *ΕΟΚΑ: Η σκοτεινή όψη*, Αθήνα, Στάχυ, 1998

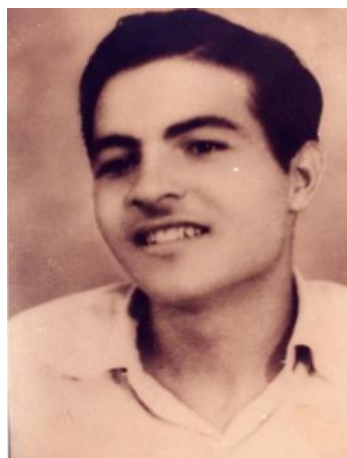
⁷⁷ Η εφημερίδα Daily Mail έγραψε στις 24 Φεβρουαρίου 1956 «Οι Άγγλοι δεν μπόρεσαν να συλλάβουν την στρατηγική του Διγενή, δεν κατόρθωσαν να κατανοήσουν τουλάχιστον την τακτική που εφαρμόζε. Νόμιζαν πως η ΕΟΚΑ δεν ήταν παρά δύο ορεινές ομάδες και πέντε ομάδες πόλεων που εξαφανίζονταν στους λαβύρινθους των οδών και στο πλήθος». Ρόμπερτ Χόλλαντ, *Η Βρετανία και ο κυπριακός αγώνας 1954-1959*, Αθήνα, Ποταμός, 2001.

⁷⁸ Οι πρώτοι που κρεμάστηκαν στην αγχόνη ήταν ο Μιχαλάκης Καραολής και Αντρέας Δημητρίου στις 10 Μαΐου το 1956. Στις 9 Αυγούστου του 1956 κρεμάστηκαν οι Ανδρέας Ζάκος, Ιάκωβος Πατάτσος και Χαρίλαος Μιχαήλ. Στις 21 Σεπτεμβρίου του 1956 οδηγήθηκαν στην αγχόνη ο Μιχαήλ Κουτσόφτας, Στέλιος Μαυρομάτης και Ανδρέας Παναγίδης. Ο τελευταίος που απαγχονίστηκε ήταν Ευαγόρας Παλλικαριδής στις 14 Μαρτίου το 1957. Βασιλειάδης Νικόλαος, *Εθνομάρτυρες του κυπριακού έπους 1955-1959*, Αθήνα, Αδελφότητα Θεολόγων ο «Σωτήρ», 1977.

⁷⁹ Ο Μιχαλάκης Καραολής γεννήθηκε στις 13 Φεβρουαρίου 1933 στο Παλαιχώρι. Απαγχονίστηκε από τις αγγλικές δυνάμεις κατοχής στις κεντρικές φυλακές της Λευκωσίας στις 10 Μαΐου το 1956 μετά από κατηγορία πως δολοφόνησε τον αστυνομικό Ηρόδοτο Πουλλή στις 28 Οκτωβρίου το 1955 στη Λευκωσία. Χάμπιαουρ Κ. Νίκος, *Υπέρ πίστεως και πατρίδος – ΕΟΚΑ 1955-1959*, Λεμεσός, Α. Αλωνεύτη Λτδ, 1995, σ.σ. 94-95.

⁸⁰ Ο Ανδρέας Δημητρίου γεννήθηκε στις 18 Σεπτεμβρίου 1934 στον Άγιο Μάμα. Απαγχονίστηκε από τους Άγγλους γιατί κατηγορήθηκε ότι πυροβόλησε και τραυμάτισε τον βρετανό πολίτη Σύντεν Τέϋλορ

Εικόνα 2.11
Μιχαλάκης Καραολής και Ανδρέας Δημητρίου.⁸¹

Στις 12 Ιουλίου 1956 ο Άγγλος Πρωθυπουργός Άντονι Ήντεν δηλώνει ότι δέχεται την αυτοδιάθεση της Κύπρου αλλά η εφαρμογή της είναι αδύνατη εκ των πραγμάτων. Εξαγγέλλει πρόθεση εισαγωγής συντάγματος αυτοκυβέρνησης όταν εξουδετερωθεί η ΕΟΚΑ. Μετά από δύο μέρες ο Λόρδος Ράντκλιφ⁸² εμφανίζεται στην Κύπρο για το θέμα του συντάγματος.⁸³

Ο αρχηγός της ΕΟΚΑ από την Λεμεσό όπου διέμενε συγκρότησε ένα άρτιο δίκτυο συνδέσμων και επικοινωνούσε με τους τομεάρχες μέσω αλληλογραφίας.⁸⁴ Η αλληλογραφία διακινούνταν μέσω των λεωφορείων της ΚΕΜ. Την ίδια περίοδο διέταξε κατάπαυση πυρός διότι αναμενόταν η απόφαση στην αίτηση χάριτος των θανατοποινιτών Ανδρέα Ζάκου,⁸⁵ Χαρίλαου Μιχαήλ⁸⁶

στην Λευκωσία στις 28 Νοεμβρίου 1955 στην Αμμόχωστο. Στυλιανού Πέτρος - Χριστοδούλου Νίκη, *Τα φυλακισμένα μνήματα*, Λευκωσία, Επιφανίου, 2004.

⁸¹ Πηγή: Στυλιανού Πέτρος, Χριστοδούλου Νίκη, *Τα φυλακισμένα μνήματα*, (2004).

⁸² Το σχέδιο Ράντκλιφ προνοούσε τη σύσταση Νομοθετικής Συνέλευσης, Υπουργικού Συμβουλίου και ενός Δικαστηρίου Εγγυήσεως, το οποίο θα αποτελείτο από ένα έλληνα, ένα τούρκο και ένα ουδέτερο. Ο Κυβερνήτης θα είχε το δικαίωμα του «βέτο» στα ζητήματα της άμυνας, της ασφάλειας και των διεθνών σχέσεων. Ανακοινώντας το σχέδιο, οι Άγγλοι απείλησαν πως αν δεν γίνει δεκτό, θα προχωρούσαν στη διχοτόμηση της Κύπρου. Το σχέδιο απορρίφθηκε από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο τον Γ' και αργότερα από την Ελληνική Κυβέρνηση. Επίσης, απορρίφθηκε και από τους Τούρκους οι οποίοι προτιμούσαν τη διχοτόμηση. Πολυδώρου Π. Ανδρέας, *Ιστορία της Κύπρου*, Λευκωσία, Αυγή Λτδ, 1984, σ. 111.

⁸³ Η Αγγλία για ακόμη μια φορά υποθάλπει την αρπακτικότητα της Τουρκίας και ο τούρκος Πρωθυπουργός Μεντερές προειδοποιεί ότι η χώρα του θα θέσει θέμα Θράκης και Δωδεκανήσων εάν η Κύπρος περιερχόταν στην Ελλάδα. Χ. Γιαλλουρίδης, *Η ελληνοτουρκική σύγκρουση. Από την Κύπρο έως τα Ίμια 1955 - 1996. Η οπτική του τύπου*, Ι. Σιδέρη, 1997

⁸⁴ Το συγκεκριμένο δίκτυο συνδέσμων του Διγενή παραμένει επίτευγμα στην ιστορία των μυστικών απελευθερωτικών κινημάτων. Κατάφερε να επικοινωνεί μυστικά και γρήγορα. Έλεγε τα πάντα και διέτασσε τις εντολές του για την δράση του αγώνα. Λεωνίδας Λεωνίδου, *Γεώργιος Γρίβας Διγενής*, τόμος 3^{ος}, Λευκωσία, Επιφανίου, 2008.

⁸⁵ Ο Ανδρέας Ζάκος γεννήθηκε στις 12 Νοεμβρίου 1931 στη Λίνου. Απαγχονίστηκε από τον αγγλικό στρατό στις κεντρικές φυλακές Λευκωσίας μετά από κατηγορία ότι μετέφερε πολυβόλο όπλο και πυροβόλησε τον Ταγματάρχη Κουμπ σε ένοπλη σύγκρουση στο Μερσινάκι στις 15 Δεκεμβρίου 1955. Την

και Ιάκωβου Πατάτσου⁸⁷ (εικόνες 2.12). Ήταν προφανές ότι η διαταγή αποσκοπούσε στην ενίσχυση της αίτησης των μελλοθανάτων. Στις 9 Αυγούστου 1956 οι Άγγλοι κρέμασαν στις κεντρικές φυλακές Λευκωσίας τους τρεις προαναφερθέντες με αποτέλεσμα για ακόμη μια φορά τον ξεσηκωμό του κυπριακού λαού.

Εικόνα 2.12

*Ανδρέας Ζάκος, Χαρίλαος Μιχαήλ και Ιάκωβος Πατάτσος.*⁸⁸

Στις 16 Αυγούστου ο Διγενής διέταξε εκεχειρία. Με την προκήρυξή του κοινοποίησε ότι αναμενόταν πλήρης ανταπόκριση της Αγγλίας δια να εκπληρωθούν τα αιτήματα του λαού του νησιού όπως ετέθησαν και υποστηρίχτηκαν. Τα συγκεκριμένα αιτήματα θα συζητιόντουσαν υπό την παρουσία του Εθνάρχου Αρχιεπισκόπου Μακαρίου του Γ'.

Στις 27 του μηνός ο Κυβερνήτης κάλεσε τους αγωνιστές να παραδοθούν υψώνοντας τα χέρια πάνω και φωνάζοντας στα αγγλικά «I surrender», δηλαδή παραδίδομαι. Ο μόνος που παραδόθηκε ήταν ένας γάϊδαρος τον οποίο οι

ίδια μέρα συνελήφθη και ο Χαρίλαος Μιχαήλ. Στη μάχη σκοτώθηκαν ο Χαράλαμπος Μούσκος και ο Άγγλος δεκανέας Μόρουμ. Χάμπιαουρη Κ. Νίκος, *Υπέρ πίστεως και πατρίδος - ΕΟΚΑ 1955-1959*, Λεμεσός, Α. Αλωνεύτη Λτδ, 1995, σ.σ. 74-75.

⁸⁶ Ο Χαρίλαος Μιχαήλ γεννήθηκε στις 9 Φεβρουαρίου 1935 στη Γαλήνη. Απαγχονίστηκε στις κεντρικές φυλακές Λευκωσίας από τον αγγλικό στρατό μετά από κατηγορία ότι πυροβόλησε τον Ταγματάρχη Κουμπ σε ένοπλη σύγκρουση στο Μερσινάκι στις 15 Δεκεμβρίου 1955. Την ίδια μέρα συνελήφθη και ο Ανδρέας Ζάκος. Στη μάχη σκοτώθηκαν ο Χαράλαμπος Μούσκος και ο Άγγλος δεκανέας Μόρουμ. Χάμπιαουρη Κ. Νίκος, *Υπέρ πίστεως και πατρίδος - ΕΟΚΑ 1955-1959*, Λεμεσός, Α. Αλωνεύτη Λτδ, 1995, σ.σ. 138-139.

⁸⁷ Ο Ιάκωβος Πατάτσος γεννήθηκε στην Λευκωσία το 1934. Απαγχονίστηκε στις 9 Αυγούστου το 1956 κατηγορούμενος ότι πυροβόλησε εναντίον αστυνομικού στην Λευκωσία. Ιωάννου Ψ. Παναγιώτα, *Οι ηρωομάρτυρες της ΕΟΚΑ*, Λευκωσία, Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης ΕΟΚΑ 1955-1959, 1996.

⁸⁸ Πηγή: Ιωάννου Ψ. Παναγιώτα, *Οι ηρωομάρτυρες της ΕΟΚΑ*, (1996).

αγωνιστές αμόλησαν σε μεγάλο δρόμο της Λευκωσίας. Του είχαν δέσει στο σαμάρι ξύλινα ομοιώματα όπλων και μια μεγάλη επιγραφή γραμμένη στα αγγλικά «Marshall I surrender» δηλαδή Στρατάρχα μου παραδίνομαι.⁸⁹

Ο Κυβερνήτης αντέδρασε στέλνοντας περισσότερες στρατιωτικές περιπολίες, τρομοκρατικές επιδρομές, έρευνες και την κυκλοφορία υβριστικών φυλλαδίων με την υπογραφή της ΕΟΚΑ. Ο Διγενής για να αντιμετωπίσει την προπαγάνδα του Χάρντινγκ⁹⁰ και γενικά την αγγλική πολιτική, συγκρότησε την Πολιτική Επιτροπή Κυπριακού Αγώνα (ΠΕΚΑ). Σκοπός της πολιτικής επιτροπής ήταν η επιστράτευση Ελλήνων με κύρος οι οποίοι δεν μπορούσαν να πάρουν τα όπλα. Έτσι θα συντονιζόταν το πολιτικό μέρος του αγώνα με το στρατιωτικό.⁹¹

Στις 8 Σεπτεμβρίου 11 αγωνιστές επιτέθηκαν στον αστυνομικό σταθμό Κερύνειας,⁹² δίπλα από το κάστρο όπου ήταν στρατοπεδευμένοι 250 Άγγλοι στρατιώτες. Οι αγωνιστές κατάφεραν και άρπαξαν όπλα και πυρομαχικά καθώς επίσης πέτυχαν και σύμπτυξαν την φρουρά των Άγγλων στο κάστρο. Τις επόμενες μέρες άλλοι αγωνιστές τοποθέτησαν εμπρηστικές βόμβες στους στρατώνες Δεκέλειας, ανατίναξαν τανκ στο στρατόπεδο του Αγίου Νικολάου και κατέστρεψαν με βόμβες τον δίαυλο του αεροδρομίου στο Ακρωτήρι.⁹³

Στις 21 Σεπτεμβρίου του 1956 οι Άγγλοι απαγχόνισαν στις κεντρικές φυλακές Λευκωσίας τον Ανδρέα Παναγίδη,⁹⁴ τον Μιχάλη Κουτσόφτα⁹⁵ και τον Στέλιο Μαυρομάτη⁹⁶ (εικόνες 2.13). Μετά από λίγες μέρες, η ΕΟΚΑ έπληξε το στρατιωτικό αεροδρόμιο Ακρωτηρίου, κτύπησε με βόμβες την Επισκοπή, οργάνωσε αιματηρή ενέδρα στον δρόμο Λευκωσίας – Κερύνειας, διενήργησε

---

⁸⁹ Αρχείο Γιάννη Σπανού http://www.giannisspanos.com/?page_id=326 (πρόσβαση στις 02/11/14)

⁹⁰ Μια ακόμη αντίδραση του Διγενή προς τον Στρατάρχη Χάρντινγκ ήταν η κυκλοφορία της προκήρυξης του ότι «ΟΙ ΝΙΚΗΤΑΙ ΔΕΝ ΠΑΡΑΔΙΝΟΝΤΑΙ» και η διαταγή του συνθήματος «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Η ΨΑΝΑΤΟΣ». Λεωνίδα Λεωνίδου, Γεώργιος Γρίβας Διγενής, τόμος 4^{ος}, Λευκωσία, Επιφανίου, 2008.

⁹¹ Σπανός Χρ. Γιάννης, *Έτσι πολεμούν οι Έλληνες*, τόμος Β', Λευκωσία, Ανδρέας Σπανός, 1997.

⁹² Οι έντεκα Κύπριοι αγωνιστές είχαν στην κατοχή τους ένα όπλο stearn (είδος όπλου), τέσσερα κυνηγετικά, τρία περίστροφα και δεκαπέντε χειροβομβίδες. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, *Χρονικό Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959*, Λευκωσία, Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959, 1999.

⁹³ Θάσος Σοφοκλέους, *Πόθος ελευθερίας*, Ιδιωτική Έκδοση, Λευκωσία, 1989.

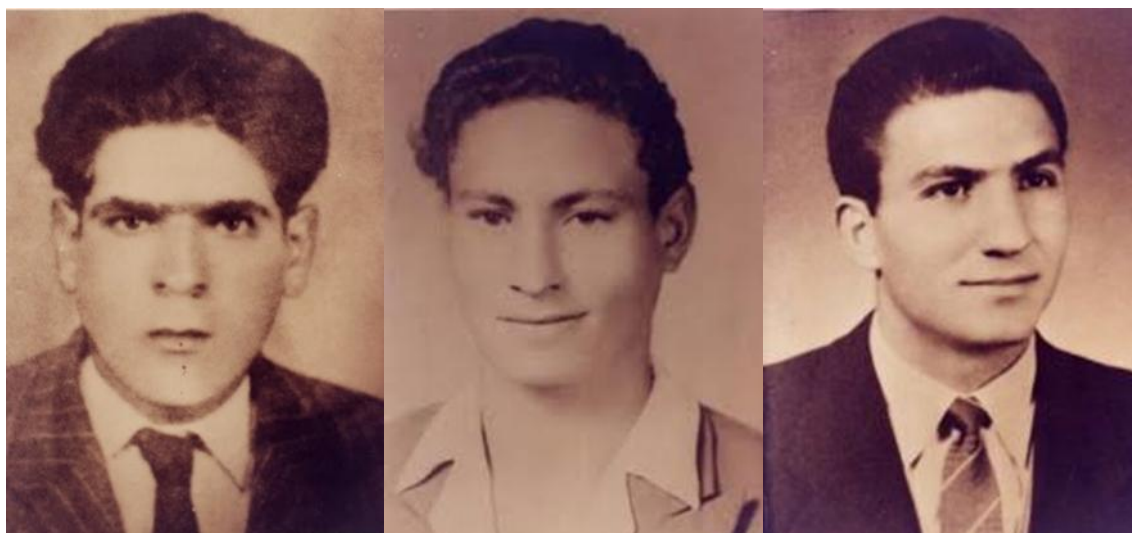
⁹⁴ Ο Ανδρέας Παναγίδης γεννήθηκε στις 14 Νοεμβρίου 1934 στο Παλιομέτοχο. Η κατηγορία η οποία τον οδήγησε προς την αγχόνη ήταν ότι ο ίδιος μαζί με τον Μιχαήλ Κουτσόφτα και Παρασκευά Χαροπούλη πυροβόλησαν και σκότωσαν τον βρετανό σμηνιά Πάτρικ Τζων Χεϊλ στο αεροδρόμιο Λευκωσίας. Παναγοπούλου Παναγιώτα, *Πρότυπα ηρώων. Οι εθνομάρτυρες της Κυπριακής Εποποιίας 1955-59*, Αθήνα, Αστέρως, 1994.

⁹⁵ Ο Μιχαήλ Κουτσόφτας γεννήθηκε στις 12 Νοεμβρίου 1934 στο Παλιομέτοχο. Απαγχονίστηκε από τις αγγλικές δυνάμεις με την κατηγορία ότι πυροβόλησε και σκότωσε μαζί με τον Ανδρέα Παναγίδη και τον Παρασκευά Χαροπούλη, τον βρετανό σμηνιά Πάτρικ Τζων Χεϊλ στο αεροδρόμιο Λευκωσίας. Παναγοπούλου Παναγιώτα, *Πρότυπα ηρώων. Οι εθνομάρτυρες της Κυπριακής Εποποιίας 1955-59*, Αθήνα, Αστέρως, 1994.

⁹⁶ Ο Στέλιος Μαυρομάτης γεννήθηκε στις 15 Νοεμβρίου το 1932 στην Λάπηθο. Απαγχονίστηκε διότι κατηγορήθηκε ότι πυροβόλησε εναντίον Άγγλων στην Λευκωσία. Βασιλειάδης Νικόλαος, *Εθνομάρτυρες του κυπριακού έπους 1955-1959*, Αθήνα, Αδελφότητα Θεολόγων «ο Σωτήρ», 1977.

επιδρομή με 10 ένοπλους αγωνιστές στο Μοναστήρι του Αποστόλου Ανδρέα καταφέροντας την εξουδετέρωση των φρουρών και την πυρπόληση του παρατηρητηρίου.⁹⁷

Εικόνα 2.13
*Ανδρέας Παναγιίδης, Μιχάλης Κουτσόφτας και Στέλιος Μαυρομμάτης.*⁹⁸

Οι Άγγλοι συνέχιζαν τις ανακρίσεις και τα βασανιστήρια στους αγωνιστές στις κεντρικές φυλακές, στα στρατόπεδα συγκέντρωσης,⁹⁹ στα κρατητήρια και στους αστυνομικούς σταθμούς. Επίσης επέβαλλαν πολυήμερους κατ' οίκον περιορισμούς, διενεργούσαν συλλήψεις, μαζικές κακοποιήσεις (ακόμη και γερόντων ιερέων).¹⁰⁰ Συγκεκριμένα εκείνη την περίοδο, Άγγλοι στρατιώτες και Τούρκοι επικουρικοί σκότωσαν Κύπριους νέους στο Νέο Χωριό Χρυσοχούς, Κισσόνεργας, Γαλάτας και στη Τεμπριά. Επιτίθονταν και βίαζαν γυναίκες, λήστευαν σπίτια υπό την απειλή όπλων, λεηλατούσαν εκκλησίες και έκαιγαν εικονίσματα.

---

⁹⁷ Ο απολογισμός του ίδιου του Χάρντινγκ ήταν ενδεικτικός: 60 νεκροί στρατιωτικοί, 24 νεκροί αστυνομικοί, 112 νεκροί πολίτες, 224 τραυματίες στρατιωτικοί, 105 τραυματίες αστυνομικοί, 975 εκρήξεις βομβών από τις οποίες οι 441 δεν εκράγησαν, 460 απεργίες, 229 ταραχές και 39 επιδρομές κάτω από δράσεις του κυπριακού λαού. Μαραθεύτης Μιχαλάκης, *Ανθολόγιο κειμένων για τον Αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-1959*, Λευκωσία, Συμβούλιο ιστορικής μνήμης ΕΟΚΑ 1955-1959, 1998.

⁹⁸ Πηγή: Παναγοπούλου Παναγιώτα, *Πρότυπα ηρώων – Οι εθνομάρτυρες του κυπριακού έπους 1955-1959*, (1994).

⁹⁹ Αγγελόπουλος Ανδρέας, Βάκης Νικος, Χατζηχαραλάμπους Χαράλαμπος, *Στρατόπεδο συγκέντρωσης Πολεμίου – Μια κόλαση ανάμεσα στις τουλίπες*, Λευκωσία, Επιφανίου, 2008.

¹⁰⁰ Χατζηαντωνίου Κώστας, *Κύπρος 1954-1974 - Από το έπος στην τραγωδία*, Αθήνα, Ιωλκός, 2007.

2.4 ΕΟΚΑ 1957 και πολιτικές εξελίξεις

Στις 10 Ιανουαρίου του 1957 ο Χάρολντ Μακμίλαν αντικαθιστά τον Άντονι Ήντεν στην Πρωθυπουργία της Βρετανίας και προστάζει την εξάρθρωση της ΕΟΚΑ από τις στρατιωτικές δυνάμεις κατοχής του νησιού με σκοπό η οργάνωση να γίνει πιο άκαμπτη στις διεθνείς διπλωματικές αντιπαρατάξεις. Παράλληλα ο Διγενής διατάζει τους αγωνιστές να είναι πιο έτοιμοι από ποτέ. Αρτιώνει καλύτερα την παθητική αντίσταση,¹⁰¹ συγκροτεί επιτροπές της ΠΕΚΑ μέσω της συμμετοχής των μελών από την ελληνική κοινωνία όπως εργάτες, υπαλλήλους, εμπόρους και βιομηχάνους.

Στις 18 Ιανουαρίου σκοτώνεται ο Μάρκος Δράκος (εικόνα 2.14).¹⁰² Βρισκόταν στην Μαραθάσα μαζί με τους αντάρτες του και μετά από προδοσία και συλλήψεις άλλων τριών ανταρτών, χρειάστηκε να μετακινηθούν προς την Σόλια. Εκεί τους ανακάλυψαν οι Άγγλοι στρατιώτες και πυροβόλησαν με διπλή αυτόματου όπλου τον Δράκο ο οποίος ηγήτο πρώτος. Μαζί του τραυματίστηκε και ο Κώστας Λοϊζου ο οποίος ακολουθούσε, μα κατόρθωσε να διαφύγει. Οι Άγγλοι συνέχισαν να συλλαμβάνουν αντάρτικες ομάδες.¹⁰³

---

¹⁰¹ Φάττας Κώστας, *Ένας μαθητής αφηγείται*, Λευκωσία, Επιφανίου, 2000, σ.σ. 123-130.

¹⁰² Ο Μάρκος Δράκος γεννήθηκε στις 24 Σεπτεμβρίου 1932 στη Λεύκα. Το 1954 μύηθηκε στην ΕΟΚΑ. Στις 24 Μαΐου 1955 με δική του προεργασία, ο αγωνιστής Χαρίλαος Ξενοφώντος τοποθέτησε βόμβα στο σινεμά «Παλλάς», με σκοπό το θάνατο του Κυβερνήτη Αρμιτεϊτζ. Η βόμβα είχε τοποθετηθεί κάτω από το κάθισμα του Κυβερνήτη, λόγω όμως κακής λειτουργίας του ωρολογιακού μηχανισμού, η έκρηξη έγινε μετά τη λήξη της παράστασης και της αποχώρησης του Κυβερνήτη. Κλείτος Ιωαννίδης, *Μάρκος Δράκος - Το ήθος και το κάλλος του αγώνος*, τόμος Α', Λευκωσία, Ιεράς Μονής Κύκκου, 2013.

¹⁰³ Εκείνη την περίοδο, ο Γρηγόρης Αυξεντίου διαμηνύει στον Αρχηγό της ΕΟΚΑ πως «ο αγώνας θα γίνει πιο πεισματώδης για την κάλυψη των κενών. Η πίστης μας προς την νίκη είναι ακλόνητος» και ο Διγενής απαντά «Προφυλαχτείτε, ανασυνταχτείτε και ανταποδώσατε τα κτυπήματα». Καουρής Αντρέας, *Γρηγόρης Αυξεντίου*, τόμος Β', Λευκωσία, Θεοπρέσ Λτδ, 1996.

Εικόνα 2.14
*Μάρκος Δράκος.*¹⁰⁴

Μετά τις 20 Ιανουαρίου υποκινήθηκαν τουρκικοί όχλοι, υπό την προστασία των Άγγλων και των επικουρικών αστυνομικών.¹⁰⁵ Ξεχύθηκαν στους δρόμους της Λευκωσίας μέχρι της Αμμοχώστου και λήστεψαν 70 ελληνικά μαγαζιά και έκαψαν κυπριακές περιουσίες. Παράλληλα ο Διγενής οργανώνει ομάδες προστασίας των πόλεων και των χωριών από τις τουρκικές επιδρομές.¹⁰⁶

Στις 18 Φεβρουαρίου, το κυπριακό ανακοινώνεται στην Πολιτική Επιτροπή της 11^{ης} Συνόδου του ΟΗΕ και στις 22 του ίδιου μήνα η Γενική Συνέλευση με εβδομήντα δύο ψήφους έναντι δύο αποχών συνιστά την αναζήτηση δημοκρατικής και δίκαιης λύσης μέσω διαπραγματεύσεων μεταξύ των ενδιαφερομένων χωρών, χωρίς όμως να καθορίζει ποιες είναι. Αποτέλεσμα ήταν ο ανοικτός δρόμος της Αγγλίας και της Τουρκίας, την οποία Τουρκία αρνείται η Κύπρος με βάσει τους όρους της Συνθήκης της Λωζάννης, η οποία (δεύτερη χώρα) παραιτήθηκε από όλα τα δικαιώματα της για το νησί απο το 1923.

---

¹⁰⁴ Πηγή: Κλείτος Ιωαννίδης, *Μάρκος Δράκος – Το ήθος και το κάλλος του αγώνος*, (2013).

¹⁰⁵ Οι Βρετανοί χρησιμοποίησαν τους τουρκοκύπριους ως επικουρικούς αστυνομικούς εναντίον των ελληνοκυπρίων αναθέτοντάς τους ανάμεσα σε άλλα την προστασία των ανακριτικών κέντρων και των ιδίων των ανακριτών που βασάνιζαν ελληνοκύπριους αγωνιστές. Εκμεταλλευόμενοι μάλιστα το θάνατο τουρκοκυπρίων (επικουρικών και άλλων) σε συγκρούσεις με την ΕΟΚΑ, ανέβασαν στα ύψη τον φανατισμό του τουρκικού όχλου προσλαμβάνοντας δραματικές διαστάσεις στη διάρκεια του 1958. Παπαδημήτρης Παναγιώτης, Πετρίδης Πέτρος, *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου (1878-1978)*, Αθήνα, Αδελφότητα Θεολόγων «ο Σωτήρ», 1979.

¹⁰⁶ Βαρνάβας Ανδρέας, *Ιστορία του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-1959*, Λευκωσία, Επιφανίου, 2002.

Στις 3 Μαρτίου του 1957 σκοτώνεται ο Γρηγόρης Αυξεντίου¹⁰⁷ (εικόνες 2.15) ύστερα από οκτάωρη μάχη με τον βρετανικό στρατό (60 στρατιώτες) και τον εμπρησμό του κρησφύγετου του σε σπηλιά στον Μαχαιρά. Στις 13 του ίδιου μήνα απαγχονίζεται στις κεντρικές φυλακές Λευκωσίας ο 19χρονος μαθητής Ευαγόρας Παλλικαρίδης¹⁰⁸ (εικόνα 2.16), ο οποίος είχε καταδικασθεί σε θάνατο από τις κατοχικές αρχές για παράνομη διακίνηση οπλισμού.

Εικόνα 2.15

Ο Γρηγόρης Αυξεντίου με στολή Ανθυπολοχαγού και μεταμφιεσμένος ως Αρχιμανδρίτης ο οποίος μεταφέρθηκε στον Μαχαιρά για να προβεί σε εγχείρηση (κρυβόταν από τους Άγγλους).¹⁰⁹

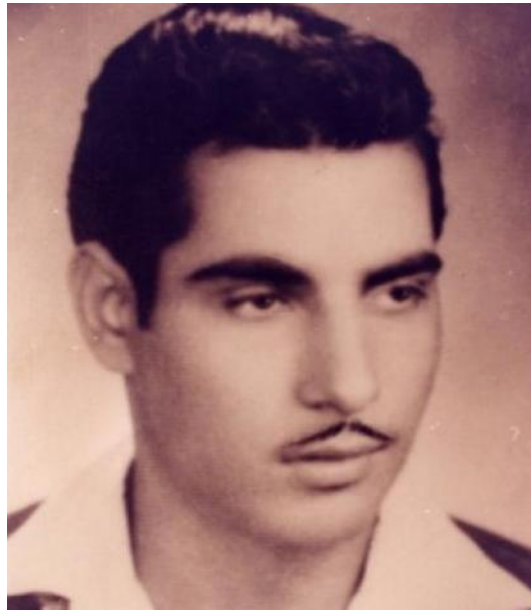
---

¹⁰⁷ Ο Γρηγόρης Αυξεντίου γεννήθηκε στις 22 Φεβρουαρίου 1928 στη Λύση. Μυήθηκε στον Αγώνα από το 1955 και ήταν δεύτερος στην ιεραρχία της οργάνωσης (υπαρχηγός της ΕΟΚΑ). Οι ρυθμοί των τραγουδιών του έγιναν εμβατήρια για την Κύπρο διότι ήταν και ποιητής. Καουρής Αντρέας, *Γρηγόρης Αυξεντίου*, Τόμος Α΄ και Β΄, Λευκωσία, Θεοπρές, 1996.

¹⁰⁸ Ο Ευαγόρας Παλλικαρίδης γεννήθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 1938 στην Τσάδα. Απαγχονίστηκε γιατί κατηγορήθηκε ότι μετέφερε όπλο. Σύμφωνα με την μαρτυρία του άγγλου εμπειρογνώμονα επί των όπλων, το πολυβόλο δεν ήταν σε θέση να χρησιμοποιηθεί κατά την ώρα της σύλληψης του. Ο ίδιος δεν άφησε τους δικηγόρους να τον υπερασπιστούν αφού ομολόγησε τις πράξεις του και τους είπε «Γνωρίζω ότι θα με κρεμάσετε. Ότι έκαμα το έκαμα ως Έλλην Κύπριος όστις ζητεί την ελευθερία του. Τίποτα άλλο». Γιώργος Χατζηκωστή, *Ευαγόρας Παλλικαρίδης*, Λευκωσία, Επιφανίου, 1984.

¹⁰⁹ Πηγή: Καουρής Αντρέας, *Γρηγόρης Αυξεντίου*, (1996).

Εικόνα 2.16
Ευαγόρας Παλληκαρίδης. ¹¹⁰

Η ΕΟΚΑ με προκήρυξή της στις 14 Μαρτίου διακήρυξε την αναστολή της δράσης της εάν ελευθερωνόταν ο Μακάριος. Έτσι, οι διπλωμάτες του Λονδίνου άλλαξαν τακτική¹¹¹ και στις 6 Απριλίου οι εξόριστοι των Σεϋχελλών Επίσκοποι Μακάριος, Μητροπολίτης Κυπριανός, Παπασταύρος Παππαγαθαγγέλου και Πολύκαρπος Ιωαννίδης, αναχώρησαν από το νησί της εξορίας και επέστρεψαν μετά από 11 μέρες στην Αθήνα.¹¹²

Ο Μακάριος γνωρίζοντας την πολιτική και τις προθέσεις της Αγγλίας έστειλε επιστολή στις 28 Μαΐου από την Αθήνα και κάλεσε τον Βρετανό Πρωθυπουργό να συζητήσουν το κυπριακό με βάση την απόφαση της 11^{ης} Ολομέλειας του ΟΗΕ αλλά μόνο μεταξύ Κύπρου και Αγγλίας. Μετά από δύο μέρες η απάντηση του Βρετανού Πρεσβευτή της Αθήνας, Ρότζερ Άλλεν ήταν η

¹¹⁰ Πηγή: Γιώργος Χατζηκωστή, *Ευαγόρας Παλληκαρίδης, Λευκωσία, Επιφανίου, (1984).*

¹¹¹ Η βρετανική κυβέρνηση ακολουθώντας τη νέα της τακτική, ανακοινώνει στο Μακάριο στις Σεϋχέλλες πως προτίθεται να τον αφήσει ελεύθερο μαζί με τους συγκρατούμενους του, αν με δήλωσή του καταδικάσει την ένοπλη δράση της ΕΟΚΑ. Ο Μακάριος αρνείται να προβεί σε μια τέτοια μονομερή δήλωση, δεν έχει όμως καμιά αντίρρηση να καταδικάσει τη βία και την τρομοκρατία στην Κύπρο και να συστήσει ειρηνική λύση του κυπριακού. Στη συνέχεια το Υπουργείο Αποικιών ανακοινώνει πως θα αφήσει ελεύθερους τους εξόριστους και προτίθεται να εξασφαλίσει ασφαλή υποχώρηση από την Κύπρο στον Αρχηγό της ΕΟΚΑ Γρίβα και στα άλλα μέλη της, αν θελήσουν να εγκαταλείψουν το νησί. Ξυδή Α., Λιναρδάτος Σ., Χατζηαργύρη Κ., *Ο Μακάριος και οι σύμμαχοι του*, Αθήνα, Gutenberg, 1974.

¹¹² Με επιστολή του ο Διγενής προς τον Μακάριο στις 19 Απριλίου 1957 τον ενημερώνει για την στάση της ελληνικής κυβέρνησης, δηλαδή ότι δεν τήρησε αξιοπρεπή στάση απέναντι στις απειλές και στις ταπεινώσεις της Αγγλίας. Επίσης του τονίζει ότι ο τερματισμός του αγώνα δεν θα ήταν νοητός αν δεν εξασφαλιζόνταν όλες οι αναγκαίες προϋποθέσεις για μια ευνοϊκή πολιτική λύση του κυπριακού και ότι για τα δυσάρεστα επακόλουθα, ο κυπριακός λαός θα καταριέται εκείνους που τον οδήγησαν στον αγώνα και τον εγκατέλειψαν πριν να εκπληρωθούν οι εθνικοί πόθοι. Λεωνίδου Λεωνίδας, *Γεώργιος Γρίβας Διγενής*, τόμος 3^{ος}, Λευκωσία, Επιφανίου, 2008.

έκφραση παραπόνου του προς τον εθναρχικό σύμβουλο Ζήνωνα Ρωσσίδη¹¹³ εκ μέρους του Βρετανού Πρωθυπουργού ότι η αγγλική κυβέρνηση δεν βρήκε την απαιτούμενη κατανόηση από τον Μακάριο.

Στις 21 Ιουλίου 1957 ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο Γ' δήλωσε στην εφημερίδα «Ελευθερία» πως ήταν έτοιμος να συζητήσει σχέδια διαπραγματικής ανεξαρτησίας με συνεπίκουρο του τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας Κωνσταντίνο Καραμανλή. Οι Άγγλοι πρότειναν νέα τριμερή αλλά ο πρώτος την απέρριψε.

Στις 11 Οκτωβρίου εκτυλίχθηκαν αιματηρές συγκρούσεις στα κρατητήρια της Πύλας. Οι Άγγλοι στρατιώτες αρνήθηκαν στον κρατούμενο Ιερέα Παπαχριστόφορο Λαζαρίδη να παραστεί στην κηδεία του γιου του και οι συγκρατούμενοι αντέδρασαν με επίκεντρα τα διαμερίσματα G και F των κρατητηρίων. Άοπλοι αγωνιστές αντιπαρατάχθηκαν στους Άγγλους στρατιώτες οι οποίοι έκαναν διαδηλώσεις με πλήρεις αντιδιαδηλωτικές εξαρτήσεις και οπλισμό.

Στις 22 Οκτωβρίου 1957 ο Στρατάρχης Τζον Χάρντινγκ¹¹⁴ παραιτήθηκε ως Κυβερνήτης του νησιού και αντικαταστάθηκε από τον Σερ Χιού Φούτ στις 3 Δεκεμβρίου. Στις 17 Νοεμβρίου 1957 ο δεύτερος δήλωσε στο κανάλι BBC τους σκοπούς της συντηρητικής κυβέρνησης του Λονδίνου. Επιπρόσθετα ανέφερε πως «Δεν πρόκειται να παραχωρήσουμε την Κύπρο στην Ελλάδα επειδή αυτό απαιτούν τα 4/5 του πληθυσμού της. Οι Τούρκοι δεν θεωρούνται μειονότητα αλλά αντιπρόσωποι 25 εκατομμυρίων Τούρκων με τους οποίους η Αγγλία συνδέεται με δύο συμμαχίες».¹¹⁵

---

¹¹³ Η απάντηση του Ζήωνα Ρωσσίδη προς τον βρετανό Πρεσβευτή της Αθήνας Ρότζερ Άλλεν, ήταν η διασαφήνιση της λύσης μεταξύ των διμερών συζητήσεων και όχι των τριμερών για το θέμα του κυπριακού. Δηλαδή τα μόνα και άμεσα ενδιαφερόμενα μέρη ήταν η Κύπρος και η Αγγλία. Η αμετάβλητη στάση των Κυπρίων οδήγησε την δεύτερη χώρα να επιδιώξει την λύση του θέματος μέσω του NATO στο οποίο είχε απόλυτη ισχύ αφού με τις διαβουλεύσεις και τις συστάσεις του ΟΗΕ δεν έβγαζαν άκρη. Ιεροδιακόνου Λεόντιος, *Το κυπριακό πρόβλημα*, Αθήνα, Παπαζήση, 1975.

¹¹⁴ Μετά την παραίτηση του ο Τζον Χάρντινγκ επεσήμανε στην Daily Telegraph «Ο Διγενής είναι εξαιρετικός οργανωτής και ειδικός αρχηγός ανταρτών. Είναι άνδρας μεγάλης επιμονής και αντοχής. Επιβάλλει σιδηρά πειθαρχία, τόσο στον εαυτόν του όσο και στους γύρω του. Εφόσον ο Γρίβας βρίσκεται στην Κύπρο, θα διατηρήσει τα θεμέλια της δύναμής της. Αμφιβάλλω όμως εάν κανείς από τους υφιστάμενους του είναι σε θέση να τον αντικαταστήσει». Σπανός Γιάννης, DVD, «Η ιστορία του απελευθερωτικού αγώνα 1955-1959».

¹¹⁵ Ιστορικό Αρχείο Γιάννη Σπανού http://www.giannisspanos.com/?page_id=326 (πρόσβαση στις 02/11/14)

2.5 ΕΟΚΑ 1958 και πολιτικές εξελίξεις

Ο Άγγλος Υπουργός Εξωτερικών Σέργουϊντ Λόϊντ μετέβηκε στην Άγκυρα μαζί με τον Σερ Χιου Φουτ στις 24 Ιανουαρίου 1958 στην Άγκυρα. Για πρώτη φορά διέρρευσαν οι πληροφορίες για το βρετανικό σχέδιο λύσης του κυπριακού.¹¹⁶ Σύμφωνα με πληροφορίες το σχέδιο προνοούσε την παραχώρηση δύο στρατιωτικών βάσεων στην Τουρκία για δύο μεραρχίες. Μετά τις συναντήσεις του στην Άγκυρα, ο Κυβερνήτης συναντιέται με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο στην Αθήνα στις 19 Φεβρουαρίου.

Στις 10 Μαρτίου ο Κυβερνήτης Φουτ επισκέπτεται τα κρατητήρια της Πύλας και προειδοποιεί τους πολιτικούς κρατούμενους ότι απολύσεις δεν επρόκειτο να γίνουν εάν συνεχιζόταν η δράση της ΕΟΚΑ. Η οργάνωση όμως υπογράμμισε ότι οι πολιτικοί κρατούμενοι και η νεολαία της Κύπρου δεν είναι διατεθειμένοι να παζαρέψουν τον δυνάστη και την ελευθερία του τόπου τους.

Ο Διγενής συνεχίζει την δράση του αγώνα μέσω των αλληπάλληλων εκπλήξεων που προκαλεί στα βρετανικά στρατεύματα.¹¹⁷ Στις 25 Μαρτίου ο κυπριακός λαός πρωτοστάτησε στον εορτασμό της εθνικής επετείου, παρελαύνοντας με την κραυγή της «Ένωσης». Μια εβδομάδα μετά η ΕΟΚΑ γιόρτασε την επέτειό της με τα συνθήματα «Είτε παιδιάς Ελλήνων Ελευθερούτε Πατρίδα» και «Λευτεριά ή Θάνατος».

Τον Μάιο του 1958 οι Άγγλοι έκαναν λόγο για σχέδιο λύσης που προνοούσε αυτοκυβέρνηση και σε δέκα χρόνια ανεξαρτησία, διαφορετικά οι εφημερίδες Times του Λονδίνου προειδοποίησαν ότι θα εφαρμοστεί η διχοτόμηση. Η αποικιοκρατία εγκατέλειψε τους στρατιωτικούς εξοπλισμούς στα χέρια των Τούρκων. Έτσι τα όργανα της τουρκικής τρομοκρατίας κινούνταν ανενόχλητα στην παρανομία.¹¹⁸ Εάν μετέφερναν όπλα και πυρομαχικά και εάν

---

¹¹⁶ Το βρετανικό σχέδιο λύσης του κυπριακού ήταν η διχοτόμηση. Η ιδέα της διχοτόμησης προκάλεσε αγανάκτηση ακόμη και στον Λόρδο Γουϊνστερ. Ο πρώην Κυβερνήτης, Τζον Χάρντινγκ δήλωσε πως είναι κωμική η ιδέα της διχοτόμησης και η σχετική ενθάρρυνση των τούρκων του 18%. Όσο για τον Υπουργό Αποικιών Λένοξ ο οποίος ενθάρρυνε την ιδέα της διχοτόμησης, χαρακτηρίζεται ανόητος. Αργυρού Φανούλα, *Από την ένωση στην κατοχή*, Λευκωσία, Dogographics Ltd, 1995

¹¹⁷ Το κόστος των ζημιών που προκάλεσε η ΕΟΚΑ στις αγγλικές δυνάμεις κατοχής ανήλθε στις £36.000 την περίοδο εκείνη. Σπανός Χρ. Γιάννης, *Έτσι πολεμούν οι Έλληνες*, τόμος Α', Λευκωσία, Ανδρέας Σπανός, 1997.

¹¹⁸ Την περίοδο εκείνη εξαγγέλλεται και η μυστική αγγλική οργάνωση «ΚΡΟΜΒΕΛ» για την αντιμετώπιση της ΕΟΚΑ και την ανταπόδοση των πληγμάτων εναντίον της. Συγκεκριμένα στις 11 Σεπτεμβρίου του 1957, η τρομοκρατική οργάνωση «ΚΡΟΜΒΕΛ» έριξε βόμβα στο Μετόχι και δύο μέρες μετά

τύγχανε η σύλληψη τους με βόμβες από τους Άγγλους στρατιωτικούς τους απέλυαν χωρίς συνέπειες.

Στις 12 Ιουνίου το 1958 έφτασαν πληροφορίες στο χωριό Κοντεμένος ότι στο γειτονικό χωριό Σκυλλούρα επρόκειτο να γίνει επίθεση των εκεί Τούρκων εναντίον των Ελλήνων. Τριανταπέντε φορτηγά του Κοντεμένου έφυγαν μαζί με άλλα δύο φορτηγά για να βοηθήσουν τους Έλληνες της Σκυλλούρας. Όταν έφτασαν έξω από το χωριό (Σκυλλούρα), σταμάτησαν και περίμεναν νεότερες πληροφορίες. Εκεί συνελήφθησαν από Βρετανούς που τους μετέφεραν κοντά στο καθαρά τούρκικο χωριό Κιόνελλι και τους άφησαν απροστάτευτους στα χωράφια, αφού στο μεταξύ ειδοποίησαν τους Τουρκοκύπριους εξτρεμιστές ότι οι Έλληνες πήγαιναν να τους κτυπήσουν.

Μετά την εγκατάλειψη τους από τις δυνάμεις «ασφαλείας» οι Έλληνες του Κοντεμένου προχωρούσαν με γοργό βήμα για να απομακρυνθούν από το χωριό (Κιόνελλι). Τους έφτασαν όμως οι πάνοπλοι Τούρκοι που άρχισαν να πυροβολούν εναντίον τους με αποτέλεσμα τον σοβαρό τραυματισμό αρκετών από αυτούς. Στη συνέχεια άρχισαν να τους κτυπούν με πέτρες, ξύλα, μαχαίρια και άλλα αιχμηρά αντικείμενα. Ο απολογισμός της ανθρωποσφαγής ήταν ο τραυματισμός πέντε αντρών και η δολοφονία άλλων οκτώ.¹¹⁹

Ο Διγενής εκείνη την περίοδο περιορίστηκε στην άμυνα ετοιμάζοντας την αντεπίθεση. Άφησε τους Άγγλους και τους Τούρκους να εκτίθονται διεθνώς. Οι συγκρούσεις και οι επιθέσεις των Άγγλων στρατιωτών και Τούρκων επικουρικών αστυνομικών (εικόνα 2.17) συνεχίστηκαν με αποτέλεσμα να αρχίσει και η αντεπίθεση της ΕΟΚΑ. Τότε άρχισαν οι εκκλήσεις για κατάπαυση του πυρός από τον Μακμίλαν και τον Φούτ. Ο Διγενής σε διακήρυξή του στις 4 Αυγούστου απάντησε πως «Δεν είναι οι Έλληνες που επιτίθενται. Αμύνονται. Επιτιθέμενοι είναι οι Τούρκοι και οι Άγγλοι» και ότι η δράση θα επαναληφθεί εάν συνεχιστούν οι προκλήσεις των Άγγλων και των Τούρκων.

Άγγλοι πάτησαν στα χωριά της Πάφου κάνοντας τα αίσιχιστα. Διέπραξαν ιεροσυλίες, έκαψαν τα γένια ιερέα και τον έλειψαν με λάσπη. Σοφοκλέους Θάσος, *Πόθος για ελευθερία*, Λευκωσία, Ιδιωτική έκδοση, 1989.

¹¹⁹ Κακουλλής Λουκάς, *Της Κύπρου οι ταγοί*, Κύπρος, Τυπογραφεία Στέλιου Λειβαδιώτη, 2000, σ. 56.

Εικόνα 2.17

*Τούρκοι επικουρικοί μαζί με Άγγλους στρατιώτες συμμετέχουν στην προσπάθεια καταστολής της δράσης της ΕΟΚΑ.*¹²⁰

Παράλληλα την ίδια εποχή παράγοντες κεφαλαίου επιδιώκουν να επηρεάσουν την πολιτική ηγεσία για τερματισμό της παθητικής αντίστασης και κλείσιμο του κυπριακού. Σε τέτοιες συνθήκες ο Βρετανός Πρωθυπουργός Χάρολντ Μακμίλαν πραγματοποιεί με τον Κυβερνήτη Σερ Χιου Φούτ διήμερη επίσκεψη στην Αθήνα από τις 7 έως τις 9 Αυγούστου 1958. Οι δύο Άγγλοι επίσημοι πηγαίνουν στην συνέχεια στην Άγκυρα και στις 11 Αυγούστου φτάνουν στην Λευκωσία. Ο αρχηγός της ΕΟΚΑ δεν ενημερώνεται αλλά διατυπώνει την άποψη ότι δεν αναμένει οτιδήποτε από τις συναντήσεις των πιο πάνω και ότι επαναλαμβάνει την ετοιμότητα του αγώνα μέχρι το τέλος.¹²¹

Το δεύτερο δεκαήμερο του Αυγούστου, οι Άγγλοι προειδοποίησαν ότι είναι έτοιμοι να καλέσουν τους Τούρκους να καταλάβουν το βόρειο τμήμα της Κύπρου και τους Έλληνες το νότιο. Οι ίδιοι θα κρατούσαν μόνο τις βάσεις στο νησί. Τότε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος απέρριψε το σχέδιο των Βρετανών στις

---

¹²⁰ Πηγή: Αρχείο, *Αρχείο Πολιτική και Διπλωματία 3,(2000)*.

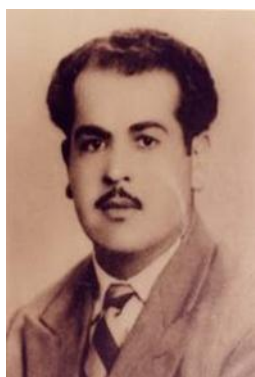
¹²¹ Ο Διγενής με επιστολή του προς τον Άνθιμο στις 18 Αυγούστου 1958, επικρίνει την πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης. Ο Ευάγγελος Αβέρωφ (Υπουργός Εξωτερικών της Ελληνικής Κυβέρνησης) πληροφορείται τις επικρίσεις και αναφέρει στον Διγενή πως η Ελληνική Κυβέρνηση είναι συνειδητοποιημένη όσον αφορά τον κίνδυνο που υπήρχε στην Κωνσταντινούπολη την περίοδο εκείνη και πως η Αθήνα δεν έπραξε για να την σώσει τον Σεπτέμβριο του 1955. Λεωνίδου Λεωνίδας, *Γεώργιος Γρίβας Διγενής*, τόμος Γ', Λευκωσία, Επιφανίου, 2008.

15 Αυγούστου και τέσσερις μέρες μετά το απέρριψε και η ελληνική κυβέρνηση.¹²² Ο Διγενής διακήρυξε πως μόνο επί των πτωμάτων των 450 χιλιάδων Ελλήνων θα περάσουν για να επιβάλουν το σχέδιο οι Βρετανοί.

Τα γεγονότα όμως σηματοδοτήθηκαν από την μάχη στον Αχυρώνα του Λιοπετρίου. Οι αγωνιστές Αντρέας Κάρυος, Φώτης Πίττας, Ηλίας Παπακυριακού και Χρίστος Σαμάρας άλλος Ξάνθος, αποκλείστηκαν στο Λιοπέτρι, οι οποίοι επιχείρησαν να σπάσουν τον αγγλικό κλοιό επιβαίνοντας αυτοκινήτου και πυροβολώντας, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Η κρυψώνα τους ήταν ένας αχυρώνας στο χωριό. Πολιορκήθηκαν μετά από προδοσία και αρνήθηκαν να παραδοθούν. Μετά από τετράωρη μάχη με τους Άγγλους στρατιώτες, ο ένας έπεσε μετά τον άλλον (εικόνες 2.18).¹²³

Εικόνα 2.18

Αντρέας Κάρυος, Φώτης Πίττας, Ηλίας Παπακυριακού και Χρίστος Σαμάρας και η κατάληξη τους από την προηγηθείσα μάχη στον Αχυρώνα Λιοπετρίου. ¹²⁴

¹²² Χααραλαμπίδης Γιάννος, *Κυπριακό – Διπλωματικές ίντριγκες*, Αθήνα, Ποιότητα, 2011.

¹²³ Μυρτιώτης Ι. Πάνος, *Αχυρώνας Λιοπετρίου*, Κύπρος, Πάνος Μυρτιώτης, Παναγιώτα Μυρτιώτου – Ξενοφώντος, Αλέξανδρος Μυρτιώτης, 2003.

¹²⁴ Πηγή: Μυρτιώτης Πάνος, *Αχυρώνας Λιοπετρίου*.

Στις 14 Σεπτεμβρίου 1958 δολοφονήθηκε ο 40χρονος οικογενειάρχης Χαράλαμπος Καλαϊτζής από Άγγλους στρατιώτες. Συγκεκριμένα πέντε στρατιώτες όρμησαν στο σπίτι του για να τον συλλάβουν χωρίς λόγο και αιτία, επιχειρώντας να τον εξευτελίσουν. Ο ίδιος αντιστάθηκε, άρπαξε ένα μαχαίρι και πάλεψε μπροστά στα μάτια των εφτά παιδιών του, με αποτέλεσμα να τραπούν σε άτακτη φυγή πετώντας τα όπλα τους. Εκείνη την ώρα κατέφτασαν άλλοι στρατιώτες στο σπίτι του (οχυρώθηκαν πίσω από το περιτοίχισμα) και τον πυροβόλησαν και τον σκότωσαν ενώ καβαλίκευε τον μαντρότοιχο του σπιτιού του για να πηδήξει στην διπλανή αυλή.

Την επόμενη μέρα οι Άγγλοι απαγόρευσαν στον κόσμο να πάει στην κηδεία αλλά κανείς δεν τους άκουσε. Ενώ διαλυόταν ο κόσμος από την κηδεία του, οι Άγγλοι εντόπισαν τον τελειόφοιτο του Γυμνασίου Ιάκωβο Χριστοδουλίδη ο οποίος αποχαιρέτισε τον Καλαϊτζή με επικήδειο και μετά από απομόνωση τον σκότωσαν.¹²⁵

Στις 23 Σεπτεμβρίου δημοσιεύεται η δήλωση της Μπάρμπαρας Κάστλ (βουλευτής Εργατικού Κόμματος) ότι ο Μακάριος δεν αποκλείει ανεξαρτησία με

---

¹²⁵ Σπανός Γιάννης, *800 χρόνια αντιστάσεων 1191-2004, Οι Κύπριοι εθελοντές στους εθνικούς αγώνες, Οι Κύπριοι στην επανάσταση του 1821*, Αθήνα, Ιωνικές Εκδόσεις, 2008, σ.σ. 253-254.

εγγύηση του ΟΗΕ και μετά από τακτή προθεσμία περιόδου αυτοκυβέρνησης.¹²⁶
Η είδηση προκάλεσε αναστάτωση.¹²⁷

Στις 25 Οκτωβρίου 1958 η ΕΟΚΑ οργάνωσε τη μεγαλύτερη έκρηξη του αγώνα στην κωμόπολη Γιαλούσης. Η προπαρασκευή αυτής της ενέργειας διήρκεσε μέρες. Οι Άγγλοι απαγόρευαν την κυκλοφορία των νέων μέχρι 26 χρόνων, χρησιμοποιούσαν ομήρους στις διακινήσεις τους, συλλάμβαναν πολίτες και τους εξανάγκαζαν να ταξιδεύουν μαζί τους στα αυτοκίνητά τους. Η ΕΟΚΑ¹²⁸ αντέδρασε και σχημάτισε ομάδες βομβιστών ηλικίας 26 χρόνων και άνω, ενώ οργάνωσε τις μαζικές αντιδράσεις των γυναικόπαιδων που συγκρούονταν με τον στρατό σε περιπτώσεις προκλήσεων.

Στις 19 Νοεμβρίου του ίδιου χρόνου πέθανε ο Κυριάκος Μάτσης¹²⁹ από τις αγγλικές δυνάμεις κατοχής. Διέμενε σε κρησφύγετο στο Δίκωμο και όταν τον κάλεσαν οι Άγγλοι να παραδοθεί, ο αγωνιστής διέταξε τους δύο αντάρτες του να βγουν από το κρησφύγετο, ο ίδιος όμως αρνήθηκε να παραδοθεί, παρόλο που δεν ήταν δυνατό να πολεμήσει εξαιτίας της φύσης του κρησφύγετου (εικόνες 2.19). Οι Άγγλοι στρατιώτες τον ανατίναξαν με χειροβομβίδα όταν δήλωσε «Αν θα βγω, θα βγω πολεμώντας».¹³⁰

---

¹²⁶ Παπαγεωργίου Σπύρος, *Αρχείο των παράνομων εγγράφων του κυπριακού αγώνα 1955-1959*, Λευκωσία, Επιφανίου, 1984.

¹²⁷ Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος με επιστολή του στον Διγενή στις 28 Σεπτεμβρίου 1958 επιχειρεί αιτιολόγηση της αποδοχής της ανεξαρτησίας σαν τακτικής που επέβαλε η κατάσταση. Ο Διγενής απάντησε στις 29 του μηνός «Παρελάβαμεν έναν λαό, τον εξωθήσαμεν εις έναν ηρωικό αγώνα εις τον οποίον ούτως μας έδωσε ότι του εξητήσαμεν και εντούτοις ύστερα από τρεισήμισι έτη, ύστερα από εκατόμβας, ύστερα από ανήκουστους καταστροφάς και καταπιέσεις που υπέστει, ύστερα από πράξεις ηρωισμού εκ μέρους του, οι οποίοι προκαλούν τον θαυμασμό και την υπερηφάνεια τον παραδίδομεν εις την νεοτέρα και μέχρι σήμερα δουλεία και μάλιστα εις δύο αφέντας αντί ενός και με πιθανότητα να μην εξέλθει πλέον του τάφου εις τον οποίον τον ερίψαμεν. Ποίος εξ' ημών των ηγετών του θα τολμήσει να τον ατενίσει αλλά και ποίος εξ' ημών είναι άξιος να επιζήσει μιας τιοαύτης καταισχύνης;» Ιστορικό Αρχείο Γιάννη Σπανού http://www.giannisspanos.com/?page_id=326 (πρόσβαση στις 02/11/14)

¹²⁸ Οι νίκες της ΕΟΚΑ όμως συνεχίστηκαν. Το ηθικό μεγαλείο του αγώνα αναγνωρίζεται και ομολογείται από τον βρετανικό τύπο όπως: η Observer «Η ΕΟΚΑ είναι αδύνατον να νικηθεί», Ημερήσιος Κήρυξ: «Ένας στρατάρχης, τρεις στρατηγί και 40.000 Βρετανοί στρατιώτες δεν αποδείχθηκαν ικανοί να νικήσουν την ΕΟΚΑ», η Daily Herald: «Η ΕΟΚΑ είναι αδύνατον να νικηθεί» και η Daily Mail: «Ο Διγενής μεταξύ των μεγαλύτερων ανταρτών ηγετών όλων των εποχών». Λεωνίδας Λεωνίδου, *Γεώργιος Γρίβας Διγενής*, τόμος Δ', Λευκωσία, Επιφανίου, 2008.

¹²⁹ Χάμπιαουρη Κ. Νίκος, *Υπέρ πίστεως και πατρίδος – ΕΟΚΑ 1955-1959*, Λεμεσός, Α. Αλωνεύτη Λτδ, 1995, σ.σ. 130-131.

¹³⁰ Ο Μάρκος Δράκος γεννήθηκε στις 23 Ιανουαρίου 1926 στο Παλαιχώρι. Διετέλεσε τομεάρχης της ΕΟΚΑ στις επαρχίες Αμμοχώστου από το 1955 και τομεάρχης της Κερύνειας. Συνελήφθηκε από τους Άγγλους στρατιώτες και στις 13 Σεπτεμβρίου κατάφερε και δραπέτευσε. Ο τότε Κυβερνήτης Χάρντινγκ τον επικήρυξε με το ποσό των £5.000. Κλείτος Ιωαννίδης, *Κυριάκος Μάτσης – Ο οραματιστής*, Λευκωσία, Αρμίδα, 1998.

Εικόνα 2.19
Κυριάκος Μάτσης και ο τόπος θυσίας του μετά την ανατίναξη του υπόγειου
κρησφύγετου του.¹³¹

Στις 27 Δεκεμβρίου 1958 ο Ευάγγελος Αβέρωφ - Τσοίτσας (Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας) γράφει στο Διγενή θεωρώντας δίκαιη και πολιτικά σκόπιμη την παραχώρηση εις τους Τούρκους μειονοτικών προνομίων, συμμετοχή στη διακυβέρνηση και κάθε δυνατή ασφάλεια ότι θα ζήσουν υπό ίσους όρους με την μειοψηφία, όσον αφορά το ζήτημα της Κύπρου. Επίσης, κάνει λόγο για εκατέρωθεν παραχωρήσεις για ακτίδα ελπίδας σε ελληνοτουρκικές επαφές και αναφέρεται σε πιθανότητα εγγυημένης ανεξαρτησίας. Ο Διγενής σε απάντηση του επισήμανε πως εγγυημένη ανεξαρτησία είναι δυνατόν να καταλήξει σε συγκυρία και συνδιοίκηση πλειοψηφίας και μειοψηφίας.

Ο αγώνας σιγά - σιγά αποδιοργανωνόταν και ο σκοπός του δεν επιτεύχθηκε. Ο απελευθερωτικός αγώνας της ΕΟΚΑ διεκόπη στις 19 Φεβρουαρίου το 1959 με τις συνομιλίες των Πρωθυπουργών της Ελλάδας Κωνσταντίνο Καραμανλή και Τουρκίας Αντάντ Μεντερές και τους Υπουργούς Εξωτερικών Ευάγγελο Αβέρωφ Τσοίτσα και Φατίλ Ρουστού Ζορλού, οι οποίοι είχαν συνομιλίες στο Ντόλντερ της Ζυρίχης, από τις 5 μέχρι της 11 Φεβρουαρίου, με αποτέλεσμα τη μονογραφή της Συμφωνίας Ζυρίχης.¹³² Στη συνέχεια η συμφωνία υπεγράφη και από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο¹³³ και τον Φαζίλ

¹³¹ Πηγή: Κλείτος Ιωαννίδης, *Κυριάκος Μάτσης - Ο οραματιστής*, (1998).

¹³² Σωκράτους Φύτος, *Τα παρασκήνια της Ζυρίχης και ο ρόλος της Ελλάδας*, Λευκωσία, Μετά, 2004.

¹³³ Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο Γ΄ στις 21/05/1959 έγραψε: «Υπέγραψα τη Συμφωνία του Λονδίνου εν πλήρει συνειδήσει των ευθυνών μου έναντι του κυπριακού λαού. Τυχόν ναυάγιον της επί του Κυπριακού Διασκέψεως του Λονδίνου εκ της αρνήσεως υπογραφής, θα είχε καταστρεπτική συνεπεία διά το μέλλον της Κύπρου. Επειδή εκ μέρους της ελληνικής κυβερνήσεως δηλώ ότι ουδεμία δύναμις εν τω

Κιουτσιούκ¹³⁴ ως εκπροσώπων των ελλήνων και των τούρκων της Κύπρου στις 19 Φεβρουαρίου 1959 στο Λάνκαστερ Χάουζ του Λονδίνου (εικόνα 2.20).¹³⁵ Πέμπτο μέλος της συμφωνίας ήταν η Αγγλία με τον Πρωθυπουργό Χάρολντ Μακμίλαν και τον Υπουργό Εξωτερικών Σέλγουιν Λόιντ, οι οποίοι κατά κοινό μυστικό ήταν και οι αρχιτέκτονες της συμφωνίας.¹³⁶

Εικόνα 2.20

Η υπογραφή της Συμφωνίας Ζυρίχης - Λονδίνου από τους αντιπροσώπους των χωρών. ¹³⁷

κόσμο ήτο δυνατόν να με εξαναγκάσει να υπογράψω την Συμφωνίαν εάν επίστευα ότι αυτή ήτο αντίθετος προς το συμφέρον του κυπριακού λαού. Έθεσα την υπογραφήν μου εις την Συμφωνία του Λονδίνου, δεν μετανιώ, δεν υπαναχωρώ, δεν την αποσύρω». Παπαδημήτρης Παναγιώτης, *Μακαριώτατε δέχεσθε ή όχι; Παρασκήνια συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου*, Λευκωσία, Ιδιωτική Έκδοση, 1978.

¹³⁴ Οι Τούρκοι αξιωματούχοι καθαρά δήλωσαν ποτέ δεν θα δεχόταν η Κύπρος να περάσει στην Ελλάδα και αυτός ήταν ο λόγος που ήσαν έντονα εναντίον της αρχής της αυτοδιαθέσεως. Η τουρκική μειονότητα ήταν πολύ σημαντική για αυτούς και πως 300.000 Τούρκοι στην Τουρκία ήσαν κυπριακής καταγωγής. Οι Τούρκοι θεωρούσαν την Κύπρο ως μέρος της δικής τους γης. Αργυρού Φανούλα, *Έτσι κατέστρεψαν την Κύπρο*, Λευκωσία, Dell, 1993.

¹³⁵ Οι κυριότερες πρόνοιες της Συμφωνίας Ζυρίχης - Λονδίνου ήταν οι εξής: 1) Η Κύπρος ανακηρύσσεται ανεξάρτητο κράτος με την εγγύηση της Μεγάλης Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας. 2) Η Μεγάλη Βρετανία διατηρεί τις στρατιωτικές βάσεις της Δεκέλειας, του Ακρωτηρίου και της Επισκοπής. 3) Ειδικές επιτροπές να ετοιμάσουν το Σύνταγμα της Κύπρου μέχρι τις 19 Φεβρουαρίου 1960. Πολυδώρου Π. Ανδρέας, *Ιστορία της Κύπρου*, Λευκωσία, Αυγή Λτδ, 1984, σ. 113.

¹³⁶ Χαραλαμπίδης Γιάννος, *Κυπριακό - Διπλωματικές ίντριγκες*, Αθήνα, Ποιότητα, 2011, σ.σ. 465-477.

¹³⁷ Πηγή: Αχιλλέας Λυμπουρίδης, *Τα τελευταία χρόνια της Αγγλοκρατίας*, (1985).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΣΤΑΔΙΑ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

3.1 Κίνητρα ερευνητή

Ο ερευνητής μπορεί να αναλάβει τη διεξαγωγή της έρευνας του εξαιτίας πολλών πηγών, κινήτρων και ερεθισμάτων. Οι λόγοι μπορεί να είναι οικογενειακοί, προσωπικοί, επιστημονικοί, οικονομικοί, επαγγελματικοί, κοινωνικοί.¹³⁸ Πριν καλά – καλά αποφασίσει το θέμα της έρευνας¹³⁹ πρέπει να είναι σίγουρος για την επιλογή του σκεπτόμενος πάντα και τις συνέπειες.

Η προσωπική μου απόφαση για την ενασχόληση με το συγκεκριμένο θέμα, ήταν η δεκαοκτάχρονη γνωριμία μου με τον Νίκο Κώστα Χάμπιαουρη ο οποίος κάθε φορά που με συναντούσε δεν έχανε την ευκαιρία να μου αφηγείται τις καταστάσεις που πέρασε και έζησε κατά την διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα 1955 – 1959 στην Κύπρο. Η προσωπική μου εμπειρία αποτέλεσε την αφετηρία για την επιλογή του θέματος. Επιπρόσθετα, η προαγωγή γνώσης και κατανόησης επί του θέματος δεν με άφηναν καθόλου αδιάφορη. Αντιθέτως, η προσωπική μου περιέργεια ολοένα και αυξανόταν.

3.2 Οριοθέτηση ερευνητικού προβλήματος

Τα προβλήματα τα οποία απασχολούν τους ανθρώπους είναι άπειρα και αναρίθμητα γι' αυτό και μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο έρευνας για όσους ενδιαφέρονται. Κατά συνέπεια είναι σημαντικό να εξεταστεί κατά πόσο το πρόβλημα χρειάζεται, μπορεί και πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο επιστημονικής έρευνας. Εάν η απάντηση είναι θετική τότε πρέπει να υπολογιστεί το κόστος, ο χρόνος καθώς και η εξειδικευμένη γνώση.

---

¹³⁸ Βαμβούκας Μιχάλης, *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*, Αθήνα, Γρηγόρη, 1998, σ.σ. 96 – 97.

¹³⁹ Σύμφωνα με τον James Dewey η έρευνα αρχίζει εξαιτίας μιας ανάγκης που νιώθει ο ερευνητής για γνώση μιας ιδιαίτερης επιτυχίας ή αποτυχίας. Dewey James, *Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come*, 33, 2004, σ.σ. 14 – 26.

Όλες οι έρευνες ξεκινάνε από ένα ερευνητικό πρόβλημα. Η οριοθέτηση του προβλήματος με ακρίβεια και σαφήνεια καθιστά δυνατή την εξέταση του, τον περιορισμό έκτασης και τον προσδιορισμό των στρατηγικών, μεθόδων και τεχνικών της έρευνας. Η διατύπωση του προβλήματος γίνεται με τέτοιους όρους ώστε η σύλληψη και η κατανόηση να είναι επαρκείς. Από αυτήν εξαρτούνται τα ερευνητικά ερωτήματα, τα όργανα συλλογής και επεξεργασίας όπως και πολλά άλλα.¹⁴⁰

Το ερευνητικό πρόβλημα εντοπίστηκε από ένα θέμα προσωπικού ενδιαφέροντος. Συγκεκριμένα η αντίσταση των αγωνιστών της ΕΟΚΑ 1955 – 1959 και η πρόσληψη της αγγλικής εξουσίας από τους Κυπρίους αγωνιστές. Με άλλα λόγια ποια ήταν η συμπεριφορά των Κυπρίων αγωνιστών απέναντι στον αγγλικό ζυγό κατοχής κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα στην Κύπρο το 1955-1959 και πως κατάφεραν να επιτύχουν την πρόσληψη εξουσίας από τους αυτούς.

3.3 Σκοπός έρευνας

Ο ερευνητής πριν ξεκινήσει την έρευνα¹⁴¹ πρέπει να θέσει τον ακριβή σκοπό της, δηλαδή τι θέλει να περιγράψει, να θίξει, να κατανοήσει και να ερμηνεύσει. Με την ακριβή διατύπωση δίνει ξεκάθαρη εικόνα στο τι θα προσπαθήσει να αναδείξει και ποιος είναι ο στόχος του έργου του. Για να οδηγηθεί κάποιος σε ξεκάθαρο σκοπό πρέπει πρώτα να προηγηθεί βιβλιογραφική ανασκόπηση.¹⁴²

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η ανάδειξη και η κατανόηση των δράσεων και των αντιστάσεων των Κυπρίων αγωνιστών της ΕΟΚΑ απέναντι στις αγγλικές δυνάμεις κατοχής το 1955 – 1959 που πραγματοποιήθηκαν στην Κύπρο. Μέσω των προσωπικών τους αφηγήσεων και ιστοριών θα αντιληφθούμε κάτω υπό ποιες συνθήκες έζησαν καθώς επίσης και την

---

¹⁴⁰ Παπαγεωργίου Γιώτα, *Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα*, Αθήνα, Τυπωθήτω, 1998.

¹⁴¹ Η έρευνα γίνεται για να απογράψει, να περιγράψει, να διαγνώσει, να αξιολογήσει, να ερμηνεύσει, να ανακαλύψει, να προβλέψει ένα ή περισσότερα γεγονότα. Bryman Alan, *Social research methods*, New York, University Press, 2008, σ.σ. 3 – 17.

¹⁴² Ο ερευνητής έχοντας μια επαρκή βιβλιογραφική ενημέρωση πάνω στο πρόβλημα το οποίο θα μελετήσει, θα μπορεί να διαμορφώσει μια πλήρη εικόνα του προβλήματος και έτσι θα διατυπωθεί πιο εύκολα ο στόχος, ο σκοπός και οι ερευνητικές υποθέσεις της έρευνας. Επίσης θα εμπλουτιστεί με ιδέες, θα διαπιστώσει την καταλληλότητα κάποιων μεθόδων και τεχνικών και γενικώς θα έχει ενημερωθεί για το θέμα το οποίο πρόκειται να μελετήσει. Grawitz Madeleine, επμ. Φίλιας Βασίλης, *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*, Αθήνα, Gutenberg, 1996.

συμπεριφορά των Άγγλων απέναντί τους τον καιρό του απελευθερωτικού αγώνα. Οι ίδιοι οι αγωνιστές αποτέλεσαν τους θεματοφύλακες γνώσης και εμπειρίας όσον αφορά το θέμα της έρευνας μου.

3.4 Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων

Η έρευνα επιδιώκει την απάντηση διατυπωμένων ερευνητικών ερωτημάτων. Αποτελεί το πιο σημαντικό στάδιο στην ερευνητική διαδικασία. Η ερώτηση δίνει ενότητα στην έρευνα, στην ανάλυση των αποτελεσμάτων και στη σύνταξη της σχετικής εργασίας. Τα ερευνητικά ερωτήματα οδηγούν στην έρευνα και στοχεύουν στην ανάδειξη των ερμηνειών, συμπεριφορών, στάσεων, συνθηκών ζωής όπως επίσης και προβλημάτων περιθωριοποιημένων ομάδων.¹⁴³

Κεντρικά ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας είναι το πως οι Κύπριοι αγωνιστές κατάφεραν να αποκτήσουν την εξουσία από τους Άγγλους στρατιώτες και το ποιές ήταν οι δράσεις τους για την αντίσταση της ΕΟΚΑ για την ελευθερία του νησιού και την ένωση του με την Ελλάδα.

3.5 Επιλογή ερευνητικής μεθόδου

Η ποιοτική έρευνα¹⁴⁴ αποτελεί την ενδεδειγμένη μεθοδολογία προκειμένου να απαντηθούν τα ερωτήματα γιατί και πως, παρέχοντας στον ερευνητή την άντληση πληροφοριών για το υπό εξέταση θέμα.¹⁴⁵ Ουσιαστικά είναι μια ερευνητική μέθοδος¹⁴⁶ η οποία στοχεύει στην ανάδειξη νέων τυποποιήσεων και θεωρητικών μοντέλων παρά στην επαλήθευση υποθέσεων και γενικεύσεων

---

¹⁴³ Mason Jenifer, επιμ. Κυριαζή Νότα, *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2009.

¹⁴⁴ Η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει μια ερμηνευτική προσέγγιση για τον κόσμο. Είναι μια πλαισιοθετημένη δραστηριότητα μέσα στην οποία ο ερευνητής καλείται να μετατρέψει τον κόσμο σε μια σειρά από αναπαραστάσεις μέσω των ερμηνευτικών και των υλικών πρακτικών. Ο ερευνητής προσπαθεί να κατανοήσει και να εξηγήσει με βάση την ερμηνεία που έχουν δώσει οι ίδιοι άνθρωποι στα αντικείμενα του φυσικού τους περιβάλλοντος. Επιδιώκει να δει τους εξεταζόμενους κοινωνικούς κόσμους με τα μάτια αυτών που τους κατοικούσαν. N. K. Denzin & Y. S. Lincoln, *Handbook of qualitative research*, 6, 1994, σ.σ. 105 – 117.

¹⁴⁵ Ιωσηφίδης Θεόδωρος, *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα, Κριτική, 2003.

¹⁴⁶ Οι ερευνητικές μέθοδοι διακρίνονται σε ποσοτικές και ποιοτικές. Οι ποσοτικές αναλύουν την ποσότητα εμφάνισης του φαινομένου που εξετάζεται και οι ποιοτικές αναφέρονται στο είδος, στο συγκεκριμένο χαρακτήρα του φαινομένου. S. Kvale, *Qualitative inquiry*, 12, 2006, London, Sage Publications, σ.σ. 480 – 500.

ενός μεγαλύτερου πληθυσμού. Στόχος της ποιοτικής προσέγγισης στην έρευνα είναι η περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και η κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων, καταστάσεων και ομάδων απαντώντας κυρίως στα ερωτήματα «πώς» και «γιατί».¹⁴⁷

Επιπρόσθετα η ποιοτική έρευνα¹⁴⁸ βασίζεται σε συγκεκριμένες μεθοδολογικές παραδόσεις στρατηγικής οι οποίες εξετάζουν ένα ατομικό ή κοινωνικό θέμα. Ο ερευνητής¹⁴⁹ περιγράφει με λεπτομέρεια τις πηγές πληροφόρησης του, αναλύει τις λέξεις και διεξάγει την έρευνα στον φυσικό της χώρο. Τα νοήματα των λεγόμενων του ερευνητή αποδεικνύονται κοινωνικά καθώς μεμονωμένα άτομα αλληλεπιδρούν με την πραγματικότητα τους πάνω σε αυτά τα νοήματα, η οποία πραγματικότητά τους δεν αποτελεί σταθερό φαινόμενο διότι υπάρχουν πολλές ερμηνείες οι οποίες διαφοροποιούνται συνεχώς.¹⁵⁰

α. Τεχνικές και μέθοδοι: Η ποιοτική συνέντευξη¹⁵¹ αποτέλεσε την κατάλληλη μέθοδο για την παρούσα έρευνα. Είναι η κύρια μέθοδος για την συλλογή δεδομένων και συνήθως περιλαμβάνει κάποιες τεχνικές που σχετίζονται με άλλες μεθόδους¹⁵² όπως είναι η χρήση γραπτού υλικού και η παρατήρηση.¹⁵³ Σχετίζεται με τις βάθος συνεντεύξεις,¹⁵⁴ τις δομημένες,¹⁵⁵ τις ημι – δομημένες¹⁵⁶

---

¹⁴⁷ Ιωσηφίδης Θεόδωρος, *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα, Κριτική, 2008.

¹⁴⁸ Μέσω της ποιοτικής έρευνας μπορούν να μελετηθούν εις βάθος οι αντιλήψεις, οι στάσεις, οι αναπαραστάσεις, τα συναισθηματικά, συμβολικά και φαντασιακά δεδομένα, οι συμπεριφορές καθώς και τα κίνητρα των ανθρώπων. Έργο της δεν είναι η περιγραφή μιας στάσης ή μιας συμπεριφοράς αλλά η διερεύνηση μιας εμπειρίας του ατόμου και τα υποκειμενικά νοήματα που τη συγκροτούν, εστιάζοντας πάνω στο ευρύτερο κοινωνικό και πολιτισμικό (αξιακό και ιδεολογικό) πλαίσιο στο οποίο εγγράφεται. Με άλλα λόγια αποσκοπεί στην πλήρη αντίληψη και εξαγωγή των φαινομένων που έχουν παρατηρηθεί μέσα από την οπτική των συμμετεχόντων. Πανεπιστήμιο Κύπρου <https://www.ucy.ac.cy/pakepe/el/research-services/research-kind> (πρόσβαση στις 11/12/14)

¹⁴⁹ Καλτσούνη Νόβα, *Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα, Gutenberg, 2006.

¹⁵⁰ J. W. Creswell, *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among five traditions*, 1998, σ.σ. 1 – 40.

¹⁵¹ Burgess, R.G. *In the field: An introduction to field research*, 1984, London, Allen and Unwin.

¹⁵² Τα βασικότερα μεθοδολογικά εργαλεία στα πλαίσια μια ποιοτικής έρευνας είναι η συμμετοχική παρατήρηση, η συνέντευξη, η βιογραφική ανάλυση, η ιστορική συγκριτική μέθοδος, ανάλυση περιεχομένου, οι μελέτες περίπτωσης, η έρευνα με την βοήθεια ομάδων, η βιογραφική ανάλυση, οι συνομιλίες, οι σημειώσεις και άλλα. Λάζος Γρηγόρης, *Το πρόβλημα της ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα, Παπαζήση, 1998.

¹⁵³ Frels, R. K και Onwuegbuzie, A.J. «Administering quantitative instruments with qualitative interviews: a mixed research approach», *Journal of Counseling and Development* 2013.

¹⁵⁴ Σε αυτόν τον τύπο συνέντευξης, ο ερευνητής κατευθύνει τον ερωτώμενο σε βασικά θέματα αλλά ο ερωτώμενος αναπτύσσει τις σκέψεις και τις απόψεις του ελεύθερα σε βάθος. Σκοπός αυτής της συνέντευξης είναι η συλλογή πολλών πληροφοριών για τις εμπειρίες, στάσεις, απόψεις και

ή τις μη δομημένες¹⁵⁷ μορφές συνέντευξης. Τα είδη της χαρακτηρίζονται από: μια θεματοκεντρική ή αφηγηματική προσέγγιση στην οποία ο ερευνητής θέτει ζητήματα που θέλει να μάθει, ένα ανεπίσημο ύφος (όπως παραδείγματος χάρη μια συζήτηση).¹⁵⁸

Στην ουσία είναι μια συζήτηση¹⁵⁹ με πρωταγωνιστή τον ερωτώμενο, την οποία όμως συζήτηση καθοδηγεί διακριτικά ο ερευνητής. Είναι μια προσέγγιση η οποία καθοδηγείται από τα δεδομένα κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας τους. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ο τελευταίος προσαρμόζει τη δομή και το περιεχόμενο των ερωτήσεων. Οι ερωτήσεις δεν έχουν καθορισμένη σειρά, έτσι ο ερωτώμενος μπορεί να αναπτύξει τα θέματα όπως εκείνος επιθυμεί. Μπορεί να αναφερθεί στις εμπειρίες του, στα γεγονότα και καταστάσεις που έχουν βαρύνουσα σημασία για αυτόν χωρίς κανείς να παρεμβαίνει στην εξιστόρηση τους.

Στην προκειμένη περίπτωση οι συνεντεύξεις (οι οποίες μαγνητοφωνήθηκαν)¹⁶⁰ πραγματοποιήθηκαν με τις αφηγήσεις ζωής¹⁶¹ των δέκα αγωνιστών τους οποίους συνάντησα από τον Αύγουστο του 2013 μέχρι τον Ιανουάριο του 2015 σε διάφορα χωριά της Κύπρου. Μέσω των ερωτήσεων αφηγήθηκαν με τον δικό τους τρόπο, επισημαίνοντας αυτά που είχαν περισσότερη σημασία για τους ίδιους χωρίς όμως χρονολογική σειρά. Οι περιγραφές των γεγονότων και των καταστάσεων ήταν καθαρά υποκειμενικές και καθόλου αντικειμενικές. Οι ίδιοι ερμήνευσαν τις δικές τους ιστορίες όπως ακριβώς επιθυμούσαν, άλλοι με πάθος, άλλοι με ηρεμία, άλλοι με υπερηφάνεια.

αναπαραστάσεις των συμμετεχόντων. Rubin, H.J. και Rubin, I.S. *Qualitative interviewing, The art of hearing data*, London, Sage Publications, 1995.

¹⁵⁵ Οι δομημένες συνεντεύξεις βασίζονται σε αυστηρές προκαθορισμένες ερωτήσεις όσον αφορά το περιεχόμενο και τη σειρά η οποία ακολουθεί η μια την άλλη. Garrett M. Annet, μτφ. Μουστάκα Καλλιόπη, *Η συνέντευξη: οι αρχές και μέθοδοι*, Αθήνα, Συμβούλιο Επιμορφώσεως στη κοινωνική εργασία, 1980.

¹⁵⁶ Η ημι - δομημένη συνέντευξη ή διαφορετικά η ελεύθερη μη τυποποιημένη συνέντευξη παίρνει τη μορφή συζήτησης που κατευθύνεται από το συνεντευκτή, αλλά με ερωτήσεις που μεταβάλλονται, διαμορφώνονται ή προστίθενται κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Κυριαζή Νότα, *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1999, σ. 123.

¹⁵⁷ Οι μη δομημένες συνεντεύξεις χαρακτηρίζονται από την απουσία προκαθορισμένων ερωτήσεων και βασίζονται σε θεματικές περιοχές πάνω στις οποίες αναπτύσσονται οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ του ερευνητή και του ερευνώμενου.

Breakwell G. Marie, μτφ. Κάντας Αριστοτέλης, *Η συνέντευξη*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1995.

¹⁵⁸ Mason Jenifer, επιμ. Κυριαζή Νότα, *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2009, σ.σ. 84 - 90.

¹⁵⁹ Holstein J.A. και Gubrium J.F. *Qualitative research, theory method and practice*, 1997, London, Sage Publications, σ.σ. 113 - 129.

¹⁶⁰ Brady John, μτφ. Φακατσέλης Αχιλλέας, *Η τεχνική της συνέντευξης*, Αθήνα, Νέα Σύνορα - Α.Α. Λιβάνη, 1992, σ.σ. 227 - 248.

¹⁶¹ Λυδάκη Άννα, *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*, Αθήνα, Καστανιώτη, 2001, σ.σ. 209 - 214.

Οι απαντήσεις τους όμως δεν παύουν να αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα.

β. Μέθοδος δειγματοληψίας: Στην κοινωνική έρευνα δε δύναται να γίνει έρευνα πεδίου σε ολόκληρο τον πληθυσμό στον οποίο απευθύνεται γι' αυτό και ανακαλύφθηκε η μέθοδος της δειγματοληψίας. Η προαναφερόμενη μέθοδος βοηθά στο να καταλήξουμε σε μια γενική εικόνα του συνόλου με βάση την ανάλυση των δεδομένων που αφορούν ένα τμήμα του, του δείγματος.¹⁶² Το δείγμα θα πρέπει να είναι αντιπροσωπευτικό, δηλαδή να συμπεριλαμβάνει τα χαρακτηριστικά που εμφανίζονται στο σύνολο. Από τη σωστή επιλογή του δείγματος θα εξαρτηθεί η αξιοπιστία και η χρησιμότητα των πορισμάτων της έρευνας.¹⁶³

Η μέθοδος η οποία επιλέχθηκε για την έρευνα ήταν η δειγματοληψία χιονοστιβάδας¹⁶⁴ χωρίς πιθανότητα. Αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται σε ομάδες ατόμων (π.χ χρήστες ουσιών), ή σε μελέτες συμμοριών (π.χ εγκληματικές συμμορίες) οι οποίες δεν μπορούν να εντοπιστούν εύκολα. Εξαρτάται από παραπομπές αρχικών συμμετεχόντων με σκοπό να βρεθούν πρόσθετοι συμμετέχοντες. Ο ερευνητής αφού προσδιορίσει τα άτομα από τον πληθυσμό που τον ενδιαφέρουν, τους παίρνει συνέντευξη και τους χρησιμοποιεί ως πληροφορητές για να του προσδιορίσουν άλλα μέλη του πληθυσμού τα οποία πρόκειται να συμβάλουν στην αποπεράτωση της έρευνας του.

3.6 Κατηγοριοποίηση – Κωδικοποίηση

Μέσω της διαδικασίας της κωδικοποίησης ο ποιοτικός ερευνητής αντιμετωπίζει το ζήτημα της μετάβασης από τα δεδομένα σε θεωρητικές έννοιες και σχέσεις.

---

¹⁶² Ζαφειρόπουλος Κώστας, Ψαρρού Μάγδα, *Επιστημονική έρευνα – Θεωρία και εφαρμογές στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα, Τυπωθήτω, 2001, σ.σ. 155 – 156.

¹⁶³ Anthony Giddens, μτφ. και επμ. Τσαούσης Δημήτριος, *Κοινωνιολογία: το βοήθημα του φοιτητή*, Αθήνα, Gutenberg, 2002.

¹⁶⁴ Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται σε ποιοτικές μελέτες. Αρχικά ο ερευνητής επιλέγει ορισμένα άτομα με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που τον ενδιαφέρουν για την μελέτη του και στη συνέχεια τα άτομα αυτά προτείνουν άλλα άτομα που γνωρίζουν και συμμετέχουν στην έρευνα. Η μέθοδος βασίζεται στη δικτύωση και είναι απαραίτητη για πληθυσμούς που δεν εντοπίζονται με τυχαία δειγματοληψία. Ιωάννα Λ. Δημάκη, *Η κοινωνιολογία και η μεθοδολογία της: παραδείγματα, μέθοδοι έρευνας και επιστημολογικά προβλήματα*, Αθήνα, Σάκκουλας, 1990.

Βασική λειτουργία της κωδικοποίησης¹⁶⁵ αποτελεί η θεωρητική εννοιολόγηση όπως είναι η ανάπτυξη κατηγοριών, η διασαφήνισή τους μέσω των ιδιοτήτων και των διαστάσεων καθώς επίσης και η ανάδειξη των μεταξύ τους σχέσεων.¹⁶⁶ Η κωδικοποίηση είναι μια ευέλικτη, δυναμική και δημιουργική διαδικασία.

Η διαδικασία κατηγοριοποίησης αφορά τη μετατροπή κειμένου σε κατηγορίες που εκφράζουν ένα συγκεκριμένο σύστημα κωδικοποίησης. Ο ερευνητής ερμηνεύει το περιεχόμενο του γραπτού κειμένου με βάση τις κατηγορίες που έχει κατασκευάσει ο ίδιος. Με άλλα λόγια τα συμπεράσματα της ανάλυσης στηρίζονται στην υποκειμενική κρίση και την λογική του ερευνητή.¹⁶⁷

Ως ερευνητική μέθοδος χρησιμοποιήθηκε η διατμηματική ταξινόμηση, στρατηγική η οποία θεωρήθηκε κατάλληλη για τις ανάγκες, στάσεις και αντιλήψεις των ανθρώπων.¹⁶⁸ Τα δεδομένα εφαρμόζονται σε ένα ομοιόμορφο σύνολο κατηγοριών ταξινόμησης με συστηματικό τρόπο. Οι κατηγορίες¹⁶⁹ έχουν την μορφή διαδοχικών κατηγοριών ταξινόμησης οι οποίες παρενθέτονται ως υπότιτλοι σε διάφορα σημεία του γραπτού κειμένου από τις μαγνητοφωνημένες μη δομημένες συνεντεύξεις στην συγκεκριμένη έρευνα. Αυτή η διαδικασία μπορεί να πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια της συγγραφής του κειμένου ή σε κάποιο μεταγενέστερο στάδιο.

Στην παρούσα έρευνα εφαρμόστηκε το είδος της διατμηματικής ταξινόμησης ή διαφορετικά της κατηγορικής ταξινόμησης επειδή τα δεδομένα είναι σε μορφή κειμένου. Επίσης, χρήσιμη ήταν η συστηματική ανασκόπηση των δεδομένων για την εξακρίβωση του τι καλύπτουν αυτά τα δεδομένα και σε ποια έκταση (τι μπορώ να έχω στη διάθεση μου και τι όχι) με αποτέλεσμα την παρουσίαση μιας πιο μετρημένης θεώρησης σχετικά με το θέμα. Επιπρόσθετα η ανάκτηση περισσότερων πληροφοριών, παραδειγμάτων για τα δεδομένα τα οποία δεν είχαν ανακαλυφτεί από πριν όπως και η εξακρίβωση ανταπόκρισης των ερευνητικών ερωτημάτων και των θεωρητικών προβληματισμών από τα

---

¹⁶⁵ <https://researchrundowns.wordpress.com/qual/qualitative-coding-analysis> (πρόσβαση στις 3/1/15).

¹⁶⁶ Τσιώλης Γιώργος, *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*, Αθήνα, Κριτική, 2014.

¹⁶⁷ Κυριαζή Νότα, *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1999, σ.σ. 292 – 297.

¹⁶⁸ Σαραφίδου Γ. Όλγα, *Συνάρθρωση ποσοτικών και ποιοτικών προσεγγίσεων: η εμπειρική έρευνα*, Αθήνα, Gutenberg, 2011.

¹⁶⁹ <http://www.southalabama.edu/coe/bset/johnson/lectures/lec17.pdf> (πρόσβαση στις 3/1/15).

διαθέσιμα δεδομένα οδήγησαν στην επιλογή αυτής της ταξινόμησης.¹⁷⁰ Επομένως, η κατάταξη, οργάνωση και η ταξινόμηση μπορούν να αλλάξουν την εικόνα του θέματος σε κάτι άλλο την οποία ούτε καν συλλάμβανε από την αρχή το ανθρώπινο μυαλό.

Πιο κάτω αποσαφηνίζονται αναλυτικότερα και εκτενέστερα οι κατηγορίες της διατμηματικής ταξινόμησης της παρούσας έρευνας οι οποίες είναι: η ηλικία εν καιρώ αγώνα, το χωριό, οι δράσεις και ενέργειες, η κατηγορία σύλληψης, τα βασανιστήρια των Άγγλων καθώς επίσης και ο λόγος συμμετοχής στον αγώνα του κάθε αγωνιστή ξεχωριστά. Μέσω των κατηγοριών αποδुकνίεται η αντίσταση τους προς τους Εγγλέζους αλλά και το πως κατάφεραν να προσλάβουν την εξουσία από τα χέρια τους.

Βάσιλας Γιάννης	ΗΛΙΚΙΑ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΑΓΩΝΑ	23
	ΧΩΡΙΟ	Δασάκι Άχνας
	ΔΡΑΣΕΙΣ/ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • γραφή συνθημάτων στους τοίχους, διανομή φυλλαδίων • στήσιμο ενέδρων με χειροβομβίδες και όπλα • αφοπλισμός αστυνομικού σταθμού • περισυλλογή κυνηγετικών όπλων • βοήθεια δραπέτευσης αγωνιστών από κρατητήρια • δήθεν σπάσιμο ποδιού για πρόσβαση στο νοσοκομείο • μυστικότητα (μη αποκάλυψη πληροφοριών του αγώνα)
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ	Ενέργειες που βοήθουσαν την εξέλιξη του αγώνα
	ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΑΓΓΛΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • υποσιτισμός • ξύλο μέχρι λιποθυμίας
ΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ	Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα	
Χάμπιαουρης Ανδρέας	ΗΛΙΚΙΑ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΑΓΩΝΑ	17,5
	ΧΩΡΙΟ	Έμπα
	ΔΡΑΣΕΙΣ/ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • εκπαίδευση τεχνών πολέμου • αντίσταση προς διοικητή κεντρικών φυλακών • προκάλεσε ηλεκτροσόκ σε Κύπριο αστυνομικό (προδότης) με αποτέλεσμα τον θάνατό του • προκάλεσε πνιγμό σε Κύπριο φυλακισμένο αγωνιστή (προδότη) σε δεξαμενή με αποτέλεσμα τον θάνατό του • σπάσιμο μύτης και στόματος με ποτήρι και δυο κτυπήματα με νάρθηκα στο κεφάλι Άγγλου διοικητή με αποτέλεσμα τον θάνατό του • μυστικότητα (μη αποκάλυψη πληροφοριών του αγώνα)
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ	Κατοχή όπλου
	ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΑΓΓΛΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • υποσιτισμός

¹⁷⁰ Jenifer Mason, επιμ. Κυριαζή Νότα, *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2009, σ.σ. 250 - 254.

		<ul style="list-style-type: none"> ξύλο με χυδαίο και ασταμάτητο τρόπο ανάποδο κρέμασμα σε κρεμάλες γυμνός και δεμένος πάνω σε σιδερένια λάμα ρίχνοντας νερό προκαλώντας ηλεκτροσόκ βγάλσιμο νυχιών των ποδιών με τανάλια σπάσιμο του χεριού του από Εγγλέζο επιτηρητή γιατί άναψε τσιγάρο
	ΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ	Πίστη στην πατρίδα
Κυριάκου Χρίστος	ΗΛΙΚΙΑ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΑΓΩΝΑ	18
	ΧΩΡΙΟ	Λιοπέτρι
	ΔΡΑΣΕΙΣ/ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> μεταφορά οπλικού εξοπλισμού κτύπημα προς Εγγλέζο στρατιώτη με ξύλινη σανίδα απειλή με ψαλίδι προς Εγγλέζο επιτηρητή
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΑΓΓΛΩΝ	Μεταφορά δύο βόμβων και φυσιγγίων
		<ul style="list-style-type: none"> υποσιτισμός ασταμάτητο ξύλο καθημερινό βρέξιμο του δαπέδου με νερό όπου θα κοιμόταν έχοντας στη διάθεση του πέντε μόνο κουβέρτες
	ΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ	Ελευθερία της Κύπρου
Χριστόδουλου Χριστόδουλος	ΗΛΙΚΙΑ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΑΓΩΝΑ	19
	ΧΩΡΙΟ	Ορμήδεια
	ΔΡΑΣΕΙΣ/ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> ντυμένος ως μασκοφόρος εκτελώντας διαταγές της οργάνωσης τροφοδότης περιοχής μεταφορά ζεμπιλίου (ψάθινου καλαθιού) - στο οποίο υπήρχαν σωλήνες με κρυμμένη εύφλεκτη ύλη - από το ένα χωριό στο άλλο μεταφορά βομβών από το ένα χωριό στο άλλο τοποθέτηση βομβών κοντά σε κοιμητήριο για ανατίναξη των Εγγλέζων μεταφορά διαταγών της οργάνωσης συμμετοχή στις απεργίες πείνας στα κρατητήρια μυστικότητα (μη αποκάλυψη πληροφοριών του αγώνα)
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΑΓΓΛΩΝ	Κατοχή όπλων
		<ul style="list-style-type: none"> ασταμάτητο ξύλο σβήσιμο τσιγάρων πάνω στο σώμα του τον κούρεψαν γουλί απομόνωση σε κελί 1X1,5 m
	ΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ	<ul style="list-style-type: none"> Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα Απαλλαγή της Κύπρου από τον αγγλικό ζυγό
Παπακώστα Παπάντρεας	ΗΛΙΚΙΑ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΑΓΩΝΑ	15
	ΧΩΡΙΟ	Χλώρακα
	ΔΡΑΣΕΙΣ/ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> διανομή φυλλαδίων μεταφορά μηνύματος (σε χαρτάκι) μεταφορά οπλισμού από μια τοποθεσία σε άλλη μυστικότητα (μη αποκάλυψη πληροφοριών του αγώνα)
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΑΓΓΛΩΝ	Ενέργειες που βοήθουσαν την εξέλιξη του αγώνα
		<ul style="list-style-type: none"> ξύλο υποσιτισμός τον πότιζαν με νερό από το στόμα και τη μύτη για να ομολογήσει

		<ul style="list-style-type: none"> • τον κτυπούσαν με ξύλα και του πετούσαν πέτρες • κλότσημα στα πλευρά και κτυπήματα με τα όπλα • ρίξιμο στο έδαφος με τη βία κτυπώντας με τα όπλα • κτένισμα μαλλιών με κτένα με βάρβαρο τρόπο • τον ξάπλωσαν σε τραπέζι και του έριχναν νερό στο πρόσωπο
	ΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Πίστη για την ελευθερία της Κύπρου • Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα
Κατσιάρης Αντρέας	ΗΛΙΚΙΑ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΑΓΩΝΑ	21
	ΧΩΡΙΟ	Λιοπέτρι
	ΔΡΑΣΕΙΣ/ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • κάψιμο αγγλικού κότερου • καταστροφή και κάψιμο αγγλικών τσαντιριών • δέσιμο Άγγλου στρατιώτη σε συκιά • συμμετοχή σε όλες τις επιχειρήσεις • πυροβολισμός τριών Άγγλων στρατιωτών με αποτέλεσμα τον θάνατό τους • ανατίναξη αγγλικού οχήματος από πυροβολισμό όπλου • αποστολή μεταφοράς εκρηκτικών υλών από μια περιοχή σε άλλη • επιθέσεις εναντίον δύο αστυνομικών σταθμών • επίθεση προς στρατό αγγλικής αεροπορίας • μεταφορά βόμβας σε άλλο χωριό για ανατίναξη γέφυρας • μεταφορές βομβών από άλλο χωριό στο χωριό του • κρύψιμο τριών κυνηγητικών όπλων κοντά στο σπίτι του • μυστικότητα (μη αποκάλυψη πληροφοριών του αγώνα)
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΑΓΓΛΩΝ	Κατοχή όπλων
		<ul style="list-style-type: none"> • ξύλο • υποσιτισμός • κτυπήματα με ρόπαλο πάνω στο κεφάλι • κτυπήματα με κοντάκια των όπλων σε όλο το σώμα • διαταγή για σκάψιμο του μνήματός του • κτυπήματα με τετράγωνη ρίγα στον αυχένα, στο στομάχι • γρονθοκοπήματα σε πλευρά και στομάχι • υποχρεωτική παρακολούθηση με στραμμένο το πρόσωπο προς δυο μεγάλες ηλεκτρικές λάμπες για ατέλειωτες ώρες • τοποθέτηση κουβά στο κεφάλι και κτυπήματα με σίδερα στις περιοχές των αυτιών • υποχρέωση με τη βία να καθίσει γυμνός επάνω σε καλούπι με πάγο για τρεις ώρες • υποχρέωση με τη βία να κρατεί ψηλά για ώρες μια καρέκλα πάνω από το κεφάλι του • κτυπήματα με περίστροφα στο πρόσωπο, στο στομάχι και στα πλευρά • εξάρθρωση χεριών από τις παλάμες και εξάρθρωση ποδιών από τις φτέρνες • βρέξιμο πατώματος με νερό και μοναδικής κουβέρτας που είχε • τάισμα ενός κουτιού από αλάτι (με το ζόρι) • υποχρέωση να καταπιεί χαπάκι • τοποθέτηση χειροβομβίδας στην τσέπη του • τοποθέτηση καρφίτσας στο γόνατό του
	ΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ	Ελευθερία της Κύπρου από τις αγγλικές δυνάμεις κατοχής
Κατσιάρης Παναγιώτης	ΗΛΙΚΙΑ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΑΓΩΝΑ	23
	ΧΩΡΙΟ	Λιοπέτρι

	ΔΡΑΣΕΙΣ/ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • συμμετοχή και στήσιμο σε ενέδρες • φιλοξενία και τροφοδοσία σε αγωνιστές και τομεάρχες του αγώνα • μεταφορά οπλισμού • κάψιμο πόρτων και παραθύρων στα κρατητήρια ως ένδειξη διαμαρτυρίας • οδηγός αυτοκινήτου σε διάφορες αποστολές • φιλοξενία Εγγλέζου στο σπίτι του • μυστικότητα (μη αποκάλυψη πληροφοριών του αγώνα)
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ	Ενέργειες που βοήθησαν την εξέλιξη του αγώνα
	ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΑΓΓΛΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • ξύλο • υποσιτισμός • δέσιμο προσώπου με μαύρο πανί και ρίξιμο νερού στο πρόσωπο για να τον πνίξουν • τον κρατούσαν από τα γεννητικά όργανα
	ΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ	Για το όφελος της πατρίδας, όχι για το δικό του
Σαμάρας Αντρέας	ΗΛΙΚΙΑ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΑΓΩΝΑ	23
	ΧΩΡΙΟ	Λιοπέτρι
	ΔΡΑΣΕΙΣ/ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • φύλαξη Κύπριου αγωνιστή (δήθεν προδότη) • κρύψιμο οπλισμού • σκάψιμο κρησφύγετου • μυστικότητα (μη αποκάλυψη πληροφοριών του αγώνα)
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ	Αδερφός του Χρίστου Σαμάρα
	ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΑΓΓΛΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • κτυπήματα με τα κοντάκια των όπλων σε όλο το σώμα • πνίξιμο από τον λαϊμό
	ΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ	Για την ελευθερία της Κύπρου από τους Άγγλους
Βραχίμης Αντώνης	ΗΛΙΚΙΑ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΑΓΩΝΑ	19
	ΧΩΡΙΟ	Ξυλοφάγου
	ΔΡΑΣΕΙΣ/ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • συμμετοχή στην εθνική οργάνωση ΠΕΟΝ • στήσιμο ενέδρων • κατασκευή βομβών • μεταφορά όπλων από μια τοποθεσία σε άλλη • κρύψιμο όπλων (με λάστιχα) σε χωράφια • βοήθεια σε δραπέτευση αγωνιστών από τα κρατητήρια • μυστικότητα (μη αποκάλυψη πληροφοριών του αγώνα)
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ	Φόνος
	ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΑΓΓΛΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • υποσιτισμός • συνεχή κτυπήματα στα πόδια
	ΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ	Απελευθέρωση της Κύπρου από την Αγγλία
Κορυζής Αντρέας	ΗΛΙΚΙΑ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΑΓΩΝΑ	25
	ΧΩΡΙΟ	Ξυλοτύμπου
	ΔΡΑΣΕΙΣ/ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	<ul style="list-style-type: none"> • μεταφορά Κυπρίων αγωνιστών (καταζητούμενοι από Άγγλους) από μια περιοχή στην άλλη • συμμετοχή στο κάψιμο των κρατητηρίων Κοκκινοτριμυθιάς • στήσιμο ενέδρων • πυροδότηση κανονιού για ανατίναξη των Άγγλων • τοποθέτηση νάρκης για ανατίναξη γαλλικού αυτοκινήτου • μεταφορά οπλισμού από το ένα χωριό στο άλλο • μυστικότητα (μη αποκάλυψη πληροφοριών του αγώνα)
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ	Ενέργειες που βοήθησαν την εξέλιξη του αγώνα

3.7 Ανάλυση περιεχομένου

Ο ερευνητής αφού ακολουθήσει την ποιοτική έρευνα, συλλέγει τα δεδομένα στο φυσικό τους περιβάλλον και επιχειρεί να τα αναλύσει κάνοντας περιγραφές και διατυπώνοντας ερμηνείες μέσω μιας συνεχούς και επαναληπτικής διαδικασίας.¹⁷¹ Κάθε είδος παρατήρησης ή επικοινωνίας μέσα σε καταστάσεις καθημερινότητας παρέχει πολλές πληροφορίες. Αυτές οι πληροφορίες μετατρέπονται σε ποιοτικά δεδομένα και όταν καταγράφονται με συστηματικό τρόπο γίνεται μια προσπάθεια να εξαχθούν κάποια νοήματα. Τα ποιοτικά δεδομένα είναι συνδεδεμένα με διαφορετικές μεθόδους και τεχνικές ποιοτικής έρευνας.

Η ποιοτική ανάλυση ακολουθεί τρεις βασικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις. Πρώτον, τις προσεγγίσεις που αφορούν τις διανοητικές διαδικασίες της κατηγοριοποίησης ποιοτικών δεδομένων σε ομάδες με ίδιες οντότητες ή με εννοιολογικές κατηγορίες με σκοπό να προσδιοριστούν τα πρότυπα και οι σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών ή θεμάτων.¹⁷² Δεύτερον, τις ερμηνευτικές ή περιγραφικές προσεγγίσεις οι οποίες στοχεύουν στη μελέτη κοινωνικών και πολιτισμικών περιστάσεων μέσω της περιγραφής ή της ανάλυσης και της ερμηνείας των νοημάτων που αποδίδουν οι άνθρωποι στις πράξεις τους και στις πράξεις των άλλων.¹⁷³ Τρίτον, τις προσεγγίσεις οι οποίες στόχο έχουν την διατύπωση θεωρίας στο πλαίσιο της θεμελιωμένης θεωρίας.¹⁷⁴

¹⁷¹ Όσον αφορά την ανάλυση και την ερμηνεία των δεδομένων, ο ερευνητής αξιοποιεί μεθόδους που παρέχουν την δυνατότητα σχηματισμού θεωρητικών κατηγοριών που θεμελιώνονται στα εμπειρικά δεδομένα, αναπτύσσει εξηγήσεις στο επίπεδο της κατανόησης του νοήματος και λιγότερο σε εκείνο της αποκάλυψης αιτιών και αξιοποιεί μεθόδους και διαδικασίες ανάλυσης που λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την περιπλοκότητα, τη λεπτομέρεια και το πλαίσιο παραγωγής των δεδομένων. Τσιώλης Γιώργος, *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*, Αθήνα, Κριτική, 2014.

¹⁷² Cohen Louis, Manion Lawrence, Morrison Keith, *Research methods in education*, New York, Routledge, 2007.

¹⁷³ Robson Colin, *Real World Research*, USA, Blackwell Publishing, 2002.

¹⁷⁴ Η θεμελιωμένη θεωρία είναι μια ποιοτική μεθοδολογία που θέτει ως στόχο τη δημιουργία θεωρίας από τα δεδομένα, τα οποία συλλέγονται και αναλύονται με συστηματικό τρόπο. Heath H., Cowley S. *Developing a grounded theory approach: a comparison of Glaser and Strauss*, Oxford, Elsevier Science Ltd, 2003.

Με άλλα λόγια η θεμελιωμένη θεωρία χαρακτηρίζει θεωρητικές κατασκευές που προκύπτουν επαγωγικά από την ποιοτική ανάλυση των δεδομένων.¹⁷⁵

---

¹⁷⁵ <http://www.adulterc.org/Proceedings/2010/proceedings/babchuk.pdf> (πρόσβαση στις 30/12/14).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο κυπριακός λαός ξεσηκώθηκε με το ξέσπασμα της Εθνικής Οργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΟΚΑ). Το μόνο που τον ενδιέφερε ήταν η απελευθέρωση της Κύπρου από τον αγγλικό ζυγό. Ο αιώνιος πόθος για ένωση με την Ελλάδα παρέμεινε σταθερή αξία για τους Κύπριους. Ο κάθε ένας συνέβαλε σε αυτό τον αγώνα με ό,τι και όπως μπορούσε.

Οι δέκα αφηγήσεις των αγωνιστών απέδειξαν την πίστη και υπερηφάνεια προς τον αγώνα της ΕΟΚΑ. Μέσω των τόσων δεινών και βασανιστηρίων που πέρασαν από τους Άγγλους η αμετάβλητη δυναμική μαχητική αντίσταση τους δεν έπαψε ποτέ να υφίσταται. Ο κάθε ένας με τις δράσεις, ενέργειες, συμμετοχές, αντιστάσεις του και πάνω από όλα με την πλήρη μυστικότητα για την επίτευξη του αγώνα θυσιάστηκαν όπως και πολλοί άλλοι για την πατρίδα τους. Για να τη δουν και πάλι ελεύθερη. Δεν είχαν κανένα προσωπικό όφελος αλλά ότι έκαναν και ότι έπαθαν ήταν για το συμφέρον της πατρίδας τους και μόνο.

Οι ηλικίες τους 15 μέχρι 25 όπως επίσης και οι οικογένειες τους δεν τους άφηναν αμέτοχους σε αυτή την δύσκολη δοκιμασία της ιστορίας, της κληρονομιάς και του πολιτισμού τους. Αμέσως ξεχύθηκαν στους δρόμους, στα χωριά, στις πόλεις, στα βουνά για την προσφορά τους σε αυτή την οργάνωση. Η σκληρή και απάνθρωπη συμπεριφορά των Άγγλων δεν τους πτόησε. Αντιθέτως τους αφύπνισε περισσότερο για αντίσταση και εκδίκηση.

Ο αγώνας του κάθε αγωνιστή αποδείχθηκε μέσω των ενεργειών του προς την οργάνωση για την ελευθερία του τόπου και την ένωση του με την Ελλάδα. Οι διανομές φυλλαδίων, οι γραφές συνθημάτων στους τοίχους, ο ενθουσιασμός προς τον κόσμο, το στήσιμο και οι συμμετοχές σε ενέδρες, οι περισυλλογές όπλων, οι μεταφορές οπλικού εξοπλισμού, η συμμετοχή τους σε διάφορες επικίνδυνες αποστολές και επιχειρήσεις, οι βοήθειες σε διάφορες δραπετεύσεις αγωνιστών, οι τροφοδοσίες, οι φιλοξενίες καταζητούμενων αγωνιστών και τομεάρχων της οργάνωσης, οι επιθέσεις σε αστυνομικούς σταθμούς είναι τρανταχτά παραδείγματα τα οποία τις υποδεικνύουν.

Οι συλλήψεις, οι κρατήσεις των αγωνιστών (χωρίς λόγο και αιτία κάποιες φορές) σε κρατητήρια, στρατόπεδα συγκέντρωσης και στις κεντρικές φυλακές, τα διάφορα βασανιστήρια όπως υποσιτισμός, ξύλο, κρέμασμα σε κρεμάλες, βγάλσιμο νυχιών με τανάλια, ακατάπαυστο ξύλο, οι απομονώσεις, το σβήσιμο τσιγάρων πάνω στο σώμα όπως και πολλά άλλα τα οποία προκαλούντο από τους Άγγλους στρατιώτες και διοικητές με σκοπό να κάνουν τους Κύπριους να εξομολογηθούν όλα όσα ήξεραν για την οργάνωση αλλά και για τις συμμετοχές τους σε αυτή. Παρόλα αυτά όμως κανείς δεν λύγισε γιατί η πίστη, η μαχητική αντίσταση, η θυσία, η επιμονή και υπομονή τους ήταν ακλόνητη.

Η Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών, λειτουργούσε με μεθόδους ανταρτοπόλεμου στις πόλεις, στα χωριά, στην ύπαιθρο και στα βουνά. Με τον ηρωισμό, τις αυτοθυσίες, τα ιδεώδη, την πίστη και την υπερηφάνεια των μαχητών της για την ελευθερία της Κύπρου και για έναν πολυπόθητο σκοπό την ένωση της με την Ελλάδα, οδήγησαν το λαό στη δόξα, γράφοντας ιστορία.

Ο αγώνας της ΕΟΚΑ, σαν δυναμική μαχητική αντίσταση εναντίον της αγγλικής επιβουλής και κατοχής στο νησί, ήταν και παραμένει πρωτοφανές γεγονός. Μάχιμοι αγωνιστές που έφταναν τις 25 χιλιάδες προερχόμενοι κυρίως από τον αγροτικό και το μεσοαστικό κόσμο με πρωτοστάτες τους νέους, με ότι μέσο και αν διέθεταν (τις περισσότερες φορές με άδεια χέρια) ρίχνονταν στον θάνατο και στα βασανιστήρια με ήθος και περηφάνια πολεμώντας για την πατρίδα τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αβέρωφ, Ε. (1982) *Ιστορία χαμένων ευκαιριών: Κυπριακό 1950 – 1963*. Αθήνα: Εστία.
- Αγγελόπουλος, Α. Βάκης, Ν. Χατζηχαλαράμπος, Χ. (2008) *Στρατόπεδο συγκέντρωσης Πολεμίου, Μια κόλαση ανάμεσα στις τουλίπες*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Αθανασιάσης, Κ. (1991) *Πώς και ποιοι πρόδωσαν την Κύπρο*. Νέα Υόρκη: Καμπάνα.
- Ανδρέου, Χ. (1992) *Πεθαίνοντας για την ελευθερία*. Λευκωσία: Αυτοέκδοση.
- Αργυρίδης, Α. (2010) *Η ζωή μου στα κρατητήρια των Άγγλων 1955 – 1959*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Αργυρού, Φ. (1995) *Από την ένωση στην κατοχή*. Λευκωσία: Dorographics.
- Αργυρού, Φ. (2011) *Διζωνική εκτέλεση της Κυπριακής Δημοκρατίας 1955 – 2011*. Λεμεσός: Αδράστεια.
- Αρχείο, (Οκτώβριος 2000) *Σειρά Αρχείο Πολιτική και Διπλωματία 3*, Λευκωσία: Διαφάνεια.
- Βάμβουκας, Ι.Μ.(1998) *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα στη μεθοδολογία*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Βαρνάβας, Α. (2002) *Ιστορία απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ 1955 – 1959*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Βασιλειάδης, Ν. (1977) *Εθνομάρτυρες του κυπριακού έπους 1955 – 1959*. Αθήνα: Αδελφότητα Θεολόγων «ο Σωτήρ».
- Βασιλείου, Α. (2010) *Από την αυτοδιάθεση – ένωση στην τουρκοποίηση*. Λάρνακα: Πήλιο.
- Βοσκός, Α. Κοντός, Π. Χατζηβασιλείου, Ε. (2010) *Κύπρος, Αγώνες Ελευθερίας*. Αθήνα: Ατών.
- Γεωργίου, Γ. (1999) *Η Αγγλοκρατία στην Κύπρο. Από τον αλυτρωτισμό στον αντιαποικιακό αγώνα*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Γιαλλουρίδης, Χ. (1997) *Η έλληνο – τουρκική σύγκρουση. Από την Κύπρο έως τα Ίμια 1955-1996 Η οπτική του τύπου*. Αθήνα: Ι. Σιδέρη.
- Γιαννάκενας, Ι. (2014) *Απομνημονεύματα αγώνος ΕΟΚΑ 1955 – 1959*. Αθήνα: Πελασγός.
- Γούναρης, Β. Καλυβάς, Σ. Στεφανίδης, Ι. *Ανορθόδοξοι Πόλεμοι. (2010) Μακεδονία, Εμφύλιος, Κύπρος*. Αθήνα: Πατάκη.
- Δημητριάδης, Φ. (1994) *Αγωγή των νέων. Το παράνομο περιοδικό της ΕΟΚΑ*. Λεμεσός: Αυτοέκδοση.
- Διγκλής, Π. (2005) *Πικρές αλήθειες, Κυπριακό 1878 – 2004*. Λευκωσία: Αυτοέκδοση.
- Δρουσιώτης, Μ. (1998) *ΕΟΚΑ: η σκοτεινή όψη*. Αθήνα: Στάχυ.
- Δρουσιώτης, Μ. (2000) *Πως φτάσαμε στην ΕΟΚΑ: το κυπριακό ενωτικό κίνημα και ο διχαστικός ρόλος των Άγγλων*. Λευκωσία: Διαφάνεια.
- Ζανέττος, Φ. (1997) *Ιστορία της νήσου Κύπρου*. Λευκωσία: Επιφανίου.

- Ηλιάδης, Γ. (2009) *Πολύκαρπος Γιωρκάτζης 1955-1959 Μαρτυρίες*. Αθήνα, Α.Α Λιβάνη.
- Ηρακλείδης, Α. (2002) *Το Κυπριακό. Σύγκρουση και επίλυση*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Ηρακλείδης, Α. (2006) *Κυπριακό πρόβλημα 1974 – 2004. Από την ένωση στη διχοτόμηση*; Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Ιακωβίδης, Ν. (2009) *Η υπέρλαμπρη όψη της ΕΟΚΑ*. Αθήνα: Λιβάνη.
- Ιακωβίδου, Μ. (1992) *Σελίδες του Απελευθερωτικού μας Αγώνα όπως γράφτηκαν τότε...* Λευκωσία: Αυτοέκδοση.
- Ιεροδιακόνου, Λ. (1975) *Το Κυπριακό Πρόβλημα*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Ιωάννου, Π. (1996) *Οι ηρωομάρτυρες της ΕΟΚΑ*. Λευκωσία: Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης Αγώνα ΕΟΚΑ 1955 – 1959.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003) *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008) *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Κακουλλής, Λ. (2000) *Της Κύπρου οι ταγοί – άνθρωποι και ιστορία*. Κύπρος: Τυπογραφείο Στέλιου Λειβαδιώτη.
- Καλλινάκη, Θ. (2010) *Ποιοτικές μέθοδοι στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας*. Αθήνα: Τόπος.
- Καλογερόπουλος, Σ. (1977) *Το δικαίωμα των λαών στην αυτοδιάθεση – η παραβίαση στην Κύπρο*, Αθήνα: Παπαζήση.
- Καλτσούνη, Ν. (2006) *Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Gutenberg.
- Καουρής, Α. (1996) *Γρηγόρης Αυξεντίου*. Τόμος Α'. Λευκωσία: Theopress.
- Καουρής, Α. (2010) *Γρηγόρης Αυξεντίου*. Τόμος Β'. Λευκωσία: Theopress.
- Καραγιάννης, Κ. (1989) *Όταν οι μνήμες έρχονται*. Λευκωσία: Αυτοέκδοση.
- Καρκαλέτσης, Σ. (2003) *ΕΟΚΑ 1955 – 1959: Οι μαχητές της Κύπρου εναντίον της βρετανικής αυτοκρατορίας*. Αθήνα: Περισκόπιο.
- Καρκαλέτσης, Σ. (2004) *Η ελληνική αριστερά και ο απελευθερωτικός αγώνας των Ελλήνων της Κύπρου*. Αθήνα: Πελασγός.
- Κάτσης, Α. (2005) *Από τη Διασκεπτική στην ΕΟΚΑ*. Λεμεσός: Αργώ.
- Κατσιαούνης, Ρ. (2000) *Η Διασκεπτική 1946 – 1948: με ανασκόπηση της περιόδου 1878 – 1945*. Λευκωσία: Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών.
- Κατσώνης, Κ. (2002) *Η Κύπρος στους δρόμους της ιστορίας*. Λάρνακα: Τυπογραφεία Master Print.
- Κατσώνης, Κ. (2003) *Η Κύπρος στους δρόμους της ιστορίας (1945 – 1960). Η γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μια σύγχρονη προσέγγιση της ιστορίας μέσα από την πολυφωνία των πηγών*. Λευκωσία: Πάργα.
- Κλείτος, Ι. (1998) *Κυριάκος Μάτσης. Ο οραματιστής*. Λευκωσία: Αρμίδα.
- Κλείτος, Ι. (2013) *Μάρκος Δράκος. Το ήθος και το κάλλος του αγώνος*. Λευκωσία: Ιεράς Μονής Κύκκου.
- Κληρίδης, Γ. (1988) *Η κατάθεση μου*. Τόμος Α'. Αθήνα: Αλήθεια.
- Κληρίδης, Γ. (1989) *Η κατάθεση μου*. Τόμος Β'. Αθήνα: Αλήθεια.
- Κληρίδης, Γ. (1990) *Η κατάθεση μου*. Τόμος Γ'. Αθήνα: Αλήθεια.
- Κληρίδης, Γ. (2006) *Η πορεία της χώρας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κρανιδιώτης, Ν. (1981) *Δύσκολα χρόνια: Κύπρος 1950 – 1960*. Αθήνα: Εστία.
- Κρανιδιώτης, Ν. (1987) *Οι διαπραγματεύσεις Μακαρίου – Χάρντινγκ 1955 – 1956*. Αθήνα: Ολκός.

- Κυριαζή, Ν. (1999) *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κυριαζής, Ν. (1995) *Ο Δήμος Λάρνακας εντός μιας πεντηκονταετίας 1878 – 1928*. Λάρνακα: Αυτοέκδοση.
- Κωνσταντίνου, Σ. (2010) *Ηλίας Παπακυριακού*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Λάζος, Γ. (1998) *Το πρόβλημα της ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Λειβαδάς, Β. (2007) *Κύπριοι και Ιρλανδοί, Πολιτικοί κατάδικοι*. Κύπρος: Power Publishing.
- Λειβαδάς, Β. Παπαπολυβίου, Π. Σπανός, Γ. (2004) *Η εξέγερση του Οκτώβρη 1931 (Τα Οκτωβριανά)*, Λευκωσία: Imprinta Ltd.
- Λεωνίδας, Λ. (2008) *Γεώργιος Γρίβας Διγενής*. Τόμος 3^{ος}. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Λεωνίδας, Λ. (2008) *Γεώργιος Γρίβας Διγενής*. Τόμος 4^{ος}. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Λυδάκη, Α. (2001) *Αναζητώντας το ποιόν. Η επιτόπια ποιοτική έρευνα*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Λυδάκη, Α. (2001) *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Λυμπουρίδης, Α. (1985) *Η Αγγλοκρατία στην Κύπρο*. Λευκωσία: Copyright Lympourides Achilleas.
- Λυμπουρίδης, Α. (1996) *Η Αγγλοκρατία στην Κύπρο*. Λευκωσία: Τυπογραφεία Βιολάρη.
- Λυμπουρίδης, Α. (2001) *Τα τελευταία χρόνια της Αγγλοκρατίας: σελίδες από την πρόσφατη ιστορία της Κύπρου*. Λευκωσία: Φακός.
- Μαραθεύτης, Μ. (1993) *Ακτινοβολίες του '55*. Λευκωσία: Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης Αγώνα ΕΟΚΑ 1955 – 1959.
- Μαραθεύτης, Μ. (1997) *Λεύκωμα πολιτικών καταδίκων ΕΟΚΑ 1955 – 1959*. Λευκωσία: Σύνδεσμος Πολιτικών Καταδίκων.
- Μαραθεύτης, Μ. (1998) *Ανθολόγιο κειμένων για τον αγώνα της ΕΟΚΑ 1955 – 1959*. Λευκωσία: Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης ΕΟΚΑ 1955 – 1959.
- Μαραθεύτης, Μ. (2006) *Ηρωικοί απόηχοι του 55'*. Λευκωσία: Theopress.
- Μαραθεύτης, Μ. (2007) *Η φυλάκιση της ελευθερίας. Χρονικό*. Λευκωσία: Theopress.
- Μαυροκορδάτος, Γ. Ορφανίδης, Ν. Σπανός, Γ. (2003) *Ο απελευθερωτικός μας αγώνας, μια πρώτη γνωριμία*. Λευκωσία: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.
- Μαχαϊρά, Λ. (1995) *Χρονικόν*. Λευκωσία: Φιλόκυπρος.
- Μητσιδής, Χ. (2008) *Δια πυρός και σιδήρου*. Λάρνακα: Negresco.
- Μιχαηλίδης, Μ. (1995) *Κύπρος Σκλάβια Ασκλάβωτη*, Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Μιχαλόπουλος, Δ. (1990) *Πρεσβείες της Κύπρου (1950)*. Αθήνα: Ελληνική Ευρωεκδοτική.
- Μυρτιώτης, Π. (2003) *Αχρώνας Λιοπετρίου*. Κύπρος: Αυτοέκδοση.
- Ευδή, Γ. Λιναρδάτος, Σ. Χατζηαργύρη, Κ. (1974) *Ο Μακάριος και οι σύμμαχοι του*. Αθήνα: Gutenberg.
- Οικονομίδης, Χ. (1993) *Απομυθοποιημένη ιστορία του Κυπριακού στα τελευταία 50 χρόνια*. Λευκωσία: Πρόοδος.
- Οικονομίδης, Χ. (2008) *Απομυθοποιημένη ιστορία του Κυπριακού στα τελευταία 129 χρόνια*. Τόμος Β'. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Παλληκαρίδου, Γ. (2008) *Ο Ευαγόρας, ο αδερφός μου*. Λάρνακα: Πήλιο.

- Παναγοπούλου, Π. (1994) *Πρότυπα Ηρώων. Οι εθνομάρτυρες της Κυπριακής Ενοποίησης 1955 – 1959*. Αθήνα: Αστέρως.
- Παντελίδου, Α. Χατζηκωστή, Κ. (2010) *Ιστορία της Κύπρου, Μεσαιωνική - Νεότερη*. Λεμεσός: Α. Αλωνεύτης Λτδ.
- Παπαγαθαγγέλου, Π. (1995) *Η μαρτυρία μου: Πως έζησα την προπαρασκευή και τον αγώνα της ΕΟΚΑ*. Λευκωσία: Ίδρυμα Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου.
- Παπαγεωργίου, Γ. (1998) *Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα*, Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Παπαγεωργίου, Σ. (1977) *Κυπριακή Θύελλα 1955 - 1959*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Παπαγεωργίου, Σ. (1984) *Αρχείον των παράνομων εγγράφων του κυπριακού αγώνα 1955 – 1959*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Παπαγεωργίου, Σ. (1990) *Δια χειρός ηρώων*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Παπαγεωργίου, Σ. (1996) *Η πρώτη περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο 1878 – 1914: Πολιτικός εκσυγχρονισμός και κοινωνικές αδράνειες*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Παπαγεωργίου, Σ. (2004) *Ο Γρίβας και η «Χ», το καμένο αρχείο*. Αθήνα: Νέα θέσις.
- Παπαδημήτρης, Π. Πετρίδης, Π. (1979) *Ιστορική εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου (1878 – 1978)*. Τόμος 11. Αθήνα: Αδελφότητα Θεολόγων «ο Σωτήρ».
- Παπαδοπούλου, Γ. (1987) *Κείμενα ενός αγώνα: Παράνομα έγγραφα του 1955 – 1959*. Λευκωσία: Ονήσιλος.
- Παπαδοπούλου, Γ. (1987) *Κείμενα του Αγώνα 1955 – 1959*. Λευκωσία: Ονήσιλος.
- Παπαντωνίου, Μ. (2004) *Αντρειωμένη γη*. Λευκωσία: Αυτοέκδοση.
- Παπαπολυβίου, Π. (2006) *Ιστορία των Ελλήνων. Η Αγγλοκρατία στην Κύπρο (1878 – 1960)*. Αθήνα: Δομή.
- Παρασκευόπουλος, Ι.Ν. (1993) *Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας*, τόμος Β'. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Παυλίδης, Α. (1993) *Ιστορία της Νήσου Κύπρου*. Από το 1571 ως το 1964. Τόμος Δ'. Λευκωσία: Φιλόκυπρος.
- Πολυδώρου, Α. (1984) *Ιστορία της Κύπρου*. Λευκωσία: Αυγή Λτδ.
- Ρίζας, Σ. (1998) *Η διαμόρφωση της βρετανικής πολιτικής στο Κυπριακό (1940 – 1946)*. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών. Κέντρον Ερεύνης της Ιστορίας του Νεώτερου Ελληνισμού.
- Ρωμανός, Δ. (1997) *Ιστορία έτερο – χρονολογική της νήσου Κύπρου*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Σαραφίδου, Γ.Ο. (2011) *Συνάρθρωση ποσοτικών και ποιοτικών προσεγγίσεων: η εμπειρική έρευνα*. Αθήνα: Σάκκουλας.
- Σοφοκλέους, Θ. (1989) *Πόθος ελευθερίας*. Λευκωσία: Αυτοέκδοση.
- Σοφοκλέους, Κ. (2003) *Πάλη για την ελευθερία*. Λευκωσία: Σοφοκλέους Κώστας.
- Σπανός, Γ. (1996) *Έτσι πολεμούν οι Έλληνες*. Τόμος Α'. Κύπρος: Ανδρέας Σπανός.
- Σπανός, Γ. (1997) *Έτσι πολεμούν οι Έλληνες*. Τόμος Β'. Κύπρος: Ανδρέας Σπανός.
- Σπανός, Γ. (2001) *Έτσι πολεμούν οι Έλληνες*. Τόμος Γ'. Κύπρος: Ανδρέας Σπανός.
- Σπυριδάκης, Μ. Ιωσηφίδης, Θ. (2006) *Ποιοτική κοινωνική έρευνα. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις και ανάλυση δεδομένων*. Αθήνα: Κριτική.
- Στυλιανού, Π. (2002) *23:27 πορεία στην αγχόνη: Μια φωτογραφική ξενάγηση στα φυλακισμένα μνήματα της Λευκωσίας*. Αθήνα: Ηλιοτρόπιο.
- Στυλιανού, Π. (2002) *Τα Οκτωβριανά. Η εξέλιξη του 1931 στην Κύπρο*. Λευκωσία: Επιφανίου.

- Στυλιανού, Π. (2002) *Τα Οκτωβριανά. Η εξέλιξη του 1931 στην Κύπρο*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Στυλιανού, Π. (2006) *Πέτρινα χρόνια: Από τη Φραγκοκρατία ως την Αγγλοκρατία*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Στυλιανού, Π. (2010) *Οι Κύπριοι φοιτητές στην Αθήνα και ο αγώνας του 1955 – 1959*. Λευκωσία: Αιγαίον.
- Στυλιανού, Π. Χριστοδούλου, Ν. (2004) *Τα φυλακισμένα μνήματα*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Στυλιανού, Φ. (1993) *Το ημερολόγιο ενός μικρού τρομοκράτη: ο αγώνας της ΕΟΚΑ με τα μάτια των παιδιών*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Τσαγγάρης, Τ. (1999) *1955 – 1974 Η μαρτυρία μου*. Λευκωσία: Dorographics Ltd.
- Τσιπλητάρης, Α. Μπάμπαλης, Θ. (2006) *Δέκα παραδείγματα μεθοδολογίας επιστημονικής έρευνας. Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Ατραπός.
- Τσιώλης, Γ. (2006) *Ιστορίες ζωής και βιογραφικές αφηγήσεις: η βιογραφική προσέγγιση στην κοινωνιολογική ποιοτική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
- Τσιώλης, Γ. (2014) *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
- Φαντής, Α. (1993) *Η Διασκεπτική. Η πρώτη χαμένη ευκαιρία στο Κυπριακό*. Λευκωσία: Printco.
- Φαντής, Α. (1995) *Ο ενταφιασμός της ένωσης*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Φάττας, Κ. (2000) *Ένας μαθητής αφηγείται*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Χάϊντς, Ρ. (2007) *Ιστορία της Κύπρου 1878 – 1949*. Μτφ. Σαρρόπουλος Κ. Τόμος Α'. Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας.
- Χάϊντς, Ρ. (2011) *Ιστορία της Κύπρου 1950 – 1959*. Μτφ. Παπαχρήστου Χ. Τόμος Β'. Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας.
- Χαμπιαούρης, Ν. (1995) *Υπέρ Πίστewος και Πατρίδος*. Λεμεσός: Α. Αλωνεύτης Λτδ.
- Χαραλαμπίδης, Γ. (2011) *Κυπριακό – Διπλωματικές ίντριγκες*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Χαραλαμπίδου, Ε. (2010) *Οι λευκές σελίδες του Κυπριακού*. Λευκωσία: Πάργα.
- Χατζηαντωνίου, Κ. (2007) *Κύπρος 1954 – 1974. Από το έπος στην τραγωδία*. Αθήνα: Ιωλκός.
- Χατζηβασιλείου, Ε. (2005) *Στρατηγικές του Κυπριακού: η δεκαετία του 1950*. Αθήνα: Πατάκη.
- Χατζηκωστή, Γ. (1984) *Ευαγόρας Παλληκαρίδης*. Λευκωσία: Επιφανίου.
- Χριστοδούλου, Μ. (1987) *Η πορεία μιας εποχής, Η Ελλάδα, η Κυπριακή ηγεσία και το κυπριακό πρόβλημα*. Κύπρος: Ιωάννου Ι. Φλώρου.
- Ψαρρού, Μ. και Ζαφειρόπουλος, Κ. (2001) *Επιστημονική έρευνα. Θεωρία και εφαρμογές στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Τωπωθήτω
- Ψυρρής, Π. Καραχασάσσης, Γ. (2010) *Ιστορία της Κύπρου*. Λευκωσία: Οδύσσεια.
- Arnold Sherman, μτφ. Μπαλάσκα Σ. (1999) *Κύπρος το μαρτυρικό νησί*. Αθήνα: Ίνδικτος.
- Brady, J. μτφ. Φακατσέλης Α. (1992) *Η τεχνική της συνέντευξης*. Αθήνα: Νέα Σύνορα – Α. Α. Λιβάνη.
- Breakwell, G.M. μτφ. Κάντας Α. (1995) *Η συνέντευξη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Cohen, M. Manion, L. μτφ. Μητσοπούλου, Χ. Φιλοπούλου, Μ. (1994) *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- David de Vaus, επμ. Κυριαζή Ν. (2008) *Ανάλυση κοινωνικών δεδομένων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Garret, M.A. μτφ. Μουστάκα, Κ.(1980) *Η συνέντευξη: αρχές και μέθοδοι*. Αθήνα: Συμβούλιο επιμορφώσεως στην κοινωνική εργασία.
- Giddens, A. μτφ. Τσαούσης, Δ. (2002) *Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Giddens, A. μτφ. Τσαούσης, Δ. (2002) *Κοινωνιολογία: το βοήθημα του φοιτητή*. Αθήνα: Σάκκουλας.
- Grawitz, M. επμ. Φίλιας Β. (1996) *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Mason Jenifer, επμ. Κυριαζή Ν. (2009) *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Robert, H. (2001) *Η Βρετανία και ο Κυπριακός αγώνας 1955 - 1959*. Αθήνα: Ποταμός.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Ababi J., Britain's withdrawal from the middle east 1947-1971. The economic and strategic imperatives, New York, Kingston Press,1982.
- Bryman A. (2008) *Social research methods*. New York: University Press.
- Burgess, R.G. (1984) *In the field: An introduction to field research*. London: Allen and Unwin.
- Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K. (2007) *Research methods in education*. New York: Rout ledge.
- Creswell, J.W. (1998) *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. London: Sage Publications.
- Creswell, J.W. (1999) *Mixed - method research: Educational researcher*. San Diego: Academic Press.
- Denzim, N.K. (1994) *Handbook of qualitative research*. London: Sage Publications.
- Dewey, J. (2004) *Mixed methods research: a research paradigm whose time has come. Educational research*. London: Sage Publications.
- Frels, R.K. and Onweuegbuzie, A.J. (2013) *Administering quantitative instruments with qualitative interviews: a mixed research approach*. London: Journal of counseling and development.
- Health, H. and Cowley, S. (2003) *Developing a grounded theory approach: a comparison of Glaser and Strauss*. Oxford: Elsevier Science Ltd.
- Holstein, J.A and Gubrium, J.F. (1997) *Qualitative research. Theory method and practice*. London: Sage Publications.
- Kvale, S. (2006) *Qualitative inquiry*. London: Sage Publications.
- Malterud, K. (2002) *Qualitative research. Standards, challenges and quidlines*. Denmark: Department of general practice and research institute.
- Merriam, S.B. (2002) *Qualitative research in practice: examples for discussion and analysis*. San Francisco: Jossey - Bass.
- Robson, C. (2002) *Real world research*. USA: Blackwell Publishing.
- Rubin, H.J. and Rubin, J.S. (1995) *Qualitative interviewing. The art of hearing data*. London: Sage Publications

Σελίδες στο διαδίκτυο

Επίσημη ιστοσελίδα για την Κύπρο, <http://www.aboutcyprus.org.cy>

Ίδρυμα Απελευθερωτικού Αγώνα ΕΟΚΑ 1955 – 1959, <http://www.eoka.org.cy>
Κέντρο Έρευνας και Τεκμηρίωσης Αγώνα ΕΟΚΑ,
http://myweb.cytanet.com.cy/iaae5559/greek_main.htm
Μέλαθρον Αγωνιστών ΕΟΚΑ 1955 – 1959,
<http://www.melathronagonistoneoka.com.cy>
Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, <http://www.moec.gov.cy>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Α
Νίκος Κώστα Χάμπιαουρης

Καταγωγή: Έμπα

Ημερομηνία γέννησης: 26/09/1937

Ημερομηνία σύλληψης: 07/06/57

Κατηγορία: Ρίψη βόμβας

Αριθμός κατάδικου: 8547

Ο Νίκος Κ. Χάμπιαουρης γεννήθηκε στις 26 Σεπτεμβρίου το 1937 στο χωριό Έμπα της Πάφου. Κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα 1955 – 1959, που διεξήγαγε ο κυπριακός ελληνισμός για αποτίναξη του αγγλικού ζυγού και την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, ανέπτυξε πλούσια δράση, αρχικά ως μέλος και αργότερα ως ομαδάρχης της ΕΟΚΑ.

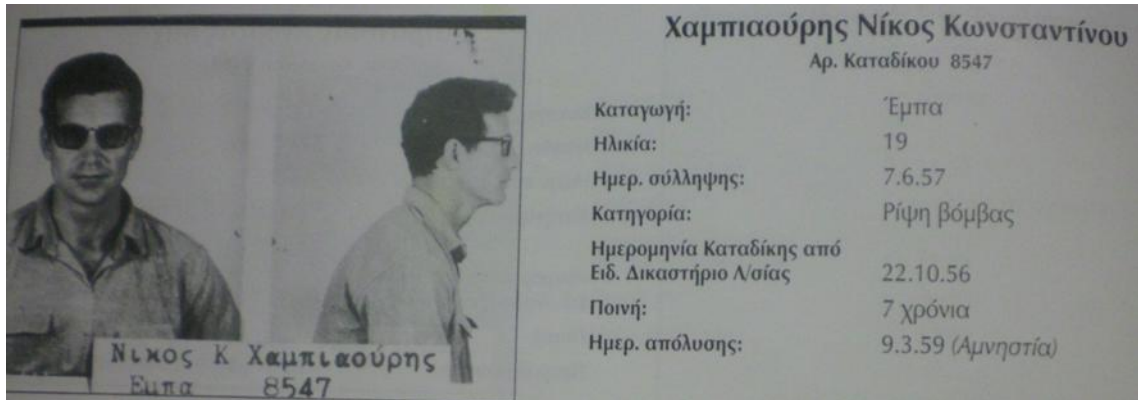
Στις 7 Ιουνίου 1956 συνελήφθη για ρίψη χειροβομβίδας εναντίον αγγλικού στρατιωτικού οχήματος στην Πάφο – κατόπιν προδοσίας από κύπριο νεαρό - όπου ανακρίθηκε βάνουσα τόσο από τους Άγγλους όσο και από τους Τούρκους ανακριτές/βασανιστές χωρίς να λυγίσει. Στη συνέχεια καταδικάστηκε από το αποικιοκρατικό κακουργιοδικείο σε επταετή φυλάκιση. Στις κεντρικές φυλακές έμεινε μέχρι το τέλος του αγώνα. Ως πολιτικός κατάδικος είχε τον αριθμό L.S 8547.

«Η ποινή που του όρισε ο δικαστής ήταν ισόβια. Του έδωσε χάρη η βασίλισσα Ελισάβετ της Αγγλίας και η ποινή του μειώθηκε σε εφτά χρόνια. Όταν αποφυλακιστήκαμε τον μετέφεραν στην Αγγλία γιατί ήταν βαρυποινίτης» – από μαρτυρία του αδερφού του Αντρέα Χάμπιαουρη.

Κάποια λόγια που έγραψε ο ίδιος στο βιβλίο του «Υπέρ Πίστεως και Πατρίδος ΕΟΚΑ 1955 – 1959»:

«Το αγωνιστικό πνεύμα που επέδειξαν τα παλικάρια της ΕΟΚΑ αποτελεί για το λαό μια απόδειξη της προσήλωσής τους στις παραδόσεις του έθνους και για αυτό τον σκοπό είναι που οφείλουμε φόρο τιμής στους δημιουργούς του μεγαλείου της Πατρίδας. Οι συλλήψεις, τα βασανιστήρια, οι φυλακίσεις, οι δολοφονίες και οι εκτελέσεις των αγωνιστών από τους Άγγλους δυνάστες όχι μόνο δεν τους έκαμψαν, αλλά τους οδήγησαν πιο ψηλά ντροπιάζοντας μια πανίσχυρη Μεγάλη Βρετανία. Αυτό ακριβώς το πνεύμα, από το οποίο ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος Γ΄ και ο αρχηγός Γεώργιος Γρίβας Διγενής εμπνεύστηκαν και στήριξαν την απελευθέρωση της Κύπρου από τους Άγγλους αποικιοκράτες, θέλουμε να αναβιώσει μέσα μας και σήμερα. Ιδιαίτερα σήμερα που ο τόπος μας στενάζει κάτω από την μπότα του Τούρκου κατακτητή και αγωνίζεται πάλι να σηκώσει το κεφάλι και να αναπνεύσει τον αέρα της λευτεριάς που για μια φορά ακόμη στερείται».

Φωτογραφία με τον αριθμό καταδίκου από τις αρχές των φυλακών.

Σε ηλικία 22 ετών, όταν αποφυλακίστηκε από τις φυλακές της Αγγλίας.

Μόνιμος υπαξιωματικός (Α.Σ.Μ 2216) στον Κυπριακό Στρατό το 1960.

Παράρτημα Β
Γιάννης Νίκου Βάσιλας

Καταγωγή: Δασάκι Άχνας

Ημερομηνία γέννησης: 03/09/1932

Ημερομηνία σύλληψης: 14/10/1956

Κατηγορία: Ενέργειες που βοήθούσαν την εξέλιξη του Αγώνα

Αριθμός κρατούμενου: 0682

«Ονομάζομαι Γιάννης Βάσιλας, γνωστός ως Κανάρης (ψευδώνυμο), γεννημένος 3 Σεπτεμβρίου το 1932 και κατάγομαι από το χωριό Δασάκι Άχνας της Κύπρου. Στα είκοσι τρία μου χρόνια έγινα μέλος της ΕΟΚΑ με σκοπό την απελευθέρωση της Κύπρου από τους Άγγλους και την ένωση της με τη μητέρα Ελλάδα. Πιο κάτω θα σας διηγηθώ την ζωή μου εν καιρώ 1955 – 1959.

Όταν άρχισε ο αγώνας ήμουν 23 χρονών. Είχαμε κάνει την πρώτη εκπαίδευση στο σπίτι του Μόδεστου Σαμάρα, του καθηγητή στο Κάτω Βαρώσι· δεν ξέρω ποιος μας έκανε την εκπαίδευση γιατί δεν γνωριζόμασταν μεταξύ μας. Εκτελούσαμε ότι έλεγε η οργάνωση.

Ορκίστηκα μαζί με οκτώ αγωνιστές, μαζί μας και ο Γεώργιος Ελευθερίου διαφορετικά παλιομούχταρος (ψευδώνυμο). Μας όρκισε ο Παπάδαμος Συμεού από την Ξυλοτύμπου. Οι πρώτοι που διάλεξε ο Μακάριος για να ορκίσουν τους αγωνιστές, ήταν ιερείς. Έτσι ξεκίνησε ο αγώνας. Η πρώτη μας διαταγή ήταν να γράφουμε συνθήματα στους τοίχους, να ενθουσιάσουμε τον κόσμο, να ρίχνουμε φυλλάδια.

Ανέλαβα τομεάρχη, υπεύθυνος της Άχνας και οι συναντήσεις μας πραγματοποιούνταν στο σωματείο «Ανόρθωση» στο Βαρώσι. Σαν υπεύθυνος που ήμουν, για να ζητήσω την τιμωρία ενός προδότη, είχα επαφή με τον τομεάρχη του χωριού μου, τον Παυλάκη, γνωστός ως Μελάς, για να διασταυρώσω τις πηγές μου εάν ίσχυαν, γιατί μπορεί να είχα προσωπικά θέματα με κάποιον και να ζητούσα την τιμωρία του για δικούς μου λόγους. Ακριβώς για αυτό τον λόγο υπήρχε και δεύτερο πρόσωπο, συγκεκριμένα ο δάσκαλος Γεώργιος, ο οποίος ήταν κάτι σαν μυστικός πράκτορας και αυτό το έμαθα όταν τελείωσε ο αγώνας. Ο τομεάρχης έστειλε κάποιον σε εμάς για να διασταυρώσει τις πληροφορίες και ερχόταν σε επαφή με τον δάσκαλο Φώτη Πίττα ο οποίος καταγόταν από το Φρέναρος.

Σιγά σιγά τα μέλη της οργάνωσης της Άχνας αυξήθηκαν. Ο κάθε ένας είχε την δική του αποστολή και είχαμε καθημερινώς επαφή με τον τομεάρχη. Άλλος έκανε τους συνδέσμους, άλλοι φιλοξενούσαν καταζητούμενους (η περιοχή μας ήταν τέτοια, που φιλοξενούσαμε πολλούς καταζητούμενους, κάθε σπίτι είχε περιβόλια και έτσι κρύβαμε τους Κύπριους καταζητούμενους που αναζητούσαν οι Άγγλοι), άλλος ήταν υπεύθυνος για τους καταζητούμενους, άλλος ήταν

υπεύθυνος να «κτίζει» (δημιουργεί) τα όπλα, άλλος ήταν υπεύθυνος για τις ενέδρες· ο κάθε ένας είχε το πόστο του.

Κάθε μέρα έπρεπε να στήνουμε ενέδρες με χειροβομβίδες και όπλα εναντίον των Εγγλέζων. Σε κάθε ενέδρα υπήρχε ένας υπεύθυνος που έδινε τις διαταγές για τις μετέπειτα ενέργειές μας και πάντοτε είχαμε στις τσέπες μας πιπέρι το οποίο ρίχναμε στο έδαφος ουτως ώστε να μην μας εντοπίζουν τα σκυλιά των Άγγλων. Κάθε μέρα καταστρώναμε σχέδια και τα στέλναμε στον τομεάρχη. Ουσιαστικά περιγράφαμε με πλήρη λεπτομέρεια τις ενέργειές μας, ποιος θα αναλάβει την ενέδρα, ποιος θα μείνει πίσω για κάλυψη κ.λ.π.

Θυμάμαι, μία ώρα πριν το δειλινό, ήμασταν σε μία ενέδρα κοντά σε δάση μαζί με τον υπεύθυνο Σταύρο Νεοφύτου (καταγόταν από την Ξυλοτύμπου και είχε πείρα στους πολέμους), καθώς περνούσε ένα αυτοκίνητο με Άγγλους επιβάτες όταν ένας από αυτούς έβγαλε το κεφάλι του έξω από το παράθυρο και τότε μετά από οδηγία του υπεύθυνου του ρίξαμε σφαίρα στο μέτωπο.

Στις 24 Ιανουαρίου 1956 στο Δασάκι Άχνας εγώ μαζί με άλλους αγωνιστές καταφέραμε και αφοπλίσαμε μαζί με την βοήθεια άλλων τριών αστυνομικών, τον αστυνομικό σταθμό του χωριού. Επίσης, λάβαμε μέρος σε πολλές επιχειρήσεις, όπως στην περισυλλογή κυνηγετικών όπλων.

Κατόπιν εντολής της ΕΟΚΑ, έπρεπε τότε, μαζί με άλλες ομάδες να περισυλλέξουμε όσα κυνηγετικά όπλα μπορούσαμε, διότι υπήρξε μια πληροφορία που έλεγε πως ο στρατός και η αστυνομία θα μάζευαν όλα τα όπλα των οπλιτών. Έτσι, εισβάλαμε σε κάθε σπίτι του χωριού, ντυμένοι μασκοφόροι, ακόμη και με τη βία, παίρνοντας υπό την κατοχή μας εικοσιοκτώ από τα τριάντα κυνηγετικά όπλα των Κυπρίων πολιτών. Είχαμε χωριστεί σε τρεις ομάδες εφτά - οκτώ ατόμων. Μέσα σε δέκα λεπτά είχαμε τελειώσει. Ενεργήσαμε έτσι γιατί δεν είχαμε στην διάθεση μας πολεμικό εξοπλισμό για την διεξαγωγή του αγώνα. Τα κυνηγετικά όπλα τα κρύψαμε στο έδαφος, μέσα σε τυλιγμένο κουτί από λάστιχο του τρακτέρ γιατί έτσι δυσκολεύαμε τους Άγγλους να τα εντοπίσουν μέσω των ραντάρ τους.

Διαμορφώναμε μόνοι μας εκρηκτικούς μηχανισμούς, στήναμε ενέδρες όπως και πολλά άλλα. Τις βόμβες τις έφτιαχναν δύο ξαδέλφια, ο Κωστάρας και ο Κωσταρής από το χωριό Λύση, οι οποίοι είχαν μηχανουργείο και ειδικούνταν στις χειροβομβίδες.

Στις 14 Οκτωβρίου 1956, κατόπιν προδοσίας από τον σταθμάρχη Τάσο Αναστασίου, συνελήφθηκα εγώ και ο Γεώργιος Ελευθερίου. Ο πρώτος, μετά από αυτή του την ενέργεια έγινε αστυνομικός αλλά εκτελέστηκε δημοσίως στο καφενείο του χωρίου Δασάκι Άχνας από τους αγωνιστές της ΕΟΚΑ μετά από διασταύρωση πληροφοριών για προδοσία εναντίον των αγωνιστών. Μας μετέφεραν στις παλιές φυλακές της Αμμοχώστου. Το ίδιο «κκέρφιου» (- κατ' οίκον περιορισμός - έπρεπε να μένουν όλοι στο σπίτι τους, να μην κυκλοφορεί κανείς στους δρόμους γιατί εάν γινόταν το αντίθετο τους συλλάμβαναν οι Άγγλοι) συνέλαβε και κάποιους άλλους αγωνιστές από την Ξυλοτύμπου και από την ομάδα της Ξυλοφάγου.

Στις φυλακές της Αμμοχώστου, έμεινα για εξίμιση μήνες. Πέρασαμε πολλά βασανιστήρια, τόσα πολλά και ανακρίσεις επί τρεις συνεχόμενες ημέρες. Μας κτυπούσαν τόσο πολύ μέχρι να λιποθυμήσουμε μαζί με τον Γεώργιο Ελευθερίου και τον Παπάδαμο Συμεού από την Ξυλοτύμπου. Οι Εγγλέζοι είχαν δύο κουβάδες με νερό, μας κρατούσαν από τα μαλλιά και μας έβαζαν μέσα στο νερό για να μας περάσει η λιποθυμία. Αυτό γινόταν επί τρεις ημέρες.

Οι Τούρκοι μας έδιναν αποφάγια για να φάμε, νερό δεν μας έδιναν. Με συγχωρείς για αυτό που θα πω, οι Τούρκοι είχαν κουβά με νερό και έπλεναν τα οπίσθια τους με το σφουγγάρι και έσκυφα και ήπια από εκείνο το νερό. Πέρασα πολύ κακή ζωή στην υπό κράτηση.

Στις 31 Οκτωβρίου 1956 μας μετέφεραν στα κρατητήρια της Πύλας. Εκεί έμεινα δεκαοκτώ μήνες και με απέλυσαν εξαιτίας της καλής θέλησης του βρετανού Κυβερνήτη της Κύπρου Sir Hugh Foot (Σερ Χιου Φουτ). Για τέσσερις μήνες ήμουν ελεύθερος και με συνέλαβαν ξανά μέχρι το τέλος του αγώνα. Μετά από τέσσερις μέρες αφότου παντρεύτηκα με συνέλαβαν. Στο περιβόλι του σπιτιού μου είχα καταζητούμενους (μαζί τους ο Φώτης Πίττας και Αντρέας Κάρυος) και πήγα να τους πάρω φαγητό όταν μου ανακοίνωσε ο κουμπάρος μου ο Κάρυος να φορέσω άρβυλα, παντελόνι μακρύ και να έχω μαζί μου κουβέρτα γιατί το ίδιο βράδυ θα περπατούσαμε ακολουθώντας τους με σκοπό να αποφύγουμε τη σύλληψη. Όταν επέστρεψα, το σπίτι μου ήταν ήδη περικυκλωμένο από Άγγλους, με αποτέλεσμα τη σύλληψή και τη μεταφορά μου στα κρατητήρια της Πύλας.

Σε κάθε παράγκα των κρατητηρίων μέναμε εικοσιπέντε άτομα και εκατόν άτομα σε κάθε κάμπο – συγκεκριμένα 8 με 9 κάμπους. Κάθε μέρα η πόρτα της παράγκας έκλεινε από τους Άγγλους στις πέντε η ώρα το απόγευμα, οι οποίοι στο τέλος μετρούσαν τους κρατούμενους. Κάποιος από τους κρατούμενους έσπασε το παράθυρο της παράγκας. Όταν κατάφεραν και δραπετεύσαν δύο αγωνιστές, έρχονταν δύο άλλοι κρατούμενοι από άλλη παράγκα στην δική μας, για να συμπληρωθούν οι εικοσιπέντε.

Ο Άγγλος μέχρι να πάει στην διπλανή παράγκα για να μετρήσει τους άλλους, οι δύο αγωνιστές πετάγονταν από το παράθυρο και πήγαιναν στην δική τους παράγκα, ξεγελώντας τον πως ήταν εικοσιπέντε κρατούμενοι σε κάθε παράγκα. Αυτό γινόταν επί τρεις ημέρες μέχρι που μας ανακάλυψαν οι φρουροί των πύργων ελέγχου. Ως τιμωρία μας έκοψαν τα προνόμια φέρνοντας μας εκπαιδευμένους σκύλους με σκοπό να μας χιμήξουν και να μας τραυματίσουν.

Οι μάγειρες και οι καθαριστές των κρατητηρίων ήταν Τούρκοι εγκληματίες φυλακισμένοι. Για τρεις ημέρες κάναμε απεργία πείνας εξαιτίας του ότι τα φαγητά τους δεν τρώγονταν και έτσι τους έδιωξαν προσλαμβάνοντας στην θέση τους κρατούμενους Κύπριους μάγειρες - Γιώργος Σύφλης - τους οποίους και πλήρωναν. Στους πύργους ελέγχου των κρατητηρίων ήταν Άγγλοι συνταξιούχοι - είχαν καλή συμπεριφορά απέναντί μας - μαζί με αστυνομικούς και στρατιώτες. Έφερναν τα σκυλιά τους μόνο όταν υπήρχαν δραπετεύσεις όπως του Χριστάκη Χριστοφή, Στέλιου Ψαρά και Αντρέα Κάρου.

Η καθημερινή μας ασχολία ήταν η λεπτουργική, δηλαδή η ξυλουργική, κατασκευάζαμε τσάντες με το σχοινί, παίζαμε τάβλι και «ring pong», κάναμε μαθήματα γραμματικής, μαθηματικών και θρησκευτικών από μορφωμένους Κύπριους συγκρατούμενους μας μία ώρα την ημέρα . Εγώ συγκεκριμένα ήθελα να μάθω να γράφω γιατί μόνο το δημοτικό τελείωσα. Είχα φτιάξει πολλά τραπεζάκια, μια στεφανοθήκη γιατί ήμουν αρραβωνιασμένος και ένα πύργο του Άιφελ τον οποίο μου κατέστρεψαν οι Άγγλοι, όπως και πολλές άλλες κατασκευές μας (βλέπε φωτογραφίες).

Στα κρατητήρια έπρεπε να κάνουμε καμιά διαδήλωση - ξεσηκωμό για να μας κόψουν τα προνόμια που είχαμε για ένα ή δύο μήνες. Τα προνόμια των κρατητηρίων ήταν εφημερίδες, τσιγάρα και επισκέψεις. Οι επισκέψεις διαρκούσαν μία ώρα, μία φορά την εβδομάδα. Μας επέβλεπαν Άγγλοι

συνταξιούχοι στα επισκεπτήρια. Μας έφερναν δώρα, τα πλυμένα μας ρούχα και φαγητό, συγκεκριμένα δύο «οκκάδες», περίπου ενάμιση κιλό φαγητό.

Κάποιος από το Βαρώσι έδινε την βαλίτσα μου στην αρραβωνιαστικιά μου και μέσα σε αυτήν ήταν κρυμμένη η εξέλιξη του αγώνα, την οποία παρελάμβανα εγώ ο ίδιος από τα επισκεπτήρια. Η βαλίτσα μου χωριζόταν σε δύο μέρη και ο σύνδεσμος έβαζε τις διαταγές και τις προκηρύξεις κάτω από τα ρούχα, χωρίς να το αντιλαμβάνονται οι Άγγλοι. Οι διαταγές έγραφαν ποιος, πότε και με ποιο σχέδιο θα δραπέτευε.

Κάθε μέρα είχα «δεμένο» το πόδι μου (έχοντας υπό την κατοχή μου χαρτί γιατρού) με τη δικαιολογία ότι ήταν κτυπημένο για να πηγαίνω κάθε δύο μέρες στο νοσοκομείο με σκοπό την δράση μου στον αγώνα. Είχα διαταγές να έχω επαφή κάθε εβδομάδα με έναν αγωνιστή - Πανίκος Γιωρκάτζης και Λαμπριανίδης - από κάθε κάμπο ανακοινώνοντάς του τις επόμενες ενέργειες του αγώνα. Είχα οριστεί ως υπεύθυνος από τον τομεάρχη για αυτή μου την δράση.

Βοηθούσαμε αυτούς που δραπέτευαν από τα κρατητήρια και υπήρχε συνεννόηση με τον τομεάρχη και την οργάνωση. Δραπέτες ήταν ο Αντρέας Κάρυος διαφορετικά Βίζας (ψευδώνυμο) και ο Φώτης Πίττας οι οποίοι κατάφεραν να δραπετεύσουν με το αυτοκίνητο που μετέφερε τρόφιμα στα κρατητήρια. Υπήρξε συνεννόηση με τον οδηγό ο οποίος ήταν μέλος της οργάνωσης και καταγόταν από τη Σωτήρα και το αυτοκίνητό του σήμερα σώζεται στο μουσείο του συγκεκριμένου χωριού. Είχε υψώσει πάνω την κάσα του αυτοκινήτου και από κάτω έβαλε λαμαρίνα και οι αγωνιστές τρύπωσαν μέσα, αφήνοντας την κάτω πόρτα ανοικτή με αποτέλεσμα να μην φαίνονται. Όμως δεν υπολόγισαν τον αέρα. Όταν μπήκαν κάτω από το αυτοκίνητο η τρύπα είχε κλείσει και ο Αντρέας Κάρυος ο οποίος ήταν λιγάκι χοντρός, λιποθύμησε.

Άλλοι τρεις αγωνιστές που βρισκότουσαν στα κρατητήρια της Πύλας κατάφεραν να δραπετεύσουν γιατί είχαν κρυφτεί μέσα στα σκουπίδια τα οποία μεταφέρονταν από Τούρκους εγκληματίες φυλακισμένους τους οποίους είχαν πληρώσει για να κάνουν αυτή την ενέργεια. Οι δύο τους έφτασαν στο χωριό Δασάκι Άχνας και κρύφτηκαν στο περιβόλι του Γεώργιου Μούζουρου και ο τρίτος στο χωριό Καλοψίδα.

Επίσης βοήθησα και στην δραπέτευση του Μιχάλη Παρίδη όταν ήμασταν στο νοσοκομείο γιατί ήμουν πληγωμένος κατά την διάρκεια του αγώνα. Είχα

σίδηρο από μια χειροβομβίδα μέσα στο μάτι μου και με την βοήθεια του Κύπριου γιατρού κυρίου Τσίρου εγχειρίστηκα. Ήμασταν όλοι εξηγημένοι και οργανωμένοι, γιατροί, τραυματισμένοι ασθενείς και νοσοκόμες. Μια νοσοκόμα είχε φέρει σχοινί και γάντια από πετσί κρυμμένα κάτω από το φόρεμα της και τα έδωσε στον Παρίδη.

Ήμασταν δέκα άτομα και κάποιος έκανε ότι έπαθε επιληπτική κρίση και τότε μαζευτήκαμε όλοι πάνω από το κρεβάτι του κρατουμένου ώστε να τον «κρατάμε». Οι ίδιες οι νοσοκόμες διοργάνωσαν στους κάτω ορόφους για τους Εγγλέζους συνάντηση για τσάι και έτσι απέσπασαν την προσοχή των υπόλοιπων στρατιωτών. Την ίδια στιγμή ο Παρίδης έδεσε το σχοινί πάνω στην θέρμανση και πετάχτηκε έξω από το παράθυρο καταφέροντας να αποδράσει με τη βοήθεια κάποιου αυτοκινήτου που τον περίμενε έξω από το νοσοκομείο. Μόλις κατέβηκε ο Παρίδης από τον τρίτο όροφο του κτιρίου, τότε το αντιλήφθηκαν και οι δύο Άγγλοι που μας είχαν υπό επιτήρηση κρούοντας το συναγερμό αλλά ήταν πλέον αργά.

Στα κρατητήρια της Πύλας δραπέτευσε ο Παυλάκης, ο τομεάρχης μας μαζί με τον Αντώνη Παπαδόπουλο και ένας πολιτικός μηχανικός ανάφερε πως τους βοήθησε η απόσταση των πύργων ελέγχου και έτσι δραπέτευσαν ημέρα γιατί κατάφεραν και ξέφυγαν από το διάδρομο όταν οι φρουροί δεν είχαν καλό οπτικό πεδίο εξαιτίας του ήλιου.

Στο Δασάκι Άχνας, είχαν περάσει σχεδόν όλοι οι καταζητούμενοι της επαρχίας μας. Στο περιβόλι του Γεώργιου Μούζουρου, του Αδάμου Παπά, του Κέκκου Χατζηπαρασκευά, του Νικολάου Ττούμπα, στο σπίτι του Γεώργιου Παναόρτου. Η Άχνα είχε την λιγότερη προδοσία.

Ο καλύτερος σκοπευτής και αγωνιστής της Άχνας ήταν ο Αντρέας Γερολέμου γνωστός ως «Γιάγκινισης», ο οποίος δεν έλειψε ποτέ από τις ενέδρες και όταν υπήρχε δύσκολη αποστολή, ο τομεάρχης πάντοτε τον χρησιμοποιούσε. Η οργάνωση της ΕΟΚΑ, ανάγκασε τους αγροφύλακες να σταματήσουν τις δουλειές τους και να αναλάβουν μέλη της οργάνωσης (συμμετείχε και ο Γερολέμου), κυκλοφορώντας ελεύθερα στα περιβόλια των χωριών, συντονίζοντας έτσι τους αγωνιστές στους οποίους έπαιρναν ρούχα και τρόφιμα.

Όσον αφορά την εθνική ταυτότητα της Κύπρου τα πρώτα μας συνθήματα ήταν « Ένωσις και μόνο Ένωσις» και το «Όχι» του Μεταξά, που

γράφουμε με περηφάνια και πίστη στους τοίχους. Το μόνο που θέλαμε ήταν ένωση και ακριβώς για αυτό το λόγο μπήκαμε στην Οργάνωση. Σκοπός του αγώνα μας ήταν η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Ήμασταν πιστοί στην οργάνωση και ορκιστήκαμε να υπακούμε τους ανωτέρους μας. Εκτελούσαμε διαταγές και δεν είχαμε το δικαίωμα της άρνησης. Τα 2/3 του κυπριακού λαού ήταν υπέρ του αγώνα.»

13/08/2013

Δασάκι Άχνας

Η στεφανοθήκη (κατασκευή του ιδίου) με το προσκλητήριο γάμου του με την γυναίκα του Ελένη.

Οι κατασκευές του κυρίου Βάσιλα όταν βρισκόταν στα κρατητήρια της Πύλας (τα σχέδια ήταν δημιουργία των κρατούμενων καλλιτεχνών).

Παράρτημα Γ
Αντρέας Κώστα Χαμπιαούρης

Καταγωγή: Έμπα

Ημερομηνία γέννησης: 29/12/1939

Ημερομηνία σύλληψης: 23/08/1957

Κατηγορία: Κατοχή όπλου

Αριθμός κατάδικου: 8722

«Το 1957 στην ηλικία των 17,5 χρόνων, έφυγα από την Πάφο και πήγα στη Λεμεσό με σκοπό να πολεμήσουμε τους Άγγλους για την πατρίδα μας. Στην Κύπρο, βρισκόντουσαν Ελλαδίτες στρατιώτες, οι οποίοι μας εκπαίδευσαν στις τέχνες πολέμου, μας έμαθαν να χτυπάμε με αθόρυβα τόξα και με οποιοδήποτε τρόπο μπορούσαμε να κτυπάμε τον κατακτητή.

Οπότε ο καιρός πέρασε, σαν μες τον μήνα Αύγουστο, καλοκαίρι καιρός. Στις 23 Αυγούστου το 1957, ημέρα Παρασκευή στις 18:00 – 18:30 η ώρα, με συνέλαβαν στη Λεμεσό μαζί με άλλους δύο Κύπριους. Μας πρόδωσαν ορισμένοι «κύριοι» και μας μετέφεραν στον αστυνομικό σταθμό της Λεμεσού. Μας πήραν στον πρώτο όροφο και μας παρουσιάστηκε ένας Κύπριος λοχίας, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για την κατάσταση. Μας ρώτησε ποιοι είμαστε αλλά δεν είπαμε οποιαδήποτε μαρτυρία με την οποία μπορούσαμε να προδώσουμε τον εαυτό μας. Μας πρόσφερε καφέ και τσιγάρο και άρχισε να μας ρωτάει για τον αγώνα.

Στο τέλος μας είπε ότι είναι και αυτός μέλος του αγώνα της ΕΟΚΑ 55'- 59' και να του πούμε ότι γνωρίζαμε για να μας βοηθήσει, ενώ στην πραγματικότητα ήταν συνεργός με τους Άγγλους και τους Τούρκους. Έτσι, όταν δεν κατάφερε να αποσπάσει από εμάς οποιαδήποτε κατάσταση ή πληροφορίες, μας προκάλεσε, μας ύβρισε και διέταξε τους Τούρκους και τους Εγγλέζους να μας κατεβάσουν στα υπόγεια του κτιρίου. Εκεί άρχισαν να μας χτυπούν με χυδαίο τρόπο σαν να κτυπούσαν ζώα.

Μας έκαναν ζημιές μεγάλες, μας έβαλαν μέσα σε ένα κελί και μας κρέμασαν σε κρεμάλες, τα πόδια πάνω και το κεφάλι κάτω, μας άφηναν απότομα κάτω στο έδαφος και μας κτυπούσαν παντού λέγοντάς μας «Ήρθατε πουστοκυπραίιοι για να παίξετε (σκοτώσετε) τους Εγγλέζους;» Ήμασταν τρεις ημέρες εκεί.

Στο τέλος μας ξεκρέμασαν από εκεί και μας έβαλαν πάνω σε σιδερένιες λάμες, γυμνούς, τεντωμένους, δεμένους με μία κουβέρτα, κρατώντας το λάστιχο με το νερό ένας Τούρκος και ο Εγγλέζος μας έβαζε ηλεκτροσόκ. Τα νύχια των ποδιών μας, μας τα «έβγαλαν» με την τανάλια. Ταλαιπωρηθήκαμε, μας κτυπούσαν στα μούτρα ακατάπαυστα. Καθημερινά διαμαρτύρομαι, ακόμη και σήμερα. Τα σαγόνια και ο αυχένας μου είναι σπασμένα.

Στα βασανιστήρια ήμουν μαζί με τους άλλους δύο που δυστυχώς πέθαναν οι καημένοι στις επτά ημέρες, εγώ όμως επειδή ήμουν ζωντανός πέρασα και την

όγδοη ημέρα. Την τελευταία ημέρα πέρασε ένας Εγγλέζος, άνθρωπος ο οποίος έδινε διαταγές για τα βασανιστήρια και είπε στην γλώσσα του την εγγλέζικη «The fucking Cypriot die?» και απαντώντας κάποιος του είπε «Yes», και ο πρώτος απάντησε «Throw him in the garbage». Με έπιασαν από εκεί, ήμουν γυμνός, με έβαλαν σε ένα σακούλι των σκουπιδιών και με πετάξανε έξω.

Εγώ ψυχομαχούσα, πολύ κοντά στο να πεθάνω· οπότε με βρήκε ένας Κύπριος αστυνομικός, ο Θεός να πολυχρονεί τον άνθρωπο αυτόν που δεν τον γνώρισα ποτέ από κοντά ώστε να τον ευχαριστήσω γιατί είναι εξαιτίας αυτού του ανθρώπου που σήμερα είμαι ζωντανός. Ο συγκεκριμένος αστυνομικός πέταξε τις υπόλοιπες σακούλες στα σκουπίδια, και όταν έπιασε το σακούλι που ήμουν εγώ μέσα, το οποίο ήταν βαρύ, το άνοιξε και είδε ότι ήμουν μέσα εγώ, κουλουριασμένος, ψυχομαχώντας και τον άκουσα να λέει «Παναγία μου, το κοπελλούι εν ζωντανό». Με προστάτευσε και με πήρε πίσω στα κελιά που ήταν υπεύθυνος. Με βοήθησε και το βράδυ που θα άλλαζε βάρδια, με μετέφερε έξω από το αστυνομικό τμήμα, σε γιατρό δικό του κάνοντας μου ενέσεις και συνήλθα. Για έξι με εφτά μέρες με έπαιρνε και με έφερνε στο τμήμα.

Την 7^η-8^η ημέρα, μάζεψαν όλους τους κρατούμενους του αστυνομικού τμήματος της Λεμεσού και μας μετέφεραν στις κεντρικές φυλακές της Λευκωσίας. Όποιον έβλεπαν στο δρόμο τον συλλάμβαναν, προκαλώντας τον και αποκαλώντας τον άνθρωπο της ΕΟΚΑ. Η ποινή που μας όρισαν ήταν φυλάκιση για τρία χρόνια με την κατηγορία πως οπλοφορούσαμε, χωρίς όμως να βρουν πάνω μας κανένα όπλο, κανένα αποδεικτικό στοιχείο. Όταν μπήκαμε στις κεντρικές φυλακές, με επισκέφτηκε η αδερφή μου με τον γαμπρό μου, οι οποίοι πρώτα συνάντησαν τον αδελφό μου, Νίκο Χάμπιαουρη - και αυτός φυλακισμένος κατάδικος για τον αγώνα της πατρίδας. Αυτό το γεγονός μου προσέφερε εσωτερική δύναμη για να συνεχίσω.

Κατά την διάρκεια του επισκεπτηρίου, ένας Εγγλέζος επιτηρητής με προκάλεσε και μου είπε πως τον ύβριζα από μέσα μου. Με πήραν στον Kerry Iron (Κέρυ Άιρον), τον διοικητή των κεντρικών φυλακών - ήταν ένας άνθρωπος χωρίς έλεος - μου μίλησε αγγλικά και με προκάλεσε με την φράση «You know what is mean Iron?». Τότε εγώ, ακούμπησα το χέρι μου στο αυτί, δίνοντάς του να καταλάβει πως ούτε ακούω τι λες ούτε σου μιλάω.

Στην συνέχεια, μίλησε ελληνικά λέγοντάς μου «Είσαι στην φυλακή, δεν μπορεί να γλιτώσει κανένας, ο αγώνας γίνεται για την πατρίδα, άλλοι πεθαίνουν και άλλοι ζουν». Μετά μου είπε με θυμωμένο ύφος, «ξέρεις τι σημαίνει σίδηρο;» Κοίταξα ψηλά, είδα τον ουρανό και ένιωσα ένα βάρος, μία θέρμη, τόσο δυνατή, και ικανοποιημένος του είπα «Ξέρεις τι σημαίνει Αντρέας Χάμπιαουρης; Εγώ είμαι ο Αντρέας ο Χάμπιαουρης ο killer». Αυτός με περιφρόνησε και διέταξε να με βάλουν στα φρικτά βασανιστήρια κάτω από τη γη μέχρι να πεθάνω.

Με κατέβασαν κάτω από τη γη και με έβαλαν σε ένα κελί, μου έβγαλαν τα ρούχα, δίνοντας μου να φορέσω ένα σορτσάκι. Ξαφνικά, άκουσα τούρκικες ομιλίες για τις οποίες διερωτήθηκα. Ήταν ένα παιδί, Τούρκος, τον οποίο έτυχε να γνωρίζω γιατί καταγόταν από το διπλανό χωριό του χωριού μου, την Λέμπα.

Μόλις μπήκε στο κελί μου, μου είπε στα τούρκικα «Τι έκανες Χάμπιαουρη και ήρθες εδώ;» και του απάντησα «Με έφεραν εδώ». Ο Τούρκος με είδε με διαφορετικό ύφος, δεν μου έκανε τα βασανιστήρια που διέταξαν οι Εγγλέζοι, αλλά ήμουν νηστικός και ταλαίπωρος. Εκεί έμεινα για εφτά με οκτώ ημέρες και στην συνέχεια με μετακίνησαν στην πτέρυγα 9 των φυλακών που ήταν οι πολιτικοί κατάδικοι, οι νεαροί πολιτικοί κατάδικοι. Έτσι με πήραν από εκεί, στη συνέχεια με βοήθησαν και συνήλθα.

Όσον αφορά τις συνθήκες διαβίωσης μας στις φυλακές, θα σας τις αναφέρω μόλις πιο κάτω. Ότι φαγητό μας έφερναν έπρεπε να το φάμε. Δεν μπορούσαμε να διαμαρτυρηθούμε κάτω από τις σκληρές διαταγές και τις μεγάλες ταλαιπωρίες που ζούσαμε. Μας έκαναν του κόσμου τα βασανιστήρια. Μας έδιναν μόνο ψωμί και νερό. Έπρεπε να είσαι προσεκτικός σε οτιδήποτε. Οτιδήποτε έκανες στις φυλακές ήταν μάταιο. Ανά πάσα στιγμή μπορούσαν να σε βάλουν στην απομόνωση μόνο με νερό και ψωμί, σπάζοντας σε από το ξύλο.

Όταν μας μετέφεραν στις φυλακές, μας ρωτούσαν τι δουλειά έκανε ο πατέρας μας. Εγώ δήλωσα ότι ο πατέρας μου ήταν κηπουρός. Στην αρχή με όρισαν ως ράφτη, δουλεύαμε όλοι, ράβαμε ρούχα των φυλακισμένων και των βαριάνων – δηλαδή Τούρκων και Εγγλέζων. Μετά με όρισαν κηπουρό μέσα στα χωράφια των φυλακών.

Θυμάμαι, μια ημέρα ήμουν υπεύθυνος για την καθαριότητα των τουαλέτων και έπρεπε να κατέβω στις αποθήκες των φυλακών για να πάρω τα απαραίτητα φάρμακα και καθαριστικά. Εκεί βρισκόταν ένας Κύπριος

αστυνομικός - ο οποίος έκλεβε φαγητά από τις φυλακές και τα έπαιρνε σπίτι του. Ο συγκεκριμένος, βρισκόταν στο γραφείο του Iron όταν με δίκασε και μου είπε χαρακτηριστικά «Όταν σε τιμωρήσω ξανά θα πεθάνεις». Όταν με είδε στην αποθήκη με προκάλεσε ξανά και εγώ του απάντησα «Εντάξει κύριε, κάνε την δουλειά σου», καθώς αυτός έμπαινε μέσα στην αποθήκη για να μου φέρει αυτά που χρειαζόμαστε.

Εκείνη την στιγμή πήρα την απόφαση και είπα «ποιός είναι αυτός δηλαδή; Θα κάνω και εγώ ότι μπορώ». Στον τοίχο του διαδρόμου, έξω από την αποθήκη, υπήρχαν δύο χοντρά καλώδια του ηλεκτρισμού. Τότε, τα τραβάω με δύναμη και τα σπάζω, με αποτέλεσμα να «πέσει» το ρεύμα των φυλακών. Όταν βγήκε από την αποθήκη ο αστυνομικός, τα καρφώνω πάνω του με αποτέλεσμα να πάθει ηλεκτροσόκ και να σωριαστεί στο πάτωμα.

Αμέσως έτρεξε ένας Εγγλέζος ρωτώντας με «What happened here;» και εγώ του απάντησα «Someone get in the store» και όταν μπήκε μέσα στην αποθήκη αντίκρισε τον αστυνομικό νεκρό. Μετά από λίγη ώρα μας μάζεψαν όλους τους κρατούμενους της πτέρυγας μου, κτυπώντας μας βάνουσα και αλύπητα. Μας έβαλαν όλους στην απομόνωση για τρεις ή τέσσερις ημέρες. Οι φυλακισμένοι γνώριζαν ότι εγώ το έκανα, αλλά κανείς δεν το ομολόγησε.

Ένα άλλο περιστατικό που θυμάμαι, είναι ότι υπήρχε ένας Κύπριος κρατούμενος, με το όνομα Μάριος - ο οποίος έπαιζε τραγούδια με ένα μικρό μπουζούκι που είχε, μέσα στις φυλακές - και καθημερινώς κοντοζύγωνε όλους τους υπόλοιπους συγκρατούμενους μας για να μαθαίνει πληροφορίες για τους ανθρώπους της ΕΟΚΑ με σκοπό να τους «καρφώνει», διαφορετικά προδίνει στους Εγγλέζους ώστε να έχει προνόμια - ήταν προδότης. Το είχε κάνει επανειλημμένα με αποτέλεσμα να συλλάβουν και άλλους αγωνιστές της ΕΟΚΑ.

Μία ημέρα βρισκόταν κοντά σε μια δεξαμενή παίζοντας το μπουζούκι του, και εγώ πήγα από πίσω του λέγοντάς του «Ήντα ρε Μάριε;» και αυτός μου απάντησε «Καλά». Καθώς στεκόταν εκεί, του δίνω μια γροθιά πάνω στο κεφάλι και αυτό ήταν. Λιποθύμησε και έπεσε κάτω. Τον σήκωσα πάνω και τον κράτησα από τα πόδια (ανάποδα) μέσα στο νερό της δεξαμενής και τρέχοντας μπήκα μέσα στις φυλακές φωνάζοντας «Ρε, ο Μάριος έπεσε μέσα στην δεξαμενή και πνίγηκε». Μαζεύτηκαν όλοι οι φυλακισμένοι, με έβλεπαν και γελούσαν.

Ο αδερφός μου, ο μακαρίτης ο Δημήτρης, όταν επέστρεψε από την Αγγλία, με επισκέφτηκε στις κεντρικές φυλακές και εκεί στο επισκεπτήριο βρισκόταν ένας Εγγλέζος επιτηρητής «χτιτζιόν» δηλαδή ένα ρεμάλι, ένας κρετίνος. Ο αδερφός μου, μου έδωσε ένα τσιγάρο - σημειωτέον ότι απαγορευόταν το τσιγάρο στο επισκεπτήριο - ο Άγγλος όμως το επέτρεψε. Όταν τελείωσε το επισκεπτήριο, στην προσπάθειά μου να κάνω χειραψία με τον Άγγλο, σήκωσε πάνω το χέρι του αρνούμενος να κάνει χειραψία μαζί μου και με το άλλο του χέρι, κάνοντας μια απότομη κίνηση πολεμικών τεχνών μου έσπασε το αριστερό μου χέρι. Έτσι εγώ μεταφέρθηκα στο νοσοκομείο με σπασμένο χέρι, βάζοντάς μου νάρθηκα για πέντε με έξι μήνες.

Όταν επέστρεψα στις φυλακές, με κάλεσε στο γραφείο του ο συγκεκριμένος Εγγλέζος και μου ζήτησε να του μάθω ελληνικά. Κρατούσε αντικείμενα και με ρωτούσε «What is this;» και εγώ του απαντούσα τι ήταν το κάθε πράγμα. Εγώ όμως τον είχα στο στομάχι -δηλαδή δεν τον συμπαθούσα.

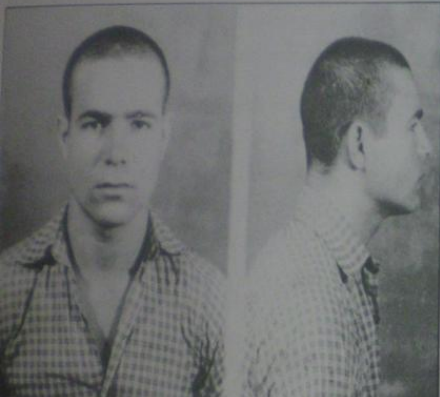
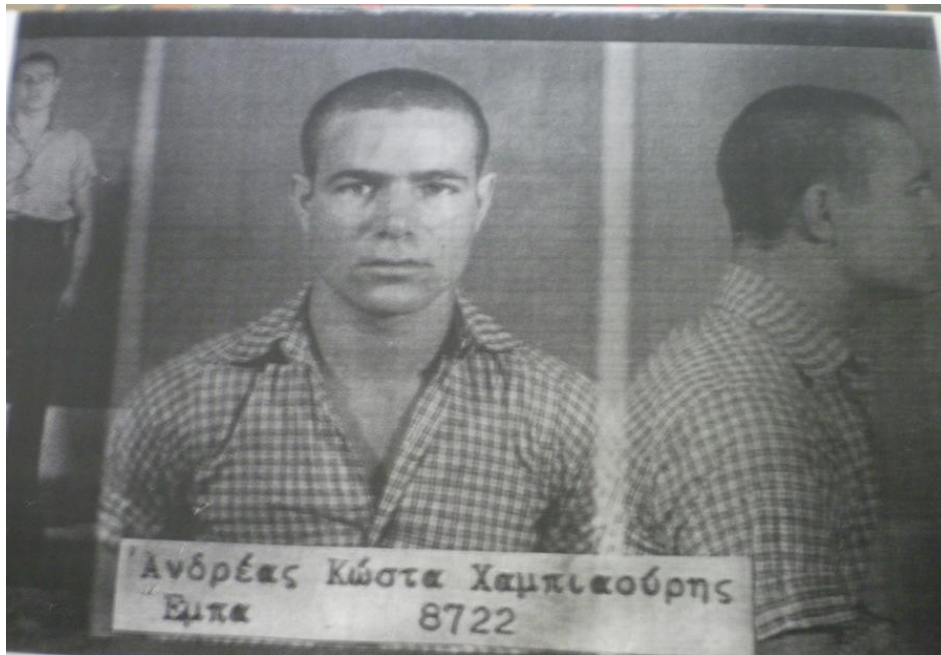
Μία ημέρα μπήκα στο γραφείο του και αυτός κρατούσε ένα ποτήρι με νερό και με ρώτησε «What is this;» και εγώ του απάντησα «ποτήρι». Τότε, πήρα το ποτήρι με την πρόθεση να το δω και έχεις τον λόγο μου, καθώς μιλούσαμε πήγα κοντά του και του το έσπασα στα μούτρα. Η μύτη και το στόμα του μπήκαν μέσα στο ποτήρι. Έσπασαν όλα. Του δίνω και δύο χτυπήματα με τον νάρθηκα στο κεφάλι, αυτό ήταν. Μετά από λίγο τον βρήκαν πεθαμένο στο γραφείο του. Οι συνέπειες ήταν ότι μάζεψαν όλους τους συγκατάδικους της πτέρυγάς μου και μας χτυπούσαν, για δεκαπέντε ημέρες είχαμε μόνο ψωμί και νερό. Αλλά ησύχασαν οι φυλακές. Αυτοί ήταν οι κακοί βαριάνοι και ρουφιάνοι Εγγλέζοι που μας έκαναν αυτά που μας έκαναν.

Στις κεντρικές φυλακές έμεινα για δεκαοκτώ μήνες και αποφυλακίστηκα στις 29 Φεβρουαρίου το 1959. Ανέλαβα μέλος της ΕΟΚΑ γιατί ήμουν Κυπραίος και ήθελα εκδίκηση. Πραγματικά επίστευα, επίστευα για την πατρίδα, ούτε και ελοάρκαζα (λογάριαζα) ζωή και θάνατο. Εκατάλαβες; Και ως τωρά, είμαι 74 χρονών άνθρωπος, ούτε και δοκίμασε άνθρωπος να με αγγίξει. Μόνο οι Εγγλέζοι. Συχνά διερωτώμαι πού ήμουν και πού έφτασα. Όλα πήγαν χαμένα. Είμαι πάντοτε, άνθρωπος προσεκτικός και «ωραίος». Πάντοτε συμβουλεύω, αγαπάτε αλλήλους αλλά η υπομονή έχει και τα όρια της.»

17/08/2013

Έμπα

Φωτογραφίες με τον αριθμό καταδίκου από τις Αρχές των Φυλακών.

Χαμπεκούρης Ανδρέας Κώστα
Αρ. Καταδίκου 8722

Καταγωγή:	Έμπα
Ηλικία:	18
Ημερ. σύλληψης:	23.8.57
Κατηγορία:	Κατοχή όπλου
Ημερομηνία Καταδίκης από Ειδ. Δικαστήριο Ασίας	10.10.57
Ποινή:	3 χρόνια
Ημερ. απόλυσης:	28.2.59 (Αμνηστία)

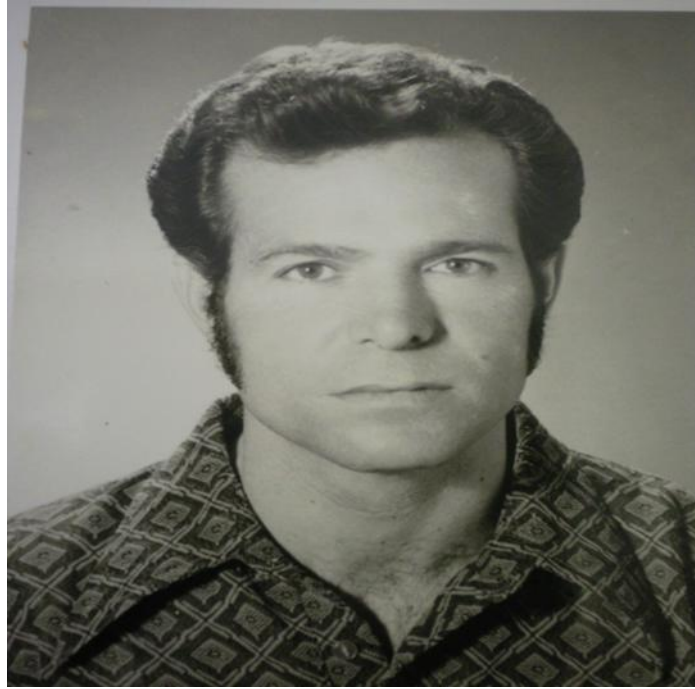
Σε ηλικία 20 χρόνων, μόλις αποφυλακίστηκε από τις κεντρικές φυλακές.

Ο Αντρέας Χάμπιαουρης (στη μέση) μαζί με Αγωνιστές της ΕΟΚΑ.

Φωτογραφία μετά την αποφυλάκισή του από τις κεντρικές φυλακές.

Παράρτημα Δ
Χρίστος Κυριάκου

Καταγωγή : Λιοπέτρι

Ημερομηνία γέννησης : 10/12/39

Ημερομηνία σύλληψης : 03/01/1957

Κατηγορία : Μεταφορά δύο βόμβων και «χαρτούτσων» (φυσιγγιών)

Αριθμός κατάδικου : 8601

«Στις 3 του Γενάρη το 1957 στο Λιοπέτρι με συνέλαβαν οι Εγγλέζοι γιατί μετέφερα μαζί μου δύο βόμβες και «χαρτούτσες» (σφαίρες κυνηγιού). Προηγουμένως ήμουν μαζί με άλλους αγωνιστές αλλά ευτυχώς ψιλοέβρεχε και επειδή μούσκεψαν δεν ήρθαν μαζί μου. Ο υπεύθυνος μου είπε να πάω μόνος μου και να τα κρύψω για να μην τα ανακαλύψουν οι εχθροί. Έτσι προχώρησα και μετά από λίγο βρήκα τους Εγγλέζους μπροστά μου. Κανείς δεν με πρόδωσε.

Με μετέφεραν στις φυλακές Αμμοχώστου για 15 ημέρες. Μας έκαναν πολλά βασανιστήρια εκεί. Ξύλο μπόλικο. Εγώ τους έλεγα πως ήμουν σε ένα καφενείο και πήρα το ποδήλατο μου για το σπίτι και έτσι βρήκα τις βόμβες. Τους έλεγα πως τις βρήκα στο έδαφος και τις μάζεψα. Πολλά βάσανα και πολύ ξύλο στα βασανιστήρια.

Τον Φεβρουάριο του 1957 δικάστηκα από τον Εγγλέζο Σώ και ως ποινή μου όρισε την αγχώνη. Για να τα λέμε όλα, όταν δικάστηκα, οι Εγγλέζοι μου είπαν «θα πάς, θα σου βάλουμε το σχοινί και θα κρέμεσαι ώσπου να βγει η γλώσσα σου έξω. Να κρέμεσαι ώσπου να βγει έξω η γλώσσα σου, να πεθάνεις». Σημείωσε ότι ήταν μορφωμένοι άνθρωποι. Με την βοήθεια των δικηγόρων μου με έστειλαν στο Εφετείο.

Η ίδια απόφαση πάρθηκε και από το Εφετείο και έτσι με μετέφεραν στην κρεμάλα των φυλακών της Λευκωσίας, στην πτέρυγα νούμερο 7. Έκανα τρεις μήνες κρεμάλα, από τον Φεβρουάριο μέχρι τον Απρίλιο του 1957. Ήμουν θανατοποινίτης. Μετά από χάρη της Βασίλισσας Ελισάβετ της Αγγλίας έφυγα από τα κελιά της αγχώνης και παρέμεινα στις κεντρικές φυλακές Λευκωσίας μέχρι την αποφυλάκισή μου.

Στην κρεμάλα ήμουν μαζί με τον Ευαγόρα Παλλικαρίδη, Νίκο Ιωάννου, διαφορετικά Ψωμά – ο συγκεκριμένος ήταν επικηρυγμένος· τον συνέλαβαν μέσα σε ένα κρησφύγετο και κατηγορείτο για τη μάχη που πολέμησε ο Χαράλαμπος Μούσκος με τους Εγγλέζους, κατάφερε όμως και δραπέτευσε από το νοσοκομείο και γλίτωσε την αγχώνη - τον Χριστάκη Αποστόλου, Νίκο Σοφοκλέους και Αντρέα Αυξεντίου.

Τα κελιά μας με τον Παλλικαρίδη – είχε ένα κορμί, ήταν λεβέντης - ήταν απέναντι το ένα από το άλλο. Όταν βγαίναμε έξω από τα κελιά μιλούσαμε μόνο για δεκαπέντε λεπτά – τόσο επιτρεπόταν – επιβλέποντάς μας συνεχώς οι Εγγλέζοι. Όταν έφτασε η μέρα της κρεμάλας, οι Τούρκοι μας είπαν πως θα μας

άλλαζαν κελιά. Πριν μεταφέρουν τον Παλλικαρίδη σε άλλο κελί μας είπε «Θα με κρεμάσουν». Του είπα: «Γιατί επαραδέχτηκες ρε; Πε ψέματα. Ορκιστήκαμε να πούμε ψέματα». «Ε, επαραδέχτηκα, αφού βρήκαν πάνω μου όπλο», μου είπε. Αφού έτσι και αλλιώς το όπλο που μετέφερε ήταν τσακισμένο, δεν ήταν συναρμολογημένο. Το οπλοπολυβόλο δεν ήταν σε θέση να χρησιμοποιηθεί κατά την ώρα της σύλληψής του.

Για να τα λέμε όλα, υπήρχε ένας Αντρέας Μαιμάρης, τριάντα χρονών, ήταν φονιάς αυτός και τον μετέφεραν μαζί με τον Παλλικαρίδη στην κρεμάλα. Ο πρώτος δεν ήθελε, έκλαιγε σαν μωρό για να μην απαγχονιστεί. Ο Παλλικαρίδης πήγε μόνος του, του έβαλαν τη μάσκα και ακούσαμε που τον ξαπόλησαν από την κρεμάλα. Αυτό ήταν, δεν ακούσαμε ξανά την φωνή του.

Ο Παλλικαρίδης ήταν ο τελευταίος που απαγχονίστηκε. Απαγχονίστηκε στις 14 Μαρτίου 1957, γιατί παραδέχτηκε πως μετέφερε μαζί του οπλοπολυβόλο, ήταν αγωνιστής της ΕΟΚΑ και σκοπό είχε να σκοτώσει τους Εγγλέζους για την ελευθερία της Κύπρου. Εάν δεν παραδεχόταν θα ζούσε ακόμη.

Στην κρεμάλα που ήμουν, δικαιούμουν να μου φέρνουν όσα τσιγάρα ήθελα, μόνο τσιγάρα. Το τσιγάρο δεν το έσβηνα. Φαί μας έφτιαχναν αυτοί. Ο Iron - ήταν διευθυντής μας στις κεντρικές φυλακές, ένα κοπρόσκυλο - όταν κρέμασαν τον Παλλικαρίδη, μας επισκέφτηκε στα κελιά που ήμασταν - εκείνη την ώρα κρατούσα ένα σανίδι και το κοπάνισα σε κάποιον Εγγλέζο στρατιώτη πετώντας το στο ταβάνι - και μου είπε «Θα σε κρεμάσουμε και εσένα αλλά «πιέ πιέ» τσιγάρο, δεν θα θέλουμε να σε κρεμάσουμε» (εννοούσε πως θα πέθαινα έτσι και αλλιώς με τόσο τσιγάρο που κάπνιζα) και του απάντησα «Εκρέμασες τον φίλο μου τζιαι σκέφτομαι τι θα γινώ; Ότι θέλει ας γινεί».

Η ζωή μας στις φυλακές ήταν βάσανο. Για φαγητό μας έδιναν ψωμί και νερό. Οι επιτηρητές μας ήταν Τούρκοι, οι οποίοι μας τιμωρούσαν και μας προκαλούσαν συνεχώς, για αυτό και εμείς δημιουργούσαμε φασαρίες. Στην συνέχεια, έφεραν Εγγλέζους να μας προσέχουν.

Θυμάμαι, μια φορά κάναμε επίθεση των Τούρκων, τους κάναμε μαύρους από το ξύλο. Ο Αντρέας Κομάντος - καταγόταν από τις Αγκλεισίδες και διέμενε στην Λάρνακα, πωλητής χρυσαφικών - δεν το πιστεύω τώρα που στο λέω, σαν όνειρο το θυμάμαι, πήρε το όπλο από τον Τούρκο και τον χτύπησε στο κεφάλι, του είχε λιώσει το κεφάλι με το μπλοκ. Μετά από λίγο τον είδαμε να περπατάει

έξω από το Παρεκκλήσι του Αγίου Επιφανίου (μέσα στις Φυλακές), γεμάτος παντού από αίματα. Τα ρούχα του από μαύρα που ήταν, έγιναν κατακόκκινα από το αίμα. Παρολίγο να πεθάνει.

Στην απομόνωση μας έδιναν μόνο ψωμί και νερό. Οι Εγγλέζοι, κάθε μέρα πετούσαν έναν κουβά με νερό μέσα στο κελί αφήνοντας μας μόνο πέντε κουβέρτες. Κρεβάτια δεν είχαμε. Για να μπορέσουμε να κοιμηθούμε, κάναμε την κουβέρτα σακούλα και τρυπώναμε μέσα. Έκανε πολύ κρύο. Έτσι είναι. Περάσαμε.

Στις φυλακές δεν δικαιούμασταν τσιγάρα, μόνο ένα πακέτο την εβδομάδα. Οι γονείς μας φτωχοί, μας έστελναν κρυφά από τους Εγγλέζους, καμιά λίρα μέσα στην οδοντόκρεμα. Είχαμε διορία έξι μήνες για να πληρώσουμε τα ρούχα, τις κουβέρτες και τα παπούτσια μας για να δικαιούμαστε ένα πακέτο τσιγάρα την εβδομάδα. Εάν τις ανακάλυπταν θα τις εισέπρατταν για το χρέος των προσωπικών μας αντικειμένων.

Η ασχολία μου μέσα στις φυλακές ήταν ράφτης. Ράβαμε ρούχα για τους κατάδικους και τους Βαριάνους. Κάποια μέρα, ήρθε κάποιος Κύπριος - της ΕΟΚΑ - να φτιάξει την μηχανή ραψίματος που είχε χαλάσει, φέρνοντας μου τσιγάρα που του είχα ζητήσει. Τα είχα πληρώσει. Αυτός τα έφερε και τα έβαλε κάτω από τα κάρβουνα. Την ώρα που μου τα έδωσε, - είχαμε βαριάνους που μας επέβλεπαν και μας πίεζαν να δουλέψουμε - με είδε ο Εγγλέζος και με μούνταρε. Μου λέει «Δώσε τα σε εμένα, δεν δικαιούσαι τώρα που έφυγες από την κρεμάλα, άσε τα εκεί», και με μούνταρε ξανά. Εκείνη την ώρα κρατούσα ψαλίδι και σηκώνοντας το προς το μέρος του, του είπα, «Όχι, τώρα έφυγα από την κρεμάλα, είναι η ζωή μου το τσιγάρο, τώρα εάν θες να μου τα πάρεις, τρεις «ππαλιές» με το ψαλίδι και επιστρέφω πίσω στην κρεμάλα». Τότε αυτός αποχώρησε και μου τα άφησε.

Λίγο πριν αποφυλακιστούμε, θα με μετέφεραν μαζί με δέκα άλλους στην Ελλάδα, συγκεκριμένα στην Ρόδο. Τελικά μας μετέφεραν στην Αρχιεπισκοπή της Λευκωσίας. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος μας κέρασε από ένα σάντουιτς και μας είπε πως θα πάμε στα σπίτια μας. Εμείς όμως ήμασταν Λευκωσία, ήμασταν μακριά από τα σπίτια μας. Πήραμε ταξί και πήγαμε στο χωριό. Ο ταξιτζής μου είπε, «Πρέπει να με πληρώσεις, θέλω πληρωμή». «Πού να τα βρω;» του λέω. Ήταν δέκα με έντεκα τη νύχτα όταν φτάσαμε στο χωριό. Με είδε κάποιος

συγχωριανός μου και οι καμπάνες του χωριού άρχισαν να χτυπούν ασταμάτητα. Το ταξί στοίχισε πέντε λίρες και πληρώθηκε από τους συγχωριανούς μου. Ο Μακάριος δεν είπε να μας τα πληρώσει.

Στο τέλος, κανείς δεν γύρισε να μας δει. Πολλές φορές κλαίω... Οι κόποι μας πήγαν χαμένοι. Αγανάκτησα. Όταν τελείωσε ο αγώνας, ο Γιωρκάτζης μου είπε να μου βρεί δουλειά αλλά δε δέκτηκα. Του είπα πως δε θέλω τίποτα. Στον Αγώνα συμμετείχα για την ελευθερία της Κύπρου μας. Έπρεπε, εθέλαμε να έχουμε την ελευθερία της Κύπρου μας».

28/08/2013

Λιοπέτρι

Φωτογραφία με τον αριθμό καταδίκου από τις Αρχές των Φυλακών.

Σε ηλικία 20 χρόνων, όταν αποφυλακίστηκε από τις Κεντρικές Φυλακές.

Μαζί με τον Παπά Σαράντη των Φυλακών, ο οποίος στο σπίτι του είχε κρησφύγετο.

Μαζί με συγκατάδικό του στις Κεντρικές Φυλακές.

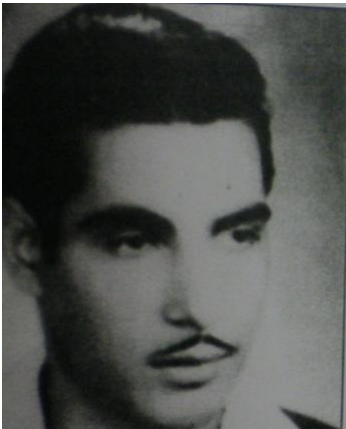

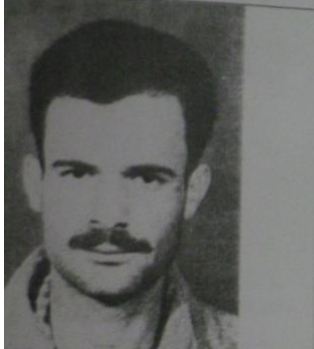
Ο Χρίστος Κυριάκου (γνωστός ως Κολοκάσης) μαζί με συγκατάδικούς του στις Κεντρικές Φυλακές.

Ο Χρίστος Κυριάκου και οι συγκατάδικοι του στα κελιά της αγχόνης.

	Κυριάκου Χρίστος	
	Αρ. Καταδίκου 8601	
	Καταγωγή:	Λιοπέτρι
	Ηλικία:	18
	Ημερ. σύλληψης:	4.1.57
	Κατηγορία:	Μετέφερε δύο βόμβες υδροσωλήνα
	Ημερομηνία Καταδίκης από Ειδ. Δικαστήριο Λοίσις	15.2.57
Ποινή:	Θανατική	
Ημερ. απόλυσης:	4.3.59 (Αμνηστία. Η ποινή του μετατράπηκε σε 10 χρόνια από τον Κυβερνήτη).	

	Παλληκαρίδης Ευαγόρας Μιλτιάδου	
	Αρ. Καταδίκου 8605	
	Καταγωγή:	Τσάδα
	Ηλικία:	18
	Ημερ. σύλληψης:	18.12.1956
	Κατηγορία:	Μεταφορά όπλου
	Ημερομηνία Καταδίκης από Ειδ. Δικαστήριο Λοίσις	25.2.57
Ποινή:	Θανατική	
Ημερ. απαγχονισμού:	14.3.57 (Εκτελέστηκε στις Κεντρικές Φυλακές)	

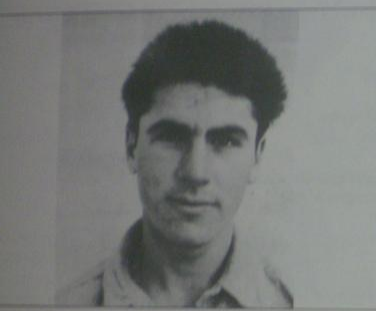
	Ιωάννου Νίκος (Ψωμάς)	
	Αρ. Καταδίκου 8606	
	Καταγωγή:	Λεύκα
	Ηλικία:	23
	Ημερ. σύλληψης:	15.1.57
	Κατηγορία:	Κατοχή αυτομάτου όπλου, 5 κνηγετικών και 2 περιστρώφων
	Ημερομηνία Καταδίκης από Ειδ. Δικαστήριο Λοίσις	28.2.57
Ποινή:	Θανατική	
Ημερ. απόλυσης:	18.3.59 (Αμνηστία. Η ποινή του μετατράπηκε σε ισόβια από τον Κυβερνήτη. Δραπέτευσε και αμνηστεύθηκε σαν δραπέτης)	

Αποστόλου Χρίστος
Αρ. Καταβίου 8607

Καταγωγή: Αφάνελα
 Ηλικία: 18
 Ημερ. σύλληψης: 15.1.57
 Κατηγορία: Κατοχή αυτομάτου όπλου, 5 κυνηγετικών και 2 περιστρόφων

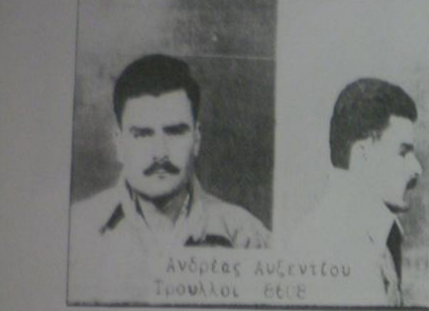
Ημερομηνία Κατάδικης από
 Κακουργδικείο Λαίας 28.2.57
 Ποινή: Θανατική
 Ημερ. απόλυσης: 18.3.59 (Αμνηστία - Η ποινή του μετατράπηκε σε ισόβια από τον Κυβερνήτη. Δραπέτευσε και αμνηστεύθηκε σαν δραπέτης.)

Σοφοκλέους Νίκος
Αρ. Καταβίου 8598/8693

Καταγωγή: Πάχνα
 Ηλικία: 18
 Ημερ. σύλληψης: 14.11.56
 Κατηγορία: Πυροβολισμός με πυροβόλο όπλο

Ημερομηνία Κατάδικης
 Ειδ. Δικαστήριο Λαίας 8.2.57
 Ποινή: Θανατική
 Ημερ. απόλυσης: 14.3.59 (Αμνηστία. Η ποινή του μετατράπηκε σε ισόβια. Μεταφέρθηκε στις φυλακές του Η.Β στις 13.9.57. Μετά τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου μεταφέρθηκε στην Ελλάδα)

Αφεντίου Ανδρέας
Αρ. Καταβίου 8608

Καταγωγή: Τρούλλοι
 Ηλικία: 23
 Ημερ. σύλληψης: 15.1.57
 Κατηγορία: Κατοχή αυτομάτου όπλου, 5 κυνηγετικών και 2 περιστρόφων

Ημερομηνία Κατάδικης από
 Ειδ. Δικαστήριο Λαίας 28.2.57
 Ποινή: Θανατική
 Ημερ. απόλυσης: 9.3.59 (Αμνηστία - Η ποινή του μετατράπηκε σε ισόβια από τον Κυβερνήτη)

Παράρτημα Ε

Χριστόδουλος Γιάννη Χριστοδούλου

Καταγωγή: Ορμήδεια

Ημερομηνία γέννησης: 12/09/1938

Ημερομηνία σύλληψης: 25/08/1957

Κατηγορία: Κατοχή όπλων

Αριθμός κρατούμενου : 2171

«Το 1956 ήμουν 18 χρονών και παντρεμένος. Μπήκαμε στον αγώνα, ήταν δύσκολες εποχές τότε, πολλή φτώχεια, δεν δουλεύαμε αφού συμμετείχαμε στην οργάνωση. Σχεδόν κάθε νύχτα, ντυνόμασταν μασκοφόροι και πηγαίναμε σε μία τοποθεσία έχοντας να εκτελέσουμε διαταγές της οργάνωσης. Ήμουν τροφοδότης και ανά πάσα στιγμή εκτελούσαμε ότι χρειαζόταν στην περιοχή. Το κέντρο ήταν το Λιοπέτρι.

Θυμάμαι μια φορά, μας έδωσαν ένα ζεμπίλι (ψάθινο καλάθι) γεμάτο με σωλήνες. Έπρεπε να το μεταφέρουμε από το Λιοπέτρι στην Ορμήδεια. Για να φτάσουμε στο χωριό μου, έπρεπε να περάσουμε από το Αυγόρου. Στο χωριό αυτό υπήρχαν ακακίες (ένα είδος δέντρου). Το άλλο μέλος της οργάνωσης μου είπε να ανοίξουμε το ζεμπίλι να δούμε τι είχε μέσα. Κατεβήκαμε κοντά στις ακακίες, ανοίξαμε το ζεμπίλι και μέσα βρήκαμε σωλήνες μετρίου μεγέθους. Έτσι και εμείς ξεβιδώσαμε την μια σωλήνα για να δούμε τι περιείχε. Μας πείραζε ο σατανάς. Μόλις την ανοίξαμε είδαμε ότι μέσα είχε ένα πράγμα σαν το γράδο (είδος εύφλεκτης ύλης), μόλις το είδαμε, κλείσαμε το ζεμπίλι και ξεκινήσαμε για το χωριό.

Μία άλλη φορά, πάλι στο Αυγόρου, είχε «κκέρφιου» αλλά εμείς ήδη προλάβαμε και μπήκαμε μέσα στο χωριό. Πού να πάμε, πού να πάμε; Πήγαμε στην μάνα των Κάρυων. Μπήκαμε στο σπίτι της και της είπαμε «Κρατάμε βόμβες, τι θα γινεί»; «Βάλτε τις μέσα στον φούρνο» μας λέει. Όντως η γυναίκα ήταν ηρωίδα. Γέμισε το φούρνο - κατασκευασμένος φούρνος με πηλό και πλιθάκια, χώμα και άχυρο στην αυλή του σπιτιού - με ξύλα, έτσι ώστε όταν θα ερχόντουσαν οι Εγγλέζοι να ανάβε το φούρνο και να τους ανατινάξει. Μας είπε «Θα δώκω (δώσω) φωτιά των ξύλων, να τους ανατινάξω και αυτούς και εμένα». Ευτυχώς δεν έγινε τίποτα εκείνη την ημέρα. Στην συνέχεια πήραμε τα όπλα και τα μεταφέραμε στην Ορμήδεια.

Κάποια άλλη μέρα τοποθετήσαμε βόμβες εκεί κοντά στο νεκροταφείο της Ορμήδειας, δεν καταφέραμε όμως να τις πυροδοτήσουμε γιατί έφτιαχναν τον δρόμο τα ευλογημένα. Περνάει η κρέτα (είδος μηχανής που ξύνει τον δρόμο) και μας έβγαλε όλα τα σύρματα. Ο μάστρος (γιός του Τρύφωνα) μου λέει, να πάω στον καφενέ να πω τι έγινε και κάποιος θα το ακούσει και θα πάει να τις σηκώσει - να τις μετακινήσει. «Όχι, όχι θα πάω στους Εγγλέζους» είπε. Σηκώνεται και πηγαίνει στους Εγγλέζους. Εντωμεταξύ μέχρι να έρθουν οι

Εγγλέζοι, είχαν πάει δύο δικοί μας να μετακινήσουν τις βόμβες. Τις έβαλαν σε ένα διπλανό χωράφι, μέσα σε ένα δέντρο ελιάς.

Οι Εγγλέζοι αφού είχαν διερευνήσει την τοποθεσία, είδαν τις τρύπες που υπήρχαν στο έδαφος, ήρθαν στο καφενείο του χωριού και με συνέλαβαν εμένα μαζί με έναν άλλον, τον Πέτρο του Κκαλλή. Μας πήραν κοντά στο νεκροταφείο, μας έδωσαν από ένα φτυάρι και μας είπαν: «μολώστε (γεμίστε) τις τρύπες». Ο Πέτρος έκανε ψευτιά, δεν έβαλε πολύ χώμα και όταν ο Εγγλέζος έβαλε το πόδι του πάνω στην τρύπα, το χώμα είχε πεταχτεί πάνω από το έδαφος, και του είπε να την γεμίσει ξανά. Όταν τις γεμίσαμε μας είπε να φύγουμε. Έναι, να φύγουμε· αλλά με ποια εμπιστοσύνη ότι δεν θα μας σκότωναν μόλις γυρίζαμε την πλάτη; Τέλος πάντων μέχρι να απομακρυνθούμε, μέχρι να φτάσουμε στο νεκροταφείο του χωριού, ρίξαμε τόσο τρέξιμο από το φόβο μας ώστε φτάσαμε πολύ γρήγορα στο κέντρο του χωριού.

Στις 19 με 20 Αυγούστου, με συνέλαβαν για πρώτη φορά μαζί με άλλους 18 στο ανθρωπομάζωμα, στο «κκέρφιου» που έγινε στο σχολείο. Με άφησαν ελεύθερο, τους υπόλοιπους τους μετέφεραν στα κρατητήρια. Θυμάμαι όταν με συνέλαβαν εκείνη την ημέρα, κρατούσα διαταγές πάνω μου και συγκεκριμένα μέσα στην τσέπη του παντελονιού μου. Μόλις κατέβηκα από το μηχανάκι, η Ορμήδεια ήταν γεμάτη από στρατό. Με συνέλαβαν σε ένα καφενείο και αναρωτιόμουν «Τι να κάνω τώρα με τις διαταγές; τι να κάνω;». Μέσα στην τσέπη του παντελονιού μου είχα μια ταμπακιέρα, έβαλα το χέρι μου μέσα στην τσέπη, έβαλα την διαταγή κάτω από την ταμπακιέρα και όταν την έβγαλα έξω από την τσέπη, την ξαπόλησα (άφησα) κάτω στο πάτωμα.

Οι Εγγλέζοι όμως παρακολουθούσαν κάθε μου κίνηση. Έτσι και εγώ άνοιξα την ταμπακιέρα και λέω σε έναν Εγγλέζο «ΟΚ»;. «ΟΚ» μου λέει. Έβαλα την ταμπακιέρα στην τσέπη μου χωρίς να συμβαίνει τίποτα. Βρήκαν όμως τις διαταγές - ήταν της Άλκιμος Νεολαία ΕΟΚΑ - και μου είπαν «Τι είναι αυτό;». Τότε φώναξαν του δασκάλου που γνώριζε αγγλικά, και εγώ τους είπα, «Πώλησα ένα χωράφι και είναι η άδεια του ακινήτου». Οι Εγγλέζοι μου είπαν «Όχι, όχι, το χαρτί είναι από την Α.Ν.Ε» - στην διαταγή φαινόταν τα αρχικά γράμματα της οργάνωσης Α.Ν.Ε.

Με πήραν από εκεί, τα χέρια μου τα έβαλα πάνω στο κεφάλι μου και προχωρούσα, δεν μπορούσα να κάνω τίποτα, ακόμη και αν είχα φαγούρα, δεν

μπορούσα να κάνω τίποτα. Μόλις έβλεπαν πως μπορούσα να κουνήσω τα χέρια μου, μου φώναζαν «Hands up, hands up». Με πήραν στα αυτοκίνητά τους, που ήταν έξω από το χωριό, κοντά στο νεκροταφείο, με έβαλαν μέσα και με μετέφεραν στον αστυνομικό σταθμό της Ξυλοφάγου.

Στον αστυνομικό σταθμό, είχαμε έναν δικό μας αστυνομικό και ο Άγγλος σταθμάρχης του είπε να με βγάλει έξω από το γραφείο του για να τηλεφωνήσει στα γραφεία της Λάρνακας. Τον ακούσαμε να λέει, «Να τον τιμωρήσετε, να τον βασανίσετε γιατί αυτός ξέρει πολλά». Ο αστυνομικός μου λέει, «άκου άκου». Από εκεί με μετακίνησαν στην Λάρνακα.

Μετά με έφεραν στο σπίτι μου, στην Ορμήδεια, όπου ένας Εγγλέζος στρατιώτης με το όνομα Kook (Κούκ), έβαλε τον φακό του ανάμεσα από τα κάγκελα της πόρτας του σπιτιού μου και το ερεύνησε. Με μια ματιά. Διαδικασία ούτε πέντε λεπτά. Στο σπίτι μας είχαμε μια μικρή βιτρίνα, όπου μέσα σε αυτήν υπήρχαν φωτογραφίες. Ανάμεσά τους και μια φωτογραφία του Γρηγόρη Αυξεντίου. Η γυναίκα μου πήρε την φωτογραφία του Αυξεντίου και την έκρυψε, αφότου όμως ο Εγγλέζος την είχε δει. Μπήκε στο σπίτι και λέει «Η φωτογραφία του Αυξεντίου πού είναι; Που ήταν πάνω στην βιτρίνα;» Εμείς του απαντήσαμε «Μα δεν είχε». Αυτός επέμενε «Μα είχε». Τότε ο Κύπριος αστυνομικός που ήταν μαζί του, μας λέει «Φέρτε την γιατί δεν θα ξεμπερδέψουμε εύκολα από αυτόν, το γινάτι του είναι πολύ». Του την έφερε η γυναίκα μου, την πήρε στα χέρια του ο Εγγλέζος και την έβαλε μέσα στην βιτρίνα λέγοντας «Είναι χαρά μας να βλέπουμε αυτούς που σκοτώσαμε» και έφυγε από το σπίτι.

Μετά από πέντε με έξι ημέρες, οι Εγγλέζοι πήγαν και ερεύνησαν το σπίτι μου εξαιτίας πληροφοριών που είχαν, ότι φυλούσα όπλα στο σπίτι μου. Στη γυναίκα μου είπαν να μου ετοιμάσει ρούχα και κουβέρτες. Το σπίτι ήταν περιτριγυρισμένο από Εγγλέζους.

Συνελήφθηκα στις 25 Αυγούστου το 1957 από Κύπριους αστυνομικούς, στο καφενείο του χωριού μου, στην Ορμήδεια, κατόπιν προδοσίας. Στις 30 Αυγούστου γεννήθηκε η κόρη μου. Ο λόγος που με συνέλαβαν ήταν γιατί τοποθέτησα βόμβες στο δρόμο.

Με μετέφεραν στην Λάρνακα, κοντά στην Αλυκή και εκεί έμεινα για έξι ημέρες. Ξημέρωσε ο Θεός, το τι με περίμενε, ήταν το κάτι άλλο. Δεν έμεινε πράγμα που δεν μου έκαναν. Μου έριξαν πολύ ξύλο, έσβησαν τσιγάρα πάνω στο

σώμα μου και με είχαν κουρέψει γουλί. Μετά με μετακίνησαν στα κρατητήρια της Πύλας. Εκεί έμεινα για εννέα μήνες, μέχρι το τέλος του αγώνα δηλαδή. Μου έκαναν τα βάσανα του Χριστού.

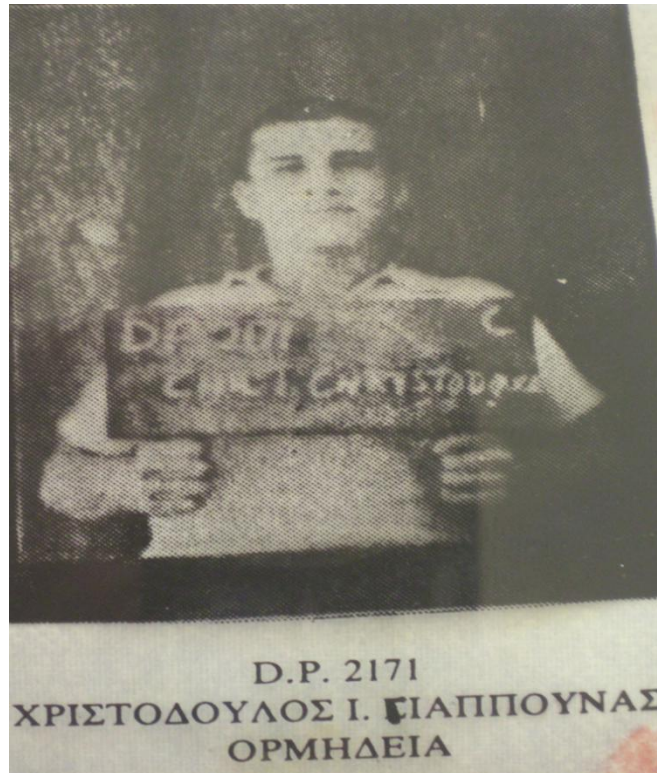
Μια φορά στα κρατητήρια κολλούσαμε τις χτένες των μαλλιών και τις τρίβαμε πάνω στον τοίχο κάνοντας σχήματα. Ξαφνικά μπήκαν μέσα οι Εγγλέζοι και μας έπιασαν στα πράσα, εμένα μαζί με δύο άλλους. Μας πήραν στο κελί νούμερο 5, στην απομόνωση. Ήταν ένα κελί (1X1,5 m), -το μισό ήταν κατασκευασμένο με τσιμέντο- για να κοιμάσαι, να κάθεσαι σε αυτό, χωρίς κουβέρτα χωρίς τίποτα. Επίσης, υπήρχε μία τρύπα πάνω στην πόρτα όπου ο Εγγλέζος παρακολουθούσε τι κάναμε. Μια φορά, είχα πάει κοντά στην τρύπα της πόρτας για να δω τι γινόταν και αυτός έβαλε το ξίφος μέσα στην τρύπα για να με σκοτώσει. Παραλίγο να μου το καρφώσει στο μάτι, ευτυχώς δεν με βρήκε γιατί τραβήχτηκα πίσω.

Κάθε μέρα είχαμε απεργία πείνας. Αυτό δεν συνέφερε καθόλου τους Εγγλέζους. Η απεργία πείνας τους κόστιζε ακριβά γιατί δημοσιεύονταν στις εφημερίδες, δείχνοντάς έτσι τα κατορθώματά τους.

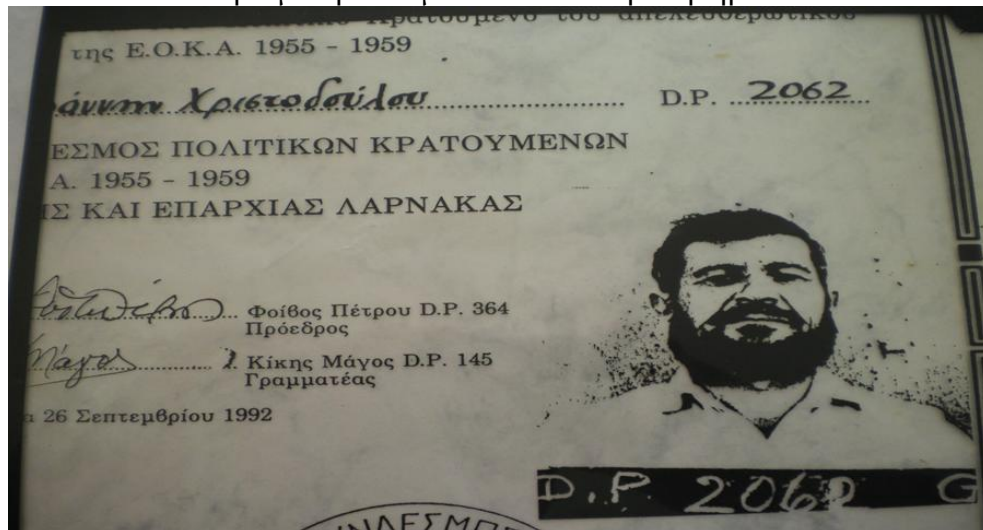
Στον αγώνα συμμετείχα για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και την απαλλαγή της Κύπρου από τον αγγλικό ζυγό. Γιατί άμα είσαι νέος, δεν σκέφτεσαι τη ζωή. Ζεις για έναν σκοπό. Τζιαι άν σηκωστούν τζήνοι που σκοτωθήκαν, τζιαι δουν ήντα μπου εγίνικεν, εννά γύρουν να πεθάνουν πάλε. Να δουν πως εκαταντήσαμε. Όλα πήγαν χαμένα...».

Ορμήδεια
03/09/2013

Φωτογραφία με τον αριθμό πολιτικού κρατουμένου από το κρατητήριο.

Φωτογραφία του πατέρα του Χριστοδούλου, Γιάννη Χριστοδούλου με τον αριθμό κρατουμένου από το κρατητήριο.

Ο Χριστοδούλου (πρώτος αριστερά στη δεύτερη σειρά) μαζί με τους συγκατατούμενούς του, μόλις απολύθηκαν από τα κρατητήρια της Πύλας.

Αφήγηση από την γυναίκα του Παναγιώτα Χριστοδούλου

«Όταν τον συνέλαβαν την πρώτη φορά, ήμουν ετοιμόγεννη και κανείς δεν ήξερε πού βρισκόταν. Όλοι μου έλεγαν πως έπρεπε να πάω να ζητήσω να μάθω πού ήταν ο άντρας μου. Στο τέλος μου είπαν πως βρισκόταν στην Αλυκή της Λάρνακας.

Την πρώτη φορά που είχα πάει στα κρατητήρια, μια μέρα πριν γεννήσω, τέτοιο κόσμο... Είμαι 74 χρονών, δεν ξανά είδα στην ζωή μου τόσο κόσμο. Ολόκληρη η Κύπρος ήταν εκεί, γιατί δεν υπήρχαν άλλα κρατητήρια. Από τα χωράφια της Ξυλοτύμπου μέχρι την Πύλα οι δρόμοι ήταν γεμάτοι από κόσμο.

Είχα έναν σύγαμπρο που δούλευε στις βάσεις των Εγγλέζων και μου λέει, «Δεν θα μπορέσουμε να τον δούμε με τόσο κόσμο που έχει. Να κάμεις ότι κοιλοπονάς, να πάω να βρω έναν Εγγλέζο και θα μας πάρουν να τον δούμε.» Έτσι και εγώ άρχισα να φωνάζω ότι γεννούσα και με έβαλε στην αγκαλιά του ένα Εγγλεζούκι και με συνόδευσε στον άντρα μου. Όταν πρωτοαντίκρισα τον άντρα μου ήταν καμένος από τσιγάρα και κουρεμένος.

Κάθε Τρίτη πραγματοποιούνταν τα επισκεπτήρια στα κρατητήρια της Πύλας. Μόνο μία φορά την εβδομάδα. Για να δούμε τους κρατούμενους δεν τους φώναζαν με τα ονόματά τους αλλά με τους αριθμούς τους. Για να μπορέσεις να επισκεφτείς κάποιον κρατούμενο, έπρεπε πρώτα να συμπληρώσεις μία κάρτα γράφοντας μόνο τρία άτομα που θα παρευρίσκοντο εκεί την συγκεκριμένη ημέρα - την οποία κάρτα απέστειλαν οι Εγγλέζοι στα σπίτια των πολιτικών κρατουμένων. Όταν γέννησα, ο άντρας μου, μου έστειλε γράμματα γράφοντάς μου πως ήθελε να δει το μωρό όσο πιο γρήγορα γινόταν. Τηλέφωνα δεν είχαμε. Πριν καλά καλά κλείσει οκτώ ημέρες το μωρό, τον επισκεφτήκαμε, μαζί με άλλους δύο συγγενείς μας.

Ολόκληρη η Κύπρος βρισκόταν στα κρατητήρια. Τη συγκεκριμένη μέρα έβρεχε πάρα πολύ. Οι Εγγλέζοι μας έσπρωχναν με τα όπλα τους λέγοντάς μας «Go,go». Μα εγώ πού να πήγαινα με το μωρό στην αγκαλιά; Το μωρό είχε βραχεί ολόκληρο, ήταν σαν να το είχες ρίξει μέσα στη δεξαμενή, δεν μπορέσαμε όμως να το προστατέψουμε με την κουβέρτα και τα ρούχα του. Εξαιτίας αυτού του περιστατικού, το παιδί αρρώστησε με βρογχίτιδα. Μέχρι να γιάνει είδα και έπαθα.

Μόλις φτάναμε κοντά στα σύρματα των κρατητηρίων, οι πολιτικοί κατάδικοι πεταγόντουσαν από τους διαδρόμους τραγουδώντας «Ξύπνα καημένε μου ραγιά, ξύπνα να δεις ελευθεριά». Κάθε Τρίτη, κάθε Τρίτη μας τραγουδούσαν αυτό το τραγούδι.

Όταν έμπαινες στα κρατητήρια, υπήρχε ένα πλατύς πάγκος, δεν μπορούσες να κοντέψεις πιο κοντά. Ο κάθε κρατούμενος δικαιούταν 200 τσιγάρα και μία «οκκά» (ένα κιλό) πράγματα. Μα τι να πάρεις όμως με μια «οκκά»; Του έπαιρνα τσιγάρα αλλά έπρεπε να του παίρνω και τίποτε να τρώει. Κρατούσα το μωρό, το σκέπαζα με πολλές κουβέρτες και όλα τα υπόλοιπα πράγματα που του έπαιρνα τα έβαζα μπροστά στην κοιλιά μου, κάτω από τα ρούχα μου, πίσω από το μωρό που είχα αγκαλιά.

Όμως για να μπεις να δεις τον κρατούμενο, έπρεπε να περάσεις από ένα τσαντίρι, όπου σε έλεγχαν οι Εγγλέζες. Πριν μπω μέσα στο τσαντίρι, είχα μαζί μου μία μεγάλη τσάντα την οποία τοποθετούσα ανάμεσα στα πόδια μου ρίχνοντας μέσα τα κρυμμένα πράγματα ή τρόφιμα που είχα πάνω μου. Οι

Εγγλέζες έπαιρναν το μωρό και έπαιζαν μαζί του, γι' αυτό και δεν μου έδιναν πολύ σημασία.

Μια άλλη φορά μου είχε φέρει ένας συγγενής μου, ξερά ψάρια και χταπόδια για να τα πάρω στον άντρα μου. Εκείνη την εβδομάδα, τα είδαν οι Εγγλέζες και μου έλεγαν «octopus? octopus?» Εγώ έκανα ότι δεν καταλάβαινα, πως δεν ήξερα τίποτε. Έτσι κατάφερα και «περνούσα» τα πράγματα που του έπαιρνα.

Μια άλλη φορά είχα πάει μαζί με την θεία του Ελένη για να τον επισκεφτούμε. Είχα φυτέψει στον κήπο του σπιτιού μου διάφορα λαχανικά και φρούτα. Εκείνη την φορά του είχα πάει δύο πεπόνια. Αν του έπαιρνα μόνο το ένα πεπόνι, μόνο αυτό θα μου ζύγιζαν, μόνο αυτό θα δικαιούταν. Έτσι, πήρα δύο μαζί μου και τα έκρυψα κάτω από το μωρό. Η γριά θεία του δεν ήξερε από τέτοια πράγματα, φοβόταν. Εμείς δεν φοβόμασταν. Παίρναμε και σημαίες μαζί μας, δεν φοβόμασταν. Μόλις πήγα να ρίξω τα πεπόνια στην τσάντα μου, με είδε ένας Εγγλέζος «σάρτζις» από αυτούς που στεκόντουσαν στα κάγκελα και μας πρόσεχαν. Μόλις με είδε, άρχισε να φωνάζει στα εγγλέζικα. Η θεία Ελένη μου λέει «Έν για το πεπόνι που φωνάζει τούτος, ήταν ανάγκη να φέρεις το πεπόνι μαζί σου;» Εγώ της απάντησα «Σιώπα, δεν καταλάβεις τίποτε, δεν ακούεις τίποτε». Εγώ έκανα ότι δεν άκουγα, ότι δεν καταλάβαινα τίποτε και στο τέλος κατάφερα και πέρασα τα πεπόνια.

Μόνο σε μια επίσκεψη δεν κατάφερα να περάσω αυτά που ήθελα. Οι κρατούμενοι – δεκαεφτά με δεκαοκτώ άτομα - ήταν νεολαία, αρρώστιασαν συχνά και οι πιο μεγάλοι τους έβαζαν «καζιά» (μεγάλα ποτήρια όπου μέσα άναβαν βαμβάκι με καθαρό οινόπνευμα) και αφότου καιγόταν το ποτήρι το τοποθετούσαν στην πλάτη του αρρώστου. Στα κρατητήρια βρισκόταν και ο πεθερός μου και μου ζήτησε την επόμενη φορά που θα πήγαινα να τους έφερνα μεγάλα ποτήρια για τα «καζιά». Μα τα ποτήρια ήταν από γυαλί, πώς θα τα περνούσα από τον έλεγχο; Έτσι και εγώ γέμισα τα ποτήρια με γλυκό με την ελπίδα ότι θα κατάφερα να τα περάσω μέσα στους κρατουμένους. Στο τέλος τα απόρριψαν γιατί ήταν κατασκευασμένα από γυαλί.

Είχαμε πολλές περιπέτειες... Κάποιες φορές όταν δεν ερχόντουσαν στο σπίτι, αγωνιούσαμε και τρομάζαμε. Τα πράγματα δεν ήταν εύκολα. Τα σπίτια

μας κάθε νύχτα ήταν περιτριγυρισμένα από Εγγλέζους. Εγώ δεν ήμουν ούτε κοντά στους δικούς μου. Ήμουν μακριά. Επεράσαμε όμως.

Κάθε πρωί όταν ξυπνούσα, έβρισκα σημείωμα κάτω από την πόρτα του σπιτιού μου, που έλεγε, «Παρέδωσε μας τα όπλα και θα σου δώσουμε 5000 λίρες». Για εκείνο τον καιρό τα λεφτά ήταν πολλά, αλλά εγώ γελούσα και το πετούσα στα σκουπίδια. Αλίμονο αν τους δίναμε τα όπλα. Πράγματι, τότε ήξερα πού ήταν αλλά δεν κατάφεραν να με ξεγελάσουν.

Χάσαμε τα πιο καλά μας παλικάρια. Τζιαι μορφωμένοι τζιαι άξιοι τζιαι τα πάντα. Σήμερα δεν υπάρχει πιστεύω, δεν υπάρχει ιδεολογία, δεν υπάρχει τίποτε. Εγώ πραγματικά άμα τα θυμηθώ βουρκώνουν τα μάτια μου, γιατί ήταν άνθρωποι, και οι Κάρνυοι και ο Μόδεστος Παντελή που ήταν ο πρώτος που πήγε να πετάξει το σκοινί για να κόψει το φως του Βαρωσιού, τζιαι ήταν νοθικά (ομίχλη) τζιαι σαν νέος που ήταν πού να έξερε, τζιαι έπιασε τον η ηλεκτροπληξία τζιαι εκαταρίφτειν (πέθανε άδικα)».

03/09/2013

Ορμήδεια

Παράρτημα Ζ
Παπάντρεας Παπακώστα
(Αντρέας Λεωνίδου Κώστα)

Καταγωγή: Χλώρακα

Ημερομηνία γέννησης: 06/11/1941

Έτος σύλληψης: Σεπτέμβριος 1958

Κατηγορία: Σύλληψη για ανάκριση

Αριθμός κρατούμενου: Δεν είχε

«Ο αγώνας μας πραγματοποιήθηκε με σκοπό την απελευθέρωση της Κύπρου από τους Άγγλους. Ο Διγενής έφτασε μυστικά στην Κύπρο στις 10 Νοεμβρίου το 1954 στα παράλια της Χλώρακας και με κάθε μυστικότητα οργάνωσε την πρώτη ομάδα της ΕΟΚΑ. Μετά από την ορκωμοσία της ομάδας, τους είπε ορισμένα πράγματα. Τους εξήγησε πως ο αγώνας θα ήταν ανταρτοπόλεμος και όχι ανοικτός πόλεμος με τους Εγγλέζους. Η ζημιά που θα έκαναν στους Εγγλέζους με κάθε τρόπο θα τους ανάγκαζαν να δώσουν αυτό το οποίο ζητά η Κύπρος.

Μέσα από τις συλλήψεις και τα βασανιστήρια που έκαναν οι Εγγλέζοι στους Αγωνιστές ήμουν και εγώ παθών μέσα στο '55 - '59 αν και ήμουν μικρός εγώ τότε 15 χρονών και με πήραν στα βασανιστήρια. Κατόπιν προδοσίας με συνέλαβαν από το Γυμνάσιο γιατί ο πατέρας μου ήταν ένας από τους πρωτεργάτες που παρέλαβαν τον Γρίβα το '54 και τον έφεραν στην Κύπρο για να ξεκινήσει τον ένοπλο αγώνα. Συγκεκριμένα στις 25 Ιανουαρίου 1955, ο πατέρας μου μαζί με άλλους αγωνιστές και άλλα εφτά άτομα από την Ελλάδα, μετέφεραν όπλα με πλοίο στα παράλια του χωριού Χλώρακας της Πάφου και τα ξεφόρτωσαν και τα έκρυψαν σε ένα μικρό σπιτάκι.

Στη συνέχεια συνελήφθησαν και καταδικάστηκαν σε διάφορες ποινές. Κάποιοι δεν παραδέχτηκαν πως μετέφεραν όπλα, άλλοι ομολόγησαν και είπαν πως εμείς αγωνιζόμαστε για την ελευθερία της Κύπρου και οι αγωνιστές δεν πρέπει να καταδικάζονται στις φυλακές. Ο πατέρας μου πήγε φυλακή για τέσσερα χρόνια, ο Σωκράτης για 12 χρόνια και αυτός που είχε το πλοιάριο για τέσσερα χρόνια. Ο Μιχαλάκης Παπαντωνίου και ο Κυριάκος Μαυρονικόλας αθώωθηκαν.

Μας συνέλαβαν με τη βία από το Νικολαΐδειο Γυμνάσιο μαζί με τον Στέλιο Χατζηχαραλαμπίδη και μας μετέφεραν στα βασανιστήρια. Μας βασάνιζαν πάρα πολύ. Μας πότιζαν νερό από το στόμα και τη μύτη για να ομολογήσουμε αν γνωρίζαμε κάτι για την οργάνωση, εάν ήμασταν μέσα στην οργάνωση, αν ανήκαμε στις μαθητικές ομάδες, εάν διανείμαμε φυλλάδια, εάν γνωρίζαμε για το που βρισκόντουσαν οι αντάρτες και για το που υπήρχαν όπλα. Μας κτυπούσαν άσχημα. Ιδίως τα βασανιστήρια που έκαναν στα ανώγεια (μικρά σπιτάκια που βρισκόντουσαν πάνω από τα κελιά των φυλακισμένων). Πέθανε και ο Γεώργιος

Χριστοφόρου (ράφτης σε επάγγελμα) από την Έμπα στα βασανιστήρια εκεί. Από τα πολλά κτυπήματα στο στομάχι, άνοιξε σε αιμορραγία και πέθανε.

Έμεινα τρεις ημέρες στα βασανιστήρια. Ήξερα ορισμένα πράγματα για την οργάνωση αλλά δεν ομολόγησα. Ήμουν 15 χρονών. Μας έστελναν για φυλλάδια, για να μεταφέρουμε κάτι όπως παραδείγματος χάρη να μεταφέρουμε ένα χαρτάκι (ένα μήνυμα) σε κάποιον άλλον. Θυμάμαι μια φορά, στελέχη της οργάνωσης μου ζήτησαν να κρύψω ένα χαρτάκι με σκοπό να το μεταφέρω σε κάποιον άλλον. Τότε οι Εγγλέζοι μου έκαναν έλεγχο, ευτυχώς δεν βρήκαν τίποτα πάνω μου. Φοβήθηκα.

Μετά από τα βασανιστήρια οι Εγγλέζοι έγραψαν πάνω στην ταυτότητά μου με κόκκινα γράμματα (απαγορευτικό δηλαδή) πως δεν πρέπει να απομακρύνομαι από το σπίτι μου σε απόσταση ενός χιλιομέτρου. Πολλές φορές έχανα και το σχολείο και για αυτό και δεν κατάφερα να το τελειώσω. Αλλά μετά μου χρειάστηκε το σχολείο όταν πήγα στην Ιερατική Σχολή. Χρειάστηκε απολυτήριο Γυμνασίου και Λυκείου για να έχω μια βελτίωση στην μισθοδοσία μου σαν κληρικός.

Δεν κάναμε αποστολές εμείς για να κτυπήσουμε τους Εγγλέζους με σκοπό να τους αναγκάσουμε να υποχωρήσουν (όπως ήταν η τοποθέτηση ναρκών σε διάφορα σημεία της Κύπρου). Οι Εγγλέζοι βέβαια ήταν πολύ σκληροί απέναντι στους αγωνιστές και πολλές φορές έλεγαν και ψέματα για να σε κάνουν να μαρτυρήσεις. Γιατί έλεγαν πως ο τάδε τα ομολόγησε όλα, πες και εσύ τα δικά σου διαφορετικά θα σε βάλουμε ξανά στα βασανιστήρια. Εμένα προσωπικά είχαν σκοπό να με πάρουν ξανά στα βασανιστήρια, μετά από εννιαήμερο «κκέρφιου» που έγινε στην Χλώρακα. Μάλιστα εμάς μας ήξερε ένας Τούρκος που μας είχε συλλάβει στον περιορισμό. Με πήρε μέσα σε μια φρακτή με γύρω - γύρω τοίχους. Υπήρχαν και άλλοι εκεί που τους κτυπούσαν με διάφορα ξύλα. Οι Εγγλέζοι στρατιώτες στεκόντουσαν ψηλά στα δώματα και μας έριχναν από ψηλά πέτρες.

Μια μέρα θυμάμαι βγήκαμε έξω από το σπίτι εγώ και τα αδέρφια μου και μας είδε ένας Εγγλέζος από την πλατεία ο οποίος έστειλε κάποιον άλλον (Εγγλέζο) στην αυλή του σπιτιού μας. Μας έβγαλε έξω, μας κλωτσούσε μέσα στα πλευρά, μας ανάγκασε να γυρίσουμε προς τον τοίχο με τα χέρια ψηλά (ακουμπημένα στο τοίχο) και ανοικτά τα πόδια κτυπώντας μας με το όπλο.

Εγώ πάντως ήμουν μέσα στην οργάνωση, μετέφερα και οπλισμό σε άλλη τοποθεσία με κίνδυνο την ζωή μου, μη τυχόν και μας δουν και μας υποψιαστούν οι Εγγλέζοι. Θυμάμαι μια περίπτωση που κάποιος μου είχε δώσει όπλα για να τα μεταφέρω στην Χλώρακα και είδα περίπολο των Εγγλέζων να έρχεται από το Κτήμα της Πάφου και έτρεξα με το αυτοκίνητο μου, είχα ένα μικρό βαν – ακόμα υπάρχει αυτό το αυτοκίνητο με αριθμούς πινακίδας CV784 – και κατάφερα να μεταφέρω τα όπλα σε ένα χωράφι και να τα κρύψω κάτω από μια ντοματιά. Ευτυχώς δεν με ακολούθησαν οι Εγγλέζοι.

Ο αγώνας ήταν τόσο μυστικός, αφού σε κάθε περιοχή υπήρχε ομαδάρχης ο οποίος συντόνιζε τις ενέργειες του. Είχαν τα μέρη τους όπου εργαζόντουσαν με κάθε μυστικότητα για να μην μάθει ο εχθρός που βρισκόταν ο τάδε αντάρτης, τα καταφύγια τους καθώς και η τροφοδοσία τους.

Οι Εγγλέζοι ήταν πολύ σκληροί και απάνθρωποι απέναντι στους αγωνιστές. Δεν ήθελαν να ακούσουν για αγώνα. Όταν εγώ μάλιστα συνελήφθηκα για δεύτερη φορά, μαζί με άλλα δέκα άτομα, οι Εγγλέζοι μας έριξαν με την βία, μπρούμυτα κάτω στο έδαφος μέσα στα χώματα και μας κτυπούσαν με το όπλο (συγκεκριμένα με το stearling - αυτόματο όπλο με γεμιστήρα -) στο κεφάλι και μας έλεγαν «ΕΟΚΑ; ΕΟΚΑ;» κτυπώντας μας στο κεφάλι με το πίσω μέρος του όπλου. Άλλοι Εγγλέζοι, έβγαλαν μια κτένα και μας «κτένιζαν» μέσα στα χώματα με βάρβαρο τρόπο τραβώντας μας τα μαλλιά.

Τους έπαιρναν στην θάλασσα, τους βουτούσαν με την βία στο νερό μέχρι να ομολογήσουν. Βέβαια ορισμένοι λόγω αδυναμίας, δεν άντεξαν τα βασανιστήρια, είπαν ορισμένα πράγματα για να γλιτώσουν από αυτά. Και δεν σημαίνει πως αυτός που δεν άντεξε σημαίνει πως ήταν προδότης και πως έπρεπε να τον σκοτώσει η οργάνωση. Θυμάμαι, με έβαλαν να ξαπλώσω πάνω σε ένα τραπέζι και με κρατούσαν δύο Τούρκοι, μου έβγαλαν την φανέλα και το πουκάμισο και μου έριχναν νερό πάνω στο πρόσωπο (στη μύτη και στο στόμα). Δεν μπορούσες να δεις τίποτα εξαιτίας του νερού. Ταυτόχρονα με κτυπούσαν στην κοιλιά για να πνιγώ ή να «σπάσω» από τα κτυπήματα αναγκάζοντας με έτσι να ομολογήσω. Αντέξαμε όμως. Ο άλλος ο συμμαθητής μου ο Στέλιος δεν άντεξε. Στο σπίτι του είχε όπλα και τους τα παρέδωσε. Εφόσον έδωσε στους Εγγλέζους τις πληροφορίες που ήθελαν δεν τον ενόχλησαν ξανά.

Το αρχηγείο των Εγγλέζων βρισκόταν στην πλατεία του χωριού. Μας είχαν σε περιορισμό και αργά την νύχτα μας άφησαν να φύγουμε μαζί με άλλους πέντε και τους άλλους πέντε τους μετέφεραν στα βασανιστήρια για να τους αποκαλύψουν τα μυστικά της οργάνωσης. Είχαμε Εγγλέζους ανακριτές που ήξεραν τα ελληνικά φαρσί, καλύτερα και από εμάς. Προσπαθούσαν με κάθε τρόπο ώστε να μάθουν ορισμένα πράγματα, να μάθουν τα μυστικά της οργάνωσης. Εμένα προσωπικά με ρωτούσαν αν ερχόταν ο Χριστάκης στην Χλώρακα ο οποίος ήταν αντάρτης. Εμείς αντέξαμε. Βέβαια θα μου πεις ανάλογα με τον άνθρωπο. Άλλοι αντέχουν, άλλοι δεν αντέχουν.

Οι Εγγλέζοι είναι ένας λαός σκληρός που δεν το έβαλαν κάτω και απόδειξης είναι και το βασανιστήριο που έκαναν στον Γρηγόρη Αυξεντίου τον οποίον σκότωσαν και έκαψαν μέσα στο κρησφύγετο του. Οι άλλοι αγωνιστές που ήταν μαζί του αποφάσισαν να βγουν έξω και να παραδοθούν, ενώ αυτός προτίμησε να φτάσει μέχρι το τέλος. Οι άλλοι αγωνιστές στον αχυρώνα του Λιοπετρίου, προτίμησαν να σκοτωθούν, να αυτομολήσουν, μετά τους πήραν στο εξωτερικό οι Εγγλέζοι, ο ένας ήθελε να έρθει πίσω να παραδοθεί, να πει ότι πρόδωσε την πατρίδα και να τον σκοτώσουν. Και νομίζω επέστρεψε από το εξωτερικό και ήθελε ο ίδιος να τον σκοτώσει η οργάνωση γιατί ομολόγησε αυτά που ήξερε γιατί δεν άντεξε.

Ο αγώνας μας εκράτησε για τέσσερα χρόνια. Εκρεμάστηκαν πάρα πολλοί άνθρωποι γιατί εμετέφεραν όπλα, γιατί επίστευαν στην ελευθερία της Κύπρου, στην ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Μπορούμε να πούμε ότι η Κύπρος απέκτησε μια ανεξαρτησία με αυτόν τον αγώνα που έγινε το '55 - '59».

15/11/2014

Χλώρακα

Παράρτημα Η
Αντρέας Κατσιάρης

Καταγωγή: Λιοπέτρι

Ημερομηνία γέννησης: 24/09/1935

Ημερομηνία σύλληψης: 14/10/1956

Κατηγορία: Κατοχή όπλων

Αριθμός κατάδικου: 8565

«Ο ερχομός του Γεώργιου Γρίβα στην Κύπρο μας έφερε τα πάνω κάτω διότι την 1^η Απριλίου είχαμε έναν νεκρό πάνω στα σύρματα της ηλεκτρικής, τον Μόδεστο Παντελή. Υπήρχε ένας Ferric Hoary (Φαρίκ Χούρι) ο οποίος είχε κότερο στον ποταμό του Λιοπετρίου και παραμόνευε με τον προβολέα την παραλία όλη νύχτα. Γι' αυτό και εμείς στείλαμε έκθεση στον Γρίβα εξηγώντας του την κατάσταση και αυτός μας διέταξε να το κάψουμε. Και πήγαμε και το κάψαμε. Σκίσαμε τα τσαντάρια, βρήκαμε κάποιον μέσα που τα φυλούσε, τον «πιάσαμε» και τον δέσαμε πάνω σε μια συκιά. Ρίξαμε βενζίνη στο κότερο και του δώσαμε φωτιά και φύγαμε. Επέστρεψα στο σπίτι για να κοιμηθώ και έβλεπα την φωτιά στον ουρανό.

Σε όλες τις επιχειρήσεις που πραγματοποιούνται ήμουν μέσα. Δεν υπήρχε επιχείρηση που δεν είχα λάβει μέρος. Ορκιστήκαμε σε ένα σπίτι έξω από το Λιοπέτρι, 15 άτομα, στο σπίτι του μάστρου Δημήτρη και αρχίσαμε δράση.

Η πρώτη διαταγή ήταν να κτυπήσουμε τον εγγλέζικο στρατό. Κάθε βράδυ έβγαιναν για περίπολο και όποιον έβρισκαν τον βασάνιζαν, τον κτυπούσαν και έμπαιναν στα καφενεία και μας έβριζαν. Πήγαμε δύο ομάδες, μια στο Φρέναρος και μια στη Σωτήρα. Δεν ξέραμε ποιο δρόμο θα επέλεγαν οι Εγγλέζοι. Ή θα έστριβαν από την Δερύνεια να πήγαιναν προς Σωτήρα ή από τη Δερύνεια θα ερχόντουσαν προς το Φρέναρος. Εγώ έτυχε να είμαι στην ομάδα του Φρενάρου. Ήμασταν τρία άτομα και όταν φτάσαμε στο χωριό μας παρέλαβαν οι Φρεναρίτες. Εγώ έκατσα πάνω σε ένα ξύλο σε απόσταση 10 με 15 βήματα από τους άλλους. Πήγαμε στην τοποθεσία που έπρεπε να πάμε και λάβαμε θέσεις. Το σύνθημά μας ήταν ένα σφύριγμα.

Καθώς καθόμασταν άκουσα ένα σφύριγμα και τους είπα να σηκωθούν. Αυτοί δεν αντέδρασαν. Καθώς έφταναν οι Άγγλοι, οι οποίοι έπρεπε να έρχονταν από την αριστερή πλευρά του δρόμου έρχονταν από την δεξιά για να αποφύγουν τις νάρκες. Εγώ βρισκόμουν στην αριστερή πλευρά του δρόμου. «Εδώκαν» πάνω μου. Τους πυροβόλησα και πήραν φωτιά. Οι δύο πέθαναν επί τόπου και οι άλλοι δύο τραυματίστηκαν. Έριξα ακόμη δύο πυροβολισμούς και φύγαμε.

Όταν έφτασα στο χωριό πήγα στο σπίτι του Ξάνθου (Χρίστος Σαμάρας) ο οποίος ήταν επικηρυγμένος καταζητούμενος. Ο Σαμάρας βρισκόταν στο κρεβάτι γιατί ήταν άρρωστος και του ανακοίνωσα πως κτυπήσαμε τον στρατό και πως

έπρεπε να φύγει από το σπίτι του γιατί ήταν σίγουρο πως θα τον έψαχναν. Με ρώτησε “τι κάνετε;” και εγώ του απάντησα πως σκότωσα τους δύο από τους τέσσερις και πως οι άλλοι δύο δεν ξέρω τι απέγιναν. Έφυγα, επέστρεψα στο σπίτι και άκουσα από το ράδιο τις ειδήσεις.

Η επόμενη διαταγή ήταν πως ο στρατηγός ήθελε εκρηκτικές ύλες. Τον καιρό εκείνο γινόντουσαν κάποια έργα στους δρόμους του Βαρωσιού (τράτες). Σε εκείνους τους δρόμους οι Εγγλέζοι έριξαν αρκετές νάρκες. Με αυτό τον τρόπο κατάφερνε να τις πιάνει ο Ταμπούτσιης ο οποίος προμήθευε τον Βάσο από την Δερύνεια και εμείς τις αγοράζαμε από τον Βάσο. Είχα πάει μαζί με τον Ξάνθο Σαμάρα για να τις αγοράσουμε. Ο Σαμάρας ήταν άρρωστος και είπε στον Βάσο “μην σκέφτεσαι που βλέπεις τον Αντρίκκο και είναι εντάξει” (τάχα ήμουν μαζί τους). Μας τις έδωσαν δωρεάν, δεν μας έπιασαν λεφτά.

Η επόμενη μας διαταγή ήταν πως στο μεταλλείο της Ισσιάς (κοντά στην Καλαβασό) υπήρχαν εκρηκτικές ύλες. Μας μετέφερε ένα αυτοκίνητο εκεί αφού είχαμε διαταγές από τον αρχηγό ότι οι εκρηκτικές ύλες βρισκόντουσαν στη τρίτη γαλαρία («κόφτουσες - κόφτουσες» (ράφια) που έβαζαν τα φαγητά τους πάνω) οι οποίες ύλες ανατινάσσονταν και στη συνέχεια γίνονταν μέταλλο. Όταν φτάσαμε εκεί σπάσαμε τον τοίχο μαζί με κάποιον άλλον και μπήκαμε μέσα. Με το που μπήκαμε μέσα, πατήσαμε μέσα στο νερό. Το νερό κάλυψε όλες τις γαλαρίες. Φύγαμε από εκεί και όταν ήρθε ο Φειδίας Συμεωνίδης να τις παραλάβει του εξήγησα πως πλημμύρισαν οι γαλαρίες για αυτό και δεν μπορέσαμε να τις φέρουμε στο χωριό.

Μετά είχαμε διαταγή να επιτεθούμε εναντίον του αστυνομικού σταθμού του Παραλιμνιού. Από το Λιοπέτρι ήμασταν τέσσερα άτομα, από το Βαρώσι ο Αντώνης Παπαδόπουλος, ο Λοΐζος Χατζηλοΐζος, ο Πάτσιης και ο Σιάηλος. Όταν φτάσαμε έξω από τον σταθμό σκαρφαλώσαμε στον ώμο του Παπαδόπουλου και πηδήξαμε από τα «ττέλλια» (σύρματα) για να μπούμε μέσα στο σταθμό. Με το που κατεβήκαμε ο κάθε ένας πήρε το όπλο του. Ανοίξαμε την πόρτα, μπήκαμε μέσα και τους είπαμε “Hands up”. Αυτοί ψήλωσαν πάνω τα χέρια και ο Αντώνης Παπαδόπουλος έκοψε με το πριόνι την οπλαποθήκη η οποία ήταν κλειδωμένη. Καταφέραμε να πιάσουμε εφτά μαρτίνια, ένα κρίνιε (είδη όπλων), ένα κυνηγετικό όπλο και έναν ασύρματο.

Την επόμενη φορά λάβαμε εντολή να επιτεθούμε στον αστυνομικό σταθμό της Άχνας. Υπεύθυνος μας ήταν ο Χρίστος Σαμάρας άλλος Ξάνθος. Μαζευτήκαμε όλοι στο σπίτι του Αντρέα Μακρίδη στο Αυγόρου. Οι μισοί κατάγονταν από το Λιοπέτρι και οι άλλοι μισοί από το Αυγόρου. Εμένα με είχαν βάλει σε ενέδρα επειδή είχα επιτυχία στις ενέδρες. Ήμουν μαζί με τον Παντελή Λαζαρή και τον Κυριάκο Κάζουλο.

Όταν πραγματοποιήθηκε η επίθεση, ο αστυνομικός ανταπέδωσε το πυρ και πλήγωσε τρεις από τους δικούς μας. Ο Κυριάκου Μάριος από το Λιοπέτρι πυροβόλησε εναντίον του αστυνομικού και του είπε “Hands up, EOKA speak”. Μέχρι να οπλίσει ξανά ο Εγγλέζος τον αφοπλίσαμε και καταφέραμε να πιάσουμε τα όπλα. Ο υπεύθυνος του σταθμού της Άχνας ήταν ο Κώστας Κωστόπουλος ο οποίος τηλεφώνησε στους Εγγλέζους εξηγώντας τους το τι έγινε και τότε άρχισε η καταδίωξη. Οι Εγγλέζοι άρχισαν να καταδιώκουν αυτούς που φυλούσαν τους αγωνιστές και τα όπλα.

Υπεύθυνος των αγωνιστών ήταν ο αδερφός μου ο Παναής. Υπεύθυνος των όπλων ήταν ο Αντρέας Κακουσιάς. Εγώ παρακολουθούσα τις κινήσεις των Εγγλέζων. Όταν τα δικά μας αυτοκίνητα κατάφεραν να ξεφύγουν από την καταδίωξη των Άγγλων, κατευθυνόμενοι προς τον δρόμο Λιοπετρίου – Ευλοφάγου. Παραλάβαμε τα όπλα και τα κρύψαμε.

Ο τομεάρχης μας ήταν ο Μιχαλάκης Ρωσσίδης. Μας διέταξε να κτυπήσουμε τον στρατό της αεροπορίας που παρακολουθούσε την θάλασσα του Κάβο Γκρέκο. Στις τρεισήμισι τη νύκτα κοιμηθήκαμε σε ένα ξένο σπίτι το οποίο δεν ήξερα σε ποιον ανήκε. Το επόμενο πρωί είχαμε στήσει «βερκά» για μεσημεριανό. Στις τρεισήμισι το μεσημέρι θα ερχόντουσαν οι Εγγλέζοι. Στις τρεις η ώρα μας έφεραν τον οπλισμό και τους στήσαμε καρτέρι μέσα σε μια «λαξιάν» (κοιλάδα) πίσω από μια δεξαμενή.

Με το που έφτασαν οι Εγγλέζοι, τους πυροβόλησα πρώτος εγώ. Συγκεκριμένα τον αριστερά (τον συνοδηγό) του πρώτου αυτοκινήτου. Το δε δεξιά (τον οδηγό) θα τον πυροβολούσε ο Αντρέας Αντώνη, ο Γιώργος Μαλλούρη και ο Γιώργος Κωστή με αυτόματο όπλο. Το πρώτο αυτοκίνητο στόπαρε και κατάλαβα ότι ο οδηγός ήταν ζωντανός. Αμέσως ο Μάκης φώναξε οπισθοχώρηση. Εγώ άλλαξα «χαρτούτσια» (φυσίγγια) - η κάθε «χαρτούτσια»

περιείχε 14 βλήματα - και πετάχτηκα έξω και άρχισα να πυροβολώ του πρώτου αυτοκινήτου.

Ο Εγγλέζος είχε ήδη κατέβει από το αυτοκίνητο αλλά μόλις με είδε μπήκε και πάλι μέσα και έφυγαν. Και οι Εγγλέζοι έφευγαν με έναν νεκρό αντί με τέσσερις. Έπρεπε να σκοτωθούν τέσσερις και όχι ένας. Ήμασταν σύνολο δέκα άτομα και το αυτόματο όπλο δεν έπαιξε (το οποίο όπλο έριχνε 27 σφαίρες). Επιστρέψαμε πίσω αλλά ήταν μέρα μεσημέρι, η ώρα τρεισήμισι. Φτάσαμε στο χωριό και αμέσως πήγα σπίτι. Συνάντησα την μάνα μου και μου είπε “Σταμάτα Αντρέα τζιαι κανεί αμαρτίες, κάτσε, παρέτα”. Εγώ τίποτε.

Θυμάμαι στην Ορμήδεια υπήρχε αστυνομικός σταθμός, συγκεκριμένα έξω από το χωριό κοντά στο κοιμητήριο. Φτάσαμε στην Ορμήδεια για να στήσουμε ενέδρα στους Εγγλέζους μέσα στο κοιμητήριο. Συνάμα έφυγαν τον αστυνομικό σταθμό. Οι Εγγλέζοι δεν πέρασαν από εκεί και φύγαμε άπραχοι. Όλοι οι αστυνομικοί σταθμοί επανδρώνονταν με Εγγλέζους διότι δεν είχαν εμπιστοσύνη στους κύπριους αστυνομικούς γι’ αυτό και τους αντικατέστησαν με τον στρατό τους.

Η τελευταία μου διαταγή ήταν να «κτυπήσω» δύο Εγγλέζους. Οι τελευταίοι θα μετέφεραν με το αυτοκίνητο τον Καραολή και τον Δημητρίου για να τους κρεμάσουν στις φυλακές της Αμμοχώστου. Αφού είχε περάσει από το Ξυλοφάγου ένα Land Rover , πήραμε από ένα όπλο μαζί με τον Παντελή Λαζαρή και πήγαμε στην μέση του Λιοπετρίου πίσω από έναν τοίχο και τους περιμέναμε μέρα μεσημέρι. Μας έβλεπε ο κόσμος. Εμείς τίποτε, δεν μας ένοιαζε. Απλώς περιμέναμε. Περιμέναμε - περιμέναμε για να τους κτυπήσουμε αλλά τελικά οι Εγγλέζοι δεν επέστρεψαν.

Ο Καραολής σκότωσε έναν αστυνομικό τον Ηρόδοτο Ππουλή, έναν προδότη. Και οι Κύπριοι (οι αριστεροί) τον έριξαν κάτω από το ποδήλατο του, τον πρόδωσαν και τον καταζήτησαν. Τότε ο Καραολής ήρθε αντιμέτωπος με ένα μπλοκ Εγγλέζων και επειδή ήταν αξύριστος τον έβαλαν στην «πάντα» (άκρη), γιατί να είναι αξύριστος με αποτέλεσμα να τον συλλάβουν. Τον εκτέλεσαν μαζί με τον Αντρέα Δημητρίου που σκότωσε τον στρατιωτικό Taylor (Τέϋλορ) και την Αριάδνη Κωνσταντινίδου στο Βαρώσι.

Μια άλλη φορά θυμάμαι, πήγαινα προς την Ορμήδεια και προτού μπούμε στο χωριό - κοντά στο Ρομάντζο - υπήρχε μια γέφυρα. Μαζί μου είχα μια

μευϋγάλη βόμβα την οποία θα παρέδιδα στον Παντελή Λαζαρή για να ανατινάξει τους Εγγλέζους. Δυστυχώς όμως δεν μπόρεσε να την παραλάβει γιατί τον έλεγξαν οι Εγγλέζοι. Γι' αυτό και αναγκάστηκα να πάω εγώ. Μαζί μου ήταν ο Σάββας Μισός και ο Στέλιος Καττής.

Τους έδωσα οδηγίες για το πως θα έστηναν την βόμβα, πως θα έβαζαν το σύρμα και με το που θα περνούσαν οι τροχοί του αυτοκινήτου των Εγγλέζων κοντά στην νάρκη να ανατίναζαν την γέφυρα. Αντί όμως να βάλουν την βόμβα πάνω από την γέφυρα όπως τους είχα πει, την έβαλαν κάτω από την γέφυρα με αποτέλεσμα να μην ανατιναχθεί. Διαφορετικά η βόμβα θα ανατίναζε το γεφύρι και το γεφύρι το εγγλέζικο αυτοκίνητο.

Το αυτοκίνητο που οδηγούσα ήταν φορτωμένο με βόμβες γιατί έπρεπε να τις μεταφέρω στο Ξυλοφάγου με σκοπό να τις τρυπήσει με την αρίδα ο Αβράαμης Κάτσαρη για να τις γεμίσουμε με νάρκες. Έτσι θα ανατινάζαμε τον αστυνομικό σταθμό του Ξυλοφάγου. Όπου πήγαιναν οι Εγγλέζοι εμείς ήμασταν πάνω τους.

Αφού κάναμε την δουλειά που έπρεπε, επέστρεψα στο χωριό μου μαζί με τον Αντρέα Γιώργου. Με το που έφτασα στο χωριό - κοντά στα εθνικόφρονα σωματεία - ο Γιώργος Θεορή (ο πατέρας του Αντρέα) μας πληροφόρησε πως επρόκειτο να έχει «κκέρφιου» (κατ' οίκον περιορισμό). Με ρώτησε αν είχα όπλα στο σπίτι μου και πως αν είχα θα με βοηθούσε για να τα κρύψουμε. Του είπα πως δεν είχα.

Όταν είχα φτάσει στο σπίτι μου, ο Βασίλης Λέγκουρου από το Αυγόρου μου είχε ήδη φέρει τρία κυνηγετικά όπλα τα οποία έπρεπε να κρύψω. Για αυτό και εγώ τα σκέπασα με ένα κατραμόχαρτο και τα έκρυψα πίσω από ένα αυλάκι μέσα σε ένα χωράφι απέναντι από το σπίτι μου. Στη συνέχεια η γυναίκα μου, μου είπε πως ο αδερφός μου ο Παναής μου έφερε ένα άλλο όπλο (καμένο υποκόπανο μαρτινιού) για να το στείλω στο Βαρώσι. Μου είχε πει "Τούτο το όπλο το έφερε ο αδερφός σου ο Παναής για να το στείλεις στο Βαρώσι".

Η ώρα 12 την νύχτα στις 13/10/1956 προς την 14^η10/1956 αγγλικά στρατεύματα κατοχής περικύκλωσαν το Λιοπέτρι μαζί και το σπίτι μου. Ξύπνησα από τον θόρυβο των στρατιωτικών αυτοκινήτων και σκεφτόμουν τι να κάνω για να αποφύγω τη σύλληψη. Στο σπίτι μου είχα όπλα που μου έφεραν την ίδια νύκτα συναγωνιστές μου για να τα προωθήσω αλλού. Όπως

προανέφερα, δυστυχώς δεν ήμουν στο σπίτι όταν τα έφεραν. Βρισκόμουν στην Ορμήδεια για υπηρεσία και όταν γύρισα στο σπίτι δεν μπόρεσα να τα κρύψω όλα όπως έπρεπε. Έτσι στην έρευνα που ακολούθησε στις 14 Οκτωβρίου το 1956 βρήκαν 25 χαρτούτσες, ένα υποκόπανο μαρτινιού και μια σφαίρα μαρτινιού. Τα τρία κυνηγετικά όπλα δεν τα βρήκαν. Με πήραν στην φυλακή και τους ειδοποίησα μέσω του μικρού μου αδερφού που τα είχα κρύψει για να πάνε να τα βρουν.

Όλοι οι συγχωριανοί, μαζί και εγώ ήμασταν μέσα στα «τέλια» (σύρματα) κοντά στο σπίτι του Κυριάκου Κακουσιά ο οποίος ήταν και ο αγροφύλακας του χωριού. Η ώρα 10 περίπου το πρωί ο αγροφύλακας φώναξε το όνομα μου και μου ανακοίνωσε πως θα γεννούσε η γυναίκα μου.

Παρουσιάστηκα στους Εγγλέζους οι οποίοι με οδήγησαν σε στρατιωτικό αυτοκίνητο. Όταν ανέβηκα στο αυτοκίνητο ένας Εγγλέζος βασανιστής με χτύπησε δυνατά με το ρόπαλο πάνω στο κεφάλι. Τότε κατάλαβα ότι είχαν βρει τα όπλα. Από το σπίτι του αγροφύλακα μέχρι το σπίτι μου με έβριζαν και μου έτριζαν τα δόντια τους. Με κατέβασαν από το αυτοκίνητο και μου έδειξαν τα όπλα τα οποία είχαν βρει. Τα είχαν βάλει σε γραμμή για να τα φωτογραφίσουν.

Ο Εγγλέζος βασανιστής Dear (Ντίαρ) μου είπε “Πες μας ποιος σου έδωσε τα όπλα και θα σε αφήσω να γυρίσεις στο σπίτι σου”. Εγώ του απάντησα “τα βρήκα χαμαί”. Εκείνος με ρώτησε “σε ποιον ακριβώς τόπο;” και εγώ του απάντησα ότι “τα βρήκα μέσα στο δάσος όταν είχα πάει να στήσω «βερκά» (ξόβεργα) και πως είχα σκοπό να τα παραδώσω στην αστυνομία”. Τότε ο Dear μου είπε “θα φας ξύλο και θα μας τα πεις με το ζόρι”.

Αμέσως με πήραν τέσσερις Εγγλέζοι στρατιώτες σε γειτονικό περιβόλι και άρχισαν να με κτυπούν με όλη τους την δύναμη και με τα κοντάκια των όπλων τους. Ο Dear παρουσιάστηκε μπροστά μου για ακόμη μια φορά και μου είπε να ομολογήσω για τα όπλα για να με γλυτώσει. Εγώ του επανέλαβα ότι τα βρήκα χαμαί.

Τότε με διέταξαν να αρχίσω να σκάβω το μνήμα που θα με έθαβαν για να μην κουραστούν εκείνοι όπως μου είπαν. Όταν άρχισα το σκάψιμο, η γυναίκα μου που παρακολουθούσε το σκηνικό, άρχισε να κλαίει. Μετά με έβαλαν πάνω σε ένα αυτοκίνητο Land Rover και με μετέφεραν στις φυλακές της παλιάς Αμμοχώστου. Ήμουν 21 χρονών, ούτε και ελογάριαζα θάνατο, τίποτε, τίποτε.

Την δεύτερη μέρα δεν με βασάνισαν καθόλου. Κτυπούσαν μόνο την πόρτα του κελιού μου υβρίζοντας τον Μακάριο και τον Γρίβα. Την τρίτη μέρα με παρουσίασαν στο δικαστήριο και με έθεσαν 16 ημέρες υπό κράτηση. Το απόγευμα με έβγαλαν από το κελί μου και με πήραν στην αίθουσα των βασανιστηρίων. Μέσα σε αυτή την αίθουσα υπήρχε μια τραπεζαρία, μια καρέκλα και ένα γραφείο με την καρέκλα του. Πάνω στην τραπεζαρία βρισκόντουσαν δύο μεγάλες ηλεκτρικές λάμπες.

Ο πρώτος ανακριτής ήταν ένας Τούρκος, γνωστός ως Οσμάνης. Προσπαθούσε να μου αποσπάσει πληροφορίες με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Δεν του είπα τίποτε. Στη συνέχεια με παρέλαβε ο Dear ο οποίος άρχισε να μου περιγράφει τα βάσανα που θα μου έκαναν, εάν δεν του έλεγα ότι ήξερα «με το καλό». Δεν του είπα τίποτε και τότε άρχισαν να με κτυπούν με μια τετράγωνη ρίγα στον αυχένα και να με γρονθοκοπούν με όλη τη δύναμή τους στο στομάχι και στα πλευρά.

Μετά άναψαν τις δύο μεγάλες ηλεκτρικές λάμπες και με υποχρέωσαν να έχω το πρόσωπο μου στραμμένο προς το μέρος τους. Όταν κατάφερα να τους ξεγελάσω έβαζα τα χέρια μου μπροστά από τις λάμπες και έβλεπα τα κόκαλα των χεριών μου και το αίμα μέσα στις φλέβες μου. Μου έδωσαν όσες γροθιές ήθελαν και μετά σταμάτησαν. Ήταν τρεις που με κτυπούσαν, ο Dear, ο Scond (Σκόντ) και ακόμη ένας Εγγλέζος στρατιωτικός λοχίας.

Ο Τούρκος ο Οσμάνης δεν με κτύπησε καθόλου και μου έλεγε “Πες μου ότι θέλεις, εγώ θέλω το καλό σου”. Εγώ του απαντούσα συνεχώς τα ίδια, ότι τα όπλα τα βρήκα χαμαί όταν πήγα να στήσω «βερκά». Ο Οσμάνης μου απάντησε “Ψέματα. Ο στρατός γυρίζει μέρα νύχτα και δεν βρίσκει όπλα χαμαί”. Ο Dear - σημειωτέον ότι μιλούσε ελληνικά – μου είπε “Αν τα έβρισκες χαμαί τα όπλα θα είχαν χρώματα, ενώ αυτά είναι λαδωμένα”.

Στη συνέχεια με έβαλαν να καθίσω στην καρέκλα απέναντι από τις ηλεκτρικές λάμπες. Μου έβαλαν στο κεφάλι ένα κουβά και άρχισαν να τον κτυπούν δυνατά με σίδερα στην περιοχή των αυτιών μου. Αφού μου έβγαλαν τον κουβά από το κεφάλι, εξακολουθούσα να έχω το πρόσωπο μου στραμμένο προς τις λάμπες και άρχισαν να με κτυπούν δυνατά με την τετράγωνη ρίγα στο στομάχι για έξι ολόκληρες ώρες. Μετά με οδήγησαν στο κελί μου.

Στις 17/10/1956 μετά το μεσημεριανό μου φαγητό (ψωμί, πικρές ελιές και κόκκινο τυρί) με οδήγησαν στην αίθουσα των βασανιστηρίων. Ύστερα από την ανακεφαλαίωση του Dear για το τι επρόκειτο να μου κάμουν αν δεν μιλούσα, με «έπιασαν με καλό τρόπο» λέγοντας μου πως εάν ομολογούσα δεν θα πάθαινα τίποτα. Θυμάμαι μου είπαν “Θα σε στείλουμε δύο με τρεις μήνες στα κρατητήρια και μετά θα σε αφήσουμε ελεύθερο”. Εγώ τους απάντησα “Ότι ήξερα σας το είπα” και αυτοί μου είπαν “Είναι ψέματα σου και θα σε κάμουμε άχρηστο” και άρχισαν να με κτυπούν παντού αλύπητα. Σταματούσαν μόνο όταν μου υπέβαλλαν διάφορες ερωτήσεις και συνέχιζαν τα ίδια και χειρότερα. Το μαρτύριο μου κρατούσε καθημερινά επί οκτώ ώρες την ημέρα και επί έξι ώρες την νύχτα. Δεν μπορούσα να φάω από τους πόνους.

Με πήραν στο κελί μου και μετά από λίγο οι Εγγλέζοι έφεραν ένα δήθεν κρατούμενο με το όνομα Μάριος. Ο Μάριος άρχισε την συζήτηση ρωτώντας με από πού κατάγομαι και για ποιο λόγο με συνέλαβαν. Ο ίδιος μου διηγήθηκε πως τον συνέλαβαν εξαιτίας του ότι είχε στην κατοχή του εκρηκτικές ύλες. Εγώ όμως ήδη γνώριζα πως κάποιος κατάσκοπος με το όνομα Roman Lag (Ρόμαν Λάγκ), γερμανός στην καταγωγή, χρησιμοποιείτο για απόσπαση πληροφοριών από τους κρατούμενους. Γι’ αυτό και ήμουν πολύ επιφυλακτικός μαζί του.

Την νύκτα της ίδιας μέρας ο τούρκος φρουρός άνοιξε την πόρτα του κελιού μου και με πήρε στην αίθουσα των βασανιστηρίων. Άναψαν τις ηλεκτρικές λάμπες μπροστά στα μάτια μου και έφεραν ένα καλούπι πάγο τοποθετώντας τον στην καρέκλα. Μου έβγαλαν τα ρούχα και με υποχρέωσαν να καθίσω πάνω στον πάγο.

Επίσης, πήραν έναν κουβά, μου τον φόρεσαν στο κεφάλι και άρχισαν να τον κτυπούν στην περιοχή των αυτιών μου. Αφαιρούσαν τον κουβά από το κεφάλι μου και ο βασανιστής Scand με κτυπούσε με την τετράγωνη ρίγα, ο στρατιώτης στο στομάχι και ο Dear μου υπέβαλλε ερωτήσεις. Σημειωτέον ότι ο Οσμάνης έφευγε κάθε φορά όταν με κτυπούσαν. Το μαρτύριο τούτο κράτησε από τις εννιά την νύκτα ως τα μεσάνυχτα. Από τις 12 τα μεσάνυχτα ως τις τρεις το πρωί με υποχρέωσαν να σταθώ μπροστά στις ηλεκτρικές λάμπες.

Την Πέμπτη το πρωί με έβαλαν σε ένα μαύρο αυτοκίνητο και με περιέφεραν στα κοκκινοχώρια. Κατόπιν με πήραν στο δάσος του χωριού μου που τους είχα πει πως είχα βρει τα όπλα. Τους έδειξα μια σπηλιά και άρχισαν να

σκάβουν. Αφού δεν βρήκαν τίποτε, ο Οσμάνης μου είπε “Είσαι ψεύτης. Ο Θεοκλής από την Λύση μας πήρε σε ένα μέρος και σκάβαμε και εμείς και αυτός. Βρήκαμε περίστροφα και βόμβες. Εσύ είσαι ψεύτης”.

Όταν γυρίσαμε πίσω στις φυλακές, μου έκαναν χειρότερα από την προηγούμενη μέρα. Την νύκτα πάλι με έβαλαν στον πάγο μπροστά από τις ηλεκτρικές λάμπες με τον κουβά στο κεφάλι μέχρι να συμπληρωθούν οι καθιερωμένες πια έξι ώρες μαρτυρίου.

Την Παρασκευή τα πράγματα είχαν αλλάξει. Έφεραν ακόμη τρεις βασανιστές, σύνολο έξι. Μόλις μπήκα στην αίθουσα των βασανιστηρίων άρχισαν να με κτυπούν και οι έξι. Ο βασανιστής Scand μου μιλούσε στα αγγλικά και μου τα μετέφραζε ο Dear, “Εγώ πολέμησα στη Μαλαισία και στην Κένυα εναντίον των Mau – Mau (Μάο – Μάο) και τους νίκησα. Τώρα ήρθα στην Κύπρο να πολεμήσω την ΕΟΚΑ και θα την νικήσω”. Ο Dear πρόσθεσε “Εγώ είμαι 60 χρονών. Είμαι δικηγόρος. Δεν βρέθηκε άνθρωπος να με ξεγελάσει. Ούτε και εσύ θα μπορέσεις να με ξεγελάσεις. Όσους φέραμε εδώ ομολόγησαν τα πάντα και αυτό θα κάνεις και εσύ”.

Τότε μου έδωσαν μια καρέκλα και με υποχρέωσαν να την κρατώ ψηλά με τα χέρια τεντωμένα πάνω από το κεφάλι μου. Δεν μπορούσα να την κρατώ συνέχεια και όταν δοκίμαζα να κατεβάσω κάτω τα χέρια μου, με κτυπούσαν με τα περίστροφα τους στα πλευρά, στο στομάχι και στο πρόσωπο. Όταν δεν μπορούσα να σταθώ στα πόδια μου, ο ένας βασανιστής έπιανε το ένα μου χέρι και ο άλλος το άλλο χέρι και μου τα έστριβαν για να μου τα εξαρθρώσουν από τις παλάμες. Στη συνέχεια έπιαναν τα πόδια μου και προσπαθούσαν να μου τα εξαρθρώσουν από τις φτέρνες. Με βασάνιζαν ολόκληρη τη μέρα. Ήταν η πιο δύσκολη μέρα της ζωής μου. Μετά από όλα αυτά, οι Τούρκοι με μετέφεραν στο κελί μου σηκωτό.

Την νύκτα της ίδιας ημέρας, στις εννιά η ώρα, ήρθαν και με πήραν σηκωτό στην αίθουσα των βασανιστηρίων. Μου έβγαλαν τα ρούχα, με κάθισαν πάνω στον πάγο απέναντι από τις ηλεκτρικές λάμπες και άρχισαν τα ίδια. Στις 12 η ώρα τα μεσάνυκτα, μου φόρεσαν τα ρούχα, άναψαν μια χειροβομβίδα και μου την έβαλαν στην τσέπη. Δεν έκανα καμία απολύτως κίνηση.

Μετά ο Dear έβαλε το περίστροφό του μέσα στο αυτί μου και με απείλησε πως θα μετρούσε μέχρι το 10 και πως αν δεν μιλούσα θα με πυροβολούσε.

Μέτρησε μέχρι το εφτά και μου είπε “Θα μιλήσεις;”, του απάντησα “Όχι”. Και τότε μου είπε “Το όχι είναι στις κοσιοκτώ του Οκτώβρη” και με κτύπησε με το περιστροφο στο κεφάλι. Με πήραν στο κελί μου και αφού έριξαν ένα κουβά νερό μου μούσκεψαν την μοναδική κουβέρτα που είχα και με κλείδωσαν. Με πολλούς πόνους πέρασα εκείνη την νύκτα. Μόνη μου ελπίδα ήταν η προσευχή. Έλεγα “Θεέ μου και Βοήθα με”. Εντωμεταξύ τον Roman Lag αφού τον άφησαν για δύο μέρες στο κελί μου, μετά τον έφυγαν.

Το Σάββατο στις οκτώ το πρωί με πήραν στην αίθουσα των βασανιστηρίων σε πολύ κακή κατάσταση. Με παρέλαβε ένας νέος βασανιστής ο οποίος είχε έρθει από το στρατόπεδο του Καραόλου. Στις απανωτές ερωτήσεις του απαντούσα με το συνηθισμένο παραμύθι, ότι τα όπλα τα βρήκα χαμαί. Τότε αυτός θύμωσε και σταμάτησα να του απαντώ. Με άρπαξε από τα μαλλιά, τράβηξε το κεφάλι μου προς τα πίσω και άρχισε να μου ρίχνει αλάτι στο στόμα. Μου τάισαν σιγά – σιγά ένα κουτί αλάτι. Όταν δυσκολευόμουν να το καταπιώ με κτυπούσαν στον λαιμό και κουνούσαν το κεφάλι μου τραβώντας με από τα μαλλιά. Στο τέλος μου έβγαλαν τα ρούχα και με κάθισαν πάνω στον πάγο.

Μαζί με τον καινούριο ανακριτή ήταν και ένας τούρκος ο οποίος μιλούσε ελληνικά. Άρχισε και αυτός να μου λέει πως θέλει το καλό μου και να του πω ότι ήξερα για να σταματήσουν τα βασάνια μου. Και σε αυτόν απάντησα “Ότι ήξερα το είπα”. Ύστερα από το μαρτύριο οκτώ ωρών Τούρκοι φρουροί με πήραν στο κελί μου.

Στις εννιά η ώρα την νύκτα της ίδιας μέρας με πήραν απευθείας στον πάγο και στις ηλεκτρικές λάμπες. Το στόμα μου είχε ήδη ξεραθεί από το αλάτι. Δεν είχα σάλιο και προσπαθούσα να κόψω πάγο με τα χέρια μου για να τον βάλω στο στόμα μου και να δροσιστώ. Δεν τα κατάφερα όμως και έτσι έβαζα τα χέρια μου στον πάγο και μετά τα άγγιζα πάνω στο στόμα μου. Ζήτησα να πάω στην τουαλέτα και με άφησαν. Εκεί υπήρχαν και βρύσες. Άνοιξα μια βρύση και άρχισα να πίνω νερό. Με είδε ένας Τούρκος φρουρός και με απομάκρυνε λέγοντας μου πως θα έβρισκε τον μπελά του αν με άφηνε να πιώ νερό.

Στη συνέχεια ο νέος Τούρκος ανακριτής άρχισε να με συμβουλεύει για να πω όλα όσα ήξερα. Τον ρώτησα από πού είναι. Ξαφνιάστηκε και μου είπε “Αυτό είναι μυστικό. Είμαι από τα Καρπάσια.” Δεν με ρώτησε τίποτε άλλο. Οι έξι ώρες πέρασαν και με πήραν πίσω στο κελί μου.

Την Κυριακή, διψασμένος όπως ήμουν από το αλάτι που με τάισαν, παρακαλούσα την Παναγία να μου δώσουν λίγο νερό. Αντί νερό μου έδωσαν μια καρέκλα να την κρατώ ψηλά πάνω από το κεφάλι μου. Δεν μπορούσα να την κρατήσω ούτε και ένα λεπτό. Όταν μου έπεφτε η καρέκλα με χτυπούσαν στο στομάχι και όπου αλλού έβρισκαν. Σε κάποια φάση έπεσα κάτω στο πάτωμα και δεν μπορούσα να σηκωθώ. Με σήκωσαν και με έβαλαν να καθίσω. Τότε ο Dear μου έδωσε να πιώ ένα χαπάκι. Τον ξεγέλασα χωρίς να το πιώ. Μου έκανε ερωτήσεις χωρίς όμως να του απαντώ. Γι' αυτό και θύμωσε και μου κάρφωσε μια καρφίτσα στο γόνατο. Καμιά αντίδραση από μέρους μου, ώσπου διέταξε να με οδηγήσουν στο κελί μου.

Την νύκτα της ίδιας μέρας με ανέλαβε ο Οσμάνης. Του ζητούσα νερό και αυτός μου ζητούσε να του πω από πού βρήκα τα όπλα. Με ρώτησε πως φυτεύουν το κολοκάσι και αφού του εξήγησα με ρώτησε πως φτιάχνουν τις βόμβες. Του είπα πως δεν ξέρω και με άφησε να στέκομαι όρθιος μπροστά από τις ηλεκτρικές λάμπες μέχρι να περάσουν οι έξι ώρες.

Την Δευτέρα το πρωί οι φρουροί με μετακίνησαν από το κελί μου. Με μετέφεραν στο κελί των μελλοθανάτων, απέναντι από την αγχόνη. Μετά από λίγο ένας νεαρός τούρκος μου πήρε τα δακτυλικά μου αποτυπώματα και τα λοιπά χαρακτηριστικά μου, μέχρι που μου είπε "Θα μιλήσεις ή θα σε βάλω να κρατάς την καρέκλα για δύο ώρες;". Τότε εγώ του απάντησα "Δεν έχω δυνάμεις για να την κρατώ". Τελικά σήκωσα για λίγο την καρέκλα και έπεσα κάτω στο πάτωμα. Δεν μπόρεσα να σηκωθώ παρά τις διαταγές του τούρκου.

Στη συνέχεια μπήκε στο κελί μου ο Dear και με βοήθησε να καθίσω στο πάτωμα. Φώναξε τον καφετζή να μου φέρει νερό, ο οποίος μου έφερε μια coca cola και δύο ποτήρια νερό. Τότε εγώ παρακάλεσα τον καφετζή να μου φέρει έναν κουβά γεμάτο με νερό. Αντί κουβά μου έφερε μια κάδα μπουκάλια της μπύρας γεμάτα με νερό. Άρχισα να αδειάζω το ένα μπουκάλι μετά το άλλο, αλλά η δίψα μου δεν σταματούσε. Το στομάχι μου φούσκωνε, πήγαινα στην τουαλέτα, γέμιζα τα μπουκάλια με νερό από τις βρύσες και το πήγαινε έλα στις τουαλέτες και το γέμισμα των μπουκαλιών διήρκησε όλη μέρα. Να φανταστείς το αλάτι έβγαινε από το στήθος μου και το έπιανα με τα χέρια μου.

Το μεσημέρι της Δευτέρας, στις 22/10/1956 με μετακίνησαν από το κελί των μελλοθανάτων σε άλλα κελιά δίπλα από το γκαράζ. Ο Dear διέταξε να μου

δώσουν δύο κουβέρτες, αντί μια που είχα προηγουμένως. Τη μια την άπλωσε ο ίδιος μπροστά μου, γονάτισε πάνω σε αυτήν, μου άπλωσε το χέρι για χειραψία και μου είπε “Τα συγχαρητήρια μου Αντρέα. Με νίκησες. Είσαι έτοιμος να πεθάνεις για τον Γρίβα. Μπράβο σου. Δεν θα σε βασανίσω ξανά. Αν θέλεις να μου πεις κάτι, πες το μου και εγώ θα σε γλυτώσω. Θα πάω στον «κυβερνητικό» και θα του πω αυτά και αυτά βρήκα στο σπίτι σου από τη μια και από την άλλη θα του πω αυτά που είπες σε εμάς. Θα σε στείλω για δυο μήνες στα κρατητήρια και μετά θα σε αφήσω ελεύθερο”. Εγώ το μόνο που του απάντησα ήταν “δεν ξέρω τίποτε” και εκείνος μου είπε “Εσύ είσαι ο αρχηγός της ΕΟΚΑ. Το γράφει το μέτωπο σου αλλά σου είπα πως δεν πρόκειται να σε βασανίσω ξανά” και έφυγε.

Όταν ο Dear μου έδωσε την υπόσχεση πως δεν πρόκειται να με βασανίσει ξανά, ένιωσα την πιο μεγάλη χαρά της ζωής μου μέχρι την ημέρα εκείνη. Την νύκτα άκουσα τον Γεώργιο Τσαππαρέλλαν από το Φρέναρος να με φωνάζει από το διπλανό κελί. Με ρώτησε ποιος είμαι, δήθεν πως δεν με ήξερε. Μου τραγούδησε ένα τραγούδι, μου εξιστόρησε τα βάσανα που του έκαναν και μετά κοιμήθηκα ήσυχα για πρώτη φορά μετά την σύλληψη μου χωρίς βάσανα.

Την Τρίτη με πήραν στο γραφείο του Dear. Μου εξέφρασε για ακόμη μια φορά τον θαυμασμό του και άρχισε να μου συμπεριφέρεται με τον καλύτερο τρόπο. Άναψε ένα κερί, το έβαλε πάνω στο τραπέζι και μου είπε “Κοίτα. Φύσηξα και το κερί έσβησε. Αυτή είναι η ζωή σου. Εσύ την καταστρέφεις. Κάνεις αμαρτία απέναντι στον Θεό γιατί αφήνεις απροστάτευτους την γυναίκα σου και τα παιδιά σου. Έδωσες τον λόγο σου στον Θεό να ζήσεις σε όλη σου την ζωή με την γυναίκα σου, αλλά εσύ δεν τήρησες τον όρκο σου. Είσαι προδότης”.

Την Τετάρτη με πήραν για ακόμη μια φορά στο γραφείο του Dear και μου είπε “Αντρέα σε βαρέθηκα. Αν είχα σκυλάκι όσες μέρες κρατώ εσένα, θα του έλεγα έλα στην καρέκλα και θα ερχόταν, κατέβα και θα κατέβαινε. Εσύ έχεις χοντρό κεφάλι. Είσαι ίδιος ο Κάρυος. Τώρα θα σε παραδώσω στο C.I.D. Θα σε πάρει στο δικαστήριο και θα φας 20 χρόνια φυλάκιση. Εκεί μέσα θα σαπίσεις. Αυτή την στιγμή βρίσκεσαι μέσα στην θάλασσα. Έρχομαι να σε βοηθήσω και δεν θέλεις να γλυτώσεις. Τι να σου κάνω;”.

Με άφησαν για 14 μέρες στις φυλακές της παλαιάς Αμμοχώστου. Με βασάνιζαν εννιά μέρες και οκτώ νύχτες για να τους αποκαλύψω τα μυστικά της οργάνωσης. Τις άλλες έξι μέρες με παρακαλούσαν για τον ίδιο σκοπό. Από εκεί

που ήμουν με μετέφεραν στον κεντρικό αστυνομικό σταθμό στο Βαρώσι. Εκεί μου έφεραν ένα φυλλάδιο της ΕΟΚΑ που έγραφε τα εξής: «Ο Γκουαλάιντερ Στρατάρχης Harding (Χάρτινγκ) χρησιμοποιεί νέα μέσα δια την εξόντωση της οργανώσεώς μας και νέους προδότες. Αυτοί είναι ο Γεώργιος Τσαππαρέλλας από το Φρέναρος και ο Αντρέας Κατσιάρης από το Λιοπέτρι. Αυτοί θα εκτελεσθούν».

Ο Dear παίζοντας το τελευταίο του χαρτί, με ικέτευσε για τελευταία φορά “Πες μου ότι ξέρεις και θα σε πάρω στην Αγγλία με την γυναίκα σου, να γλυτώσεις από την ΕΟΚΑ”. Αμέσως εγώ κατάλαβα πως το φυλλάδιο που μου έδωσε προηγουμένως ήταν πλαστό. Τότε εγώ δάγκωσα την γλώσσα μου και δεν μίλησα.

Όταν έφυγα από την Αμμόχωστο πονούσα για πέντε χρόνια τον πέμπτον οσφυϊκό σπόνδυλο (είχα κτυπήσει) και για αρκετά χρόνια το δεξί μου χέρι. Τα υπόλοιπα τραύματα έγιναν καλά μέσα σε ένα μήνα. Τα ονόματα των βασανιστών μου που ξέρω είναι William Dear (Γουίλιαμ Ντίαρ), Scond (Σκόντ) και Linguid (Λινγκουιτ).

Όταν έφτασε ο Γρίβας στην Κύπρο, οι αμερικάνοι πρότειναν να τους δώσουμε μια βάση στην χερσόνησο του Λευκονοίκου η οποία θα επανδρωνόταν από Τούρκους. Ο Μακάριος απέρριψε την πρόταση ενώ ο Γρίβας την αποδέχθηκε με την προϋπόθεση να δοθεί βάση στην Δεκέλεια αντί αυτή στο Λευκόνοικο και να έχουμε ένωση με την Ελλάδα. Με άλλα λόγια να ενωθεί ολόκληρη η Κύπρος με την Ελλάδα και να υπάρχουν μόνο οι βάσεις των Αμερικάνων στην Δεκέλεια οι οποίες θα επανδρωνόταν από τους Τούρκους. Σκοπός μας ήταν να διώξουμε τους Εγγλέζους - τον αγγλικό ζυγό - από την Κύπρο.

Στις 15 Ιανουαρίου το 1950 έγινε δημοψήφισμα στην Κύπρο για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και το 95% ήταν υπέρ. Οι Εγγλέζοι όμως δεν το απεδέχθησαν. Ο Μακάριος - ούτε στα Ηνωμένα Έθνη έθεσαν το ζήτημα της Κύπρου - πήγε στην Ελλάδα και έκαναν σύσκεψη και «έκλεψαν» (έφεραν) τον Γρίβα για να έρθει στην Κύπρο με σκοπό να κάνει ένοπλο αγώνα. Γι’ αυτό και ήρθε στο νησί και πραγματοποίησε τον ένοπλο αγώνα.

Τον Μακάριο τον εξόρισαν στον ινδικό ωκεανό στις Σεϋχέλλες, εις τας νήσους μαχέ των Σεϋχελλών. Έκανε συμφωνία με τους Εγγλέζους και τους

Τούρκους επιτρέποντάς τους επεμβατικά δικαιώματα και μονομερή επέμβαση. Επίσης, υπέγραψε 300 τετραγωνικά μίλια βάσεις για τους Εγγλέζους. Ο Γρίβας δεν τα δέχτηκε. Επίσης, συμφώνησε διψήφιο αριθμό τετραγωνικών μιλίων, συγκεκριμένα 99 τ.μ για τις βάσεις των Εγγλέζων οι οποίοι το απεδέχθησαν. Ζήτησε άγωνα γη και τους έδωσαν περιοχές στον Πύργο και στην Επισκοπή.

Όταν μας άφησαν ελεύθερους, ο Γρίβας μας διέταξε να κρυφτούμε. Τον Αύγουστο λάβαμε διαταγή από τον τομεάρχη η οποία έγραφε “σκοτεινέ δυνάμεις πίσω από την οργάνωση μας προωθούν αναταραχή για να δοθεί λύσις στο κυπριακό και να ρίξουν τις ευθύνες τους στην εθνικόφρονα παράταξη, ως εκ τούτου σας διατάσσω να διαλυθείτε”. Και η ΕΟΚΑ διαλύθηκε. Όταν διαλύθηκε η ΕΟΚΑ οι δικοί μας (οι αριστεροί) συλλάμβαναν και βασάνιζαν τους αγωνιστές.

Εμένα με βασάνισαν, με μαστίγωσαν, με κτύπησαν και μου έβγαλαν τα νύχια των ποδιών μου με το μεγάλο μπουκάλι της Pepsi Cola (είδος αναψυκτικού). Και μου είπαν “Τον πεζεβέγκη που σε έκαμεν, ξέρουμε πως είσαι αγωνιστής, πως είσαι πατριώτης αλλά εγελάσαν σου” και με άφησαν. Δεν μπορούσα να περπατήσω.

Όταν με πήραν στην φυλακή επαναστάτησαν οι φυλακισμένοι. Άρχισαν κλάμα. Ο Μακάριος έκανε εφεδρικό και τους είπε πως θα έδιωχνε 300 Έλληνες αξιωματικούς. Η Ελλάδα του είπε πες μας τα ονόματά τους να τους φέρουμε στην Ελλάδα και να σου στείλουμε αυτούς που θέλεις εσύ. “Η να φύγετε ή θα σας διώξω με την μαγκούρα” είπε ο Μακάριος στους Έλληνες. Όταν οι Έλληνες είπαν στον Μακάριο πως ο Γρίβας δέχεται να δώσει την βάση της Δεκέλειας στους Αμερικάνους η οποία θα επανδρωνόταν από Τούρκους και πως θα έχουμε ένωση με την Ελλάδα, ο Μακάριος απάντησε “Εγώ Νομάρχης της Ελλάδας δεν γίνομαι. Εγώ είμαι η Κύπρος και η Κύπρος είμαι εγώ”.

Και του έκαναν το πραξικόπημα, τον άφησαν να φύγει και πήγε και κάλεσε να αντισταθούν όλοι από χωριό σε χωριό, από πόλη σε πόλη και πως η χούντα δεν θα περάσει διότι στόχος της ήταν αυτός (ο Μακάριος), αλλά τον άφησαν και έφυγε, δεν έφυγε εξαιτίας της αντίστασης. Ήταν προδομένο το πραξικόπημα. Ο Καρούζος μας είπε - από πριν - “Να μην γίνει πραξικόπημα γιατί είναι προδομένο. Το πραξικόπημα σχεδιάστηκε στην Γαλλία στο γραφείο του Καραμανλή και του Αβέρωφ, για να επέμβουν οι Τούρκοι”. Επέμβηκαν οι Τούρκοι και ως τώρα θάβουμε νεκρούς. Από όπου και αν περνούσαν οι Τούρκοι

σκότωναν τους άντρες, βίαζαν τις γυναίκες και σιγά σιγά κατέλαβαν την μισή Κύπρο.

Το 18% υπέγραψε σύμφωνο - επεμβατικές εξουσίες στους Εγγλέζους και στους Τούρκους. Τα βγάσαμε εμείς πέρα με τους Εγγλέζους και τους Τούρκους; Τότε με τους Τούρκους δεν τα βγάσαμε πέρα. Σαράντα μίλια είναι οι Τούρκοι από εδώ που είμαστε. Οι Εγγλέζοι ήταν από την άλλη πλευρά και είχαν βάσεις που τους παραχώρησε ο Μακάριος. Τι να κάμεις και τι να μην κάμεις;

Όταν με πήραν δικαστήριο με απειλούσαν πως θα έκανα 20 χρόνια φυλακή. Αυτός που με συνέλαβε ήταν ο Gordon Highlander (Γκόρντον Χάϊλαντερ). Δικηγόρος μου ήταν ο Γλαύκος Κληρίδης ο οποίος αναλάμβανε δωρεάν τις υποθέσεις των αγωνιστών. Μόλις μπήκε μέσα στην αίθουσα του δικαστηρίου οι Εγγλέζοι κοκάλωσαν και τον χαιρέτισαν. Εγώ απόρησα γιατί χαιρέτισαν τον Κληρίδη; Από πού και ως που; Δεν γνώριζα όμως πως ο Κληρίδης υπηρέτησε στην αεροπορία με τους Άγγλους όταν είχαν πόλεμο με την Γερμανία στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Συγκεκριμένα οι γερμανοί κατέλαβαν το αεροπλάνο του και τον κράτησαν αιχμάλωτο. Ωστόσο ο Κληρίδης δραπέτευσε. Οι Εγγλέζοι σεβόντουσαν τον Κληρίδη.

Στην αρχή νόμιζα πως ο Διγενής ήταν ο Μακάριος. Όταν ρώτησα τον Χρίστο Σαμάρρα ποιος ήταν ο Διγενής μου εξήγησε. Ο Γεώργιος Γρίβας (Διγενής) καταγόταν από το Τρίκωμο της Κύπρου. Ήταν στρατιωτικός. Ποιον δεν μπορούσε να ξεσηκώσει εκείνος ο στρατηγός και να τον κατατάξει εναντίον των Άγγλων; Ή ο Μακάριος με τις εμπρηστικές ομιλίες που έκανε. Και κάλεσαν την νεολαία, τα σχολεία. Οι ηλικίες που ξεσηκώθηκαν για τον αγώνα ήταν μεταξύ 20 με 25 χρονών.

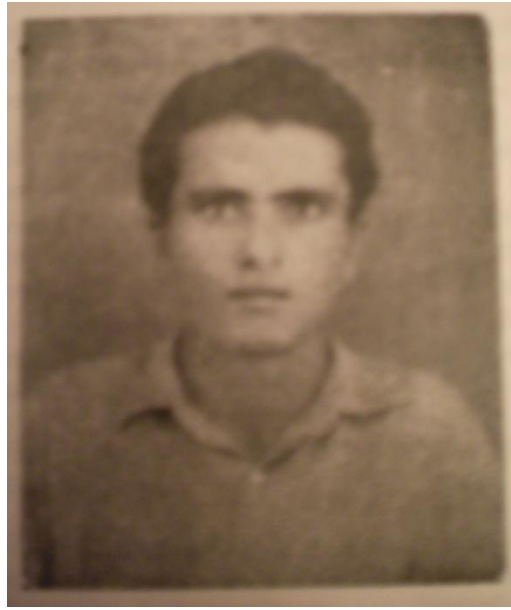
Συμμετείχα στον αγώνα γιατί ήθελα να αγωνιστώ για την ελευθερία της Κύπρου. Τότε έβγαλε μια προκήρυξη ο στρατηγός Γρίβας την 1^η Απριλίου που έγραφε “Ελληνικό κυπριακό λαέ, με την βοήθεια του Θεού, την πίστη στον τίμιο αγώνα μας, αναλαμβάνουμε την αποτίναξη του αγγλικού ζυγού με σύνθημα εκείνο που μας κατέλειπαν οι πρόγονοι μας ως ιεράν παρακαταθήκη ήταν ή επί τας. Από τα βάθη των αιώνων μας ατενίζουν όσοι εκείνοι μας ελάμπραιναν την ελληνική ιστορία για να διατηρήσουν την ελευθερία τους, οι μαραθωνομάχοι, οι σαλαμινομάχοι, οι 300 του Λεωνίδα, το αλβανικό έπος και τέλος οι ήρωες του 1821 που μας edίδαξε ότι ο ζυγός αποκτάται πάντοτε με το αίμα. Για να

ελευθερωθείς αποκτάται πάντοτε με το αίμα. Κυπριακέ λαέ μας ατενίζει σύμπας ο ελληνικός κυπριακός λαός και μας θαυμάζει. Εμπρός όλοι για την αποτίναξη του αγγλικού ζυγού. ΕΟΚΑ. Αρχηγός Διγενής”».

26/11/2014

Λιοπέτρι

Ο Αντρέας Κατσιάρης επί καιρώ Χάρντινγκ.

Παράρτημα Θ
Παναγιώτης Κατσιάρης

Καταγωγή: Λιοπέτρι

Ημερομηνία γέννησης: 05/10/33

Ημερομηνία σύλληψης: 14/10/56 και 04/04/1957

Κατηγορία: Ενέργειες που βοηθούσαν την εξέλιξη του αγώνα

Αριθμός κρατούμενου: 1465

«Οι Εγγλέζοι δεν ήταν κακοί άνθρωποι. Τους ενοχλούσαμε και μας ενοχλούσαν. Έλεγαν πως τους Εγγλέζους τους σκοτώνουμε πίσώπλατα. Δεν ήταν έτσι όμως. Μπορεί πίσώπλατα να σκότωναν τους ανακριτές. Και τους έδωσαν την εντύπωση πως ήμασταν αιμοβόροι, κακοί άνθρωποι. Παρά Τούρκους προτιμούσαμε τους Εγγλέζους. Και εσείς αν ήσασταν θα προτιμούσατε τους Εγγλέζους. Η πραγματικότητα είναι αυτή. Τους στήναμε ενέδρες για να τους σκοτώσουμε. Συμμετείχα σε πολλές ενέδρες αλλά έτυχε να μην βρισκόμουν σε αυτές που χτυπούσαν τους Εγγλέζους. Γιατί κάθε φορά που στήναμε ενέδρα έλεγα “Παναγία μου και βοήθα να μην «έρτουν» (έρθουν) οι Εγγλέζοι”.

Θυμάμαι μια φορά είχαμε στήσει ενέδρα στην Ορμήδεια. Μας είχε παραλάβει ο γέρος ο Μισός και είχαμε στήσει ενέδρα μέσα στα καλάμια. Όταν θα ερχόντουσαν οι Εγγλέζοι θα τους ρίχναμε χειροβομβίδα - εγώ προσωπικά δεν ήξερα να χειριστώ ούτε χειροβομβίδα ούτε κυνηγητικό όπλο - αλλά πήγαινα. Ήμουν και ο οδηγός του αυτοκινήτου. Όταν φτάσαμε στο χωριό κοντά στα καλάμια, υπήρχε ένα άκτιστο σπίτι και είπα στον εαυτό μου “Και να κτυπήσουμε τους Εγγλέζους, εμείς θα γλιτώσουμε; Πήγαινε ρε Παναή μέσα στο σπίτι - ούτε παράθυρα αλλά ούτε και πόρτες υπήρχαν μέσα στο σπίτι - και ότι μπορέσεις να κάμεις να το κάμεις”.

Τότε ήμουν 23 χρονών. Είχα δουλέψει για δύο χρόνια έξω από την οργάνωση και για άλλα δύο χρόνια ήμουν στα κρατητήρια. Όλοι οι καταζητούμενοι, οι τομεάρχες έρχονταν στο σπίτι μου. Έμεναν στο σπίτι μου, τους τροφοδοτούσα. Την ημέρα γυρίζαμε όλοι μαζί.

Με συνέλαβαν δύο φορές. Την πρώτη φορά θυμάμαι ήταν Οκτώβρης και συγκεκριμένα στις 14/10/1956, τον καιρό που συνέλαβαν και τον αδερφό μου. Δεν με κτύπησαν. Με κράτησαν για οκτώ μέρες. Είχαν βάλει δίπλα μου δικό τους άνθρωπο για να με ψαρέψει ούτως ώστε να του πω ότι ήξερα. Γιατί εμείς που ήμασταν από τους «έξω» γνωρίζαμε πράγματα και για τους «μέσα». Πρόσεχα όμως τι του έλεγα. Του έλεγα για τις δουλειές μου, τις «κουβέλλες» (αρνιά) μου και τα παιδιά μου. Όταν έφτασε η μέρα να με ελευθερώσουν ήρθε ένας τούρκος και μου είπε “Ρε Κατσιάρη θα σε αφήσω ελεύθερο αλλά με τον νου σου α! Πάεις με την ΕΟΚΑ σε σκοτώνουν οι Εγγλέζοι. Πάεις με τους Εγγλέζους σε σκοτώνει η ΕΟΚΑ”.

Την πρώτη φορά που με συνέλαβαν πραγματοποιείτο «κκέρφιου». Κάποιος συναγωνιστής και φίλος μου από άλλο χωριό, όταν έφευγε από το σπίτι μου (επειδή είχε έρθει σπίτι μου για να δει και να μιλήσει με τον τομεάρχη), συνελήφθη στον δρόμο από τους Εγγλέζους. Όταν τον ρώτησαν οι Εγγλέζοι (κάποιος από αυτούς γνώριζε ελληνικά) “Που ήσουν;”, αυτός απάντησε “Στο σπίτι κάποιου Παναή”. Συνέλαβαν και τον αδερφό μου τον Αντρέα εκείνη την ημέρα γιατί βρήκαν όπλα στο σπίτι του. Με συνέλαβαν και εμένα γιατί βρήκαν και στο δικό μου σπίτι «χαρτούτσες» που έπρεπε να μεταφέρω στην Λευκωσία μαζί με τον Αντρέα Κακουσιά.

Τον οπλισμό τον κρύβαμε μέσα στο κολοκάσι. Μας ετοίμαζαν τον οπλισμό μέσα σε σάκους, τα κρύβαμε μέσα στο κολοκάσι και τα μεταφέραμε στην Λευκωσία. Μπαίναμε μέσα στο τούρκικο χάνι και τα παρελάμβανε ο Λάμπρος Καυκαλλιάς. Φώναζε σε έναν τούρκο, του έδινε και ένα «σελίφι» (κυπριακό κέρμα) παραπάνω, του έδινε τον σάκο με τον οπλισμό, διάλεγε τον οπλισμό και τον μετέφερε εκεί που έπρεπε. Έτσι το κολοκάσι επέστρεψε πίσω στον Σαββή Σαββίδη και το πωλούσε. Εμείς ξέραμε τι μεταφέραμε και σε ποιο σάκο με κολοκάσι περιείχε οπλισμό και σε ποιο όχι.

Στην οργάνωση συμμετείχε και η γυναίκα μου τρεις με τέσσερις μέρες πριν από εμένα. Την ημέρα του «κκέρφιου» της φώναξα και της είπα τους κατεβάτες των κουέλλων μέσα στο υπόστεγο. Να ρίξει άχυρα και κριθάρι μέσα στο υπόστεγο για να ταράζουν οι κουβέλλες (για να εξαπλωθούν) και αυτό έκανε. Σε εκείνη την πάντα είχα κουνέλια και τότε τα βάζαμε χαμαί και έβγαλαν τρύπες. Έμπαιναν μέσα στο υπόστεγο οι Εγγλέζοι και έτρεχαν απευθείας πάνω από τις τρύπες τάχα ότι ήταν κρησφύγετο νομιζόμενοι πως υπήρχε κρυμμένος οπλισμός.

Η δεύτερη φορά που με συνέλαβαν ήταν στις 04/04/1957. Μας κατονόμασε ο τομεάρχης μας αλλά εμείς καταφέραμε και γλυτώσαμε. Μας πήραν στις φυλακές της Αμμοχώστου. Ζήτησα να πάω στην τουαλέτα συνοδευόμενος απο φρουρούς. Η πόρτα της Αμμοχώστου ήταν μεγάλη, ήταν καμαρόπορτα και υπήρχε και μικρή πόρτα μέσα στην μέση που χωρούσε αυτοκίνητο. Άνοιξαν την μικρή πόρτα και πέρασε από μέσα ένα αυτοκίνητο. Αυτοί που βρισκόντουσαν μέσα στο αυτοκίνητο άρχισαν να φωνάζουν και έβαλαν τον άνθρωπο που ήταν μέσα να γείρει πίσω. Γύρισα να δω τι συνέβαινε

καθώς πήγαινα στην τουαλέτα και τότε είδα τα χέρια του τομεάρχη και κατάλαβα ότι ήταν αυτός που μας κατέδωσε. Μετά μας έβγαλαν όλους μαζί «pareat» (παρειτ) και μας έπαιρναν για ανάκριση έναν - έναν. Στην ανάκριση μου ανακοίνωσαν πως ο τάδε σε έδωσε (κάρφωσε).

Θυμάμαι οι Εγγλέζοι μου είπαν “Αν σου φέρω έναν άνθρωπο τώρα θα σου πει πως είσαι της ΕΟΚΑ”. Εγώ του απάντησα “Φέρε τον”. Τότε με έβαλε και τρύπωνε κάτω από ένα μικρό παλιό σιδερένιο κρεβάτι ανάμεσα από κουβέρτες. Η καρδιά μου κτυπούσε ασταμάτητα, όπως του «λαού» (λαγού). Έφεραν τον Γιαννή Τρισόκκα από το Λιοπέτρι, ήταν αγωνιστής, πιο μεγάλος σε ηλικία από εμένα και ο Dear (Ντίαρ) τον ρώτησε “Τι μας είπε ο τάδε άνθρωπος για τον Παναή Κατσιάρη; Δεν μας είπε πως ήταν της ΕΟΚΑ;”. Ο Τρισόκκας απάντησε “Όχι. Σας είπε πως ο Παναής συμπαθούσε την ΕΟΚΑ”. Εγώ τότες που ήξερα πως υπήρχε διαφορά το να συμπαθείς την ΕΟΚΑ με το να είσαι μέσα στην οργάνωση; Ήμασταν μικροί, που να γνωρίζαμε; Ήμουν παντρεμένος με τρία – τέσσερα «κοπελλούθκια» (παιδιά). Που να ήξερα; Την γλύτωσα, αλλά έφαγα πολύ ξύλο.

Όταν μας συνέλαβαν την δεύτερη φορά μας μετέφεραν έξω από το χωριό σε ένα παλιόσπιτο και μας έδωσαν ένα γερό «κουπάνι» (μας κτύπησαν δυνατά). Μας έβαλαν χαμαί, υπήρχε κάποιος που γονάτισε στο πλευρό, οι μάσκες μας εμάς ήταν ρούχα μαύρα με τρύπες γύρω από τα μάτια για να βλέπουμε, μου έβαλαν ένα ρούχο μαύρο πάνω στο πρόσωπο μου, με έβαλαν χαμαί, με κτυπούσαν και μου έριχναν νερό πάνω στο πρόσωπο το οποίο πήγαινε μέσα στην μύτη μου για να πνιγώ. Με κρατούσαν από τα γεννητικά όργανα για να ανοίγω το στόμα μου και συνέχιζαν.

Εγώ τους έλεγα “Αφήστε με να σας πω.” Αυτοί νόμιζαν πως θα τους έλεγα για την ΕΟΚΑ. Εγώ τους έλεγα πως είχα κουέλλες, γυναίκα, κοπελλούθκια. Αυτοί συνέχιζαν όμως, πάλι το ίδιο. Αυτός που γονατούσε ήταν ο Linguid (Λίνγκουϊτ) ήταν ένας λεβέντης, παλληκάρι. Για έξι μήνες με πονούσαν τα πλευρά μου. Άλλοι πέρασαν περισσότερα βασανιστήρια. Δεν μας βασάνισαν όλους το ίδιο. Τον αδερφό μου τον Αντρέα τον βασάνισαν παραπάνω γιατί βρήκαν στο σπίτι του οπλισμό. «Εκάψαν» τον.

Μετά από το ξύλο των Εγγλέζων μας μετέφεραν στα κρατητήρια της Αμμοχώστου μέσω του Αυγόρου. Ήταν σαν τα κρατητήρια όπου ενέκριναν

αυτούς που συλλάμβαναν. Για τους Τούρκους ήταν αστυνομικός σταθμός. Μετά από ένα μήνα μας πήραν στα κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς. Με το που φτάσαμε εκεί ρωτούσαν τον κάθε έναν αν ήταν αρραβωνιασμένος, παντρεμένος και πόσα παιδιά είχε. Εγώ άκουγα. Όταν ήρθε η δική μου σειρά με ρώτησαν “Είσαι παντρεμένος;” “Ναι” τους απάντησα. “Έχεις παιδιά;” με ρώτησαν. “Ναι” τους απάντησα. “Πόσα παιδιά έχεις” με ρώτησαν. Του λέω “Τρία και έρχεται ακόμη ένα”. Δεν ήξερα πως η γυναίκα μου ήταν έγκυος, ούτε αυτή το ήξερε. Ήρθε για επίσκεψη και μου είπε “Είμαι «γκαστρωμένη» (έγκυος) και έκανα ένεση για να το ρίξω”. Εγώ της απάντησα “Μην αποπειραθείς ξανά να κάνεις τέτοιο πράγμα. Άφηστο (κράτησε) το μωρό” και της δώσαμε το όνομα Ελπίδα.

Στα κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς δεν μας έκαναν βασανιστήρια αλλά αντίποινα. Υπήρχε μια εντολή να κάψουμε τις πόρτες και τα παράθυρα των κρατητηρίων για διαμαρτυρία με σκοπό να ακουστούμε έξω. Πράγματι έγινε. Την νύχτα μας έφεραν Εγγλέζους κοκκινοσκούφηδες - ήταν πιο σκληροί αυτοί φαίνεται - και μας πετούσαν πέτρες μέσα από τα σπασμένα παράθυρα. Έμπαιναν στα κρατητήρια και θυμάμαι πήραν έναν δάσκαλο - είχε πρόβλημα με το χέρι του - που βρισκόταν εκεί μέσα και τον έδεσαν μαζί με το κρεβάτι ανάποδα. Κάποια άλλη μέρα μπήκαν στα κελιά για να μας κάνουν σωματική έρευνα. Μας υποχρέωσαν να βγάλουμε τα ρούχα μας και το σώβρακο ακόμα. Υπήρχε και ένας Διάκος και του έλεγαν “My priest”, τον υποχρέωσαν μέχρι και αυτόν να βγάλει το σώβρακο του. Ήταν ταπείνωση για έναν Παπά αλλά και για εμάς.

Μετά από λίγο καιρό μας μετέφεραν στα κρατητήρια της Πύλας. Στην Πύλα δεν μας έκαναν τίποτα. Μείναμε εκεί για κανένα εξάμηνο. Μετά μας «σήκωσαν» (μετέφεραν) ξανά στην Κοκκινοτριμιθιά. Η Πύλα ήταν για αυτούς που δραπέτευαν. Ξέρω πολλούς τρόπους δραπέτευσης. Πολλοί νόμιζαν πως δραπέτευαν από τα «ττέλια» (σύρματα) των κρατητηρίων. Ο Παύλος Παυλάκης ήταν της οργάνωσης και συνελήφθη. Αργότερα έγινε τομεάρχης της οργάνωσης. Στις 8 του Σεπτεμβρίου κατάφερε και δραπέτευσε από τα «ττέλια». Έραψαν στολή με αγκάθια και δεν κατάφεραν να γίνουν αντιληπτοί από τον φρουρό. Όταν ο φρουρός γύριζε προς τα πάνω τους τον προβολέα, αυτοί σταματούσαν, δεν αρκούδισαν. Και δραπετεύσαν με τέτοιο τρόπο.

Άλλη δραπέτευση που ξέρω σίγουρα ήταν πως οι κρατούμενοι απέρριψαν τα μαρούλια. Μπορεί να τα έφεραν μέσα στα μαγειρεία των κρατητηρίων σκοπίμως χαλασμένα. Τα είχαν φέρει μέσα σε κοφίνες και αφού ήταν χαλασμένα έπρεπε να επιστραφούν πίσω. Γι' αυτό και κρύφτηκαν μέσα στις κοφίνες και από πάνω τους τα μαρούλια. Με αυτό τον τρόπο, από τον κάμπο μας κατάφερε να δραπετεύσει ο Αντρέας Κάρυος και ο Φώτης Πίττας (μετά αυτοί οι δύο σκοτώθηκαν μέσα στον Αχυρώνα του Λιοπετρίου).

Την πρώτη φορά που με συνέλαβαν τους μούνταρε η γυναίκα μου. Η γυναίκα μου ήταν αδερφή του Μόδεστου Παντελή που σκοτώθηκε την 1^η Απριλίου. Ήταν τέσσερα αδέρφια και από την πρώτη κιόλας μέρα εντάχθηκαν όλοι στον αγώνα, συν της αδερφή τους.

Στο σπίτι μου είχε έρθει δύο φορές ο Γρηγόρης Αυξεντίου. Την πρώτη φορά ο Μόδεστος Παντελή είπε στην γυναίκα μου «Λενού» (Λενιώ) να αφήσεις ανοικτό το παράθυρο του σπιτιού και θα έρθει ο Αυξεντίου απόψε και θα γίνει η οργάνωση για να κτυπήσουμε τους Εγγλέζους. Του Παναή μεν του το πεις» και δεν μου το είπε. Την δεύτερη φορά ήρθε ο Χρίστος Σαμάρας - ο Ξάνθος - και της είπε «Λενού όπως την άλλη φορά». Με την γυναίκα μου ο Χρίστος Σαμάρας ήταν πρώτα ξαδέρφια. Δεν πέρασε κακό από το μυαλό μου και τους ρώτησα «Τι τρέχει; Τι γίνεται;» Και μου εξήγησαν πως θα γίνει αυτό και αυτό και αν θες μείνε και εσύ εδώ απόψε και έμεινα.

Εκείνη την νύχτα ήρθε ο Αυξεντίου - το αυτοκίνητό του είχε χαλάσει - στο σπίτι μας και μας ρώτησε αν ήμασταν όλοι ορκισμένοι και του απαντήσαμε ναι - εγώ όμως δεν ήμουν ορκισμένος - . Τότε μας είπε ««Ήρτεν» (ήρθε) η ώρα να χτυπήσουμε. Αυτός που θέλει να τα «παρετήσει» (παρατήσει) να αποσυρθεί «που τα τωρά» (από τώρα). Άμαν έρτει η ώρα και του πώ εσύ θα πας στον τάδε τόπο και μου πει όχι θα τον «παίξω» (σκοτώσω)». Ήταν αποφασιστικός ο Αυξεντίου.

Όλοι μπήκαμε στον αγώνα γιατί δήθεν ήταν καλύτερη η ένωση με την Ελλάδα. Όλοι φώναζαν ένωση με την μητέρα Ελλάδα, ακόμη και ο Μακάριος. Είχε έρθει και ο Γρίβας. Οι παραπάνω ήμασταν Γριβικοί και όχι Μακαριακοί. Υποστηρίζαμε τον Γρίβα διότι ο Μακάριος ήταν καλά καθούμενος, ενώ ο πρώτος ήταν μαζί μας και γύριζε.

Στον αδερφό μου έκαναν πολλά βασανιστήρια. Θυμάμαι ο Dear μου είπε “Τον αδερφό σου τον έκαμα «κειμά» (κιμά)”. Μέσα στα κελιά όπου μας είχαν, οι τοίχοι ήταν χοντροί με σίδερα και βγήκα πάνω εγώ και είδα τον αδερφό μου. Οι φρουροί δεν με είδαν που ανέβηκα πάνω. Πρώτα όμως ο Dear μου είπε πως τον έκανε κειμά, και μετά πέρασε απο μπροστά μου ο Αντρέας γνέφωντας μου όλα καλά (με το χέρι του). Εκείνη την ώρα με είδε και ο αδερφός μου πως ήμουν και εγώ μέσα στα κρατητήρια.

Δεν επέτυχα μια ενέδρα. Ευτυχώς. Δεν σκότωσα. Μιλώ ειλικρινά. Είμαι χαρούμενος για τούτο. Όπου και αν στηνόταν ενέδρα ήμουν μέσα, διότι τύχχανε να είμαι και «σοφέρης» (οδηγός) και να έχω και σπίτι μου καταζητούμενους και «χαρτούτσιες». Στο σπίτι μου φιλοξενούσα αντάρτες, αγωνιστές, καταζητούμενους. Ο Θεορής Σχιάκκας από το Φρέναρος ο οποίος ήταν καταζητούμενος, είπε πως στο πρώτο σπίτι που πήγα για να μείνω ήταν του Παναή Κατσιάρη.

Μια φορά έμεινε σπίτι μου και ένας Εγγλέζος. Αυτόν πράγματι τον λυπήθηκα γιατί μια μέρα είχε «κκέρφιου» στον Αϊ Λουκά και όταν τελείωσε μαζεύτηκαν οι Εγγλέζοι για να φύγουν από ότι μας είπαν και εμάς. Κάποιος Εγγλέζος με το όνομα Ronny (Ρόνι) δεν πήγε και παραδόθηκε στην οργάνωση. Η γυναίκα μου ήταν στην Λευκωσία που είχε γεννήσει τον γιο μας τον Μοδέστη και πήγα να την φέρω. Ο τομεάρχης ο Ρωσσίδης ήταν στο σπίτι μου. Όταν ήρθαμε σπίτι βρήκαμε τον εγγλέζο σπίτι. Μας είπαν πως τον έφεραν η ομάδα του Βαρωσιού. Τον φιλοξενούσαμε όπως φιλοξενούσαμε τον τομεάρχη. Έπεφταν μαζί στο ίδιο δωμάτιο. «Εφιλέψαν» (έγιναν φίλοι). Ο τομεάρχης καθόταν μαζί με τον εγγλέζο και άκουγαν τα νέα στα εγγλέζικα. Η γυναίκα μου ήξερε κάποια αγγλικά. Εγώ τίποτε. Ο Εγγλέζος έλεγε “Nothing for me”. Ο Εγγλέζος έφευγε από το σπίτι μου και πήγαινε στο Αυγόρου, στην Λύση και στο Πρασκιό. Ο τομεάρχης έκανε αυτή την διαδρομή.

Όταν ήρθε η ώρα να εκτελέσουν τρεις δικούς μας, η οργάνωση είχε βγάλει φυλλάδιο να χαρίσουν την θανατική ποινή στους δικούς μας και να αφήσουμε ελεύθερους δύο Εγγλέζους. Έναν στην επαρχία Αμμοχώστου και έναν στον Πενταδάκτυλο. Δεν εισακούσθει η εντολή της οργάνωσης από τους Εγγλέζους και εκτέλεσαν τους δικούς μας. Την επόμενη μέρα ακούστηκε από το ράδιο πως εκτελέστηκαν οι δύο Εγγλέζοι καταζητούμενοι. Ο Μιχαλάκης

Ρωσσίδης όμως δεν εκτέλεσε τον δικό μας - τον Εγγλέζο - αλλά έπρεπε να τον εκτελέσει. Αυτός όμως δεν ήθελε. Εφιλέψαν. Ο Εγγλέζος έβλεπε τους Εγγλέζους που μετακόμιζαν και μας έλεγε “Έχουν στρατό, να μην πάμε πάνω τους”.

Όμως η οργάνωση δεν μπορούσε να αφήσει ελεύθερο τον εγγλέζο γιατί μπορούσε να τους δείξει την περιοχή μας, να μας φανερώσει. Για αυτό και τον εκτέλεσαν την επόμενη νύχτα με άγριο τρόπο. Τον πήραν μαζί τους δήθεν πως θα έκρυβαν όπλα. Είχαν πάρει και φτυάρια μαζί τους για να τον θάψουν. Δεν πέρασε από το μυαλό του εγγλέζου τέτοιο πράγμα. Τον έπαιξαν αλλά δεν πέθανε. Μετά τον βρήκαν οι Εγγλέζοι. Δεν ξέρουμε ποιος ομολόγησε ή πως βρέθηκε. Από εκείνη την μέρα ξεκίνησαν τα κακά και έφτασαν ως πάνω μας εμάς και συλληφθήκαμε την δεύτερη φορά. Από εκεί ξεκίνησαν τα κακά και έφτασαν ως εδώ.

Όταν αρρωστούσε κάποιος από τους αγωνιστές πήγαινα και έβρισκα τον γιατρό και του έλεγα έχουμε άρρωστο. Μόλις με έβλεπε μου έλεγε “Τι έγινε Παναή; Πέρασε μέσα”. Ότι και αν έκανε τα άφηνε, έβγαινε από το γραφείο του και έλεγε στους ασθενείς του “ Συγνώμη, έχω επείγον περιστατικό και θα πάω”. Τον έβαζα στο αυτοκίνητο και τον έπαιρνα σπίτι μου. Έβλεπε τον άρρωστο, τον περιποιόταν και επιστρέφαμε πίσω.

Μια νύχτα ήμουν με τον Μιχαλάκη Ρωσσίδη και οδηγούσε προς την Λύση και «δώσαμε» (βρήκαμε μπροστά μας) πάνω στους Εγγλέζους και μου είπε “ «Μην φοβάσαι» (μην φοβάσαι) ρε Παναή, σταμάτα να τους μιλήσουμε λίγα εγγλέζικα”. Τους έδειξε άδεια οδηγού - δεν ήταν δικιά του - τον άφησα στην Λύση και εγώ επέστρεψα στο χωριό.

Δυο χρόνια κατά την δική μου γνώμη δούλεψα καλά. Δεν θα βρεθεί ένας να σου πει το αντίθετο. Δυο χρόνια δούλεψα γενναία και δεν ήξερα ούτε να χειριστώ όπλα. Ο αδερφός μου σκότωσε δύο Εγγλέζους - τον οδηγό και τον αξιωματικό - στο Φρέναρος και μου το έλεγε με περηφάνια. Εγώ του είπα “Αντρέα δεν θέλω να σε ξανά δω να το λες με ικανοποίηση”. Αυτός με ρώτησε “Γιατί;” και εγώ του απάντησα “Ήταν στρατιώτης”. Και αυτός μου απάντησε “Και εμείς στρατιώτες είμαστε”. “Ναι αλλά εμείς είμαστε εθελοντές” του απάντησα. Σκότωσε ακόμη έναν Εγγλέζο στο Παραλίμνι. Όπου και αν πήγαινε δεν έχανε. Ήταν καλός σκοπευτής.

Δεν είναι για το δικό μας όφελος που αγωνιστήκαμε. Εμένα δεν με πειράζει. Όταν απολύθηκα ζήτησα μια δουλειά. Να φύγω από τα χωράφια. Είχα κουμπάρο τομεάρχη (μου βάφτισε γιο η γυναίκα του μέσα στον αγώνα). Μου βρήκε δουλειά να πάω μέσα στην ηλεκτρική «σοφέρης». Το λοιπόν και αν την νύχτα μεσάνυχτα με ζητούσαν, έπρεπε να πηγαίνω για αυτό και δεν πήγα. Μετά μου είπαν να πάω στους Στυλιανίδη να διανέμω «κονιάκκια» (κονιάκ). Δεν πήγα ούτε εκεί. Πήγε κάποιος άλλος από το Παραλίμνι. Και «έππεσα» (ασχολήθηκα) στην δουλειά με τα «περβόλια» (περιβόλια). Και βλέπεις είμαι 82 χρονών, δουλεύω και την νύχτα μέσα στα χωράφια και δεν με πειράζει, μου αρέσει, δεν με έβαλε κανένας. Αν με υποχρέωναν μπορεί και να μην δούλευα. Δουλεύω και μου αρέσει. Είμαι ευχαριστημένος εγώ. Τις θέσεις τις έπιασαν αυτοί που γνώριζαν γράμματα. Εμείς επειδή «κόψαμε» (δεν μάθαμε) τα γράμματα, μας έπιασε η φουρτούνα, «εφάμεν» (την πληρώσαμε) την εμείς».

26/11/2014

Λιοπέτρι

Φωτογραφία με τον αριθμό κρατουμένου από τα κρατητήρια της Κοκκινότριμυθιάς και της Πύλας.

Ο Παναγιώτης Κατσιάρης σε ηλικία 25 χρονών όταν απολύθηκε από τα κρατητήρια.

Παράρτημα Ι
Αντρέας Παρασκευά Σαμάρας

Καταγωγή: Λιοπέτρι

Ημερομηνία γέννησης: 10/10/1933

Ημερομηνίες σύλληψης: 05/06/1956 και άλλες πέντε φορές

Κατηγορία: Αδερφός του Χρίστου Σαμάρα (Ξάνθος) ο οποίος έπεσε στη μάχη
του Αχυρώνα στο Λιοπέτρι στις 02/09/1958

Αριθμός κρατούμενου: δεν είχε – απλή ανάκριση

«Εγώ δεν μπήκα αλλά ήμουν στον αγώνα. Δεν ορκίστηκα αλλά ήμουν του αγώνα. Λόγω του ότι δεν ήμουν στον αγώνα δεν μου είχαν εμπιστοσύνη, πώς να το πω· συμμετείχα όμως σε πολλές δράσεις. Ήμουν 23 χρονών. Στην αρχή έφεραν κάποιον από τον κάμπο της Τσακίστρας, Σίμο τον έλεγαν, ο οποίος ήταν προδότης και τον πρόσεχα. Εγώ επειδή ήμουν καλός άνθρωπος - έτσι να το πούμε - του έλυσα τα χέρια και τα μάτια του τα οποία ήταν δεμένα και ήμασταν σαν αδέρφια. Ήμασταν 17 μέρες μέσα σε μια σπηλιά και τον φυλούσα. Και τις 17 μέρες τον είχα άλυτο και δεν τόλμησε να φύγει.

Όταν ήρθε ο Παυλάκης Ρωσσίδης, ο τομεάρχης, να τον δικάσει ήθελε να τον «παίξει» (σκοτώσει). Έτσι του ταίριαζε είπε. Εγώ τότε μπήκα ανάμεσα τους και του είπα «Μέν» (μην) τον σκοτώσεις. Πρώτα θα σκοτώσεις εμένα και μετά τον άνθρωπο τούτον» (συγκίνηση και κλάμα). «Γιατί να μην τον παίξω;» με ρώτησε και εγώ του απάντησα «Ήμασταν μαζί 17 μέρες και δεν τον είχα καθόλου δεμένο. Εσύ γιατί να τον παίξεις;» και τελικά αποδείχθηκε πως δεν ήταν προδότης.

Θυμάμαι πολλές φορές που με συνέλαβαν. Με συνέλαβαν έξι φορές. Την πρώτη φορά με συνέλαβαν στις 05/06/1956 μαζί με τα αδέρφια μου Ηλία, Σταύρο, Κοσμά και Μόδεστο διότι εκαταζητείτο ο αδερφός μας ο Ξάνθος (ο Χρίστος). Όλοι πέθαναν. Έμεινα εγώ μόνος μου. (συγκίνηση και κλάμα). Μας πήραν για 11 μέρες στα «rolitsia» (αστυνομικό σταθμό). Αντί να με δέρνουν με είχαν πολύ καλά. Υπήρχε ένας Κύπριος αστυνομικός, ο Γιώργος Ππέκρας ο οποίος είχε δύο κόρες δασκάλες και κάθε μέρα του έφερναν «πεζουνούθκια» στο σταθμό (περιστέρια) και μας τα τάζε εμάς.

Την δεύτερη φορά, ανακατεύαμε λίπασμα στο σπίτι και μας διάβαζε το φυλλάδιο ο αδερφός μου ο μεγάλος. Το φυλλάδιο έλεγε «Εσείς θα φύγετε από την Κύπρο, οπωσδήποτε. ΕΟΚΑ. Αρχηγός Διγενής». Αμέσως είδα τους Εγγλέζους να έρχονται προς το σπίτι μας και τους είπα «Έρχονται οι Εγγλέζοι ρε, με την νύμφη μου την Μαρία» και ο αδερφός μου αμέσως έκρυψε το φυλλάδιο μέσα στα λιπάσματα. Ευτυχώς δεν το βρήκαν.

Μια μέρα είχε έρθει στο σπίτι μου ένας Εγγλέζος και μου είπε «Δώσε μου την ταυτότητα σου» - μιλούσε όπως εμάς - . Του έδωσα την ταυτότητα και αυτός με έβλεπε. Μου λέει «Είσαι Σαμάρης;» του απάντησα «Ναι». «Ε μπρος να πάμε κάτω» μου είπε και εγώ του απάντησα «Για όνομα του Θεού, θα «φυτεύκω»

(φυτεύω) αύριο. Θα φυτέψω τις πατάτες μου”. “Πρέπει να πάμε κάτω” μου είπε. Από τις εννέα το βράδυ μέχρι τις μια τα ξημερώματα με κράτησαν στα κρατητήρια της Αμμοχώστου και ήθελαν να φύγω περπατητός από το Βαρώσι και να πάω στο Λιοπέτρι. Τους λέω “Δεν πηγαίνω, θα μείνω δαμέσα (εδώ)”. “Δεν γίνεται, αν μείνεις θα μείνεις” μου έλεγαν. Τότε με έβαλαν μέσα στο Jeep και με έφεραν στην πλατεία του χωριού.

Για τον Χρίστο Ξάνθο μας έπαιρναν στα κρατητήρια και μας ρωτούσαν αν είδαμε τον Ξάνθο. Εμείς αρνιόμασταν. Μας έδιναν μπουνιές με το κοντάκι των όπλων. Μας έπιαναν από τον λαιμό (συγκίνηση) για να μας πνίξουν και μας έλεγαν “You EOKA;” Εγώ δεν απαντούσα και ο Μοδέστης μου έλεγε “Απάντα τους ρε no, no «πε» (πες) του” και τους έλεγα και εγώ “no”.

Με πήραν τρεις φορές στα κρατητήρια στην Αμμόχωστο και τρεις φορές στα Special Branch των Εγγλέζων. Αριθμό κατάδικου δεν είχα. Την πρώτη φορά πήγαινα στα κρατητήρια μαζί με άλλους τέσσερις συλληφθέντες, την επόμενη φορά πήγαινα μαζί με τρεις, την άλλη φορά με τέσσερις, την επόμενη φορά με τρεις και την τελευταία φορά μόνος μου. Όσες φορές και αν μας συλλάμβαναν, μας συλλάμβαναν γιατί ήμασταν αδέρφια του Χρίστου Ξάνθου. Όποιον συλλάμβαναν εδώ στο Λιοπέτρι «ελάλεν» (έλεγε) «πιάστε» (συλλάβετε) τον Ηλία. Ο αδερφός του ξέρει που βρίσκεται.

Θυμάμαι μια φορά οι Εγγλέζοι μας πήραν κοντά στο σπίτι του Κακουσιά και μόλις έφτασαν εκεί ρώτησαν “Ποιοι είναι οι Σαμάριες;”. Ο Σταύρος έλειπε. Φανερώθηκα εγώ και ο αδερφός μου ο Ηλίας και μας πήραν στο γκαράζ του σπιτιού του Κακουσιά και άρχισαν να μας κτυπούν στον αυχένα με τα κοντάκια των όπλων τους για να ομολογήσουμε για το που ήταν ο Ξάνθος. Τον Ηλία (συγκίνηση και κλάμα) τον ανέβαζε με τα χέρια του ο Εγγλέζος ίσια πάνω κτυπώντας τον πάνω στον τοίχο. Μα ήταν θεόρατος εκείνος ο Εγγλέζος - ήταν αξιωματικός -.

Την έβδομη φορά συνέλαβαν μόνο τον αδερφό μου τον Ηλία ο οποίος λύγισε απο τα βασανιστήρια των Εγγλέζων και πρόδωσε.(συγκίνηση και κλάμα) Την τελευταία φορά ήρθαν σπίτι μου οι Εγγλέζοι για να συλλάβουν τον αδερφό μου τον Ηλία γιατί ήταν το δεξί χέρι του Ξάνθου. Τους είπα “Είμαι άνιφτος, να πάω να νιφτώ και να «έρτω» (έρθω)”. Πήγα στο άλλο δωμάτιο δήθεν για να νιφτώ και είπα στον Ηλία πως ήρταν οι Εγγλέζοι. Όταν ήρθε ο Ηλίας στο

δωμάτιο τους είπε “Έν «ματσούτζι» (ματσούκι) που «εννα» (θα) σας δώκουμε” και αμέσως τράβηξαν τέσσερα πιστόλια και τον πήραν κοντά στο σπίτι του Πούλαρου και τον κτυπούσαν. Του άνοιγαν με την βία το στόμα και του κατουρούσαν μέσα. Τον κτυπούσαν στην κοιλιά και στο στομάχι για να αναγκάζεται να ανοίγει να το στόμα του και του έριχναν μέσα λάδια των μηχανών. Έστω και κλαίγοντας θα σου πώ, γιατί έλεγαν προδότη τον Ηλία. Εμείς τον έχουμε όχι ως προδότη αλλά ως ήρωα.

Όταν έφεραν τον Ηλία απο του Πούλαρου άξιζε ένα μεγάλο εύγε στον Σαμάρα γιατί φώναζε ΕΟΚΑ Αρχηγός Διγενής. Έκανε 17 μέρες ο Ηλίας στην Αγγλία. Τον πήραν οι Εγγλέζοι με το ζόρι και 17 μέρες καθόταν πάνω στα κάρβουνα. Του έδωσαν ρούχα και μετά μας τα έστειλαν εμάς στην Κύπρο και τα πήραμε στην πλατεία του χωριού και τα κάψαμε διότι ήταν καιρός της αντίστασης. Μετά όταν ήρθε ο Ηλίας στην Κύπρο το μόνο που ζήτησε ήταν μια σφαίρα απο την οργάνωση (συγκίνηση και κλάμα). Ήταν μεγάλος και τρανός «τζήνος» (αυτός) ο άνθρωπος. Ποιος άλλος άνθρωπος, πλιν του Ιούδα που πρόδωσε τον Χριστό και αυτός κρεμάστηκε. Τούτος ήρθε και παραδόθηκε. “Τι ζητάς απο την οργάνωση Ηλία; Γιατί ήρθες στο Λιοπέτρι;” τον ρώτησαν οι τέσσερις μασκοφόροι. Το μόνο που τους απάντησε ήταν “Μια σφαίρα, μόνο αυτό ζητώ. Να εξιλεωθώ για τις προδοσίες μου”. Το παραδέκτηκε ο ίδιος. “Δεν είμαι προδότης” έλεγε. (συγκίνηση και κλάμα)

Ξημερώματα της γιορτής της Παναγίας ο αδερφός μου ο Χρίστος ήρθε και μου είπε “Θα πας να φέρεις τον «αρφό» (αδερφό) μας τον Ηλία. Να τον βάλεις πάνω στο αμάξι σου και να τον φέρεις” (συγκίνηση και κλάμα). Μου είπε πως ήταν στον τάδε τόπο και πήγα μαζί με την γυναίκα μου. Άλλα μου έλεγαν και άλλα έβλεπα. Μου είπαν ότι πέθανε σαν ήρωας. Όταν τον αντίκρυσα, τα μάτια του ήταν δεμένα με το μαύρο μαντήλι και «παιξούμενος» (σκοτωμένος) με το «σχιπέττο» (κυνηγετικό όπλο). Τα αυτιά του ήταν τρυπημένα από τη σφαίρα (μπήκε από τη μια και βγήκε από την άλλη). Και ήρθαν εκεί κοντά δυο αγωνιστές της οργάνωσης και σταμάτησαν μπροστά μας και τους είπα “Ελάτε να με βοηθήσετε να τον βάλουμε πάνω στην «καρέττα» (κάρο με τα βόδια)” και δεν μας βοήθησε κανένας γιατί φοβόντουσαν και προχώρησαν φεύγοντας.

Όταν έφυγαν εκείνοι οι δύο πήγα να τον πιάσω από τα πόδια και αναποδογυρίστηκε και μου έπεσε κάτω και είπα στην γυναίκα μου “«Τάνα»

(βοήθησε) μου να τον βάλουμε πάνω στην καρέττα”. Καθώς τον πιάσαμε, αναποδογυρίστηκε και πάλι και του έπεσε η «χτενιά» (κτένα) του και η Αγία Γραφή από την πισινή τσέπη του παντελονιού του (συγκίνηση και κλάμα). Εμένα αμέσως «εκοπήκαν» (κόπηκαν) τα πόδια μου. Η γυναίκα μου μου είπε “Έλα τάνα μου να τον βάλουμε πάνω στην καρέττα τζιαι «εννα» (θα) μείνουμε «δαμέ» (εδώ). Δεν έχει κανέναν να μας τανίσει”. Σηκώθηκα και εγώ σιγά σιγά και τον βάλαμε πάνω στην καρέττα. Και όταν ξεκινήσαμε τα «βούθκια» (βόδια) πάνω στην καρέττα για να έρθουμε στο χωριό ηρθε κάποιος Κακαμούνας - παρατσούκλι - ο Κυριάκος Έλληνας και πάτησε πάνω στην καρέττα και έπιασε το χέρι του Ηλία, τον «ττόκαρε» (τον έκανε χειραψία) και του είπε “Σε συγχωρώ εγώ Ηλία. Θα τα βρεις απο αλλού” και κατέβηκε απο την καρέττα και έφυγε. Όταν έφτασα στο χωριό τον πήρα στην εκκλησία και τον άφησα εκεί.

Ο Ηλίας ήταν 21 χρονών και τον σκότωσαν οι δικοί μας - η οργάνωση - ως προδότη. Ενώ είναι από τα πολλά βασανιστήρια που υπέστη και ομολόγησε. Εκείνος παραδέχτηκε. Ο ίδιος επαραδέχτηκε πως εκείνος τους πρόδωσε (συγκίνηση και κλάμα). Ο αδερφός μου λύγισε απο τα βασανιστήρια των Εγγλέζων. Την τελευταία φορά του έδωσαν να πιει λεμονάδα και απο εκείνη την ώρα του κόπηκαν τα πόδια. Τον σκότωσε η οργάνωση γιατί τον θεώρησε προδότη. Γιατί οδήγησε τους Εγγλέζους στον καμπανόλακκο της Κατερινας και μετα στο κρυσφήγετο μας. Πέρασαν τόσα χρόνια και όταν τα θυμάμαι... (συγκίνηση και κλάμα).

Μια φορά θυμάμαι ήμασταν στο σπίτι μας εγώ, ο Ηλίας, ο Ξάνθος και ο Κάρυος. Ο Ξάνθος ρώτησε τον Κάρυο ποιον προτιμά απο τους δυο μας, εμένα ή τον Ηλία. Ο Κάρυος απάντησε τον Ηλία και ο Ξάνθος είπε πως προτιμά εμένα γιατί μου είχε περισσότερη εμπιστοσύνη. Και μια άλλη φορά θυμάμαι τον Αντρέα Κάρυο όταν είχε έρθει στο περιβόλι μου και πήγαμε στους Εγγλέζους (όταν έκαναν βολή) και κλέψαμε ένα κανόνι. Μια άλλη φορά με έβαλε να κρύψω εκρηκτικά και εγώ τα έκρυψα μέσα στο κολοκάσι. Όταν ήρθε και τα είδε δεν του άρεσαν και με έβαλε και τιμωρία γιατί δεν άκουσα την εντολή του. Και μου είπε “Άστα, θα τα «χώσω» (κρύψω) εγώ”. Φάνηκα παράνομος. Ίσως γι’αυτό δεν μου είχε εμπιστοσύνη εμενα. Δεν ξέρω τους λόγους. Ήμουν αγωνιστής καλός. Ότι μου έλεγαν το έκανα.

Μια μέρα ήμασταν στο σπίτι του κουμπάρου του Παναγιώτη και ο Ξάνθος έβγαλε απο την τσέπη του ένα κερί και μου είπε ώσπου να «καταλυθεί» (λιώσει) τούτο το κερί θα κατεβείς κάτω να «σγάφεις» (σκάβεις) το κρησφύγετο μας. Και αυτό έκανα. Πήγα στο περιβόλι περπατητός. Κατέβηκα κάτω στον λάκκο, «μολόσαμε» (γεμίσαμε) τον λάκκο ίσια με το σπίτι μου το ύψος και σγάφαμε για να βρούμε άλλο λάκκο για να τους ενώσουμε. Και δεν μας έμεινε πολύ ,περίπου 50 πόντους. Και κατέβηκα κάτω και ώσπου είχε κερί έσγαφα. Και όταν πήγε να σβήσει το κερί ανέβηκα πάνω και είπα στον κουμπάρο Παναγιώτη “«Εννα» (θα) κατεβείς και εσύ;”. Ο Παναγιώτης «έκαμνεν με τρεις φορές» (ήταν τριπλάσιος απο εμένα), ήταν σωματώδης «τζήνος» (αυτός). Και μου απάντησε “Όχι, να πάμε να «ππέσουμε» (κοιμηθούμε) και αύριο σγάφουμε”.

Όταν μιλώ για τον Ξάνθο δεν συγκινούμαι. Για τον Ηλία δεν μπορώ. Διότι ο Ξάνθος «έπεσε» (σκοτώθηκε) ήρωας. Μα εκείνος έπεσε. Ο Ξάνθος ήταν ο επικεφαλής, ο υπεύθυνος μας. Τον έλεγαν Ξάνθο γιατί όταν γεννήθηκε ήταν ρούσος (είχε ξανθά μαλλιά). Ο ρούσος του Παρασκευά έλεγαν. Ότι γινόταν το μετέδιδε στον τομεάρχη τον Παυλάκη. Κρύφτηκε στον αχυρώνα του Λιοπετρίου μαζί με άλλους τρεις αγωνιστές για να ξεφύγουν απο τους Εγγλέζους στρατιώτες. Πέρασε απο το σπίτι του και φώναζε “Ελευθερία ή θάνατος και μολών λαβέ”. Οι Εγγλέζοι τον σκότωσαν, τον τρύπησαν με τις λόγχες των όπλων στο κορμί. Ολονών τα κορμιά τους ήταν τρυπημένα. Ο ένας έπεσε απο την μια , ο άλλος απο την άλλη και ο Κάρυος με τον Ξάνθο έπεσαν κοντά κοντά. Ο Αντρέας Κάρυος με τον Ξάνθο ήταν κουμπάροι. Πρώτος βγήκε ο Ξάνθος και φώναζε διάφορα συνθήματα και τον σκότωσαν. Στη συνέχεια βγήκε ο Κάρυος. Ο Φώτης Πίττας βγήκε ολόισια έξω απο το σπίτι. Ο τελευταίος που βγήκε έξω απο τον αχυρώνα ήταν ο Ηλίας Παπακυριακού ο οποίος έπεσε απο την άλλη πλευρά.

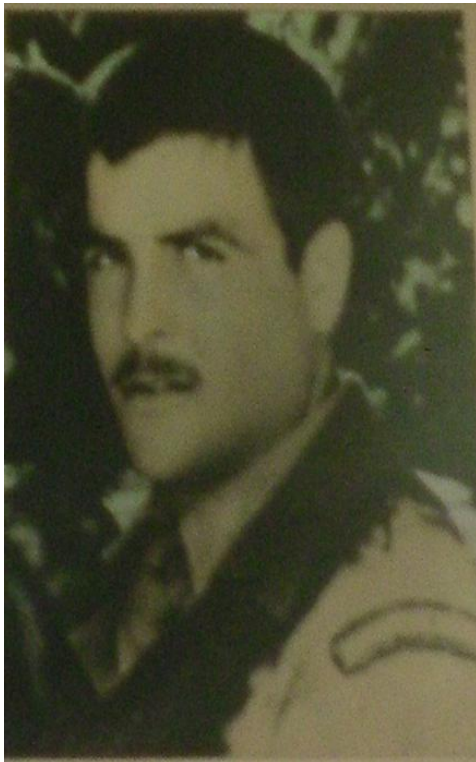
Δεν είμαι απο τους ανθρώπους που τους αρέσει να «φουμίζονται» (να επαινούν τον ευατό τους). Και να «λαλούν» (λένε) και να λαλούν. Ότι «θυμούμαι»(θυμάμαι). Τόσα θυμούμαι τόσα λαλώ. Αγωνίστηκα και ουδέποτε ζήτησα απο την πατρίδα βοήθεια. Αν γινόταν σήμερα πόλεμος οι νέοι μας θα πήγαιναν γιατί η σπίθα μέσα τους «ανάφκει» (είναι αναμμένη). Ένας άνθρωπος, ο Διγενής, ήρθε στην Κύπρο με τράντα βάσανα και αγωνίστηκε «τζιαί» (και)

έσωσε την Κύπρο απο τους Εγγλέζους. Είδαμε καλό απο τον Διγενή. Δεν τον αρνιόμαστε. Εκείνος ο άνθρωπος ήταν ανεξίτηλος, ήταν το κάτι άλλο».

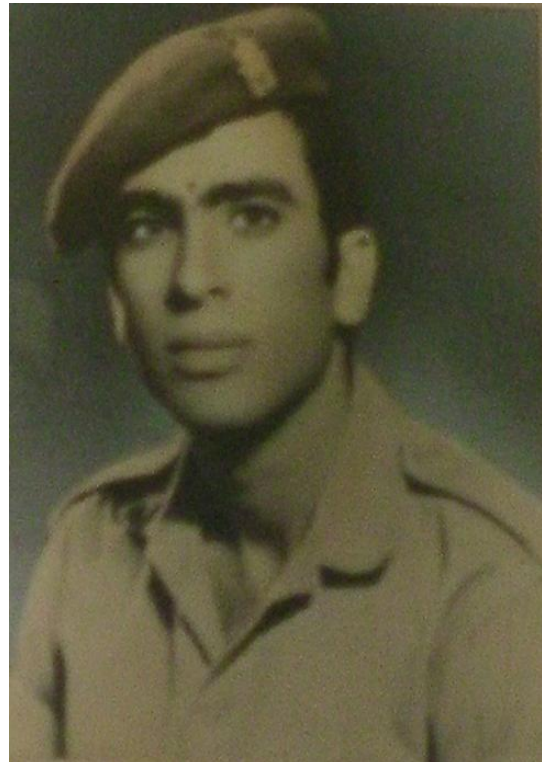
27/11/2014

Λιοπέτρι

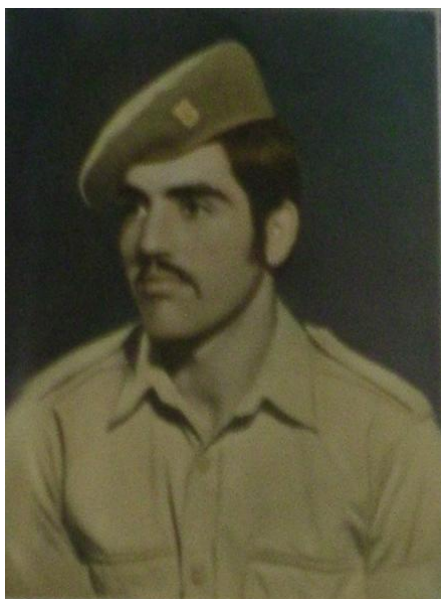
Αντρέας Ονησιφόρου Κκολού

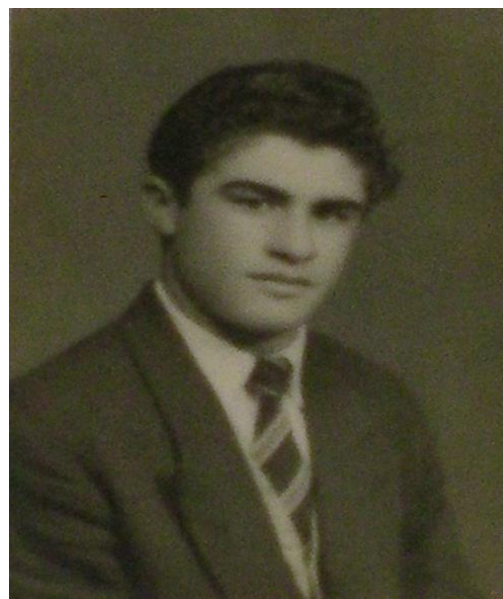
Γεώργιος Κατσιάρης

Αντρέας Χριστοφή Παντελής

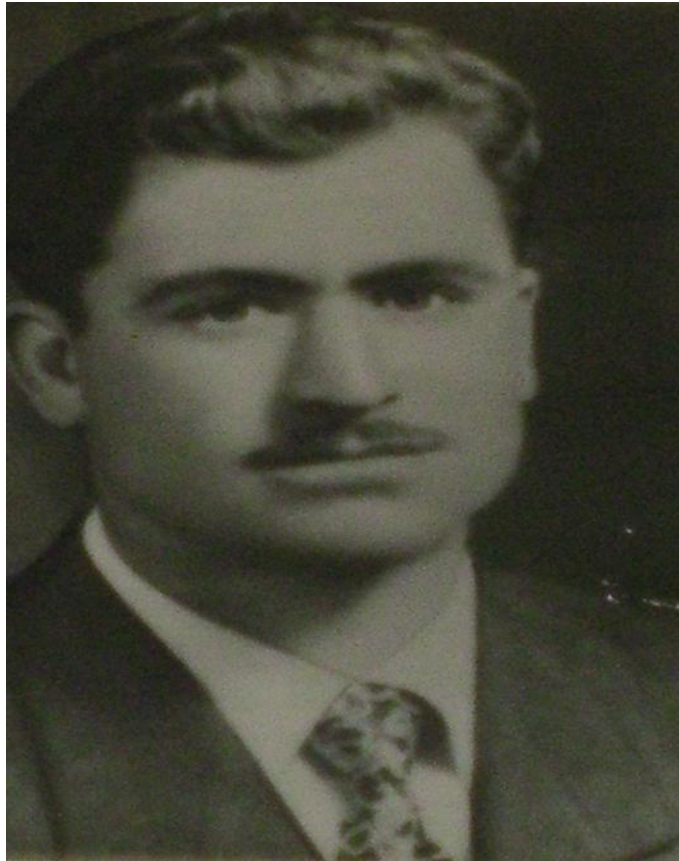

Ηλίας Σαμάρα

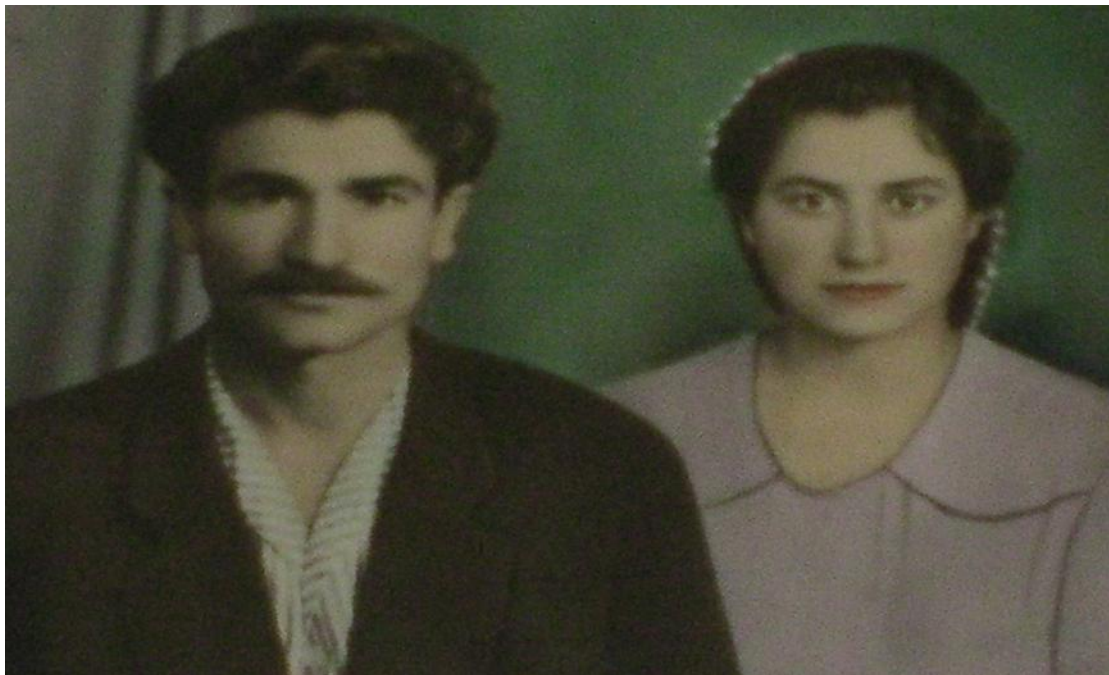

Χρίστος Σαμάρα (Ξάνθος)

Στη φωτογραφία ο Αντρέας Σαμάρας μαζί με τη γυναίκα του Ελένη αφότου
τελείωσε ο αγώνας του 55'-59'

(Οι πιο πάνω φωτογραφίες βρίσκονταν στην οικία του κυρίου Αντρέα Σαμάρα)

Παράρτημα Κ
Αντώνης Ευάγγελου Βραχίμης

Καταγωγή: Ξυλοφάγου

Ημερομηνία γέννησης: 10/04/1937

Ημερομηνία σύλληψης: 02/05/1956

Κατηγορία: Φόνος

Αριθμός κατάδικου: 0605

«Η προετοιμασία του αγώνα ξεκίνησε από το 53' όταν ήρθε στην Κύπρο ο Γρίβας για να δει τις τοποθεσίες. Μετά επέστρεψε πίσω στην Ελλάδα γιατί όταν ο Μακάριος έκλεισε τις Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, ένας όρος ήταν να απολύσει τον Γρίβα Διγενή από την Κύπρο. Τότε ο Διγενής έμενε στην οικεία του Χαραλάμπους ο οποίος έχει το καφεκοπτείο σήμερα. Εμείς όμως συνεχίζαμε να έχουμε αλληλογραφία μαζί με τον Γρίβα όταν επέστρεψε στην Ελλάδα. Το 53' πραγματοποιήθηκε η στέψη της βασίλισσας και κάναμε διαδηλώσεις στην Λευκωσία. Το 55' ξεκίνησε ο ένοπλος αγώνας.

Εγώ είμαι ο μόνος Κύπριος πολίτης που γύρισα όλα τα στρατόπεδα. Το 53' συμμετείχα στην εθνική οργάνωση «ΠΕΟΝ» Παγκύπρια Εθνική Οργάνωση Νεολαίας. Ήμουν 19 χρονών. Συμμετείχα σε όλες τις δράσεις. Στήναμε ενέδρες. Και στην Ορμήδεια - κοντά στο κοιμητήριο - Λιοπέτρι, Φρέναρος, Καλοψίδα. Δεν θέλαμε να σκοτώσουμε τους Εγγλέζους αλλά να τους φοβίσουμε. Να τους δείχναμε πως υπήρχε οργάνωση και αντίσταση. Τους αφήναμε να «ξομακρύνουν» (πάνε πιο μακριά) και τους πετούσαμε τις βόμβες που κατασκευάζαμε οι ίδιοι.

Μια φορά θυμάμαι στην Καλοψίδα στήσαμε ενέδρα - γιατί υπαγόμασταν στον τομέα του Βαρωσιού - και έπρεπε να μεταφέρουμε τα όπλα από την Καλοψίδα στο Ξυλοφάγου. Τομεάρχης ήταν ο Παυλάκης. Τα φορτωθήκαμε και εμείς στους ώμους μας αφού μέσο δεν είχαμε και άρχισαν να μας παρακολουθούν οι προβολείς των ελικοπτέρων των Εγγλέζων. Εμείς καταφέραμε και ξεφύγαμε. Περάσαμε απο το Αυγόρου και φτάσαμε στο χωριό μας. Τα θάψαμε κοντά στο κοιμητήριο το παλιό και εκείνη την μέρα πραγματοποιήθηκε «κκέρφιου» από τους Εγγλέζους. Το σπουδαίο είναι ότι πάνω από τα όπλα έβαλε τα τσαντήρια του ο εγγλέζικος στρατός. Αλλά εμείς τυλίξαμε τα όπλα με λάστιχο γιατί το λάστιχο δεν το «πιάνει» το ραντάρ και ρίξαμε «αρτύματα» (μυρωδικό πιπέρι) στο έδαφος για να μην μπορέσουν να τα εντοπίσουν τα σκυλιά. Όπου και αν πηγαίναμε ότι κι αν κάναμε το Ξυλοφάγου και το Λιοπέτρι ήταν μέσα. Μεταφέραμε τον οπλισμό από το ένα χωριό στο άλλο.

Την συγκεκριμένη μέρα μας είχαν μαζέψει όλους στο σχολείο και κάποιος Ξυλοφαίτης φώναξε “Πού είσαι ρε Αντώνη του Βραχίμη;” Και εγώ ήμουν δίπλα του μες τα «ττέλια» (σύρματα).

Στις 02/05/1956 συνελήφθηκα από τους Εγγλέζους. Έγινε μια ενέδρα μεταξύ του Ξυλοφάγου και της Ορμήδειας και σκοτώθηκε ένας Εγγλέζος και με κατηγορήσαν πως εγώ ο ίδιος τον σκότωσα. Στην αρχή με πήραν στην Λάρνακα για 12 μέρες. Πέρασα τα πιο σκληρά βασανιστήρια εκεί. Μου έβγαλαν τα παπούτσια, με έβαλαν πάνω σε δύο καρέκλες, έβαλαν τα πόδια μου ανάμεσα από τα πόδια της καρέκλας, μου έβαλαν ένα σίδερο και μου έσχιζαν την κοιλιά και με χτυπούσαν συνεχώς μέχρι που δεν μπορούσα να περπατήσω. Στη συνέχεια έκαμα ένα μήνα στις στρατιωτικές φυλακές στην Δεκέλεια. Μας κτυπούσαν και εκεί οι Εγγλέζοι. Με έβαζαν ανάμεσά τους, ένας Εγγλέζος από δεξιά ένας από αριστερά και με κτυπούσαν στην κοιλιά με τα κοντάκια των όπλων τους. Πήγαινα πάνω στον άλλον, πάλι με κτυπούσαν με τα κοντάκια.

Ακολούθως με μετέφεραν απευθείας στο κελί 7 (στην κρεμάλα) στις κεντρικές φυλακές στην Λευκωσία. Έμεινα εκεί για τρεις μήνες. Με έπαιρναν στην δίκη η οποία πραγματοποιείτο στο Κακουργιοδικείο της Λευκωσίας. Με κρατούσαν κάτι Εγγλέζοι πανύψηλοι. Εγώ ήμουν ως την μέση τους. Θυμάμαι είχε έρθει ο Τάσος Παπαδόπουλος και μου είπε “Μεν ξεκολλήσεις που πάνω τους γιατί θα σε «παίξουν» (σκοτώσουν)” και αυτό έκανα. Ήμουν συνέχεια κολλημένος πάνω τους και με μετέφεραν στο δικαστήριο. Αφού μου πρόσαψαν την κατηγορία για φόνο μου έκοψαν ποινή ότι είμαι για θάνατο. Για τρεις μήνες είχα την δίκη και μετά αθωώθηκα στις 17 του Σεπτέμβρη ημέρα του Αγίου Αναστασίου.

Θυμάμαι μόλις μπήκα στις κεντρικές φυλακές μου φώναξε δυνατά ο Στέλιος Μαυρομμάτης “Αντώνη μεν φοάσαι! Ήρτες μες το κελί των αγγέλων”. Από εκείνη την ώρα ησύχασα. Τα ξέχασα όλα. Και την αρραβωνιαστικιά μου και όλα.

Έζησα και τον απαγχονισμό του Αντρέα Ζάκου, του Χαρίλαου Μιχαήλ άλλος Χαριλής και του Ιάκωβου Πατάτσου. Ο μακαρίτης ο Αντρέας Ζάκος ήταν στο κελί 8 δίπλα από την αγχόνη. Ήταν ημέρα Τετάρτη η ώρα έξι το απόγευμα και διέταξε να έρθει «παρπέρης» (κουρέας) να τον ξυρίσει και καθώς ξυριζόταν διέταξε επίσης να του παίζουν την ενάτη συμφωνία του Μπετόβεν και μετά να πάει στην κρεμάλα. Εμείς πήραμε τα πάνω μας και νομίσαμε πως του δόθηκε χάρη από την βασίλισσα Ελισάβετ, αλλά τελικά τον κρέμασαν.

Απέναντι από τα κελιά μας ήταν η κρεμάλα. Τους έβλεπα να πηγαίνουν προς την κρεμάλα και να τραγουδούν. Τραγουδούσαν μέχρι να ανοίξει η καταπακτή της κρεμάλας και να ακουστεί ο θόρυβος. Έπρεπε να τους βάζουν και μαύρη κουκούλα αλλά αυτοί οι τρεις δεν δέχτηκαν (Ζάκος, Μιχαήλ, Πατάτσος). Ο Καραολής ήταν από τους πρώτους που απαγχόνισαν οι Εγγλέζοι. Ο Παλλικαρίδης πιάστηκε κοντά στο τέλος του αγώνα. Ήταν ο τελευταίος που απαγχονίστηκε. Του δόθηκε κι αυτού χάρη από την βασίλισσα, το λεγόμενο ανακτοβούλιο και ο Kenner (Κένερ) ο διευθυντής των κεντρικών φυλακών δεν υπάκουσε και τον κρέμασε γιατί ο δικός μας ήταν ζωηρός, του φώναζε και τον ύβριζε.

Όταν αθωώθηκα από τις κεντρικές φυλακές της Λευκωσίας με έστειλαν στα κρατητήρια της Πύλας και μου έδωσαν τον αριθμό 0605. Εγώ δούλευα μέσα στα μαγειρεία και θυμάμαι κόψαμε δύο μεγάλα βαρέλια που μας έφερναν ελαιόλαδο και μπήκε μέσα ο Κόσσης με τον Τεύκρο Λοίζο για να δραπετεύσουν και αυτό έγινε. Κατάφερε και τους φυγάδευσε ο «σιοφέρης» (οδηγός) του αυτοκινήτου έξω από τα κρατητήρια και ο καθένας πήγε στο πόστο του. Όταν δραπετεύσαν μας έβαλαν «κκέρφιου» οι Εγγλέζοι μέσα στα κρατητήρια και μας έκαναν αντίποινα, όπως την διακοπή επισκέψεων.

Στα κρατητήρια της Πύλας είχαμε Τούρκους μάγειρες και διαμαρτυρηθήκαμε για να μας φέρουν άλλους γιατί δεν ήταν καθόλου καλά τα φαγητά τους. Να φανταστείς μας έφερναν μια «λαβέζα» (μεγάλη κατσαρόλα) γεμάτη νερό με μια «κλάτσα» (κάλτσα) μέσα πως ήταν τσάι. Στην συνέχεια μας κατέστησαν εμάς υπεύθυνους.

Μια άλλη φορά έπρεπε οπωσδήποτε να δραπετεύσουν κάποιοι αγωνιστές και παραγγείλαμε ένα αυτοκίνητο γεμάτο πορτοκάλια να μας τα φέρουν για τροφοδοσία. Έφεραν τα πορτοκάλια, κατέβασαν κάποιον Φελλά - τον σιοφέρη - έξω από τα κρατητήρια, μπήκε Εγγλέζος στρατιώτης σιοφέρης, πάνω από το αυτοκίνητο στάθηκε άλλος στρατιώτης για ασφάλεια και έφερε το αυτοκίνητο κοντά στην πόρτα της κουζίνας. Κάτω από το αυτοκίνητο υπήρχε κρύπτη και κατάφεραν και φυγαδεύτηκαν τρία άτομα, ο Φώτης Πίττας, ο Αντρέας Κάρυος και ο Τρικωμίτης. Αυτό το αυτοκίνητο σήμερα βρίσκεται στο μουσείο της Σωτήρας. Όταν πραγματοποιήθηκε η δραπετεύση και μετά με έστειλαν στα κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς μέχρι το τέλος του αγώνα.

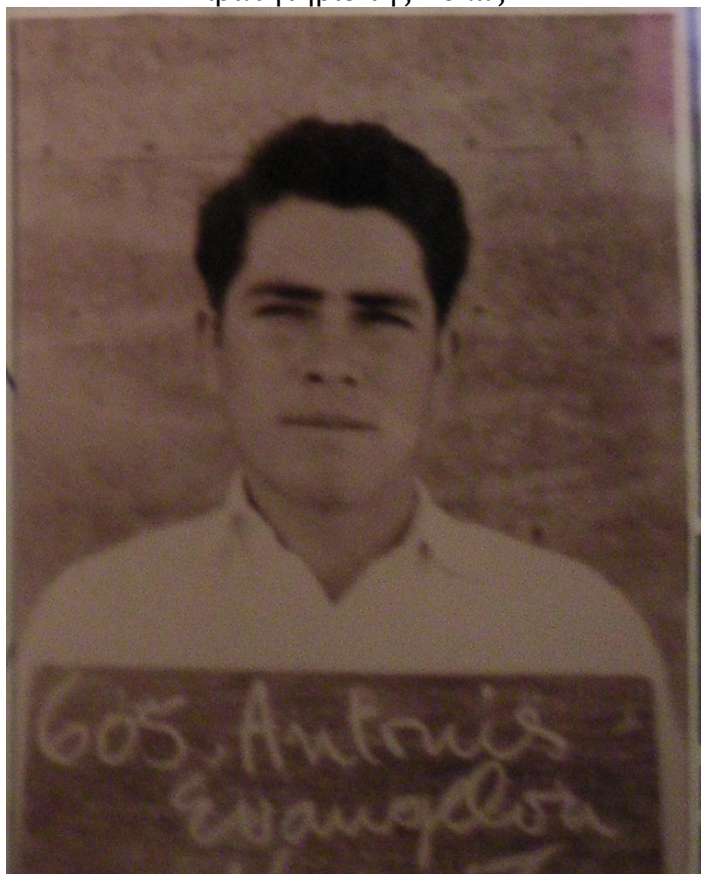
Οι γυναίκες οι οποίες συμμετείχαν στην οργάνωση ήταν πολλές. Η δουλειά των γυναικών ήταν να δίνουν φυλλάδια, να ράβουν ελληνικές σημαίες. Την μέρα τις κρεμάσαμε στα σπίτια του χωριού και οι Εγγλέζοι τις κατέβαζαν. Γι' αυτό και οι γυναίκες όπως και η γυναίκα μου έραβαν άλλες σημαίες ολονυχτίς για να τις κρεμάσουμε την επόμενη μέρα.

Συμμετείχα στον αγώνα γιατί πίστευα στην απελευθέρωση της Κύπρου. Ήταν ένας γερός αγώνας. Σήμερα δυστυχώς όλα γίνονται με το βίτσιο (καπρίτσιο) και το χρήμα».

Ξυλοφάγου

08/01/2014

Φωτογραφία με τον αριθμό πολιτικού κρατούμενου από το κρατητήριο της Πύλας.

Απόκομμα από κυπριακή εφημερίδα αναφερόμενη για την κατάσταση του κυρίου Βραχίμη κατά την διάρκεια της σύλληψής του από τους Εγγλέζους.

Παράρτημα Λ
Αντρέας Χριστοφή Κορυζής

Καταγωγή: Ξυλοτύμπου

Ημερομηνία γέννησης: 24/07/1932

Ημερομηνία σύλληψης: 28/02/1957

Κατηγορία: Ενέργειες που βοηθούσαν την εξέλιξη του αγώνα

Αριθμός κρατούμενου: 1408

«Την 1^η του Απρίλη το 1955 τρεις Ξυλοτυμπιώτες μαζί με τον Αυξεντίου και κάποιους Λιοπετρίτες πήγαν να ανατινάξουν την Δεκέλεια. Δηλαδή η Ξυλοτύμπου έλαβε μέρος από την 1^η του Απρίλη. Ο Αυξεντίου ναι μεν ήταν καλός αλλά δεν ήταν η ειδικότητά του οι «πόμπες» (βόμβες). Ύστερα έμαθε. Τις πέταξαν μέσα στα βενζινάδικα και δεν εκράγησαν. Διάλεξαν την συγκεκριμένη τοποθεσία για να εκραγούν οι πόμπες και να πάρει φωτιά η Δεκέλεια - εκεί όπου κατοικούσαν οι Εγγλέζοι -. «Επιάσαν» (πήραν) την «στράτα» (δρόμο) και έφυγαν. Στις 14 του Οκτώβρη το 1956 έγινε το μεγάλο «κκέρφιου» της περιοχής και συνέλαβαν πέντε με έξι άτομα από την Ξυλοτύμπου, τον Παπά Αδάμο, τον Σταύρο Τσιούππα - ήταν ο υπεύθυνος (ομαδάρχης) του χωριού μας την εποχή εκείνη -. Εγώ δεν συνελήφθηκα.

Οι Εγγλέζοι δεν ήθελαν κατηγορία για να μας συλλάβουν. Εγώ συγκεκριμένα έπρεπε να μεταφέρω τους καταζητούμενους από τον ένα τόπο στον άλλον και έπεσε ο στρατός τους και μας έπιασαν. Ήμασταν στο περιβόλι του θείου μου του Κέκκου προς την Άχνα και εμείς δεν προλάβαμε να τους δούμε από μακριά. Όταν ήρθε ο στρατός μπήκαμε μέσα στο σπίτι που υπήρχε στο περιβόλι. Ο υπεύθυνος μας ήταν ο Αντρέας Παρπούνας από την Λύση και εγώ του είπα ««Εννά» (θα) μας πιάσουν οι Εγγλέζοι» και πάνω του είχε τα έγγραφα, τις οδηγίες της οργάνωσης και τα κάψαμε.

Μπήκαμε στο σπίτι και μετά από λίγα λεπτά ο Εγγλέζος ήταν με το όπλο στο χέρι και μας περίμενε κοντά στο παράθυρο λέγοντάς μας «Hands up». Εμείς ήμασταν άοπλοι γιατί εκείνη την εποχή η ΕΟΚΑ δεν είχε όπλα. Η οργάνωση έπαιρνε όπλα μόνο όταν επρόκειτο να κάνει επιχείρηση. Μας συνέλαβαν όλους και ο μόνος που κατάφερε να ξεφύγει ήταν ο Σιάλος από την Λύση. Αυτός κρατούσε μια «μηχανούα» (μηχανή) που τσάπιζε και «ξέβηκε» (βγήκε) από την άλλη πλευρά του περβολιού και έφυγε. Οι άλλοι που προσπάθησαν να φύγουν συνελήφθησαν από τους Εγγλέζους.

Οι Εγγλέζοι μας έβαλαν όλους «χαμαί» (χάμω) γυρισμένοι να βλέπουμε από την μια πλευρά και έρχονταν από την άλλη πλευρά για να μην βλέπουμε ποιός είναι και μας κλωτσούσαν στα πλευρά. Μετά έβαλαν το κεφάλι μας να κοιτάζει από την άλλη πλευρά και συνέχισαν το ίδιο. Πήγαιναν και ερχόντουσαν πάνω μας. Έκαναν τον περίπατο τους πάνω μας με τις κλωτσιές. «Άκουες»

(άκουγες) τον έναν “Ααααα!”, άκουες τον άλλον, τον άλλον, ώσπου να έρτει η σειρά σου.

Από εκεί που ήμασταν έφεραν αυτοκίνητο και μας μετέφεραν πρώτα στο στρατόπεδο στον Καράολο και μετά στην Αμμόχωστο - κατοικούσαν και Τούρκοι εκεί - . Στην Αμμόχωστο μας πήραν σε έναν αστυνομικό σταθμό για ανάκριση με τα χέρια πάνω. Οι Εγγλέζοι ήταν από πίσω μας και μας κτυπούσαν συνεχώς. Μας είχαν βγάλει τα «κολάνια» (ζώνες) μας, εάν κρατούσαμε λεφτά γιατί εκείνη την εποχή δεν είχαμε, μας τα έπαιρναν και αυτά. Και από εκεί πήραν τον κάθε έναν στο κελί του.

Στις 3 του Μάρτη το 1957 σκοτώθηκε ο Γρηγόρης Αυξεντίου. Εγώ συνελήφθηκα στις 28 του Φεβράρη. Μας πήραν μέσα στο γραφείο για να μας ανακοινώσουν ότι σκότωσαν τον Αυξεντίου. Εμείς δεν «πιστεύκαμε» (πιστεύαμε) γιατί νομίζαμε πως ήταν ένας τρόπος για να μας σπάσουν τα νεύρα και ότι ξέραμε να το πούμε. Τους Λυσιώτες που ήταν μέσα μαζί μας τους έβαλαν στο χέρι από ένα μαύρο περιβραχιόνιο για «περιπαίξιμο» (κοροιδία). Μας παρουσίασαν εφημερίδες που περιέγραφαν τα γεγονότα για να πειστούμε. Όταν σκότωσαν τον Αυξεντίου μας έκαναν λιγότερα βασανιστήρια. Έκαναν ανακωχή.

Όταν με συνέλαβαν, οι Εγγλέζοι έλεγαν πως ήμουν ο Χρίστος Σαμάρας γιατί ήταν καταζητούμενος ο Σαμάρας από το Λιοπέτρι. Οι Εγγλέζοι ανακοίνωσαν πως συνέλαβαν τον Χρίστο Σαμάρα ενώ εν εμένα που συνέλαβαν. Για την προπαγάνδα τους. Εκεί μέσα που ήμουν έφεραν και τον «τζιήρη» (μπαμπά) του τον Παρασκευά για να δει αν ήμουν ο γιός του.

Άκουγες τα βασανιστήρια που έκαναν των διπλανών μας οι Εγγλέζοι. Και εμάς μας έκαναν αλλά άκουγες τις φωνές, τα κλάματα του «κάθενού» (καθενός). Εκεί που ήμασταν είχαν φέρει και αυτούς που ήταν μέσα στο κρησφύγετο του Αυξεντίου. Έφεραν τον Παπαδόπουλο και κάτι άλλους των οποίων δεν θυμάμαι τα ονόματα και μας έβγαλαν όλους έξω στην γραμμή δήθεν να μας εξετάσει ο γιατρός αν ήμασταν καλά και εκεί είδα τον Παπαδόπουλο. Δεν τον γνώριζα πρωτύτερα. Έκανα 23 μέρες στον αστυνομικό σταθμό της Αμμοχώστου και άκουγα τα βασανιστήρια και τα δικά μου βασανιστήρια αλλά και των άλλων.

Στις 23 μέρες με πήραν στα κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς. Καθώς πηγαίναμε ο μακαρίτης ο δάσκαλος ο Φώτης Πίττας ήταν μέσα στην επιτροπεία κρατουμένων και συναντηθήκαμε μέσα στο δρόμο. Αλλά σημείωσε ότι ο

δάσκαλος ήταν στο περιβόλι του θείου μου του Κέκκου όταν συλληφθήκαμε εμείς και ήταν γνωστός μας. Τον θείο μου τον Κέκκο τον θεωρούσαν σαν «τζιήρη» τους. Και τους μαγείρευε και όλα. Μας πήραν στα κελιά μας, μας έδωσαν το όνομα μας και το νούμερο μας. Το νούμερο μου ήταν το 1408. Εγώ έκαμα δύο χρόνια στα κρατητήρια.

Η Κοκκινοτριμιθιά ήταν τόπος των κρατουμένων. Μια Αγία Πέμπτη ήρθε διαταγή να τα κάψουμε όλα εκεί μέσα. Τα κάψαμε όλα. Σε κάθε παράγκα ήμασταν 25 άτομα. Ήταν «αρκιμός» (αργούσαμε) να τα σπάσουμε όλα; Μετά μας έφεραν στρατό μέσα. Όταν έμπαινε ο στρατός στην παράγκα μας έπρεπε να σταθούμε προσοχή διαφορετικά θα μας κτυπούσαν. Έρχονταν έξω από την παράγκα, οι παράγκες μας ήταν οικοδομημένες από «τσίγκο» και κτυπούσαν με τα glors (γκλόπς) τους από την μια άκρη στην άλλη άκρη της παράγκας για να μην μας αφήσουν να κοιμηθούμε.

Υπήρχαν περιπτώσεις που έβαζαν «κκέρφιου» μέσα στα κρατητήρια διότι κάναμε ανταρσίες και δραπετεύσεις. Για να δραπετεύσει κανείς, δεν μπορούσε οποιοσδήποτε να δραπετεύσει, γιατί είχαμε πολλά μέλη. Χρειαζόντουσαν άτομα που γνώριζαν από οπλισμό. Αν έφευγε κανένας ήταν επικίνδυνο να εκτελεστεί διότι σου λέει ο Γρίβας γιατί οι Εγγλέζοι τον άφησαν αυτόν και έφυγε; Εν πράκτορας τους; Έπρεπε να χρησιμοποιήσεις πολλά μέσα για να γλιτώσεις. Μέσα στα κρατητήρια υπήρχε κεντρική επιτροπή που ερχόταν σε συνεννόηση με τον Γρίβα και του έλεγαν ο τάδε, ο τάδε θέλει να δραπετεύσει. Πρώτα όμως έπρεπε να «πιάσει» (λάβει) την έγκριση από τον Γρίβα για να δραπετεύσει. Ήταν αυστηρός πολλά ο Γρίβας. Αν δεν ήταν αυστηρός δεν θα κρατούσε τον αγώνα έτσι.

Ο Γρίβας απέβαλε τον Αυξεντίου από την οργάνωση για λίγο καιρό γιατί δεν υπάκουσε σε μια οδηγία του. Κάποιος δεν θυμάμαι το όνομα του, κάποιος καταζητούμενος πήγε στην ομάδα του Αυξεντίου. Ο Γρίβας πήρε τις πληροφορίες του και του είπε πως δεν ήταν καλός ο συγκεκριμένος καταζητούμενος και πως καλό θα ήταν να τον διώξει. Και τελικά δεν το έκανε ο Αυξεντίου γιατί ήταν καλός και τον άφησε. Όταν διέταξε τον συγκεκριμένο καταζητούμενο να κάνει μια εκτέλεση αυτός έφυγε και πήγε με τους Εγγλέζους. Ήξερε τα κρησφύγετα, τον κόσμο, τα σπίτια που κρυβόντουσαν οι καταζητούμενοι - πάνω στα ορεινά συγκεκριμένα -. Κινδύνευαν και αυτοί διότι

για να μπουν στον αγώνα κινδύνευε η ζωή τους, το σπίτι τους, η οικογένεια τους. Γι' αυτό και ο Γρίβας έκανε παρατηρήσεις στον Αυξεντίου και για ένα μικρό χρονικό διάστημα τον έδιωξε από τον αγώνα. Ήταν μεγάλο κεφάλαιο ο Αυξεντίου για τον αγώνα γιατί ήταν του ελληνικού στρατού. Σπούδασε στρατιωτικός στην Ελλάδα. Τέτοιους τους γύρευε ο Γρίβας. Δεν μπορούσε να πιάσει την «στράτα» (δρόμο) και να φύγει.

Όπου και αν πηγαίναμε να στήσουμε ενέδρα μόνο ένα όπλο είχαμε στην κατοχή μας, ένα stearn (είδος όπλου) που κυκλοφορούσε σε ολόκληρη την περιοχή - Ορμήδεια, Ξυλοτύμπου, Άχνα, Λιοπέτρι -, ένα όπλο είχαμε. Κάποιες φορές πηγαίναμε με κυνηγητικά ή με κανένα πιστόλι αν είχαμε. Θυμάμαι μια φορά ήμασταν στην εκκλησία μαζί με τον κουμπάρο μου, Σωτήρη τον έλεγαν και μου είπε πως δεν μπορούσε να παρακολουθήσει την λειτουργία και για να πηγαίναμε να στήσουμε ενέδρα εκείνη την ώρα, μέρα μεσημέρι. Ήμασταν τόσο αποφασισμένοι, δεν μας «έκοφτε» (ένοιαζε). «Αζουλεύκαμε» (ζηλεύαμε) αυτούς που σκοτωθήκασιν (σκοτώθηκαν). Πήγαμε λοιπόν έξω από το χωριό για να στήσουμε την ενέδρα καθώς μισό μίλι πιο κάτω υπήρχε κάμπος των Εγγλέζων αλλά δεν το βάλαμε υπόψη μας.

Πήγαμε μέσα στην «λαξιάν» (κουιάδα), ήμασταν έτοιμοι για το κτύπημα ώσπου το stearn (είδος όπλου) δεν λειτούργησε. Τα όπλα τα κρύβαμε μέσα στη γη και εξαιτίας της υγρασίας δεν λειτουργούσαν κανονικά κάποιες φορές. Το stearn έπαθε εμπλοκή και σηκωθήκαμε και φύγαμε από εκεί. Τρέχαμε μέσα στα περιβόλια μέρα μεσημέρι για να κρύψουμε αυτά που κρατούσαμε και για να παρουσιαστούμε στο σπίτι μας. Σε όποιο δρόμο και αν κρύβαμε τα όπλα πάντα μαζί μας είχαμε «αρτύματα» (μυρωδικό πιπέρι) ούτως ώστε τα σκυλιά που έφεραν οι Εγγλέζοι να μην τα βρίσκουν.

Άλλη περίπτωση ήμουν μαζί με τον κουμπάρο τον Δημητράκη και άλλους και μας έστειλε επιστολές ο Παυλάκης - ήταν τομεάρχης καλός - "Εγκληματείς απέναντι τους συναγωνιστές σου και της οργάνωσης. Πρέπει οπωσδήποτε να πάτε να στήσετε ενέδρα". Πήγαμε με τον κουμπάρο τον Δημητράκη και τί ήταν; Ένα κανονάκι που έπρεπε να το τυλίξουμε πάνω σε μια «τερασιά» (χαρουπιά) και από μακριά να το πυροδοτήσουμε, να το λειτουργήσουμε για να κτυπήσουμε τους Εγγλέζους. Τελικά δεν τα καταφέραμε και επιστρέψαμε πίσω για να

πάρουμε το κανονάκι ούτος ώστε να μην βρουν τα αποτυπώματά μας πάνω σ' αυτό. Ύστερα φύγαμε και από εκεί.

Άλλη περίπτωση, την εποχή που οι Γάλλοι κτυπούσαν στην διώρυγα του Σουέζ με τους Εγγλέζους, είχε έρθει στην Κύπρο ο στρατός της Γαλλίας και εμείς τους στήσαμε ενέδρα έξω από το χωριό. Την ασφαλτο δεν ήταν εύκολο να την «σγάψεις» (σκάψεις). Εγώ μαζί με κάποιους άλλους βάλαμε νάρκη ούτως ώστε όταν έφτανε το γαλλικό αυτοκίνητο να το ανατινάξαμε. Εκεί κοντά υπήρχε ένα σπίτι και πήραμε το σύρμα της νάρκης εκεί. Αλλά για να δεις την φτώχεια που είχε η ΕΟΚΑ δεν είχαμε ένα switch για να το ενεργοποιήσουμε. Έπρεπε να κρατούμε τα σύρματα το ένα κοντά στο άλλο. Ε μα πάνω στη «σύγχυση» (αναταραχή) αυτός που τα κρατούσε άγγιξε πάνω στα σύρματα και η «πόμπα» έκαμε να πεταχτεί πάνω του.

Οι Γάλλοι αμέσως πετάχτηκαν έξω από τα αυτοκίνητά τους και «ράψαν» (κτένισαν) όλη την περιοχή. Αυτοί είχαν όπλα. Εμείς πιάσαμε τις άκρες του χωριού και πήγε ο καθένας σπίτι του. Ένας που κρατούσε την μπαταρία για το ρεύμα πήγε και την άφησε στο σπίτι μου. Την επόμενη μέρα οι Εγγλέζοι γύρισαν όλα τα σπίτια. Ευτυχώς δεν την βρήκαν. Είχαμε πολλές περιπέτειες.

Μια άλλη φορά με ειδοποίησαν να πάω στον Αι-Γιώρκη της Ορμήδειας μαζί με άλλους αγωνιστές για να μεταφέρω οπλισμό. Θα μας τον έφερναν από το Αυγόρου. Ο κουμπάρος ο Σωτήρης ήταν βοσκός. Τον περιμέναμε να μαντρίσει τα ζώα του και μετά να πάμε. Εκείνη την ώρα μας έπιασε και η βροχή. Οι αυγορίτες έφτασαν στον Αη-Γιώρκη και δεν μας βρήκαν. Μετά από λίγο όταν φτάσαμε στο εξωκλήσι ούτε εμείς τους βρήκαμε. Εμείς πήγαμε στο Αυγόρου και αυτοί ήρθαν στην Ξυλοτύμπου. Στη συνέχεια ζήτησαν από εμένα και κάποιους άλλους να πάμε στον Παπά Αδάμο γιατί αυτός παρέλαβε τον οπλισμό τον οποίο και έκρυψε. Γι αυτό πήγαμε στον Παπά Αδάμο και παραλάβαμε τον οπλισμό. Οι περιπέτειες ήταν πολλές. Να πάεις να κάμεις ενέδρα και να κρατάς μια χειροβομβίδα επί τοπίου κατασκευής που ήταν έτοιμη να εκραγεί ήταν πολλά επικίνδυνο. «Έν τζιαι έκοφτεν μας όμως» (δεν μας πείραζε).

Κοίταξε ήταν ένας αγώνας που δεν μπορεί να επαναληφθεί. Δεν υπάρχουν οι άνθρωποι εκείνοι που έδρασαν αλλά ούτε και ο Γρίβας υπάρχει. Ήταν ο άνθρωπος που μπορούσε να οργανώσει και να κρατήσει την οργάνωση. Δεν ήταν ο κάθε ένας που μπορούσε να κάνει ότι θέλει. Και ενέδρα ακόμη που

έπρεπε να στήσουμε, έπρεπε να του στείλουμε τα σχέδια, να τα μελετήσει και μετά να μας έδινε την έγκριση. Ήθελε το καθετί να το ελέγχει.

Τα βασανιστήρια ήταν τόσα πολλά που δεν μπορείς να τα περιγράψεις. Δηλαδή ότι και αν πεις του άλλου είναι λίγο. Μας κτυπούσαν όπου ήθελαν. Τα περισσότερα βασανιστήρια που έκαναν οι Εγγλέζοι τα έκαναν σε αυτούς που γνώριζαν που ήταν ο Γρίβας. «Πιάνοντας» (συλλαμβάνοντας) τον Γρίβα οι Εγγλέζοι η οργάνωσης «διέλυε» (θα διαλυόταν). Θυμάμαι στα κρατητήρια έφεραν έναν που ήξερε που ήταν ο Γρίβας, ήταν αγνώριστος, δεν μπορούσε να κινηθεί από το ξύλο που του έδωσαν οι Εγγλέζοι.

Συμμετείχα στον αγώνα για να ελευθερώσουμε την Κύπρο από τους Άγγλους. Αυτός ήταν ο σκοπός μας. Έστω και αυτό που καταφέραμε. Από τον καιρό που ήμασταν μικροί έρχονταν στην εκκλησία του χωριού μας ιεροκήρυκες οι οποίοι μας έλεγαν συνεχώς για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Από μικρή ηλικία μας γέμισαν το μυαλό με αυτές τις ιδέες. Και ως τωρά τις διατηρούμε. Γιατί με τις συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου πραγματοποιήθηκε η προδοσία της Κύπρου αφού έτσι επανέφεραν τον τουρκικό στρατό στο νησί με την υπογραφή του Καραμανλή και του Μακαρίου. Ο Τούρκος δεν φεύγει από την Κύπρο. Αφού τον φέραμε εδώ, δεν φεύγει. Ο Τούρκος θέλει να «πιάσει» (καταλάβει) όλη την Κύπρο. Αν γινόταν η ένωση με την Ελλάδα τούτα αυτά που βρίσκουν τα πετρέλαια στην Κύπρο θα ήταν της Ελλάδας αλλά τους πίεσαν; ήθελαν να μείνουν στην εξουσία; Οπωσδήποτε η προδοσία έγινε από εκεί και δυστυχώς δεν «ποσπαζούμαστε» (τελειώνουμε). Ο Τούρκος δεν πάει σε μια τοποθεσία και να φύγει. Έτσι τα βλέπω εγώ.

«Αζουλεύουμε» (ζηλεύουμε) αυτούς που πεθάναν, που θυσιαστήκαν για τον αγώνα και που δεν βλέπουν αυτό το βρωμιό που καταλήξαμε σήμερα. Όποιος είχε μια εξουσία να κλέφκει από το κράτος. Και φτάσαμε εδώ που φτάσαμε. Να έχει μωρά να πεινούν και «εσύ» να έχεις εκατομμύρια. Ποιά συνείδηση έχεις; Άλλο ήταν το ξεκίνημα και άλλη η κατάληξη. Εν τούτοις ο αγώνας που κάμαμε; Για να «ξεβαίνουν» (ανεβαίνουν) «αυτοί» στην εξουσία; Εμείς κάναμε το καθήκον μας που μας εκάλεσε η πατρίδα στο ακέραιο. Αν εβρεθήκαν άλλοι που επροδώσαν εμείς δεν φέρουμε καμιά ευθύνη».

Ευλοτύμπου

13/01/15

Ο Αντρέας Κορυζής (καθισμένος με καπέλο) μαζί με συγκρατούμενους του στα κρατητήρια της Κοκκινοτριφυθιάς. Όρθιος δεξιά: Φώτης Πίττας, πρώτος αριστερά: Κέκκος Χ' Παρασκευάς, δεύτερος αριστερά: Αντρέας Κακουσιάς.

Η παράγκα των συγκρατουμένων στα κρατητήρια της Κοκκινοτριφυθιάς.

Ο Σταύρος Τσιούππας (ο πρώτος υπεύθυνος της Ξυλοτύμπου την 1^η Απριλίου) μαζί με τον Παπά Αδάμο στα κρατητήρια της Κοκκινοτριφυθιάς.

Οι κατασκευές του κυρίου Κορυζή κατά τη διάρκεια παραμονής του στα κρατητήρια της Κοκκινοτριφυθιάς.

